

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

KUZEY KIBRIS TÜRK BASININDA
MİLLİYETÇİLİK SÖYLEMİ
(REFERANDUM SÜRECİ)

Doktora Tezi

Elif KÜÇÜK DURUR

Ankara – 2011

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

**KUZEY KIBRIS TÜRK BASININDA
MİLLİYETÇİLİK SÖYLEMİ
(REFERANDUM SÜRECİ)**

Doktora Tezi

Elif KÜÇÜK DURUR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Oya TOKGÖZ

Ankara – 2011

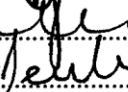
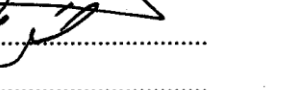

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

**KUZEY KIBRIS TÜRK BASININDA MİLLİYETÇİLİK SÖYLEMİ
(REFERANDUM SÜRECİ)**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı :Prof. Dr. Oya TOKGÖZ

Tez Jürisi Üyeleri

<u>Adı ve Soyadı</u>	<u>İmzası</u>
..... Prof. Dr. Oya Tokgöz	.....
..... Prof. Dr. Haluk Beray	.....
..... Prof. Dr. Mine Gencel Bek	.....
..... Doç. Dr. Sevilay Çelikk Özer	.....
..... Doç. Dr. Siner Siper	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi ...22...02...2011

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../200...)

Elif KÜÇÜK DURUR

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM MİLLİYETÇİLİK

I.1. Kavramsal Tartışma	15
I.1.1. Millet/Ulus ve Etnisite.....	16
I.1.2. Milli/Ulusal Devlet.....	19
I.2. Milliyetçilik Kuramları	24
I.2.1. Milliyetçilik-Din ve Milliyetçilik-Marksizm İlişkisi.....	33
I.2.2. Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet	38
I.3. Bir Söylem Olarak Milliyetçilik.....	44
I.3.1. Milliyetçilik Söylemi ve Medya	50
I.3.1.1. Haber Metinlerinde Milliyetçilik Söyleminin İnşası ve Çerçevesi.....	54
I.4. Milli Kimlik ve ‘Öteki’	58
I.4.1. Milliyetçilik Söylemi İçinde Milli Kimliğin İnşası	64

İKİNCİ BÖLÜM KUZEY KIBRIS VE MİLLİYETÇİLİK

II.1. 1878’e Kadar Kıbrıs (Kısa Bir Değerlendirme	75
II.2. Kuzey Kıbrıs’ta İngiliz Sömürgeciliği Dönemi	78
II.2.1. Kıbrıs Türk Toplumunun Uluslaşma Süreci ve Türklük İnşası.....	83

II.3. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti ve 1974 Kıbrıs Barış Harekatı Sonrası Türk Siyaseti	91
II.3.1. Kıbrıs Türk Solunun Gelişim Çizgisi ve CTP	101
II.4. Kuzey Kıbrıs'ta 2000'li Yıllar, Annan Planı Süreci ve Avrupa Birliği	112
II.4.1. Kuzey Kıbrıs'ta Kimlik Tartışmaları: Türklük mü, Kıbrıslılık mı?.....	121
II.4.1.1. Kıbrıs Milliyetçiliklerinde 'Avrupalı' Kimliği.....	132
II. 4.2. Annan Planı Tartışmalarında Karşıt Söylemler	136
II.5. Türkiye'nin Kıbrıs Politikası ve Türk Milliyetçiliğinde Kıbrıs	141
II.5.1. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde 'Kıbrıs'	147

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUZEY KIBRIS BASININDA ANNAN PLANI TEMSİLİ VE MİLLİYETÇİLİK SÖYLEMİNİN ÇERÇEVELENİŞİ (REFERANDUM SÜRECİ)

III.1. İlk Gazeteden Bugüne Kıbrıs Türk Basını	152
III.1.1. Kuzey Kıbrıs Basınıının Ekonomi-Politiği	158
III.1.2. Milliyetçilik Söylemi İçinde Kıbrıs Türk Basını	168
III.2. Çerçeveleme Kuramı ve Haber Çerçeveleme Çalışmaları.....	171
III.3. 24 Nisan Referandumu Sürecinde Kuzey Kıbrıs Basınında Annan Planı Temsili ve Milliyetçilik Söylemini Çerçeveleme Kuramı Açısından Değerlendirme	178
III.3.1. Referandum Sürecinde Kıbrıs Türk Basınında Milli Kimlik Çerçeveleri	181
III.3.2. Annan Planı'na Evet-Hayır Tartışmalarında Türkiyeli Kimliğinin Çerçevesi	202

III.3.2.1. Yeni Düzen	208
III.3.2.2. Kıbrıs.....	210
III.3.2.3. Halkın Sesi	212
III.3.2.4. Volkan.....	216
III.3.2.5. Afrika	223
III.3.3. ‘KıbrıslıTürk’ Milliyetçilik Söyleminin Çerçevlendirilişinde Yerel Halk Ağzı	235
III.3.4. ‘KıbrıslıTürk’ Milliyetçilik Söylemi Çerçevlendirmesinde Bir Öteki Figürü Olarak Denктаş’ın Temsili	242
III.3.5. Türk Milliyetçilik Söyleminde Çerçeveleme Aracı Olarak ‘Korku’ ve ‘Tehdit’ Unsuru	273
III.3.6. ‘Evet’-‘Hayır’ Propaganda İlanlarında Türk ve KıbrıslıTürk Milliyetçilik Söylemlerinin Çerçvelenişİ	288
III.3.7. Referandum Sonuçlarının Temsilinde ve Referandum Sonrasında Türk Milliyetçilik Söyleminin Çerçvelenişİ.....	298
III.3.8. Referandum Sürecindeki Milliyetçilik Söylemlerinde Kadın Kimliğinin Çerçvelenişİ	306
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	328
EKLER.....	341
KAYNAKÇA	348
TEZ ÖZETİ	371
ABSTRACT	372

GİRİŞ

“Kuzey Kıbrıs Türk Basınında Milliyetçilik Söylemi (Referandum Süreci)” başlıklı bu çalışma, Kuzey Kıbrıs'ta Annan Planı'nın tartışıldığı ve Türk milliyetçiliğini temsil eden statükoya karşı toplumsal muhalefetin yükseldiği dönemde, Türk milliyetçiliğinin ve buna karşı kurgulanan Kıbrıslı Türk milliyetçilik söyleminin nasıl çerçvelendiğini irdelemektedir. Bu çalışmada, toplumsal bir bilinç dönüşümünün yaşandığı iddia edilen bu süreçte, Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemini kuran çerçevelerle toplumsal alanda egemen olan Türk milliyetçilik söylemine yönelik çerçeveler arasındaki etkileşim ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ta 1990'lı yılların sonu ve 2000'li yılların başı itibariyle sivil ve siyasi alanda yapısal bir dönüşüm yaşandığından bahsedilmektedir. Denktaş ve UBP (Ulusal Birlik Partisi)'nin temsil ettiği statükonun bu dönüşüm karşısında yenilgiye uğrayarak (UBP'nin Aralık 2003 seçimlerinde, Denktaş'ın 2005 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde) iktidardan düşmesi ve 24 Nisan 2004 referandumunda sandıktan çıkan Kıbrıs Sorununa Kapsamlı Çözüm Planı (BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın adıyla anılan Annan Planı)'na % 65 oranındaki 'evet' oyu da bu dönüşümün göstergeleri olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, CTP (Cumhuriyetçi Türk Partisi) iktidarının temsil ettiği ve statükoya muhalif olduğu iddia edilen söylemin egemen söylemle (ya da baskın çerçeve ile) bir biçimde eklemlendiği önkabulüyle hareket

etmektedir. Milliyetçiliği söylemsel bir oluşum olarak ele alan bu çalışmanın amacı, Kıbrıs adasının politik tarihini ve Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin siyasi ve toplumsal yapısını göz önüne alarak, Kuzey Kıbrıs basınından örneklem olarak belirlenen gazetelerdeki haber söylemlerinde, farklı kimlik kurguları ile Annan Planı'nın farklı temsillerinde milliyetçilik söyleminin nasıl çerçevelendiğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, referandum sürecinde yoğunluk kazanan çeşitli milliyetçilik söylemleri bağlamında inşa edilen çerçeveler ve aralarındaki etkileşim çözümlenmektedir.

Kuzey Kıbrıs'ta 'Kıbrıslılık'a vurguyla öne çıkarılan 'Kıbrıslıtürk'¹ milliyetçilik söylemini, Annan Planı'nın müzakere edildiği süreçte büyük bir toplumsal destekle iktidara gelen CTP ve statükoya muhalif diğer toplumsal oluşumlar sahiplenmekte ve temsil etmektedir. Bu tez çalışmasında, statükoya muhalefet bağlamında inşa edilen Kıbrıslıtürk milliyetçilik söyleminin, gerek Türk-Rum karşıtlığının yeniden üretimi ve gerekse bu söylem içinde kurgulanan 'Kıbrıslıtürk'lüğün, Kıbrıslılık temelinde Türkü (özellikle Türkiyeli Türkü) ya da Türklük temelinde Rumu öteki olarak konumlandıran yapısıyla 'sabitlenmemiş' bir milli kimlik tasavvuru olması noktalarında baskın çerçeve olan Türk milliyetçilik söylemine eklemlendiği ortaya konulmaktadır. Fakat buna yönelik çıkarımlar, Kıbrıslıtürklüğün, soy ve kültür birliği çerçevesinde inşa edilmiş bir 'biz' kurgusuna sahip olması bağlamında, Türkiyeli Türk kimliğini zaman zaman etnosentrik bir

---

¹ 'Kıbrıslıtürk'lük Kuzey Kıbrıs'ta 1970'li yılların sonuna doğru yeşermeye başlamış bir kolektif kimlik kurgusu olarak, bu kurgu temelinde inşa edilen milliyetçilik söylemine sahip Kıbrıslı yazarların ve akademisyenlerin sıklıkla atıfta bulunduğu bir kavramdır ve Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan yerli halk da kendisini 'öteki'lerden ayıran bu kimlikte tanımlamaktadır. Bu sebeple çalışmada da bu haliyle ele alınmakta ve kullanılmaktadır.

görünüm alan ötekileştirmesi nedeniyle, kendi milliyetçilik söylemi içinden konumlandırıldığını reddetmemektedir.

Kıbrıs jeopolitik konumu ve ada üzerinde yaşayan toplumların ortak bir anlaşmaya varamaması nedeniyle bir ‘sorun’ olarak Türkiye, Yunanistan ve uluslararası alanda uzun zamandır güncelliğini korumaktadır. Birçok sosyal bilim alanında araştırma konusu olmaya devam eden bu sorunu, Kıbrıs ya da özelde Kuzey Kıbrıs basınıyla ilişkilendirerek açıklamaya çalışan araştırmalar ise sınırlı sayıdadır.² Bu tez çalışması, ‘Annan Planı’ olarak anılan son BM planının tarihsel süreçte ilk defa her iki tarafta yaşayan halkların oylarına sunulduğu referandum sürecini eleştirel bir perspektifle ele almaktadır. Bu süreçte, geçmişten bugüne Kıbrıs’ı ‘sorun’ haline getiren milliyetçilik söylemlerinin Kuzey Kıbrıs basınında temsiline yönelik bu tez, hem Kuzey Kıbrıs milliyetçiliklerini birer söylemsel oluşum olarak ele alması hem de Kuzey Kıbrıs basınına bu bağlamda incelemesi temelinde doktora düzeyindeki ilk çalışma sayılabilir. Milliyetçilik üzerine kuramsal bir tartışma dahilinde ve Kıbrıslı Türk toplumunun tarihsel, sosyal ve siyasi arka planı

---

² Kuzey Kıbrıs basınına konu alan akademik çalışmalar altı yüksek lisans tezinden ibarettir: 1993 tarihli ilk tez, ‘*Kıbrıs Türk Yazılı ve Görsel Basını ve Kıbrıs Sorunu Konusundaki Yönelimler Üzerine Etkileri*’ (Sami Özusul, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü) başlığını taşımaktadır. Örneklem olarak belirlenen gazetelerin Kıbrıs sorunu bağlamındaki yönelimleri içerik analizi yöntemi kullanılarak değerlendirmeye tabi tutulmuş, ayrıca yapılan alan araştırmasıyla da Kıbrıs Türk toplumunun Kıbrıs sorunundaki yönelimlerinde Türkiye ve Kıbrıs Türk basınına etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır;

‘*1950-55 Yıllarında Kıbrıs Basınına Göre Kıbrıs Olayları (Halkın Sesi Gazetesi)*’ (Rasim Koç, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü) başlıklı ikinci çalışma 2003 tarihlidir. Bu çalışma, ele alınan dönem itibarıyla (ömrü birkaç sayı ya da birkaç yılı geçmeyen gazeteler arasında) yayını sürdürmeye devam eden en önemli Türkçe gazete olarak Halkın Sesi gazetesinde toplumsal olayların izini sürmektedir;

Bunun dışındaki , ‘*İngiliz Sömürge Yönetiminde Kıbrıs Türk Basını: Söz Gazetesi Örneği (1921-1946)*’(2004 – Havva Arslan, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü); ‘*Kıbrıs Türk Basınında Lozan Antlaşması*’ (2005 – Meryem Birmeç, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü); ‘*Barış Harekatından Annan Planı’na Kıbrıs Basınında Barış Görüşmeleri*’(2005 – Turgay Kurt, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi); ‘*Milli Mücadelede Kıbrıs Türk Basını*’ (2006 – Nizamettin Balaban, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü) başlıklı tez çalışmaları da tarihsel nitelikli çalışmalardır.

bağlamında, milliyetçilik söyleminin çerçevesinde Kuzey Kıbrıs basınının rolünü sorunsallaştırması, bu çalışmanın önemini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, iletişim ve sosyal bilimler alanında bu yöndeki boşluğu doldurmaya yönelik az da olsa bir katkı sağlayacağı ümit edilmektedir.

Bu çalışma kapsamında öncelikle literatür taraması yapılarak, milliyetçilik, milli kimlik, milliyetçilik söylemi konularında araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Daha sonra, Kuzey Kıbrıs'ta milliyetçiliğin bağlamına yerleştirilmesi amacıyla, adanın siyasi tarihi ve toplumun modernleşme sürecine paralel bir seyir izleyen Kıbrıslı Türk toplumunda kolektif kimlik kurgularının ve buna bağlı milliyetçilik söylemlerinin çerçevesine yönelik, Kıbrıs konulu çalışmalar arasında ulaşılabilen kaynaklar taranarak bu konuda bilgi toplanmıştır.

Araştırmanın analitik kısmında, 1-30 Nisan 2004 tarihli sayılarından oluşan 150 adet gazetede, farklı kimlik kurgularıyla ve buna bağlı öteki temsilleriyle milliyetçilik söylem(ler)inin çerçeveleme çözümlemesi yapılmaktadır. Kuzey Kıbrıs'ta yayınlanan gazetelerden incelenen dönem itibariyle en çok satan ilk beş gazete olan ve 'Kıbrıs Sorunu'na bakış açılarıyla farklı yayın politikalarına sahip *Kıbrıs*, *Yeni Düzen*, *Halkın Sesi*, *Afrika* ve *Volkan* gazetelerinin arşivlerinde, Annan Planı ve referandum sürecine dair haber ve köşe yazıları incelenmiştir. Bugün itibariyle 13 adet günlük gazetenin yayını sürdürdüğü Kuzey Kıbrıs basınından örneklem olarak belirlenen bu gazetelerden *Kıbrıs* en çok satış rakamına sahip olmasının yanında her dönemde siyasi iktidar yanlısı bir yayın politikası benimsemesiyle dikkat çekmektedir. *Yeni Düzen* gazetesi incelenen dönemde siyasi

iktidar olan CTP-BG'nin yayın organıdır ve bu partinin söylemini benimsemektedir³. *Halkın Sesi* gazetesi ise, Kuzey Kıbrıs basın organları arasında en köklü geçmişe sahip olan gazetedir ve referandum sürecinde 'evet' ve 'hayır'cılara mesafeli bir yayın politikasına sahip olduğunu iddia etmektedir⁴, *Afrika* gazetesi siyasi yelpazenin solunda radikal üslubuyla dikkat çekmekte, *Volkan* ise bu yelpazenin sağında Türk milliyetçilik söylemini benimsemektedir⁵. Milliyetçilik söyleminin haber söylemi içinde çerçevesinin ve bu bağlamda yeniden üretiminin çözümlenmesine yönelik bu araştırmada inşacı yaklaşım içinde geliştirilmiş çerçeveleme çözümlemesi yöntemi uygulanmıştır.

Araştırma yöntemleri çoğunlukla araştırılan konunun niteliğine bağlıdır. Milliyetçiliği gündelik hayatın rutinleri içinde yeniden üretilen hegemonik bir söylem ve toplumsal alanda inşa edilmiş bir gerçeklik olarak ele alan bu çalışmada milliyetçilik söylemi, Kuzey Kıbrıs bağlamında toplumsal ve bireysel alanların anlamlandırılışında bir egemen çerçeve olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, farklı milliyetçilik söylemlerinin basında temsilinin çözümlenmesi, egemen ve karşıt milliyetçi çerçevelerin inşası ve yeniden üretiminin ortaya konmasına yönelik olan bu çalışmanın araştırma yöntemi, ideolojinin maddiliğine dayalı ve bir o kadar da anlamlarla ilişkili olduğunu kabul eden, anlam ve öznenin kuruluşunu aynı süreçte gören inşacı yaklaşım içinden Çerçeveleme Analizi olarak belirlenmiştir.

---

³ Dolayısıyla referandum sürecinde siyasi iktidarın önderliğini yaptığı 'Annan Planı'na evet' oluşumu Kıbrıs ve Yeni Düzen gazeteleri tarafından desteklenmektedir.

⁴ Bu iddia referandum sürecinde gazetenin yayın yönetmeni ile yapılmış bir röpotajda dile getirilmektedir (Hançer,2006)

⁵ Afrika ve Volkan yukarıda ifade edildiği gibi iki ayrı kutbu temsil etmektedir fakat her iki gazete de referandum sürecinde 'hayır'ı desteklemektedir, üçüncü bölümde ayrıntılandırılacağı gibi bu iki gazetede desteklenen 'hayır'lar farklı bağlamlarda anlamlandırılmaktadır.

Anlamaların toplumsal süreçler içinde inşa edilmesine aktif olarak katkıda bulunan medya, diğer kurumlar gibi ideolojinin yeniden üretiminde belirleyen ve kendisi de bu süreç içinde belirlenen konumdadır. Kuzey Kıbrıs yazılı basınını konu alan bu çalışma, referandum sürecinde haber söyleminde baskın ideoloji olarak kabul edilen Türk milliyetçiliğinin nasıl çerçvelendiğini ve bu egemen çerçeveye karşıt çerçevelerin nasıl kurulduğu ve hangi noktalarda egemen çerçeveye eklemelendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

İnşacı yaklaşım içinden çerçeveleme kuramı, kültürel olarak inşa edilen ve toplumsal süreçler içerisinde tekrar edilen bağlantılarla etkinliği kalıcı hale gelen çerçevelerin, oluşturuldukları toplumsal bağlamda paylaşılan ortak kültürden aldıkları güçle bireylerin anlamlandırma stratejilerine yön verdiği önkabulüne dayanmaktadır. Dolayısıyla inşacı çerçeveleme çözümlemesinde, metin yapılarını siyasal ve toplumsal bağlamlarıyla ilişkilendirerek analiz etmek gerekmektedir. Bu çalışmada da, belirlenen gazetelerdeki haber ve köşe yazılarından oluşan analiz birimleri, bu birimlerin üretildiği Kuzey Kıbrıs'ın toplumsal ve siyasal bağlamıyla ilişkilendirilerek çözümlenmekte, referandum sürecinde farklı kimlik kurguları ve bu kurgular etrafında şekillenen milliyetçilik söylemlerinin Türk milliyetçiliği egemen söylemi ya da baskın çerçevesi ile etkileşimi ortaya konmaya çalışılmaktadır. Ayrıca milliyetçilik söylem(ler)inin önemli bir boyutu olan kadın kimliğine yönelik bakış açısının göz ardı edilmediği çalışmada, referandum sürecinde yeniden üretilen milliyetçilik söylem(ler)inin toplumsal cinsiyet boyutuna yönelik bir analize de yer verilmektedir.

Kuzey Kıbrıs basınına yönelik bir analiz içeren bu çalışmanın en büyük sınırlılığını bu gazetelerin Türkiye'deki hiçbir kurumda sürekli ve düzenli arşivlerinin bulunmaması oluşturmuştur. Ancak, analiz için Kuzey Kıbrıs'ta yerel

gazetelerin arşivlendiği iki merkez olan Girne Milli Arşiv ve Lefkoşa'da Atatürk Kültür Merkezi'ne bağlı Milli Kütüphane arşivlerinden yararlanılarak bu sınırlılık aşılmıştır. Araştırmanın analitik kısmını oluşturan bölümde, daha sonra konu ile ilgilenecek kişilerin faydalanabilmesi adına elde edilen görsel ve metinsel verilere yoğunlukla yer verilmiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk basınında milliyetçilik söylem(ler)inin çerçevesine yönelik bu çalışmada analiz edilen süreç, Annan Planı'nın müzakere edilmeye başlandığı dönemi ya da 24 Nisan referandumu öncesindeki son seçim olan ve 'barış ve çözüm' yönündeki çıkışlarıyla CTP'nin büyük bir oy patlaması yaptığı Aralık 2003 genel seçim dönemini kapsamamaktadır. Çünkü Kuzey Kıbrıs'ta farklı milliyetçilik söylemlerinin en yoğun olduğu dönem referandum sürecidir ve bu süreç araştırmanın sorunsalını geliştirmeye elverişli verilerin elde edilmesi için yeterli olmuştur. Bunun yanı sıra zamansal sınırlılıklar nedeniyle, incelenen dönem itibariyle, Kuzey Kıbrıs basınına yönelik üretim sürecini kapsayan bir araştırma yapılamamıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan gazetelerden üç tanesinin (Kıbrıs, Volkan, Halkın Sesi) referandum sürecinden bugüne genel yayın yönetmenlerinin değişmiş olması da bu sınırlılığı oluşturan bir diğer etken olmuştur.

Bu tez çalışmasında aşağıdaki önkabullerden yararlanılmıştır;

- Dili toplumsal güç/iktidar ilişkilerinin kurulduğu ve yeniden üretildiği bir mücadele alanı olarak kavramsallaştıran perspektifle, bir söylem olarak ele alınan haberler, gerçekliği yansıtmaz, toplumsal alanda gerçekliği kurarlar.

- Milliyetçilik, faşizm gibi aşırı-sağcı siyasal projeler tarafından üretilen bir siyasal ideoloji olmaktan çok gündelik hayatın rutinleri içinde sürekli yeniden üretilen hegemonik bir söylem ve baskın çerçevedir.

Bu doğrultuda tezin temel varsayımı şöyledir:

- Kuzey Kıbrıs'ta Türk milliyetçiliği söylemine ait çerçeveyi güçlendiren statükoya karşı farklı bir söylem benimseyen sivil ve siyasi muhalefet, statükonun söylemine muhalif olmasına rağmen bu söylemin şekillendirildiği egemen çerçeveyi yeniden üretmiştir.

Temel varsayımına bağlı alt varsayımlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- Kuzey Kıbrıs'ta Türk milliyetçilik söylemi etrafında inşa edilen çerçeve egemen çerçevedir.

- Kuzey Kıbrıs'ta Annan Planı'nın referanduma sunulduğu süreçte farklı yayın politikalarına sahip olan tüm gazetelerde 'Türk' ve Rum' kimlik kategorileri birbirinin ötekisi olarak temsil edilerek, milliyetçilik söylemlerinin karşıtlıklara dayalı niteliği bağlamında Türk milliyetçilik söyleminin çerçevesini yeniden üretmişlerdir.

- Kuzey Kıbrıs'ta bahsedilen dönem itibariyle, 'KıbrıslıTürk' kimlik kugusu, referandumdan önce, 'demografik yapının bozulmasına sebep oldukları', KıbrıslıTürk toplumunun 'siyasi iradesini gaspettikleri' ve Annan Planı'na 'hayır'ı destekledikleri gibi gerekçelerle 'Türkiyeli Türkler'i öteki olarak konumlandırırken, referandumdan sonra plana 'hayır' diyerek Türk tarafıyla birleşmeyi kabul etmeyen 'Rumlar'ı ötekileştirmektedir. Dolayısıyla KıbrıslıTürk milliyetçilik söyleminin

çerçevesinde ‘KıbrıslıTürk’lük, bir milli kimlik kurgusu olarak sabitlenmemiş bir yapıya sahiptir.

- Referandumda ‘Yes be annem!’ sloganını benimseyen KıbrıslıTürk milliyetçilik söylemine sahip ‘evetçi’ grup tarafından, ‘Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde Türkiye’nin önünü açmak’ çerçevesiyle, ‘Anavatan’ Türkiye’nin çıkarlarının gözetilmesine vurgu Türk milliyetçilik söylemine eklenmemiştir.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde milliyetçilik ve millet kavramlarına yönelik kavramsal bir tartışma yapılarak bu kavramlara dair literatürdeki öncü kuramcılarının değerlendirmelerine yer verildikten sonra, milliyetçiliğin ve milletin verili birer olgu ve iddia edildiği gibi yalnızca aşırı-sağcı bir ideoloji ya da siyasal projeye dahil unsurlar olarak değil, gündelik hayatın rutinleri içinde inşa edilip sürekli yeniden üretilen bir söylemsel oluşum olarak kabul edilmesi gerekliliği açıklanmaktadır. Verili ve doğal kabul edilen milli kimliğin, etnik, sınıfsal, toplumsal cinsiyete dayalı farklılıkların üzerini örterek toplumu bütünleştirme başarısının gündelik toplumsal pratikler dahilinde bir temsil sistemi olarak işleyen ve hegemonik bir söylem olan milliyetçilik söyleminin yeniden üretimiyle gerçekleştiği vurgulanmaktadır. Ayrıca bu bölümde, kişileri herşeyin üstünde milli kimlikleriyle konumlandıran bu söylemin militarizm ve toplumsal cinsiyetle ilişkisi de irdelenmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk toplumunun kolektif kimlik tasavvurlarının tarihsel süreçte ele alındığı ikinci bölümde, 1974 harekatıyla başlayan ve 1990’lı yılların sonu itibariyle görünür olan toplumsal muhalefetin nasıl bir bağlamda yeşerdiği ve Kıbrıslılık kimliğine vurgusuyla CTP’nin bu hareket içinde yükselişini sağlayan parametreler, Kuzey Kıbrıs’ta sol siyasetin genel bir değerlendirmesi ışığında

irdelenmektedir. Anavatan-Yavruvatan metaforuyla temsil edilen Türk milliyetçiliği söylemine muhalif farklı kolektif kimlik kurgularına sahip söylemlerin Annan Planı'nına dair kavramsallaştırmalarına yönelik iktidar mücadelesi de bu bağlamda açıklanmaktadır. Bu bölümde ayrıca 'anavatan' Türkiye'nin geçmişten bugüne Kıbrıs politikaları, Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde ve Türk milliyetçiliği söyleminde Kıbrıs'ın yeri ve önemine de değinilmektedir.

Üçüncü bölümde ise, öncelikle Kıbrıs'ın siyasi ve toplumsal bağlamı içinde bu koşullara bağlı bir gelişim çizgisi izleyen Kuzey Kıbrıs basın tarihine yönelik kısa bir değerlendirme yapılmakta, Kuzey Kıbrıs basınının ekonomi-politik yapısı ve milliyetçilik söylemi ile ilişkiselliği tartışılmaktadır. Kuzey Kıbrıs basınına temsilen örneklem olarak belirlenen *Kıbrıs*, *Yeni Düzen*, *Halkın Sesi*, *Afrika* ve *Volkan* gazetelerinde, farklı milliyetçilik söylemlerinin hangi çerçeveleme araçlarıyla yeniden üretildiği ve bu milliyetçilik söylemleri dahilindeki milli kimlik kurguları ile bu kurgulardaki 'öteki' temsilleri analiz edilmektedir. Bu bağlamda Annan Planı'na referandumda 'evet' ve 'hayır'ın farklı milliyetçilik söylemleri içinde nasıl çerçeveslendirildiği de çözümlenmektedir. Ayrıca, çalışma kapsamında saptanan 5 gazetede yayınlanan toplam 1.250 adet köşe yazısı üzerinde, belirlenen kategorilerden hareketle nicel bir içerik analizi de uygulanarak elde edilen verilerle, yapılan nitel çözümlene desteklenmektedir. Çalışmanın sonuç bölümünde de kuramsal yaklaşımlar dikkate alınarak yapılan araştırmanın bulguları değerlendirilmekte ve genel sonuçlar üzerinde durulmaktadır.

Türk milliyetçilik söyleminde soy ve kültür birliği esasına dayanan Türk milli kimliği içine dahil olduğu kabul edilen ve yalnız coğrafi bir ayrıma işaret eden 'Kıbrıs Türkü' kolektif kimlik kurgusu yanında Kıbrıslı Türk toplumunda, 1970'lerin sonunda inşa edilmeye başlanan ve 2000'li yıllarda toplumsal alanda büyük ölçüde

meşruiyet kazanan ‘Kıbrıslı Türk’ kimliği, Kıbrıslılık vurgusuyla ve Türk milli kimliğinden kültürel bir ayrışma iddiasıyla öne çıkarılmış bir milli kimlik tasavvurudur. Bu kimliği kuran Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemi; Kuzey Kıbrıs’ta Kıbrıs’ın uluslararası alanda ve ada üzerinde yaşayan toplumlar arasında çözümlenemeyen bir sorun olmasından kaynaklanan siyasi, ekonomik ve toplumsal kaos ortamından beslenmiştir. Statükoya muhalif kesimin temsil ettiği bu söylemin, statükoya alternatif olarak meşrulaştığı Annan Planı müzakere sürecinde, statükonun temsil ettiği Türk milliyetçilik söyleminin hegemonyasında bir kırılma noktası olmuştur. Fakat çoğunlukla genç nesil tarafından rağbet gören bu söylem, Kuzey Kıbrıs’ta etnik çatışmalar ve savaşların neden olduğu yaşanmış acıların hatırlatılmasından beslenen kolektif hafızayı silememiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi kaos ortamından beslenen bu alternatif oluşum, düşünsel temeli olan bir hareket olmaktan ziyade ekonomik darboğazdan ve siyasi belirsizlikten kurtulma amacıyla bir çıkış noktası olarak görülmüş ve benimsenmiştir. Bu bağlamda referandum sürecinde popülist bir karakter de kazanan Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemi zaman zaman hegemonik Türk milliyetçilik söylemine ve bu söylemin içinde inşa edilen çerçevelere eklenmiştir.

Dolayısıyla bu çalışma, Kuzey Kıbrıs’ta hegemonik Türk milliyetçilik söylemini yeniden üreten, bu söyleme muhalif Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemini inşa eden çerçeveleme stratejilerini ve bu söylemler dahilindeki çerçeveler arasındaki eklenmeleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLİYETÇİLİK

Milliyetçilik olgusu, üzerinde ilk düşünölmeye başlandığı iki yüzyıl öncesinde olduğu gibi bugün de önemini korumaktadır. Modernleşmenin aydınlanmış akla ve bireyciliğe olan vurgusunun milliyetçilik ve ırkçılığı ortadan kaldıracadığı beklentisinin boşa çıkması gibi bugün de küreselleşme olgusunun meydana getirdiği ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda uluslarüstü örgütlenmelerin ulus-devlet sınırlarını zorladığından bahsedilmektedir. Fakat, küreselleşmenin bir paradoksunu da oluşturan yerel olanın küresel değer ve normlara karşı yükselişe geçmesi ile yeni milliyetçiliklerin gündeme gelmesi, milliyetçiliğin hala meşruiyetini korumaya devam ettiğini göstermektedir.

Milliyetçilik, 18. yüzyıldan bu yana, çağlara, siyasal rejimlere, iktisadi ve toplumsal yapılara göre farklılaşan bir modellenme ve uyarlanma süreci geçirmiştir (Anderson,1991:176). Bu nedenle, modernitenin bir ürünü olduğu kabul edilen milliyetçilik, ‘postmodernliği en kopuşçu biçimde tasarlayanlar açısından bile, modernlik sonrasına devreden, etki eden bir gerçeklik/kurgudur... Dolayısıyla milliyetçiliğin yitişinden değil yeni bir eklemlenmesinden söz etmek isabetli olur (Bora,1995a:13)’.

Milliyetçiliği etnik çatışmalar ya da görünür olan kolektif eylemler kapsamında değerlendirmek yerine; kendini ‘doğal’ bir ‘gerçeklik’ olarak sürekli yeniden üreten, ‘yalnızca siyasi değil, aynı zamanda kültürel ve kişisel bir kimlik meselesi (Calhoun,2007:3)’ ve bilinci şekillendiren bir söylemsel oluşum olarak kabul etmek gerekmektedir. Smith’in de ifade ettiği gibi ‘milliyetçilik dediğimiz şey pek çok düzeyde faaliyet gösterir ve bir siyasi ideoloji ve toplumsal hareket türü olduğu kadar bir kültür biçimi olarak da görülebilir’ (1999:118). Sonuç olarak, milli bilincin ve dolayısıyla milli kimliğin inşa edildiği, öznelere konumlandırıan, gündelik yaşam pratikleri içinde sürekli yeniden üretilen milliyetçi söylemsel alanı merkez almak ve bu çalışmanın odaklandığı Kuzey Kıbrıs basınında temsil edilen milliyetçilik söylemlerini bu bağlamda ele almak gerekmektedir.

Milliyetçilik araştırmacılarının, literatürü çeşitli dönemlere ayırdığını ifade eden Özkırmılı, Snyder’ın üç bölümden oluşan tarihsel planına (Birinci Dünya Savaşı öncesi: milliyetçilik düşüncesinin doğduğu 18. ve 19. yüzyıllar; 1918-1945: milliyetçiliğin akademik araştırmalara konu olduğu ilk dönem; 1945 sonrası: milliyetçilik tartışmasının geliştiği ikinci dönem) 1990 sonrası oluşturulan milliyetçilik tartışmasının yeni boyutlara taşındığı bir dönemi de ekleyerek dört dönemden söz edebileceğini ifade etmektedir. Özkırmılı bu plana göre; 20. yüzyıl öncesinde milliyetçiliği sistematik olarak ele alan ve belirli kuramsal çerçeve dahilinde açıklamaya soyunan çalışmaların bulunmadığını, bunun yerine toplumsal felsefeciler ve tarihçilerin felsefi ya da ahlaki kaygılarla ürettikleri bu eserlerde milliyetçiliğin iyi ve kötü yanlarını tartışmakla yetinerek, siyasi ve toplumsal örgütlenme biçimi olarak milleti kapitalizm öncesi örgütlenme biçimlerinin tarihsel gelişim sürecinde yeni ve daha ileri bir evre oluşturduğunu düşündüklerini

belirtmektedir. 1918-1945 yılları arasındaki dönemde ise milliyetçiliği sistematik olarak inceleyen, daha öncekiler gibi milleti verili bir toplumsal kategori olarak algılayan çalışmaların belirli milliyetçiliklerin tarihçeleri ve milliyetçilik türlerini belirlemeye yönelik tipolojilerden oluştuğunu; sömürge imparatorluklarının çökmesi sonucu ortaya çıkan yeni milliyetçilikleri ele alan 1945 sonrası dönemdeki çalışmaların da modernleşmenin millet kurma sürecine etkisi ve milliyetçiliğin bu süreçteki rolüne eğildiğini, bir kolektif ideoloji olan milliyetçiliğin geleneksel toplumdaki modern topluma geçişte ortaya çıkan sıkıntıları aşmak ve yeniden bütünleşmeyi sağlamak amacıyla olduğunu ileri süren çalışmalar olduğunu ifade etmektedir.

Modernist yaklaşımı benimseyen bu çalışmalarda yazarlar milliyetçiliği çözümlerken farklı kuramsal açılardan farklı etkenlere vurgu yapmaktadırlar. Örneğin, Kedourie (1994) düşünce akımlarını, Gellner (2008) endüstrileşmeyi merkeze alarak milliyetçiliği açıklamaya çalışır. 1970'li yıllar itibarıyla daha çok ekonomik etkenlere vurgu yapan neo-marksist kuramların ön plana çıktığı görülürken, 1980'li yıllarda Armstrong ve Smith'in katkılarıyla etno-sembolcülük milliyetçilik tartışmalarına girer, ayrıca milliyetçilik literatürünün en çok atıfta bulunulan Hobsbawm (1993), Anderson (2007) ve Gellner (1997) gibi yazarlar bu dönemdeki eserlerinde milliyetçiliğin oluşumunda kültürel ve siyasi etkenleri de dikkate almaya başlarlar. 1990'lı yıllarda yazılan eserlerin bir bölümünde, milliyetçilik tartışmasının klasik modernist-ilkçi kamplaşmasının sınırları dışına çıkamamasını, dolayısıyla kuramsal açıdan önemli olan pek çok konuyu gözardı etmesini, milliyetçiliğin kökenlerinin açıklamakla yetinilip milliyetçiliğin neden hala önemli olduğu veya ulus-devletin neden hala en geçerli siyasi örgütlenme biçimi

olduğu sorularına yanıt aranmadığının eleştirildiğini ifade eden Özkırmılı, batıyı ön plana çıkaran yaklaşımların yerini üçüncü dünyanın ve eski komünist ülkelerin deneyimlerine duyarlı bakış açlarına bıraktığı bu dönemde yan disiplinlerle etkileşimi artan ve feminizm, postmodernizm gibi farklı epistemolojik yaklaşımların yansıdığı milliyetçilik çalışmalarının yeni bir döneme girdiğinin göstergesi olduğunu öne sürmektedir (2008:29-69).

I.1. Kavramsal Tartışma

Milliyetçilik literatüründe özellikle 20. yüzyılın sonunda büyük bir genişleme olmasına rağmen genel geçer tek bir milliyetçilik teorisinden bahsetmek mümkün olmadığı gibi; marksizm ya da liberalizmde olduğu gibi, tezlerini o ideolojiye inanan herkesin kabul ettiği filozofları da yoktur. Bu konu üzerine kuram geliştiren araştırmacılardan Gellner (2007) için bir siyasi ilke olan milliyetçilik, Smith(1999)'e göre bir ideolojik hareket, Calhoun(1997)'a göre ise bir söylemdir. Çeşitli insan topluluklarında milliyetçilik olgusunun farklı süreçler neticesinde ortaya çıkması da bu kavramın ortak bir tanımının yapılamamasına neden olmaktadır. Fakat milliyetçiliğin merkezinde millet/ulus ve milli/ulusal devlet kavramlarının yer aldığı tartışmasız bir gerçektir.

I.1.1. Millet/Ulus ve Etnisite

Milletin, bireysel ya da toplu kimliklere temel oluşturan diğer öğelerden, örneğin sınıf, bölge, toplumsal cinsiyet, ırk ya da dini inançtan farklı olduğu herkesçe kabul edilir. Ancak bu öğelerin milli kimliklerin belirlenmesindeki –dolayısıyla milletin tanımlanmasındaki- rolü tartışmaya açık bir konudur. Bu noktadaki düşünce farklılıkları, araştırmacıların ortaya attığı tanımlara da yansır. Nesnel ve öznel tanımlar arasındaki çekişme bunun en iyi örneğidir (Özkırımlı,2008:73). Milliyetçilik üzerine araştırma yapan çeşitli yazarlar milleti meydana getiren unsurların bazen ortak bir dil, din ya da ortak bir tarih ve gelecek beklentisi olabildiği gibi bazen de insanların yalnızca kendilerini o milletin birer üyesi olarak hissetmelerinin yeterli olabildiğini ifade etmektedirler.

‘Millet’ ve ‘ulus’ kavramları özellikle son zamanlarda birbirleri yerine kullanılmaktadır. Oysa ki birçok araştırmacı bu iki kavramın farklı içeriklerine değinmektedir. İngilizce’de ulus anlamına gelen ‘nation’ kelimesi, Latince’de ‘doğmak’ anlamına gelen ‘nasci’ fiilinden türetilmiştir. Latince’de ‘nationem’ kelimesi ise soy ya da ırkı çağrıştırır, bu nedenle ulus, kan ve soy bağıyla ilişkilendirilir (Kalaycı,H.,2007:264). Bernard Lewis, millet sözcüğünün Aramice’den geldiğini ve ‘bir söz’ anlamına gelen ‘milla’ kökenine dayandığını belirtmekte ve ‘bir kutsal kitabı kabul eden insan topluluğu’nu ifade ettiğini söylemektedir (Akt.Uzun,2003:132). Osmanlı döneminin dine dayalı millet sisteminde de aynı dine mensup fakat farklı etnik kökenden olan toplulukların aynı milletten kabul edilmesi durumu da bu ifadeyi destekler niteliktedir. Türk

modernleşme tarihinde ‘millet’ kelimesinin dinsel içeriği silinip bu kavrama bütüncül bir ulusal boyut atfedilse de, siyasi pratikte millet sözcüğünün bu dini içeriği unutulmamış, İslamcı örgütler ‘milli’ sıfatını bu anlamda isimlerinde kullanmışlardır (Copeaux,2002:46).

Avrupa’da modernleşme süreciyle birlikte ortaya çıkmış olan millet kavramının yirminci yüzyıl milliyetçilik hareketleri ile birlikte ‘milliyet’e yani ‘ırk’a dayalı anlamsal içeriği ön plana çıkarılmıştır. Dolayısıyla bugün millet kavramı çoğunlukla aynı ırka mensup insan topluluklarını ifade etmek için kullanılmaktadır. ‘Ulus’ ise, bir ülke içerisinde anayasal vatandaşlık bağları ile birbirine bağlı bir topluluğu ifade etmekte ve bu yüzden farklı ırksal kökenlere sahip insanları da içine alan daha kapsayıcı bir kavram olarak kabul edilmektedir.

Millet ve milliyetçilik kavramları üzerindeki tanım sorununu başka kavramlarla karıştırılmasına bağlayan Connor’ın üzerinde en çok durduğu karışıklığı ‘millet’ ve ‘devlet’ kavramlarının birbirleri yerine kullanılması olduğunu söylemekte, üstelik bu hatanın sadece akademik alanda değil dünya siyaset sahnesinde de işlendiğini, devletlerden oluşan bir kurum olan Birleşmiş Milletler’in adında devlet yerine millet kullanılmasının da bunun en tipik örneği olduğunu ifade etmektedir (Akt.Özkırımlı;2008:72).

‘Etnisite’ ve ‘millet’ kavramları da birbiri ile karıştırılan kavramlar olup aralarında yakın bir ilişki vardır fakat birbirlerinden pekçok noktada ayrılırlar. Etnisite, günlük dilde çoğunlukla bir ulus-devlet içerisindeki ‘azınlık’ grupları ifade etmek için kullanılmaktadır, fakat bu çoğunluğu oluşturan baskın grubun etnik karakterini ortadan kaldırmamaktadır, sadece ‘hegemon konumdaki etnisiteler, kendi

toplumsal ve kültürel kurgularını ‘doğallaştırma’yı başardıklarından onların etnikliği görünmez olmuştur (Yuval-Davis’den Akt. Kalaycı,H.,2007:271)’.

Etnisite konusunda da tıpkı (daha sonra açıklanacağı gibi) milliyetçilikte olduğu gibi ilkçi ve modernist yaklaşımlar temelinde bir ayırışma söz konusudur, ilkçi yaklaşıma göre tarihi ve toplumsal koşullardan bağımsız varolan etnik kategoriler, modernist yaklaşıma göre belirli tarihi ve toplumsal koşulların ürünüdür. Etnik gruplar kendilerini kültür birliği ya da ortak soy birliği temelinde tanımlamaktadırlar, fakat Smith’in de vurguladığı gibi önemli olan gerçek bir soy birliğinin olmasından ziyade buna olan inançtır (soy miti).

‘Millet de, bir etnide olduğu gibi, tanım gereği ortak mitleri ve anıları olan bir topluluktur. Aynı zamanda da teritoryal bir topluluktur. Ancak etnide, bir ülke ile olan bağ sadece tarihi ve sembolik kalabilirken, millette bu bağ fiziki ve fiilidir...Etnilerin kendi teritoryal memleketlerinde ikamet ediyor olmaları gerekmez. Ortak bir iş bölümü ya da ekonomik birlik de göstermeleri gerekmez’ (Smith,1999:70-71).

Dolayısıyla, etnisite ve millet arasındaki farklılık siyasi kurumsallaşma temelinde ortaya çıkmaktadır. Gellner’in da ifade ettiği gibi; ‘kendine ayrıca politik bir sınır da istediği zaman, etnisite politikleşir ve milliyetçiliği doğurur’ (2007:59).

Yönetenlerle yönetilenlerin aynı etnik kökenden olması ilkesi temelinde, ‘siyasi kurumların etnik esasa göre tanzim edildiği, tüm bireylerin etnik kimliklerinin resmen tanındığı ve kişilerin etnik kökenlerine istinaden özel hak ve ayrıcalıklara sahip olduğu veya ayrımcılığa maruz kaldığı bir düzende etnisite en temel kimlik

olarak siyasallaşmış sayılır' (Aktürk,2006:27). Buna bağlı olarak, soy birliği algısına dayalı etnik birlik dinsel, dilsel ya da sınıfsal ortaklıklarla desteklendiğinde de millet inşası ve milliyetçilik kurgusunun başarı şansı artar. Bu noktada millet olgusunun etnisiteden ayırt edici özelliği devletle olan ilişkisidir. Bir milliyetçi, siyasi sınırların kültürel sınırlar ile mücavir olması gerektiğini savunurken; pek çok etnik grup bir devlet üzerinde egemenlik talep etmez (Eriksen,1993:18). Anthony Giddens da milletin, ulusal özellikleri bünyesinde barındırmakla değil, topluluğun kendisini siyasal otoriteyle özdeş olarak kabul etmesiyle ortaya çıktığını savunmaktadır (Akt. Boztemur,2006:165).

I.1.2. Milli/Ulusal Devlet

Devlet, Weber'in ünlü tanımıyla, toplumda meşru şiddet tekeli elinde bulunduran örgütlenmedir, ulus devlet ise sınırları belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan halkın egemenliğine dayalı modern bir olgudur ve sahip olduğu yasal güç kullanma hakkını ve meşruiyetini de bu egemenlikten almaktadır. Dolayısıyla, milli egemenlik idealinin bir gereği olarak milli devletin kurulması ve sürdürülmesi milliyetçiliğin siyasi programı olarak değerlendirilir. 'Modern dünya bir uluslar dünyasıdır, hatta federasyonlar bile ulusların federasyonudur, bu durum siyasetin ve devletin meşruiyet zemininin milliyetçilik olmasına sebep olur' (Smith,2002:171). Daha sonra da üzerinde durulacağı gibi, milletlerin milliyetçilikleri öncelediğini savunan ilkçi görüşe göre de milliyetçiliklerin milletleri doğurduğunu söyleyen

modernist görüŖe göre de milletler/milliyetçilikler ve bunların sebebi ya da sonucu olan milli/ulus devletler arasında bir ilişkisellik vardır, hatta modernist yaklaşım bunun bir bağımlılık ilişkisi olduğu üzerinde durur. Örneğin; modernist yazarlardan Hobsbawm, milletin ancak milli devletle ilişkilendirilmesiyle bir toplumsal birim olabileceğini ileri sürer (1993:24). Dolayısıyla, devleti olan milliyetçiliklerin amacı bu devletin bekasını sağlamak ise, devleti olmayan milliyetçiliklerin amacı da kendi ulus devletlerini kurmaktır.

‘Milliyetçiler sıklıkla bir siyasi birim olarak devleti bir etnik-kültürel gruba ait bir kurum olarak görürler ve devlete bu etnik grubun geleneklerini, kendine has özelliklerini, ‘milleti millet yapan değerleri’ koruma ve sürdürme görevi verirler. Milliyetçilik bu şekilde etnik-kültürel alan ile siyasi organizasyonun çakışması gerektiğini ileri sürer (Türköne,2005:633).’ Hobsbawm (1993) ve Gellner (2007) da milliyetçiliği politik birim ile milli birimin uyumluluğunu öngören bir ilke olarak kabul etmektedirler. Politik birim ile milli birimin uyumluluğu ilkesi de milliyetçi proje içerisinde diğerk alt-kültürlerin üzerinde, ortak ve homojen tek bir kültür inşasını beraberinde getirmektedir. Ulus-devletler öncesindeki imparatorluklar döneminde bir imparatorluk bünyesindeki bireyler dinlerine, dillerine, farklı etnik kökenlerine göre ayrılırken, aynı hak ve sorumluluklara sahip topluluk üyelerini tek bir siyasi otoritenin vatandaşları olarak tanımlayan ve kamusal alanın her noktasındaki egemenliği giderek artan ulus-devlet vatandaşları arasında ortak bir milli bilinç inşa eder ve herkesin bu bilince sahip olmasını bekler.

Milli devlet projesinin temel unsuru olarak vurgulanan ‘millet’ kategorisinin ‘halk’ kavramından ayırt edilişi de bu bağlamda değerlendirilebilir. ‘Halk’ olarak

kavramsallaştırılan ve herhangi bir kalıbı ya da sınırları belirlenmemiş topluluğun ortak değerlere dayalı birliğinin inşası ‘millet’ kategorisi ile özdeşliğinin sağlanması ile mümkün olmuştur. ‘Halk = millet özdeşleşmesi ise, halihazırda mevcut bir topluluk olarak halkın, millete/milli varlığa atfedilen ideal yüksekliğe erişmesi oranında veya en azından kendisini bir cemaat olarak veya avam/ahali olarak değil de millet olarak tahayyül ederek bu ideale yönelmesi oranında gerçekleşecektir’ (Bora, Canefe, 2002:638). Dolayısıyla, milliyetçilik söylemi içinde halk muğlak içeriğinden arınıp millileştirilerek milletleşmektedir. Kimi zaman millet inşasının ilk aşaması olarak kabul edilen ve milletin özü olarak tarif edilen halk kavramı çeşitli milliyetçilik söylemleri içinde ‘köycülük’ olgusuna olan vurguda da kendini göstermektedir.

Milleti oluşturan bir diğer önemli unsur da ‘vatan’ ya da ‘yurt’ olarak kavramsallaştırılan toprak parçasına bağlılık ya da aidiyet hissidir. Ulusal topluluk için, kendi topluluk kimliğinin bağlarını hissetmek yeterli olmaz, ulusal topluluk yerkürenin belirli bir bölgesi üzerinde konumlanma ve hakimiyet sahibi olmanın ihtiyacını duyar (Billig,2002:92). ‘Bütün toplumsal örgütlenmelerin üzerinde hak iddia ettikleri ve üzerinde kuruldukları özel bir coğrafi alanın varlığının gösterdiği gibi çağdaş devletler, milletler ve milliyetçilik tamamen toprağa dayalıdır’ (Boztemur,2006:165). Aynı şekilde milletlerin iyi tanımlanmış ülkelere/topraklara sahip olması gerektiğini vurgulayan Smith de, söz konusu toprak parçasının herhangi bir yer ya da toprak parçası değil, tarihi bellek ve çağrışımların mekanı, ‘bizim’ bilgilerimizin, azizlerimizin ve kahramanlarımızın yaşadıkları, çalıştıkları, dua edip savaştıkları yer olarak nehirleri, denizleri, gölleri, dağları ve kentleriyle kutsal kabul edilen yerler olduğunu ifade etmektedir (1999:25).

Bununla birlikte millet olma halinin tahayyül edilmesi gibi, millete ait ulusal mekanın da hayal edilmesi gerekir. Nasıl ‘millet’ o millete mensup bireylerin kişisel olarak tanıyor olabileceğinden çok daha fazla sayıda insanı kapsamı nedeniyle tahayyül edilmiş bir topluluksa, aynı şekilde ulusal mekan ya da vatan da bir vatandaşın kendi yaşadığı yer dışında kalan bölgelerini görmemiş olsa dahi bir bütünlük olarak tahayyül edilmektedir. Dolayısıyla yurdun millete aidiyeti ülke sınırlarının her karışında devam etmekte ve sınırın öteki yanındaki ‘yabancı’dan ayrılmaktadır. Halklar ve yurtlar arasındaki bu bağlılık anavatanlarından ayrı yaşayan milletlerin diaspora bilinçlerinde de açıkça görülmektedir. Ki bu halklar bağlı oldukları topraklara yeniden sahip olmanın veya dönmenin hayalini kurmaktadırlar. Ayrıca, belirli sınırlar dahilindeki toprak/yurt ile üzerinde yaşayan ve onun sahibi olduğu varsayılan topluluk isimlerinin dilsel pratikte aynı kökten türetilmesi (Portugal-Portuguese, Peru-Peruvians) şeklindeki evrensel gramer de, mekanları ve halkları birbirine bağlayarak aralarındaki bütünlüğü temsil etmektedir (Billig,2002:89-94). Bu şekilde halkıyla özdeş teritoryalitenin her santimetrekaresinde devlet egemenliği eşit olarak etken kabul edilmekte, bu önkabul ulus-devlet egemenliğinin ve fiziksel güç kullanma tekelinin de meşruiyetini sağlamaktadır.

Küreselleşme dinamikleri çerçevesinde ulus-devlet kavramının meşruiyeti üzerindeki tartışmalar, ekonominin ulus-devlet koruyuculuğuna ihtiyacının kalmaması, yeni iletişim teknolojilerinin ulus-devleti korumaya alan milli kültürler üzerindeki asimile edici etkileri, vatandaşların hukuk mücadelelerini uluslararası platformlara taşımaları ve uluslararası örgütlenmeler altında birleşen uluslar için bu örgütlenmelerin bir üst-kimlik oluşturacağı beklentisi ekseninde devam etmektedir.

‘Ulus-devletlerin sosyal devlet olma özelliğini yitirmesi dolayısıyla devletin kitleler üzerindeki maddi ve manevi bağlayıcılığının budanması ve bu yolla milli devletin aşınmasına katkıda bulunduğu (Bora,1995:48-49)’ da ifade edilmektedir. Tüm bunların ise, ulus-devlet olgusunun dayandığı milliyetçiliği yıprattığı iddia edilmektedir.

Fakat, milliyetçilik, her söylem gibi koşullara bağlı olduğundan koşulların değişmesiyle birlikte o da değişmeye başlamaktadır. Millet değiştikçe, onu temel yorumlama kaynağı olarak gören milliyetçilik söylemi de değişecektir. Bir modernleşme ürünü olan milliyetçilik, modernlik sonrası olarak değerlendirilen küreselleşme süreçlerinin ortaya çıkardığı yeni koşullara eklenildiğinde hem milliyetçiliğin homojenleştirici yapısı çözümlenerek mikro milliyetçiliklere yol açmakta, hem de bütünlüğünün kaybından kaygı duyan milletlerin milliyetçi karşıtlığını arttırmaktadır. Milliyetçiliğin modernlik sonrası etkisini yitireceği beklentisinin boşa çıkmasıyla ortaya çıkan teorik boşluğun doldurulması, pratik, politik, kültürel ve kimlik sorunlarının aşılmasına yönelik yeni entelektüel-bilimsel bakış açılarının geliştirilmesi ve buna bağlı olarak küresel dinamiklerin anlaşılmasıyla mümkün olabilecektir (Yıldırım, 2006:181-182).

Bu çalışma bağlamında, farklı tarihsel koşullarda farklı biçimlerde görülebilen milliyetçilik olgusunun, tek boyutlu bir yaklaşımla yalnızca bir siyasi ideoloji olarak değil, gündelik yaşam pratiklerine kadar yayılıp yerleşmiş, her türlü bağlama eklenilebilen bir söylem olarak ele alınması da milliyetçiliğin bu çok boyutluluğuna duyarlı yaklaşım içinden bir çabadır. Milliyetçiliğin inşa edilip

yeniden üretilen bir söylemsel oluşum olması konusuna değinmeden önce, milliyetçiliği açıklamaya çalışan farklı kuramsal yaklaşımlara yer verilecektir.

I.2. Milliyetçilik Kuramları

Yukarıda açıklandığı gibi, tanımı üzerinde bir uzlaşımın bulunmadığı ‘millet’ ve ‘milliyetçilik’in ne zaman ortaya çıktığı ve bu olguların ne kadar modern olduğu soruları milliyetçilik literatüründe farklı kuramsal yaklaşımların ortaya konmasına sebep olmuştur. Milliyetçiliğin ve milletlerin modernleşmenin bir ürünü olduğunu iddia eden ‘araçsalcı’ (ya da yapılanmacı veya genel olarak modernist) görüşe karşı bu olgunun en eski etnik yapıların bir devamı olduğunu savunan ‘ilkçi’ (kadimci ya da eskilci) görüş bu konudaki literatürü ikiye ayırmıştır.

Milletlerin ezeli ve ebedi, doğal, verili ve sabit yapılar olduğunu iddia eden ilkçi görüşe göre tarih boyunca her dönemde milletler ve milliyetçilikler varolmuştur ve etnik topluluklar bugünkü milletlerin kökleridir. Bu görüşten etnik kavram ve yapıların modernite ile alanının genişleyip derinleştiğini söylemesiyle ayrılan Anthony D. Smith, milleti “tarihi bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihi belleğı, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir insan topluluğunun adı” olarak tanımlamakta, milletlerle modern öncesi etnik yapılar arasında güçlü bir bağ olduğunu belirtmektedir (1999:32). Smith’in

temsil ettiği ve bahsi geçen iki sınıflandırmaya son yıllarda eklenen bir diğer kategori de bu ‘etno-sembolcü’ görüştür.⁶

Etno-sembolcüler modern milletlerin doğuşunu etnik geçmişlerini dikkate almadan açıklamanın mümkün olamayacağını, geçmişten gelen mitlerin ve sembollerin bugünün milliyetçi söylemlerinin ana malzemesini oluşturduğunu söylemekte, fakat yinede milliyetçiliklerin modern çağın bir ürünü olduğunu kabul ederek ilkçi yaklaşımdan ayrılmaktadırlar (Armstrong,1982, Smith,2002). Buna karşılık, milliyetçilik akımlarının sanayileşme ile ortaya çıktığını savunan Hobsbawm (1993) ve Gellner (2006) gibi modernist yazarlar ise, milletlerin icat edilmiş olgular olduğunu vurgulayarak, milletlerin devletleri ve milliyetçilikleri doğurmadığını, devletlerin ve milliyetçiliklerin milletleri yarattığını söylemektedirler. Hobsbawm ve Gellner gibi Anderson (2007) da milleti, modern eğitim, medya ve siyasi sosyalizasyon aracılığıyla inşa edilen ‘hayali cemaatler’ olarak nitelendirmektedir.

Milliyetçilik ideolojisinin temelleri genel olarak Alman romantik akımına dayandırılmaktadır. Önemli Alman romantiklerinden Fichte, ‘bireylerin birer hayaletten ibaret olduğunu, yalnızca bir bütün içinde yer aldıkları sürece gerçeklik kazandıklarını iddia eder. Devlet, kişisel çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelmiş bireylerin toplamından ibaret değildir. Devletin kendi bütünlüğü vardır ve bireyden önemlidir, birey ve devlet bir olduğunda bireysel özgürlük gerçekleşebilir (akt.Özkırımlı,2008:36)’. Milletlerin ‘doğal’ ve ‘organik’ yapılar olduğu önkabulüne dayanan ilkçi görüşün babası sayılan ve fikirleriyle 19. yüzyıl Almanya’sında

---

⁶ Milliyetçilik kuramlarının bu iki kategoride değerlendirilmesi gerektiğini ifade eden yazarlar etno-sembolcülüğü de ilkçi görüş içerisine dahil etmektedirler.

milliyet bilincinin yükselmesine etkide bulunmuş bir diğer Alman düşünür Herder ise, her milli topluluğun karakterinin doğal çevresi tarafından şekillendiğini, farklı geleneklerin, tarihi hatıraların muhafazasının dil ile mümkün olabileceğini söyler ve dilin önemine özel bir vurgu yapar (Akt.Türköne,2005:633). ‘Etno-sembolist’ yaklaşımıyla Smith ise Alman romantikleri kadar dili önemsemez ve *ethnie*⁷ nin temel özellikleri olarak halk kültürü, efsaneler, tarihsel hatıralar, kimlik terimleri ve beyanları, bir coğrafi bölgeye bağlılık ve birlik hissi üzerinde durur (Calhoun,2007:78).

Milletlerin köklerini daha önce var olan etnik yapılara dayandıran fakat, bir etnik topluluğun uluslaşmasının ancak batılı devletleşme modeli içinde vatandaşlığa dayalı bir bütünleşme ile mümkün olabileceğini ve bunun da kültürel standartlaşmayı beraberinde getireceğini ifade eden Smith, bu tezleriyle hem ilkçi bakış açısından hem de daha sonra bahsedilecek olan modernist teorisyenlerden ayrılır. Smith, ulusun verili bir toplumsal varlık, insan topluluklarının zamandışı bir birimi olarak değerlendirme imkanı kalmadığı gibi endüstriyel toplumun zorunlu bir biçimi ve kültürü ya da ‘kapitalizmin sinirsel tiki’ gibi değerlendirerek tamamıyla modern bir olgu olduğunun da kabul edilemeyeceğini (1986:23) söyleyerek, milliyetçiliğin modern bir olgu olduğunu savunmakla birlikte, tarihten silinmemiş fakat dönüşüme uğrayarak modern milletlerin oluşumunda model teşkil etmiş olan etnisiteyi kuramının merkezine yerleştirmiştir.

---

⁷ Anthony Smith, Fransızcadan ithal ettiği bu terimi ‘modern ulusal birimler ve duygularla önceki dönemlerin kültürel birimleri ve duyguları arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmek’ amacıyla ve ‘etnik topluluk ve ona ait sembolizmi’ içerdiği için kullandığını ifade etmektedir (2002:36).

Toplumsal, ekonomik veya siyasi özelliklerinden ziyade '*Ethnie*' nin sahip olduğu mitler, anılar, değerler, gelenekler ve sembollerin onun özgüllüğünü sağladığını ve bu özelliklerinin daha sonraki milli kimliğin de alt yapısını oluşturduğunu öne süren Smith, bu devamlılığın bir aynılık olmadığını da altını çizmektedir. Fakat Billig çok az sayıda milletin Smith'in '*ethnie*'ler tanımına altına giren alt kollara –yani kendi tarihsel benzersizliklerine ve kökenlerine dair bir mefhumla sahip olan farklı insan topluluklarına- ayıramayacak kadar homojen olduğunu dolayısıyla millet olma savaşının aslında bir kesimin milletin tümü adına konuştuğunu ve milli özü temsil ettiğini iddia ettiği bir hegemonya savaşı olduğunu söyleyerek Smith'i eleştirmektedir (2002:37).

Milliyetçilik alanında etno-sembolcü olarak nitelenen Smith ve Armstrong gibi yazarlar, milletleri modern çağa ait olgular olarak kabul etmekle birlikte etnik bilincin ya da milli özün kalıcı olduğunu ileri sürmektedirler. Bu nokta etno-sembolcülerini, her bireyin mutlaka tek bir milliyeti olduğunu ve milli kimliğin insanların doğal bir parçası olduğunu iddia eden ilkçi yaklaşımla ortak paydada birleştirmektedir. Oysa ki; toplumsal kültürü oluşturan gelenek, dil, din gibi öğelere yüklenen anlamlar ve değerleri değişen koşullara göre sürekli yeniden tanımlanır. Toplumsal hayata yön veren koşullar değiştiğinde, topluluğun anlam/değer sistemleri de değişecek, yeni koşullara uyumlu hale getirilecektir. Buna göre etnik topluluk üyeliği 'verili' ve değişmez ölçütlere bağlı değildir; o topluluğun üyeleri tarafından belirlenir ve zaman içinde değişiklik gösterir (Tilley'den Akt. Özkırımlı,2008:266). Bu yargı da modernist kuramcılarının üzerinde birleştiği noktalardan biridir. Dolayısıyla, belirli koşullar oluştuğunda ortaya çıkan milliyetçiliğin modernist düşünürler arasında, doğuş zamanı ile ilgili olarak net bir fikir birliği olmasa da,

devlet olgusuna paralel bir gelişim izlediği kabul edilmekte ve milletlerin ilk çağlardan bugüne kadar varolabileceği görüşü pek kayda değer bulunmamaktadır.

Modernist düşünürler, milletlerin modern çağa ait olgular olduğunu ve sanayileşme ve merkezi devlet otoritesinin kurulmasıyla inşa edildiklerini öne sürmektedirler. Milletlerin oluşum süreçlerini açıklarken farklı etkenleri kuramlarına temel alan modernist yazarlar⁸, millet ve milliyetçilik olgularının modernleşme sürecinin ürünü olduğunu söylemektedirler. Buna bağlı olarak, insanların toplumsal düzende meydana gelen değişikliklere bilinçli ya da bilinçsiz olarak ayak uydurmak zorunda kalmalarıyla, yeni çevre ve hayat koşullarında eski siyasi örgütlenme biçimlerinin yetersiz kalması sonucu yenilerini üretmenin ya da kurgulamanın olanaklı hale geldiği fikri üzerinde birleşmektedirler.

Modernist görüşün öncülerinden Gellner, milliyetçiliğin yükselişini sanayi devriminin sonucu ve modern devletin oluşumuna bağlamakta, modern sanayinin mesleki ve coğrafi yönden hareketli, okur-yazar ve teknolojik bakımdan donanımlı, eğitilmiş iş gücüne ihtiyaç duyduğunu ve modern devletin de kitlesel, kamusal, zorunlu ve standart eğitim sistemini destekleme yoluyla böyle bir iş gücünü sağlayabilme yetisine sahip olduğunu vurgulamaktadır (2008:42-45). Milliyetçilik, insanların aynı ekonomik ve siyasi sistemin katılımcısı halinde oldukları ve artık akrabalık ilişkileri veya din gibi olguların birleştirici güç olamadığı modern sanayi toplumunda, bireyler arasında sadakat ve uyum yaratıp kültürel homojenliği sağlayabilecek bir işlev üstlenmektedir. Dolayısıyla milliyetçilik, sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte köklerinden koptuklarını ve savrulduklarını düşünen insanlara

---

⁸ Örneğin, Gellner (2008) ve Hechter (1985) sanayileşmeyi kuramlarının merkezine yerleştirirken, Breuilly (1993) bürokratikleşmeye, Brass (1979) ise entelektüellerin rolüne dikkat çekmektedir.

güvenlik ve istikrar vaat etmekte ve modernleşme sonucu birey ve toplum arasında oluşan boşluğu doldurmaktadır (Eriksen,2004:159-160). Bu bağlamda, dinsel bağlılıkların birleştirdiği heterojen toplumlardan daha homojen bir bütünlük olarak tasavvur edilen millet olgusuna geçiş sürecinde, dinsel kutsallıkların yerini kahramanlık dolu tarih anlatılarıyla inşa edilen milli kutsiyetler almaktadır.

Modernleşme sürecinin bir ürünü olan milliyetçilik, toplumu bir arada tutabilecek standart bir ortak kültürü ya da tüm alt kültürler üzerinde hegemonik bir üst kültürü gerektirir. Dolayısıyla devlet kültürün koruyucusu olur ve kişi de soy, mülkiyet, ikamet gibi şeylerle değil; bu kültüre iştirak edişiyile vatandaşlık kazanır (Gellner,2007:49-50). Bir başka ifadeyle, ‘milliyetçilik retoriği ulusları, küresel (ulus-devlet ve ulus ötesi kurumlardan oluşan dünya sistemi) ve yerel (içişleri ve ülke içindeki kültürel ya da diğer ayırım hatları) arasındaki aracı olarak sunar. Ulusun yerel (ulus-altı) çeşitliliği olabilir ama kendini yerel kimliğin uluslararası alandaki tek temsilcisi olarak kabul ettirebilmesi için bunların hepsinin üzerini örten bir ortaklığı ya da birliği olduğunu öne sürmelidir (Calhoun,1997:130)’. Oluşturulan bu ortak kültür ise, tamamlanmış sabit bir yapı değil, sürekli yeniden üretilmesi gereken bir süreçtir. ‘Eklemlenici ilke olarak ulus, kültürel ve toplumsal heterojenliğe belli bir sabitlik kazandırır, ulusal olan, öbür kültürlerden farklılığını ortaya koyarak, sınırlarını belirleyerek kültürün birliğini tanımlar, fakat bu kurgusal bir birliktir, çünkü içerideki biz, daima farklılaşma arz eder (Donald’dan Akt. Morley ve Robins,1997:73)’.

Bu bağlamda, milliyetçilik ideolojisi, etnik, cinsel (kadın-erkek ve heteroseksüel-eşcinsel), dinsel ve sınıfsal farklılıkları ve eşitsizlikleri saklamaya

yarayan bir kap işlevi görür ve gücünü de birçok zaman bu hiyerarşik ve eşitsiz yapıyı saklama becerisinden alır. Ayrıca milliyetçilik, bir vatandaşın sahip olması gereken en önemli erdemini ulusa sadakat olduğunu o kadar sık yineler ki, bu eşitsizliğin ya da dışlanmışlığın dile getirilmesi ihanetle damgalanarak savuşturulur. ‘Ulus’un ferdi olarak düşünülen herkes, onun üstünlüğünü, seçkinliğini ve kalitesini paylaşır ve bunun sonucunda, tabakalara ayrılmış bir ulusal nüfus esasen homojen olarak algılanır, statü ve sınıf çizgileri yapaydır. Bu ilke tüm milliyetçiliklerin temelinde yatar (Greenfeld ve Yuval-Davis’den aktaran Kalaycı,H., 2007:253). Ulusal birlik oluşturma amacına yönelik ortak kültüre dayalı bu homojenleştirme, aynı zamanda ulusal birliğe tehdit oluşturabilecek iç veya dış ‘düşman’ların yaratılmasını da beraberinde getirir. Her devletin bir ulusla eşleşmesi iddiası da, hem ulustaki farklılıkların bastırılmasının, hem de devletteki her türlü yabancı unsurun dışlanmasının veya sindirilmesinin zemini olmuştur (Calhoun,1997:166)

Milliyetçilik literatüründe önde gelen isimlerden bir diğeri olan Hobsbawm da milletlerin verili olgular olmadığını vurgulayarak, milletin özgül ve tarihsel bakımdan yakın bir döneme ait olduğunu ve ancak belli bir modern teritoryal devletle ilişkilendirildiği kadarıyla bir toplumsal birim olacağını ifade etmektedir (1993:24). Hobsbawm, Terence Ranger’la birlikte derlediği *The Invention of Tradition* adlı kitabında, modernleşmenin getirdiği toplumsal değişim süreçlerinde, törensel ya da sembolik bir nitelik taşıyan ve açıkça ya da örtülü bir şekilde kabul edilmiş kuralları olan bir dizi alışkanlık ve uygulama şeklinde tarif ettiği icat edilmiş geleneklerin, sürekli tekrarlandıklarında belirli değerlerin ve davranış normlarının içselleştirilmesini sağladığını ve böylece geçmişle bugün arasında bir köprü oluşturarak süreklilik hissi yarattığını söylemekte, milliyetçiliğin de halkı denetim

altına almak ve sistemle kaynaştırmak amacıyla bu şekilde icat edilmiş bir gelenek olduğunu öne sürmektedir (Akt. Özkırımlı,2008:146-148). Milliyetçilik terimini Gellner gibi ‘politik birim ile milli birimin uyumluluğunu öngören bir ilke’ anlamında kullandığını ifade eden Hobsbawm, milliyetçiliğin bazen önceden var olan kültürleri ulusa çevirdiğini bazen de ulusları icat ettiğini ama çoğu zaman önceden var olan kültürleri tamamen yok ettiğini ileri sürmektedir (1993:23-24).

Milliyetçiliklerin milletleri icat ettiğini savunan Gellner ve Hobsbawm’dan farklı olarak Anderson; ‘hayali cemaatler’ olarak nitelendirdiği milletleri, icat edilmiş topluluklar olmaktan çok, ‘hayal edilmiş’ siyasal birlikler olarak tanımlamakta ve bu ‘hayal edilme’ durumunu; ‘en küçük ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımayacak, onlarla tanışmayacak, çoğu hakkında hiçbir şey işitmeyecektir ama yine de her birinin zihninde toplamlarının hayali yaşamaya devam eder’ şeklinde açıklamaktadır. Kendisi gibi modernist olan Gellner’ı milletlerin icat edilmişliğini ‘hayal’ ve ‘yaratım’la birlikte değil, milliyetçiliğin sahte maskeler takındığını kanıtlama endişesiyle, ‘uydurma’ ve ‘sahtekarlık’la birlikte düşünmesini eleştirmekte (2007:20-21) ve dolayısıyla milletin hayal edilmiş olmasının onu sahte göstermediğinin altını çizmektedir.

Billig ise bir ulusun üyelerinin kendilerini o ulusun mensupları olarak ve uluslarını da bir birliktelik olarak tahayyül etmelerinin yeterli olmayacağını, aynı zamanda bir ulusun ne olduğunu bildiklerini de tahayyül etmek zorunda olduklarını vurgulamakta ve bir ulusal kimliğe sahip olmanın ancak o ulusun bir kimliği olduğu tahayyül ediliyorsa mümkün olabileceğini, yani kendi uluslarının kimliğini tanımlamaları gerektiğini ifade etmektedir (2002:84-85).

Anderson, milliyetçiliğin bilinçli olarak benimsenmiş siyasal ideolojilerle ilişkilendirilerek değil, kendisini önceleyen ve onlardan kaynaklanmış olduğu büyük kültürel sistemlerle ilişkilendirilerek incelenmesi gerektiğini (2007:26) ifade ederek, milliyetçiliği bir ideoloji olarak kabul edip liberalizm ve faşizmle değil, akrabalık ve din gibi olgularla bir arada düşünmenin daha doğru olacağını söylemektedir. Milliyetçiliğin dinsel tahayyüllerle ilişkisine dikkat çeken yazar, milleti ezeli ve ebedi göstermeyi sağlayan unsurun bu olduğunu ‘meçhul asker mezar ya da anıtları’ örneğiyle açıklamaktadır. Anderson bu bağlamda, her millette fiilen geçerli olan eşitsizlik ve sömürü ilişkilerine rağmen milletin derin ve yatay bir yoldaşlık olarak tasarlanmasının, iki yüzyıl boyunca milyonlarca insanın sınırlı hayaller uğruna ölmeye razı olmalarını mümkün kılan şey olduğunu (2007:22-23) vurgulamaktadır. Bu vurgu dolayısıyla, Gellner’den farklı olarak, millet olgusunu tanımlarken, dışsal ve soyut ölçütleri değil, milleti oluşturan insanların üyesi oldukları millete dair düşünce ve algılamalarını temel almaktadır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, milliyetçiliği siyasal bir ideoloji olarak değilde dinsel özellikleri olan bir kültürel sistem olarak değerlendiren Anderson, milletlerin sadece teknolojik yenilikler ‘matbu kapitalizmi’ kurduğunda, okuma-yazma seçkin sınıftan öteki sınıflara yayıldığında ve insanlar klasik dinsel diller yerine kendi dillerinde gazete vb. yayınları okumaya başladıklarında ortaya çıkabileceğini öne sürmektedir. Birer ‘günlük best-seller’ olarak nitelendirdiği gazetelerin okurlar tarafından neredeyse eş zamanlı tüketimini olağanüstü bir kitlesel ayin halinde, milletin bir bütün olarak hayal edilmesine katkıda bulunduğunu söyleyerek (2007:49-50) kapitalist yayıncılık faaliyetlerinin milliyetçiliğin yeniden üretimindeki başat rolüne vurguda bulunmaktadır.

I.2.1. Milliyetçilik-Din ve Milliyetçilik-Marksizm İlişkisi

Modern bir olgu olarak milliyetçiliğin dinsel unsurları teorik olarak dışlaması yanında dinin milliyet ayrımı yapmayan evrensel yasalarının bulunması nedeniyle milliyetçilik ve din arasında birbirini reddeden bir ilişki olduğu iddia edilmektedir. Modernist anlayışta özel yaşamla sınırlanması gereken dinsel unsurların yalnızca bireysel değil toplumsal alanın her noktasındaki etkinliği milliyetçiliği dinle buluşturmuş ve birlikte hareket ettikleri durumlarda da başarısını arttırmıştır. Dini kimlik etnik kimliği güçlendirebildiği gibi etnik kimlikler arasındaki farklılıkları da silikleştirebilmektedir. Dolayısıyla, Smith'in de ifade ettiği gibi, her ikisi de benzer bir kültürel sınıflama ölçütünden gelirler; çoğu zaman çakışır ve birbirlerini güçlendirirler; tek tek ya da birlikte güçlü cemaatleri harekete geçirebilir ve besleyebilirler (1999:23). Modernist yazarlar arasında Anderson'un (2007:23) milliyetçiliğin dinsel özellikler içeren bir yapısı olduğunu, milliyetçiliğin milletin ölümsüzlüğünü kurgulayışında asker mezar ve anıtlarına verdiği önem ve vatan uğruna ölümün göze alınabildiğini vurgulaması da bu noktada önemlidir.

Milliyetçiliğin ideolojik yelpazenin sağında kabul edilmesi nedeniyle dinle olan ilişkisi anlaşılabilir, fakat bu noktada milliyetçiliğin Marksist teoriyle ilişkisine de değinmekte fayda vardır. Gellner, kuramının sermaye denetimi ve mülkiyeti konu edinmemesi bağlamında ve diğer farklı yaklaşımlarıyla Marksist kuramdan ayrıldığını vurgulasa da (2008:185), milliyetçiliği ekonomik nedenlere dayandırması ve tarihsel süreçte sonlanacak bir aşama olarak tarif etmesi bu noktada marksist teoriyi çağrıştırmaktadır. Klasik Marksist teoride de sınıf mücadelesinin

gerçekleşmesi sanayileşmiş kapitalist toplumlarda sınıfların ortaya çıkmasını sağlayan şartların olgunlaşmasına bağlıdır ve dolayısıyla sosyalist devrime giden yolda kapitalist ekonomiye dayalı milli devlet bir ara aşamadır. Gellner'ın da ifade ettiği gibi Marx, sanayileşmenin ve kapitalizmin ne dışlanması gerektiğini ne de dışlanabileceğini söylemiş, yol açtığı tahribatın öteki yüzünde yeni ve verimli bir düzenin, bireysel özgürlük ile toplumsal uyumu kaynaştıran, bütün insanlık için bir yaşamalanının yattığını düşünmüştü (2007:37). Marksizm bu yönüyle, klasik liberalizmin de ulusaldan uluslararası alana doğru ilerleyen yapıda tarihsel bir aşama olarak gördüğü milliyetçilik anlayışını kabul etse de, Boztemur'a göre, 'milliyetçiliği, sorunlu, dışlayıcı ve egemen sınıfların kendi çıkarlarını topluma dayattıkları bir egemenlik kurgusu olarak düşünmektedir' (2006:162).

Milliyetçi reflexlerin tüm örneklerinde işçi sınıfı hareketlerinin reddedilmesi yanında, Marksizmin de tek bir bütün olarak baktığı insanlığın milletlere bölünmesini reddeden enternasyonalist karakteri nedeniyle milliyetçiliği tamamen dışladığı bir önkabuldür. Fakat yine de milliyetçilik ve Marksizm ilişkisi, üzerinde tartışmalar olan bir konudur. Marksist bir milliyetçilik kuramının olmayışının tartışıldığı literatürde, kimi yazarlar Marx ve Engels'in milletler ve milliyetçilikler üzerine yazdıklarının konuyu açıklamaya ya da bir kuram oluşturmaya yeteceğini söylerken kimi yazarlar da bu kuramsal boşluğu Marksizmin bir açmazı olarak değerlendirmişlerdir. Marx ve Engels, Hegel'in 'tarihi' ve 'tarihi olmayan' milletler ayrımından yola çıkarak, milliyetlerin (devlet kuramamış toplulukların) ya kendi devletlerini kurarak 'millet' statüsüne geçeceklerini ya da 'tarihsiz halklar' olarak kalacaklarını, fakat ortak bir dil ya da geleneklerin, coğrafi ve tarihsel türdeşliğin bir millet oluşturmaya yetmeyeceğini bunun için belirli bir ekonomik ve toplumsal

gelişme düzeyine ulaşmış olmanın da gerekliliğini vurgulayarak, tarihi milletlerin ilerici ve devrimci potansiyeli nedeniyle işçi hareketi tarafından desteklenmesi gerektiğini savunmuşlardır (Nimni'den Akt. Özkırmı,2008:49).

Fakat yine de Marx *'işçinin milliyeti Fransız, İngiliz ya da Alman değil, emek, bedava kölelik, kendi kendini satmaktır. Onu yöneten hükümet Fransız, İngiliz ya da Alman hükümetleri değil, sermayedir. Doğduğu yerin havası Fransız, İngiliz ya da Alman havası değil, fabrika havasıdır. Ona ait olan topraksa Fransız, İngiliz ya da Alman toprağı değil, yerin birkaç karış altıdır'* (Akt. Guibernau,1997:19) ifadeleriyle Marksizmin milliyeti reddeden enternasyonal karakterinin önceliğini vurgulasa da, Komünist Manifesto'da *'Özünde olmamakla birlikte biçiminde, proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesi, başlangıçta ulus ölçüsünde bir mücadeledir. Her ülkenin proletaryası, elbetteki herşeyden önce, kendi burjuvasisiyle hesaplaşmalıdır'* (Akt.Özkırmı,2008:52) diyerek işçi sınıfının milli karakterini göz ardı etmediğini göstermiştir.

20. yüzyılda Asya ve Afrika'da yayılan anti-sömürgeci bağımsızlık mücadeleleri, klasik milliyetçiliğin kurucuları da olan sömürge imparatorluklarına karşı model olarak onların milliyetçilik kurgularını almış ve self-determinasyon prensibini amaç edinmişlerdir. Bu ülkelerin 'milli bağımsızlık hedefi politik olduğu kadar ekonomik bir hedefti. Bu durum anti-sömürgeci hareketlerin tipik olarak liberalizme değil, milli beklentilerini ifade eden bir araç olarak sosyalizme, özellikle Marksizm-Leninizme yönelmelerini açıklamaktadır' (Türköne,2005:645). 1896'da toplanan II. Enternasyonal'de liberal kuramın 'self-determinasyon' prensibi ile ilgili tartışmalar yanında anti-sömürgeci bağımsızlık savaşlarını yürüten sosyalist

hareketlerin milleti öne çıkararak milliyetçi yönü, sosyal dayanışma ve kolektif hareket noktasında birleşen milliyetçilik ve sosyalizm arasındaki sorunlu ilişkiyi yeniden gündeme taşımıştır. Gelişmemiş ve dolayısıyla sınıf çatışmalarının olmadığı bu ülkelerde sömürge karşıtı bağımsızlık mücadelelerinin, geniş toplumsal tabanı oluşturabilmek için ulusal aidiyete başvurması ve zalim sömürgecinin zulmüne maruz kalan toplumun yanı başında duran ve güvenilir olan milli kimliğine sığınması bağlamında sol söylemler milliyetçi bir niteliğe bürünmüştür.

Milliyetçi (özellikle anti-sömürgeci ve etnik karakterli) hareketlerle Marksist hareketler arasında birtakım ortaklıklar olduğu tespitinde bulunan Guibernau da;

- her ikisinin de zalimin (milliyetçilikte zalim yabancı sömürgeci ya da işgalci düşman iken marksizmde burjuva sermayedardır) zulmüne karşı ve mevcut durumun değiştirilmesine yönelik bir amaç taşıdığını,
- her ikisinin de mücadeleleri için uygun alanı ulus-devlet olarak belirlediğini ve
- her ikisinin de aktif toplumsal hareketler olmalarına rağmen harekete önderlik etme görevini bir entellektüeller grubuna verdiğini

ifade etmektedir.

- Marksist kuramın tüm olguları ekonomik bağlamda değerlendirmesine rağmen, milliyetçiliğin kültüre vurgusu;
- Marksistlerin hangi ulustan olduğuna bakmaksızın tüm kapitalistleri düşman kabul etmesine rağmen, milliyetçilerin sadece kendi uluslarının varlığına ve saflığına tehdit oluşturanları karşılarına alması ve

- Marksistlerin tarihsel gelişmeyi diyalektik olarak kavramasıyla geçmişini aşılacak ve tarihin aşamaları boyunca ilerletilecek bir olgu olarak kabul etmesine rağmen, milliyetçilerin geçmişi bugünle bağlarını kurmak ve milli karakterin orijinal özelliklerini yeniden yapılandırmak üzere kullanması

noktalarında marksizm ve milliyetçilik arasındaki temel farklılıkların da altını çizmektedir (1997:24-26).

Marksist kuramdaki enternasyonalizmi, birinin ötekini tamamen göz ardı ettiği mutlak bir 'sınırsızlık' halinden çok, enternasyonalizmin 'ulusal' ya da 'yerel' olanı kuşatarak onların çekim merkezi olma özellikleri ve güçlerini kendisinin evrensel çekim merkezi ve güç olması haline dönüştürmek; ulusal-yerelin varlıkları ve konumlarıyla olan ilişkilerini de soyut zaman-mekan ilişkileri kapsamında değil, somut insan ilişkileri kapsamında belirleyen bir 'sınırsızlık' hali olarak anlamak ve yorumlamak gerektiğini ifade eden Yücel; Marx'ın, teorik çözümlerinde esas önceliğin tüm ulusal ayrımları ortadan kaldırması olmasa da, kapitalizmden kaynaklanan derin ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldırmanın ve tüm bireyleri insan olarak kurtaracak bir dünya kurmanın mümkün olduğunu göstermekten geçtiği sonucuna varmaktadır. Buna ek olarak Yücel, Marx'ın kuramını da, toplumsal temel aktör olarak gördüğü proletaryayı içine doğduğu ulusal kimlikleri –en azından tarihin bir döneminde- yok sayarak değil, onun 'öteki'ni düşmanlaştıran ve kendine tutsaklığını yaratan karakterini aşarak ve tam da bu şekilde kendini hem ilkesel hem de değerler bütünü olarak ifade özüne uygun 'büyük

insanlık ailesinin bir parçası' haline dönüştürme amacı ve çabası olarak okumak gerektiğini vurgulamaktadır (2006:10).

Bir başka açıdan, enternasyonalizmin milliyetçiliğin kutupsal karşıtı olmadığını söyleyen Billig ise, tarihsel olarak milliyetçiliğin yükselişine eşlik etmiş olan bu olgunun vatanlara bölünmüş bir uluslar dünyasının doğallığına yönelik bir önkabule dayandığını, aynı şekilde, milliyetçi düşünüşün de örtük de olsa bütün bir dünya tasavvuru barındırdığını öne sürmektedir (2002:76-77).

1.2.2. Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet

Yukarıda bahsedilen milliyetçilik kuramları, toplumsal cinsiyeti göz ardı etmeleri noktasında bir ortak paydada buluşmaktadırlar. Klasik toplum sözleşmesi kuramlarında olduğu gibi milliyetçilik tartışmalarında da, özel alana hapsedilmiş olan kadınların yer almadığı kamusal alan ve bu alana ait kavram ve kurumlar erkek egemenliğindedir. Dolayısıyla, milliyetçilik tasavvurlarında kurgulanmış kategoriler olarak milletler, erkekler tarafından 'hayal edilmiş' topluluklardır.

Milliyetçilik söylemlerinde milletin geniş bir aile olarak kavramsallaştırılması⁹, bu bağlamda kullanılan sembollerin ('ana'vatan ya da devlet 'baba' gibi, ki çoğu milliyetçi söylemde de 'millet' bu ikisinin evliliğinden doğar) cinsiyet öğeleri içermesi, kadının milletin biyolojik ya da kültürel yeniden

---

⁹ 'Ulus, kadınların ve erkeklerin 'doğal' rollerini oynadıkları, başında erkek bir reis bulunan bir ailedir.' (Nagel,2000:77)

üretimindeki rolünün önemi, milliyetçiliğin toplumsal cinsiyet boyutunun irdelenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Milliyetçilik kuramlarındaki bu boşluğu eleştiren çalışmalar¹⁰ da, gündelik yaşamın çözümlenmesiyle toplumsal cinsiyetin milliyetçilik söyleminin inşasındaki önemini ve ikincil olarak değil kurucu bir öge olarak yer aldığını ortaya koymaktadır.

Kadınların itaatkar olarak dahil edildikleri kamusal alanın kurallarını koyan erkek özneler, kurucusu oldukları ulus-devletlerin de asıl sahibi konumundadırlar. Dolayısıyla, milliyetçilik söylemi ataerkil erkeklik temalarını vurgulamakta ve bunlarla uyum sağlamak üzere inşa edilmektedir. Yani, maskülinist bir alan olan milliyetçilik kültürü/ideolojisi, hegemonik erkeklik kültürü/ideolojisi ile doğrudan örtüşmektedir. Fakat Nagel, bunun, kadınların yurttaşlar, ulusun mensupları, eylemciler ve liderler olarak devletlerin inşasında ve yıkılmasında rol oynamadıkları anlamına gelmediğini, daha çok, bu rolleri belirleyen senaryoların esas olarak erkekler tarafından, erkekler için, erkekler hakkında yazıldıklarını ifade etmektedir (2000:60). Dolayısıyla, yukarıda bahsedilen aile metaforu bağlamında ‘erkek kardeşler’ topluluğu olarak inşa edilen ulus söylemi, erkekler arasındaki birleştirici bağları yeniden üretirken kadınları da bu alandaki erkek iktidarına tabi tutmaktadır.

Gündelik rolleri içinde ‘koruyucu’ ve ‘güçlü’ erkek kategorisi ve onu inşa eden ‘zayıf’ ve ‘korunmaya muhtaç’ kadın imgesi (Saigol,2000:228), milliyetçi söylemde yine güçlü erkek ve korunması gereken vatan arasında kurulan özdeşlikle yeniden üretilmekte, erkek milleti ve vatani koruyan aktif bir özne iken, kadın,

---

¹⁰ F. Anthias ve N. Yuval-Davis (1989), N. Yuval-Davis (2010), P. Chatterjee (2000), R. Saigol (2000), C. Enloe (1989,2000), J. Nagel (2000), D. Kandiyoti (1991), A. Najmabadi (2000), K. Jayawardena (1986), S. Walby (1994,2000), vs.

bedeni aracılığıyla bunları temsil etmektedir. Erkek, milliyetçi söylemin etken öznesi konumundayken, edilgen olan kadın bu söylem içinde destekleyen ya da öven konumundadır. Kadın ulusal imgelemi şekillendirir ve cemaatin tahayyül edilmişinde bir gösterge olarak işlev görür, dolayısıyla ulus anlatısı kadın bedeni üzerine kurulur, kadın ulusun, benliğin, manevi dünyanın ve evin duygu yüklü göstereni ve simgesi haline gelir (Saigol,2000:218). Milliyetçi söylemde ulus anlatısının kadın bedenleri üzerinde kurulması gibi, düşman da zaferini kadın bedeni üzerine yazar (Saigol,2000:237).

Devletin meşru güç kullanma tekeline sahip ordusu milletin iktidarını, vatan toprakları da bu iktidarın nüfuz alanını imlemektedir. Aslında bu yüzden devlet (baba olarak) erkeksi öğelerle temsil edilirken, toprak ya da vatan (ana ya da sevgili olarak) kadınsı öğelerle temsil edilmektedir. Dolayısıyla, vatan toprağına saldırı ya da düşman işgali gibi durumlar da kadına cinsel ‘tecavüz’ imgesiyle temsil edilmekte¹¹, bu bağlamda düşman milletin kadınlarına tecavüzle bedenlerinin kirletilmesi o milletin namusunun lekelenmesi şeklinde, topyekün millete yönelik bir saldırı olarak değerlendirilmektedir. Zajovic’in ifadesiyle, savaş da tecavüz de bir ataerkil kardeşler topluluğunun erkekliğini gösterir, ‘kadınları’ tecavüze uğrayınca, bu, kadınların yaşadığı bir acı olarak kadınların yaşadıkları üzerinden algılanmaz, erkeklerin uğradığı bir yenilgi olarak görülür (Akt.Saigol,2000:238). Bir başka ifade ile, ‘öteki erkeğin toprağı’nda ‘o’nun kadını’na karşı yapılan tecavüz, eril alanda aşığılamanın en iyi yolu olmaktadır.

---

¹¹ Bu bağlamda Najmabadi, toprak kayıplarının da sevdiği kadının namusunu koruyamayan bir erkeğin utancına benzer bir duygu yarattığını vurgulamaktadır (2000:122).

Millet kurgularında kadın cinsel kimliği ile, hem bu kurguya dahil genel vatandaşlar bütünü içinde, hem de kendisine özgü kurallar, düzenlemeler ve politikaların öznesi olarak yer almaktadır (Yuval-Davis,2010:58). Milliyetçilik söyleminin toplumsal cinsiyet boyutunu inceleyen araştırmalarda kadının, milli kimliğin kurgulanışında, öteki ile sınırların belirlenmesinde ve bunun sürdürülmesindeki rolü deşifre edilmektedir. Milli toplulukların en temel örgütlenme ilkesi olan soykütüğü ya da köken odaklı, milletin saflığına ya da sürekliliğine yönelik milliyetçi projelerde kadın cinselliği, doğurganlığın teşvik edilmesi ya da sınırlandırılması bağlamında baskı unsuru olarak kullanılmaktadır.

Milliyetçilik söyleminde kadının cinsel kimliği ve bu kimliğe dayalı davranışlarının özel bir önemi vardır. Bu söylemde ‘milletin soyunun sürekliliğini sağlayan anne’ rolü ile sembolik olarak yüceltilen kadın, aynı zamanda milletin namusunu temsil etmektedir. Nagel kadın cinselliğinin iki nedenle birinci dereceden bir ulusal mesele haline geldiğini ifade etmektedir; birincisi kadınların milliyetçiliklerdeki rollerinin hemen her zaman annelik olması, ikincisi ise kadınların eşler ve kızlar olarak erkeklerin namusunun taşıyıcıları olmalarıdır (2000:79). Bir başka ifade ile, kadın cinselliği, ‘aile’ unsurunun kutsiyetine dayalı ve ulusa hizmet çerçevesinde devletin bekası amacına yönelik olarak meşru bir karakter kazanırken, aile dışında kontrol edilmesi gereken bir tehlike, ırkın kanının bozulmasına yönelik bir tehdit olarak temsil edilmektedir. Milliyetçilik söylemi içinde kadın, kültürel yeniden üretimde çocuğunu yetiştiren ona ana dilini ve milli kültürünü öğreten anne olarak, giyim ve davranışıyla milli kültürün temsilcisi, etnik ve ulusal farklılıkların göstereni olarak ya da ekonomik, politik ve askeri mücadelelerde doğrudan katılımcı olarak bu söylemi yeniden üretmektedir.

Milliyetçi proje ve söylemlerin toplumsal cinsiyet bağlamında vurgulanması gereken bir diğer yönü de militarist karakterleridir. Milliyetçi hareketlerin militarizasyonunun toplumsal cinsiyete dayalı iktidar ilişkileri yoluyla kurgulandığı önkabulüyle, fatihlerin metresleri, savaşlardaki tecavüzler, askerlere sunulan fuhuş hizmeti, sinemanın asker kahramanları, yurtseverliği besleyen takvimler gibi örnekler, milliyetçiliğin genellikle militarize edilmiş mekanlarda inşa edildiğini, ulusal kimlik gibi militarizasyonun da toplumsal cinsiyeti içeren bir süreç olduğunu göstermektedir (Enloe,2000:205). Toplumsal cinsiyet ile milliyetçilik arasındaki ilişkinin yolunun kadınların ve erkeklerin militarizmle kurdukları farklı ilişkilerden geçtiğini söyleyen Walby, kadınların her zaman olmasa bile çoğunlukla erkeklerden daha pasifist ve daha az militarist olduğunun düşünüldüğünü ve ulusun militarizm yoluyla korunmasını kadınların daha az desteklediklerini gösteren birçok araştırma olduğunu ifade etmektedir (2000:48-50).

Milliyetçilik söyleminin militarist niteliği baskın hale gelmeye başladığında bu söylemin erkek cinselliğine dayalı yapısı pekişmektedir. Fiziksel güç kullanımına dayalı savaşlar söz konusu olduğunda, bu güçle nitelenen erkeklik söylemi öne çıkmaktadır. Klasik tarih anlatılarının savaş alanındaki kuvvet ve yiğitlikle erkeksi cinsel üretkenliği ilişkilendirme örnekleriyle dolu olduğuna dikkat çeken Nagel, bu anlatılarda savaşın kendisinin cinsel bir nitelik taşımasına paralel olarak savaşılan düşman erkeklerinin de ya ulusun kadınlarına tecavüz etmek isteyen şeytanlar ya da erkeklik gücünden yoksun hadımlar olarak tanımlandığını ifade etmektedir (2000:81). Askeri saldırıların ve bu saldırılarda kullanılan silahların da erkeksi imgelerle tasvir edilmesi ve devletlerin ya da orduların eylemlerinin kişileştirilerek cinsel niteliklemlerle kurgulanmış temsilleri de savaşın cinselleştirilmesinin diğer

boyutlarını oluşturmaktadır (Nagel,2000:82). Erkek cinselliğine dayalı savaş anlatılarında, biz kurgusuna dahil olan kadınlar düşman erkeğinin tecavüzü tehlikesine karşı korunmaya muhtaç resmedilirken, ‘öteki kadınlar’ kolay elde edilebilir fahişeler ve meşru tecavüz hedefleri olarak temsil edilmektedir. Dolayısıyla militarist milliyetçilik söylemlerinde kadın her zaman cinsel arzuların nesnesi olarak konumlandırılmaktadır.

Milliyetçilikte genel olarak kadınların toplumsal konumunu zayıflatan militarizasyon süreci, bazen kadın katılımını bir gereklilik olarak görüp yüceltirken yukarıda da ifade edildiği gibi çoğunlukla erkeklere imtiyazlı bir konum atfeder. Kadının militarist milliyetçi eylemlerinde kadınlığından arınmış, daha erkeksi bir tarzda temsil edilmesinin¹² ya da cinselleştirilmiş militarist söylemde erkeksi imgeler (sınıra tecavüz , askeri donanmaya taciz gibi) kullanılmasının da gösterdiği gibi bu alan erkek hegemonyasındadır. Bugün birçok ülkede, kadınların muaf tutulduğu ve erkekler için zorunlu olan askerlik uygulamaları da erkekleri tam ve eksiksiz yurttaşlar olarak konumlandırırken, milliyetçiliğin militarist karakterini gündelik hayatın rutinleri içinde doğallaştırmakta ve milli kimliğin yeniden üretilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

---

¹² Nitekim bu temsil, kadının kamusal alana girerken erilliğin mekanı olan bu alanda yer alabilmek için birtakım ödünler vermesi (örtünmesi ya da egemen olana bürünüp erkekleşmesi) gerekliliğini vurgulayan feminist çalışmaların (Nagel,2000, Saigol,2000, Yuval-Davis,2010, vb) bu tespitine dayanmaktadır.

I.3. Bir Söylem Olarak Milliyetçilik

Milliyetçilik kuramlarından bahsedilirken görüşlerine yer verilen modernist kuramcıların, milliyetçilik gibi çok boyutlu bir olguyu tek bir değişkene dayanarak açıklamaya çalışmalarını eleştiren Özkırımlı, milliyetçiliğin değişken bir görüngü olduğunu, bukalemun gibi bulunduğu ortamın rengine bürünerek farklı ideolojilerle işbirliği yapabildiğini dolayısıyla bu tür bir görüngünün tek bir dönüşüm süreci çerçevesinde çözümlenmeye çalışılmasının indirgemecilikten kurtulamayacağını ifade etmekte, bütün milliyetçilikleri açıklayabilecek bir kuram olmadığını ve çok fazla değişken içeren bir kuramın da açıklayıcı olamayacağını eklemektedir. (2008:275-276). Farklı zamanlarda ve farklı mekanlarda farklı görünüşler içinde bulunan, aynı zaman ve mekan dahilindeki görünümünde bile farklı iç bileşenleri olabilen milliyetçilikleri ‘milliyetçilik’ yapan ve en azından ‘milliyetçilik’ şeklinde tanımlanmasını sağlayan şey, tüm bu farklılıkların ortak noktasını oluşturan ‘milliyetçilik söylemi’dir.

1960’lı yıllardan itibaren disiplinlerarası bir nitelik taşıyan ‘kültürel çalışmalar’ın bütün sosyal bilimler alanına nüfuz etmesiyle birlikte milliyetçilik çalışmaları da bu akımdan etkilenmiş; klasik milliyetçilik çalışmalarına damgasını vuran erkek egemen, batı merkezci, toplumdaki ayrılıkları ve güç ilişkilerini gözardı eden, gündeliği unutan bakış açılarının irdelenmeye başlanması ve milliyetçilik çalışmalarının disiplinlerarası niteliğinin belirgin hale gelmesi (Özkırımlı,2008:239) gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla milliyetçi söylemin kadını denetim altına alan ve marjinalleştiren yönlerinin incelenmesi, sömürge toplumlarındaki

miliyetçiliğin ezilenlerin bakış açısından yeniden yorumlanması, gündelik deneyimlerin yeniden ürettiği yaşam biçimleri, düşünce yapıları ve kimliklerin nasıl bu kadar doğal görüldüğünün açıklanmaya çalışılması milliyetçiliğin bir söylemsel oluşum olarak kabul edilmesini gerektirmekte ve milliyetçilik çalışmalarına da yeni bir ivme kazandırmaktadır.

Dünya üzerinde yaşanmış farklı milliyetçilik projelerinin, evrensel bir form olarak milliyetçiliğin özgün örnekleri olmadığını vurgulayan Finlayson da, milletlere ait bu özgünlüklerin aslında milliyetçiliğin amacı olduğunu dolayısıyla ‘millet’i tanımlayan söylemsel alanın irdelenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Modernleşme tezinin, herhangi bir milliyetçi hareketin dışında bir neden arayarak milliyetçiliğe dair mekanik bir açıklama getirdiğini, milliyetçiliği böyle büyük bir sosyal süreç içerisine yerleştirmektense milliyetçiliği siyasi ideolojilerle bağlantılı özel bir ideolojik söylem olarak ele almanın bu konudaki kuramsal yaklaşımların çelişkilerini açıklamakta ve çıkmazlarını ortaya koymakta daha başarılı bir yol olacağının altını çizmektedir (1998:103-105). Nitekim milliyetçiliğin modernitenin bir ürünü olduğunu savunan modernist yaklaşımın, bu süreç sona erdiğinde milliyetçiliğin de etkisini kaybedeceği iddiasının¹³ geçersiz kalması da milliyetçiliği açıklayacak bir başka perspektife ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla son dönem milliyetçilik çalışmalarında görülen bu değişiklik ile daha önceki çalışmaların milliyetçiliğin ve milletlerin ne zaman ortaya çıktığına dair sorunsalı, milliyetçiliğin ve milletliğin neden ve nasıl yeniden üretildiği şeklinde bir değişiklik göstermiştir. Çünkü, aslında

---

¹³ Modernist kuramın öncüsü Gellner, modernleşme sürecinin tamamlanmasına koşut olarak milliyetçiliğin toplumsal alanda etkisini sürdürdüğünü ve hatta ‘ insanlık tarihinin hiçbir döneminde kavuşmadığı kadar belirgin bir otoriteye kavuşmuş durumda’ olduğunu ifade ederek bu konudaki itirafını dile getirmektedir (2007:63).

‘millet/ulus bir sebep değil, bir güç/iktidar etkisi ve güç/iktidar inşasıdır (Finlayson,1998:116).’

Yukarıda isimlerine yer verilen önemli kuramcıların tezlerinde görüldüğü gibi, her kuramcı milliyetçilik olgusunu tartışırken farklı etkenlerden yola çıkmaktadır. ‘Milliyetçiliğin evrensel ilkelerinin bulunmaması, farklı tarihsel ve toplumsal bağlamlara bağlı olarak farklı ve zıt ideolojilerle bağdaştırılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, hem ayrılıkçı hareket hem de devletin bütünlüğünü koruma mücadelesi milliyetçilik olabilmektedir. (Kalaycı,H.,2007:252)’. Ne var ki ayrılıkçı hareketin milliyetçiliği ‘kötü’, devletin bütünlüğünü korumaya yönelik milliyetçilik ise ‘iyi’ olarak nitelendirilmektedir (Smith,1991; Balibar,1990; Billig,1995; Bora,1992). Milliyetçilik kavramı üzerinde yapılan bu ayırım, ayrılıkçı ya da yayılmacı hareketleri, vatanseverlik olarak nitelenen iyi milliyetçiliklere karşı ötekileştirmekte ve milliyetçilik olarak kabul edilmeyen fakat bizatihi milliyetçiliğin kendisini sakladığı masum yüzü olan iyi ve gerekli bu ‘vatanseverlik’ halini doğallaştırmaktadır.

Bu bağlamda iyi ve kötü milliyetçiliklerin ne olduğuna ilişkin kavramsallaştırmalara değinmek gerekmektedir. Literatürde yaygın bir görüş birliği olan bu kategorileştirmelerden ‘iyi’ milliyetçilikler Batı tipi (sivil/klasik/resmi) milliyetçilik ya da Fransız milliyetçiliği, ‘kötü’ olanlar ise Doğu tipi (etnik/kültürel/organik) milliyetçilikler ya da Alman milliyetçiliği olarak adlandırılmaktadır. ‘Genel kabule göre, etnik milliyetçilik millet tanımında ırk, kültür ve dil birliğini vurgulayarak kültürel ayrıcalık ve özgünlük meselelerini öne çıkartır. Millet anlayışı organik ve bütüncüdür. Sivil milliyetçiliği ise territorialite,

vatandaşlık, sivil gurur ve katılım belirler. Etnik milliyetçilik milletin aslını veya özünü neyin teşkil ettiğine dair temel savlar öne sürer. Bu anlayışta milli kimlik nüfusun benzeşliği ve etnik saflığı üzerine inşa edilmiştir. Buna karşılık, sivil milliyetçilik öze yönelik olmaktan çok şekilsel ve yöntemseldir. Milletin belirli bir etnik öz etrafında değil, ortak siyasi idealler ve fikirler etrafında birleşmesi gereğini öngörür (Akman,2002:81). Bu tür ayrımlar Connor(1994)'a göre 'terminolojik bir kaosa' yol açmanın yanısıra, aynı olgunun farklı biçimlerini, bize farklı olgularmış gibi sunmaktadır. Bu görüşe göre milliyetçilik ayrıdır, vatanseverlik ayrı; Bosna'daki Sırp milisler ya da IRA militanları, sıradan Fransız ya da Amerikan vatandaşlarından farklı güdülerle hareket ederler. Oysa dereceleri, yoğunlukları, ortaya çıkış biçimleri farklı olan bu güdüler, aynı familyaya aittir. Bunları birleştiren ortak nokta, her birinin davranışlarını açıklamak için milliyetçilik söylemine başvurmalarıdır (Özkırımlı,2008:15).

Sivil/siyasi ve etnik/kültürel milliyetçilikler arasında yapılan bu kategorileştirme bu ikisi arasındaki eklemlenmeyi göz ardı etmektedir, çünkü her tür milliyetçilikte etnik ve siyasi bağlam iç içe geçmiş bir durum sergilemektedir. Smith'in de ifade ettiği gibi, 'millet, her özgül durumda değişik oranlarda biri sivil ve teritoryal öteki etnik ve jenealojik olan iki boyutu birbirleriyle harmanlamıştır (1999:34)'. Bugün 'milliyetçilik' ve 'ırkçılık' arasındaki anlamlandırma mücadelesinde de aynı durum söz konusudur. Bu iki kavram arasındaki bağlantıya dair yaptığı tartışmada Balibar, 'milliyetçilik ve ırkçılık arasındaki bağın bir sapma sorunu ya da biçimsel benzerlik sorunu değil, bir tarihsel eklemlenme sorunu olduğunu ve milliyetçilik ve ırkçılık arasındaki belirlenimde her zaman karşılıklılık söz konusu olduğunu' belirtmekte, 'ırkçılığın milliyetçilik inşası için her zaman

gerekli fakat milliyetçilik projesini tamamlamakta da her zaman yetersiz kaldığını’ ifade etmektedir (1990:61-73).

Dolayısıyla milliyetçiliği ikiye ayırmak yerine milliyetçiliğin birbiriyle ‘karşılıklılık’ esasına dayanan ve etkileşim halinde bulunan ikili yapısı üzerinde durmak gerekmektedir. Çünkü milliyetçiliğin ve onun oluşturduğu milli kimliğin farklı söylemlerle eklemlenebilmesini ve her durumda kendini yeniden üretebilmesini sağlayan da onun bu yapısıdır ve bu yapı sayesinde önemini ve geçerliliğini her dönemde koruyabilmektedir. Milliyetçilik akımlarının tarih sahnesine çıktığı ilk dönemlerde Fransız İhtilali’nin de etkisiyle liberal söylemsel alana eklemlenen milliyetçilik, 20. yüzyıl itibariyle sömürge toplumlarının bağımsızlık mücadelelerinde sosyalist bir içerikle anlamlandırılmış ya da Nazi Almanyası örneğinde olduğu gibi otoriter bir karaktere bürünmüş, tüm bu görünümüne bağlı olarak da ilerici ya da gerici, ılımlı ya da aşırı olarak nitelendirilmiştir.

Milliyetçiliği ‘herşeyden önce bilincimize bir şekil veren, dünyayı anlamlandırmamızı sağlayan bir söylem; başka bir deyişle, toplu kimliklerimizi belirleyen, günlük konuşmalarımızı, davranış ve tutumlarımızı yönlendiren bir görme ve yorumlama, bir algılama biçimi’ olarak tarif eden Özkırımlı, milliyetçi söylemin üç temel özelliğinden bahsetmektedir:

- 1- ‘Bu söyleme göre, millet herşeyden önce gelir, milletin çıkar ve değerleri diğer tüm çıkar ve değerlerden üstündür;
- 2- Milliyetçilik söylemi, milleti tek meşruiyet kaynağı olarak görür, burada kastedilen yalnızca siyasi meşruiyet değildir, ‘millet adına hareket etmek’

normal koşullar altında hoş görülmeyecek hatta suç sayılabilecek pek çok davranış ve eyleme göz yumulmasını sağlar;

- 3- Milliyetçilik söylemi dünyayı ikili kategorilere ayırır, biz ve onlar, dostlar ve düşmanlar gibi, başka bir deyişle kimlikler ve karşı-kimlikler üretir, ‘bizi’ ‘ötekilere’ göre tanımlar, kendinden bir türlü emin olamadığı için de bu ayrımı hep canlı tutar’ (2008:285-286).

Milliyetçiliği basitçe bir ideoloji veya siyaset biçimi olarak anlamamızın mümkün olamayacağını, milletlerin ve milliyetçiliğin kültürel birer görüngü olarak da ele alınmaları gerektiğini söyleyen Smith, bir ideoloji ve hareket olarak milliyetçiliğin çok boyutlu bir kavram olan milli kimlikle yakından ilişkilendirilmesi ve belirli, özel bir dil, hissiyat ve sembolizmi içerecek şekilde genişletilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (1999:8). Hall, ‘bir anlamlar topluluğu olarak İngiliz ulusal kültürü ile temsil edilmesinden dolayı, biz İngiliz olmanın ne demek olduğunu biliriz; ulus bir kültürel temsil sistemi olarak anlamlar üreten bir şeydir; insanlar kendi ulusal kültürlerinde yansıtıldığı gibi ulusu düşünürler, ulus sembolik bir topluluktur’ derken de böyle birşeyi kastetmektedir (1992:292). Dolayısıyla milliyetçiliği bir kültürel temsil sistemi içinde ‘biz’in anlamlandırıldığı ve doğallaştırıldığı bir söylemsel alan olarak ele almak ve bu ‘biz’ kurgusunun olduğu her yerde bir milliyetçilik söyleminin varlığını kabul etmek gerekmektedir.

Billig ise milliyetçiliğin uluslararası bir ideoloji olduğunu ifade etmekte ve milliyetçilerin de öteki ulusların dünyasını takip ederek kendi uluslarının milletliğin evrensel kodlarının gereklerini yerine getirdiklerini vurgulamaktadır (2002:95). Dolayısıyla, milletlerden bahsedilen her coğrafyada milliyetçilik varlığını korumaya

devam etmekte ve bir milletin parçası olma fikri gündelik hayat rutinleri içinde sürekli olarak yeniden üretilmektedir.

Bu bağlamda, milliyetçilik bir söylem olarak ele alındığında, ulus-devlet içi veya uluslararası alanda tüm siyasi pratiklerin ve geleneksel siyasi stratejilerin önkoşulu olduğu önkabulüne dayalı olarak sadece sağ kanat partilere ait bir söylem olmadığı, sol parti siyasetlerinin de bu söyleme eklemenebildiği görülmektedir. Ulus-devlet sınırları içerisinde gerçekleşen siyasi seçimlerde bağlamın ulus-devletle sınırlı olması ve sol ya da sağ kanada dahil olan tüm partilerin ulusu temsile yönelik bir amaçla siyaset yapmaları temelinde ‘kolektif irade’ye başvurmaları, milliyetçilik söylemine eklemelenen bir çaba olarak değerlendirilmelidir. Özetle, ‘toplum/halk/ulus/millet çıkarları’ndan bahsedildiği ve bu çıkarlar bağlamında bir ‘birlik’ tahayyülünün inşa edildiği, ‘öteki’ ve ‘biz’in birbiri üzerinden kurulduğu her söylemsel strateji milliyetçilik söylemiyle eklemelenmektedir.¹⁴

I.3.1. Milliyetçilik Söylemi ve Medya

Milliyetçiliğin doğuşunda ve yayılma sürecinde ‘dilsel birliğin’ önemli bir yeri vardır. Çünkü toplumların millet (ya da ulus) olma süreçlerinde, siyasi ve iktisadi hegemonyası olan bölgede kullanılan lehçenin standartlaştırılmasıyla dilsel

---

¹⁴ Bu tez çalışmasında da Kuzey Kıbrıs Türklerinin statükoya karşı muhalif bir toplumsal hareketlenme gösterdiği ve bu hareketin öncüsü olarak ideolojik yelpazenin solunda konumlandırılan CTP-BG’nin siyasi arenada yükselişini sağlayan ve Annan Planı’nın referandumda Kıbrıslı Türkler tarafından kabul edilmesiyle sonuçlanan süreç, milliyetçilik söylem(ler)iyle eklemelenmesi bağlamında değerlendirilerek ortaya konmaya çalışılmıştır.

birlik oluşturulmuştur. Milliyetçilik söyleminin ve milli hegemonyanın inşası çoğunlukla resmi milli dillerin zaferi ve milli bütünlüğü oluşturan topluluk içindeki rakip dillerin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olmuştur¹⁵. Ancak Anderson'un ifade ettiği gibi, 'dilleri, bazı milliyetçi ideolojilerin yaptığı gibi, bayraklar, ulusal giysiler, halk dansları ve diğerleri gibi ulus olmanın bir amblemi olarak ele almak her zaman yanlıştır. Dillerin en önemli özelliği hayali cemaatler türeterek, tikel dayanışma grupları inşa edebilme yetenekleridir (1995:150-151)'. Bir başka ifadeyle, milletin inşasında birleştirici olan ortak dil unsuru her durumda milli bir nitelik taşımamaktadır.

19. yüzyılın ortasından itibaren kapitalist yayıncılık faaliyetlerinin hızla yaygınlaşması dilin standartlaştırılmasında önemli bir rol oynamış, daha geniş kitlelerin okuyup yazabilmesini sağlayan bu süreç okur kitlesi arasında zihinsel bir birliktelik hissi yaratarak milli bilincin ve kimliğin oluşumunda da etkili olmuştur. Anderson'un, bir kurgu olarak gazetenin neredeyse eşzamanlı tüketimini ifade eden bir çeşit kitlesel ayin olarak nitelendirdiği ve bunun sonucunda oluşan birlikteliği 'okur-yoldaşlar' olarak kavramsallaştırdığı bu durum, kendi dil alanları içinde birbirlerinden habersiz milyonlarca insanın paylaştığı aynı ulusa mensup yurttaşlar olduklarının farkına varmaları sürecine denk gelmektedir (1995:50,60).

Ulusal ordular, ulusal pazarlar gibi ulusal yayıncılık faaliyetleri içindeki etkileşim ortamı da ulus-devlet mensuplarının sadece birbirini daha iyi tanımalarına hizmet etmekle kalmamış, birbirlerine daha çok benzemelerini de sağlamıştır

---

¹⁵ Foucault bir akademik disiplin olarak gramerin onsekizinci yüzyılda ortaya çıkışını tıp ve ekonomi disiplinlerinin aynı dönemdeki gelişimleriyle karşılaştırır. Bu disiplinlerin her biri ortaya yeni çıkmakta olan, vatandaşlarına tek tiplilik ve düzen dayatan ve Foucault'ya göre bir 'disiplin toplumu' olan modern devletin bağlamı içerisinde gelişmekteydi (Akt. Billig,2002:40).

(Calhoun,1997:112). Dolayısıyla; ortak bir kültür temelinde ulusun inşası süreci kültürün homojenleşmesini beraberinde getirmiş, bu noktada kapitalist yayıncılık da bu kültürel homojenleştirmeye katkıda bulunmuştur. Yayıncılık, ulusal bir topluluğun '*imaginaire*'nin yansıdığı, şekillendiği ve ulus-devletin demokratik yaşamının temsil edildiği bir forum olarak işlev görmüştür (Morley, Robins,1995:242). Kitlesele medyanın popüler ideolojileri standartlaştırma, homojenleştirme ve dönüştürme potansiyeline dikkat çeken ve özel çıkar sahipleri ve devletler tarafından maksatlı propaganda aracı olarak kullanılabilirliklerine değinen Hobsbawm da, kitlesele medyanın, fiili milli sembolleri her bireyin yaşamının bir parçasına dönüştürme ve böylece, çoğu yurttaşın yaşamının olağan bir boyutunu oluşturan özel ve yerel alanlar ile kamusal ve milli alanlar arasındaki ayrımları yıkma konusunda maksatlı propagandadan daha etkili olduğunu vurgulamaktadır (1993:169).

Milliyetçilik söylemini en çok yeniden üreten, millet olma halini en çok dillendirenler olarak siyasetçiler, Billig'in ifadesiyle, elektronik çağda tanidik figürlerdir ve çehreleri sürekli olarak gazetelerde ve televizyon ekranlarında görünür. Siyasiler bir yandan millete hitap ederken diğere yandan da 'biz' retorliğini kullanarak millet adına konuştuklarını iddia ederler. Ulusal bağlam üzerine oturan, ulusun mecazi bakışları altında var olan ve temsil pratiğinde kullanılan siyasi söylem, tipik olarak milletliği dalgalandırır/imler (Billig,2002:114-117). Medya da bu söylemsel alanda, haber değeri atfedilen siyasilerin söylemlerini ikincil tanımlayıcılar olarak kurgular ve temsil eder. Fakat, medya tabiki sadece siyasi söylemleri aktarırken değil, her tür içeriğinde milliyetçilik söylemini yeniden üreterek onu doğallaştırır.

İnsanları vatandaşlar olarak toplumsallaştıran milli kimliği, ortak milli kültür çerçevesinde inşa etme amaçlı zorunlu ve standart kamu eğitimiyle birlikte ‘büyük basın, eğitim tarafından gerçekleştirilen düşünce ve davranış normlarının üretimi görevini tamamlar, büyük medya, neticede, ister doğrudan okuyucuya hitap ettiği söylemle, ister haber olarak aktardığı olayların seçiminde, yavaşça etkisini gösteren normatif bir araç’ olma eğilimindedir. (Copeaux;2002:51). Bostancı’nın da ifadesiyle; ‘..ulusal medya, belirlediği gündemler, ulusal sembollere sık sık yaptığı atıflar, üslubundaki belli bir ulusa ait olma bilincini güçlendirecek şekilde kullanılan ve ‘ötekiler’le ‘biz’i ayıran kavramlar dolayısıyla ulusculuğun nesnesi olan halkın ‘bilişsel stilini’ dönüştürür’ (1996:1540). Bunun yanında, tarih anlatılarında değer bildiren zamirlerin, yazarı, okuyucuyu ve tarih anlatısının kahramanlarını ortak bir kimlik içerisinde sarmaladığı ve böylece okuyucunun kendisini yazarın belirlediği tarafla özdeşleştirmeye yönlendirdiği (Copeaux,2002:50) gibi, bu tarih anlatılarının dolayımlandığı medya da bu özdeşleşme için zemin sağlayarak resmi ya da egemen söylemi yeniden üretmektedir. Medya anlatıları bu yolla ‘bizi onlardan ayırt etme olanağı veren tanımları sağlamaktadır (Morley,Robins,1997:183)’. Dolayısıyla, ekonomik, kültürel, siyasal yapıyla eklemlenen ve toplumsal sistemdeki egemen söylemleri yeniden üreten medya ve medya pratiklerini toplumsal yapıdan ayrı kabul etmek mümkün değildir.

I.3.1.1. Haber Metinlerinde Milliyetçilik Söyleminin İnşası ve Çerçevesi

Genel olarak ifade etmek gerekirse medya, milletlere ya da milli/ulus devletlere bölünmüş dünya sisteminde, sadece, siyasetin konu edildiği en önemli medya türü olarak kabul edilen, milletlerle ya da kendi milletiyle ilgili olaylar hakkındaki haberleri verirken değil, diğer medya türlerinde de gündelik hayatın her alanını temsil edişiyse, bir millete ait olma durumunu doğallaştırarak bu sistemi yeniden üretmeye yönelik milliyetçi bir retoriğe sahiptir. Medyada yer alan haberlerde, milleti imleyen ‘biz’, vatani ya da ülkeyi imleyen ‘burası’ gibi basit ve küçük kelimelerden oluşan dil alışkanlıklarında, haberlerin yurt haberleri/iç haberler ve dış haberler olarak kategorileştirilmesinde¹⁶ ve diğer ulusların aktörleştirilerek temsil edilmesinde bu retorik yeniden üretilmektedir. Billig’in de ifade ettiğı gibi, gazetelerin tümü, ister boyalı basına mensup olsunlar, ister saygın ve sağ görüşlü olsunlar ister sol, okuyucularına bir milletin üyeleri olarak hitap etmekte, haberlerini milletler dünyasının mevcudiyetine kesin gözüyle bakan bir tarzda sunmaktadırlar (2002:21). Bu çalışmanın araştırma alanını oluşturan gazeteler bağlamında ifade etmek gerekirse, yalnızca haber söyleminde değil, gazetelerin logolarında bayrak ya da ülke haritasının ve reklam sloganlarında milli kavramların kullanılmasından, özellikle ilk sayfalarda ve gazetenin genelinde kendi milletlerine ait gündemlere yer verilmesine kadar gazetecilik pratiklerinde bunu gözlemlemek mümkündür.

---

¹⁶ Billig bu konuyla ilgili olarak, yurdu ve yurtlar dünyasını ayıran, ‘*yurdu ulusal sınırlarını kullanan bir metinsel yapıda kendimizi evimizde hissederiz*’ ifadesini kullanmaktadır (2002:138).

İnşacı yaklaşım, insanların içinde yaşadıkları dünyaya ilişkin çıkarsamalarının toplumsal olarak tahayyül edildiği önkabulüne dayanmaktadır. Gerçeklik toplumsal olarak kurulmakta ve toplumsal alandaki etkileşimlerle yeniden üretilmektedir. Başka bir ifadeyle; toplumsal gerçeklik, bizim ona dair konuşmalarımız veya düşünme tarzımız tarafından meydana getirilmektedir. Bu gerçekliğin doğasının ne olduğuna dair uzlaşımlarımız ve onu anlamaya yönelik kullandığımız kavramlar sayesinde toplumsal gerçeklik oluşur. Bu oluşmaya *inşa* denir (Collin, 1997:3).

Gerçekliğin toplumsal inşasını konu alan çalışmalarıyla Berger ve Luckman, tüm gerçeklikler içinde ‘gündelik yaşam gerçekliği’ne vurguda bulunarak bu gerçekliğin nesneleştirme ile sağlandığını ve nesneleştirmenin işaretlerin üretimi ve dilsel anlamlandırma ile sürdüğünü ifade etmektedirler. Dilin ‘burada ve şimdi’yi aşabilme kapasitesi nedeniyle gündelik yaşam içindeki farklı bölgeleri birleştirerek anlamlı bir bütün oluşturduğunu ve bireyin kendi gerçekliğini ve öznelliğini dil aracılığıyla ortaya koyabildiğini vurgulamaktadırlar (1966:38-39).

Dolayısıyla, toplumsal gerçekliğin kuruluşunda dil en önemli öğedir. ‘Gerçeklik tanımları, ‘gerçek olana’ ilişkin tanımların seçici biçimde temsil edilmesiyle ve ‘yansıtma’dan farklı olan bu temsilin içinde olduğu dilsel pratikler dolayımı ile taşınır ve üretilir. Bu süreç, seçme ve sunma, yapılandırma ve biçimlendirme işlemlerinin bütününe içine alan eylemlerin ve işlemlerin sürecidir: Bu daha önceden var olan anlamların taşınması değil, ama şeyleri anlamlı hale getirme biçiminde ortaya çıkan aktif bir emek sürecidir ve söz konusu olan bir anlam üretimidir’ (Hall,1999b:88). Dolayısıyla, anlam üzerine girilen bu mücadele, dil ve

gerçeklik arasında bir eşdeğerlilik sisteminin inşa edilmesiyle sonuçlanır ve inşa edilen bu eşdeğerlilikler söylemsel pratikler yoluyla güvence altına alınır (Hall,1999b:109).

Anlam, inşa edilen bir şey olarak ele alındığında, aynı olay ya da olgulara farklı anlamlar yüklenebileceği sonucu ortaya çıkar, fakat bu anlamlandırma mücadelesinde alternatif söylemler yoluyla inşa edilen anlamlar, üzerinde ‘rıza’ üretilerek toplumsal ‘oydaşma’ sağlanmış egemen söylem içinde marjinalleştirilerek ya da önemsizleştirilerek meşruiyetlerini kaybetmeleri sağlanır ve böylece egemen söylemin egemenliği ve meşruiyeti yeniden üretilir.

Liberal-çoğulcu ana akım medya çalışmalarında dil, anlamların şeffaf bir taşıyıcısı olarak kavramsallaştırılmakta, ayna işlevi görerek nesne, kişi ve durumlarda zaten var olan anlamı yansıttığı kabul edilmektedir. Bu doğrultuda, tüm medya araçlarında yer alan ve özel bir öneme sahip olan ‘haber, yansız, şeffaf, dışsal gerçekliğin nötr bir yansıması olma potansiyeline sahiptir demektir ve haber aracılığıyla, gerçek dünyadaki nesnelere ve olaylar bizlere ‘oldukları gibi’ bilinir hale gelirler (Skirrow’dan Akt.Hackett,1998:40)’. Bu bağlamda, haberlerin yanlılığı editoryal sürece endekslenmekte, (pozitivist bilim anlayışında bilim adamının değer yargılarını bir kenara bırakarak tarafsız bilim yapabilmesi gibi) üretim sürecinde tarafsızlığını koruyan gazeteci bu şekilde toplumsal gerçekliği okuyucuya aktarmaktadır. Dolayısıyla toplumsal, kültürel ve ekonomik sistemden ayrı ve bağımsız bir oluşum ve ‘dördüncü kuvvet’ olarak kabul edilen medya da bu gerçeklikleri olduğu gibi yansıtarak kamuyu doğru bilgilendirme işlevini yerine getirebilmektedir. Başka bir ifadeyle, ‘birbirleriyle yarışan görüşler dengeli bir

şekilde verildiğinde ve gerçeklik taraflı bir biçimde çarpıtılmadığında (Hackett,1998:33)' yanlılık söz konusu olmaz ve nesnellik sağlanmış olur. Bu noktada, nesnellik ve tarafsızlık ilkesinin, 19. yüzyıl sonlarına doğru serbest pazara adım atarak popüler bir nitelik kazanan basın faaliyetlerinde, 'sorumlu gazetecilik anlayışının bir standardı olarak gelişmediği, tecimsel yayıncılığın zorunlu bir sonucu olduğu (Glasser'den Akt.İnal,1996:16)' ve bu yayıncılık faaliyetlerini meşrulaştırma amacı taşıdığı gerçeğini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

Haberin toplumsal gerçekliği inşa ettiği önermesinin haber eleştirisindeki gelişimi, esasen toplumsal kuramda gerçekliğin inşa edildiğinin vurgulanmaya başlamasıyla paralel bir seyir izlemiştir ve bu yaklaşım onu gündelik yaşama yani inşa ettiği gerçekliğe yerleşik toplumsal bir kurum olarak görmektedir (Dursun,2004a:40). Bu bağlamda, gündelik yaşam içerisinde gerçekleşen bir faaliyet olması temelinde, kendisini bir uzlaşımlar dizgesi tarafından yönlendirilen işaret ve simgeler olarak değil 'gerçek' temsiller olarak sunan haberi (Tuchman,1978:108), bir tür olarak değil bir söylem olarak ele alan Van Dijk (1987) ve Hall (1999a,1999b) gibi yazarlar da, haber metinlerinin egemen söylemlerin yeniden üretildiği bağlamlar olarak ele alınması gerektiğine dikkat çekmektedirler.

Üzerinde uzlaşılmış bir çerçeve olarak haber¹⁷, olayları tipleştirerek, toplumsal olguları şeyleştirerek bir 'günlük yaşam bilgisi' niteliği kazanmaktadır. Dolayısıyla insanlar kendi günlük yaşamlarını deneyimlerken aldıkları doğal tavır alışları haberin uzlaşıya dayalı çerçevesi karşısında da almaktadırlar. Bu şekilde

---

¹⁷ Haber çerçevelerinin istikrarlı, doğal ve verili görünmelerinin nedenini açıklarken Gitlin'in de haber üretiminde örgüt dışı faktörlerin etkisine yönelik tespiti (1980:249), çerçevelerin toplumsal uzlaşıya dayalı bu özelliğini desteklemektedir.

uzlaşmış çerçeveler dahilindeki anlamlar dolaşıma girmekte ve toplumsal gerçekliği kurmaktadır.

I.4. Milli Kimlik ve ‘Öteki’

Her söylemsel oluşumda olduğu gibi milliyetçilik söyleminde de insanlar bu söylemi yeniden üreten özneler olarak konumlandırılırlar. Belli bir bilinç oluşumuna paralel bir seyir izleyen bu süreçte milli kimlikler kurulur ve yeniden üretilir. Milliyetçi reflexlerin görünür olduğu milli kriz ya da milli başarı dönemlerine ideolojik temel oluşturan ‘gündelik deneyimler’ ise, milli kimliği kuran milli bilinci desteklemektedir. Dolayısıyla, toplumsal alanda bir gerçeklik olarak inşa edilen milliyetçilik söylemi bu gündelik deneyimler içerisinde sürekli olarak yeniden üretilmektedir. Billig’in ifadesiyle; ‘..aşırı yüklenmiş bir bilgi/haber dünyasında başka ne unutuluyor olursa olsun, yurtlarımızı unutmuyoruz. Plebisit, ister olağan deixis aracılığıyla olsun ister spor tezahüratları aracılığıyla olsun, ulus-devleti yeniden üretiyor. Eğer rutin bir şekilde gelecekte ortaya çıkabilecek olan tehlikelere karşı hazırlanıyorsak, bu hazırlık bir agresif enerji haznesini ağzına kadar doldurmaya yönelik bir hazırlık değil. Bu hazırlık okumanın ve seyretmenin, anlamamanın ve sorgusuz sualsiz kabullenmenin bir türü. İçerisinde, evimizde, yurdun sınırları içerisinde sürekli olarak rahatlamaya davet ediliyoruz olduğumuz bir yaşantı biçimi. Bu yaşantı biçimi, sürekli olarak tazelenen, zararsız bir evsellik gibi görünen ve tehlikeli potansiyeli içinde barındıran milli kimliktir (2002:147).’

Bireyleri konumlayan ve onların kendilerini konumlandığı farklı durumlara verdikleri isim (Hall,1990:177) olarak kimlik olgusu, bir özdeşleşme sürecini ifade eder, diğerleri ile olan ortaklıkları ya da diğerlerinden farklılıkları merkeze alan bir aidiyet durumudur ve bu 'ait olma' içinde 'ait olmama'yı da içerir. Çünkü, kim olduğumuzu söylediğimizde aslında kim olmadığımızı da söylemiş oluruz. Aynı şekilde, Kılıçbay da kimlik kavramını hem var eden hem de bu varlığı tehlikeye sokan iki ana paradoksdan bahsetmektedir. Bunlardan birincisinin, kavramın adından ve bu adın nominal-tarihsel arka planından kaynaklandığını söyleyen Kılıçbay, Latince 'idem' (aynı) kökünden türetilen 'identity' kelimesinin bir özdeşliği, aynılığı ifade ettiğini, aynı şekilde Türkçe'deki 'kimlik' kelimesinin de 'kimliklerden(sin)?' sorusundan üremiş zorunlu bir mensubiyet işareti olduğunu ve dolayısıyla kavramın tercih kümesi içinde yer almayan bir mensubiyeti, bir aidiyeti, bir çoklukla aynılaşmayı gösterdiğini vurgulamaktadır. Buna karşılık kavramı kısılcasına alan ikinci paradoksun ise, her özdeşlik alanının öyle olmayana, öyle tasarlanmayana yani ötekine nazaran konumlandırılıp oluşturulmak zorunluluğu olduğunu eklemektedir. Bu şekilde, tüm kimliksel tanımların birbirlerinin aynalarında hem kendilerini, hem de diğerlerini inşa ederken aslında hepsinin birden tahrip olduğunu, örneğin bir dinsel cemaatin oluşturduğu kimlik tasavvurunu ulusal cemaatin oluşturduğu kimlik tasavvurunun bölerek aslında bu kimliği tahrip ettiğini söylemektedir (2003:155-156).

Kimlik kavramı ile ilgili tartışmalarda, kimliğin verili, sabit, kendi içinde tutarlı ve uyumlu bir bütünlük oluşturduğunu iddia eden 'özcü' anlayışa karşılık, bu tez çalışmasında da temel alınan, kimlik olgusunun daima oluşum halinde ve asla tamamlanmayan bir süreç olduğunu kabul eden 'inşacı' diyebileceğimiz anlayıştır.

Hall, özcü kimlik anlayışına dayalı, büyük ölçekli, herşeyi kuşatan, türdeş, neredeyse kendi başlarına hareket eden tekil aktörlermiş gibi söz edilebilecek büyük kolektif kimliklerin; sanayileşme, kapitalizm, kentleşme, dünya piyasasının oluşumu, toplumsal ve cinsiyete dayalı işbölümü, bireysel ve toplumsal yaşamın kamu ve özel şeklindeki büyük ayrımı, ayrıca ulus-devletin egemenliği ve Batılılaşma ile modernlik arasındaki özdeşleşme tarafından sahneye konulup sağlamaştırıldığını, fakat bunların artık eski toplumsal, tarihsel ve bilgikuramsal yerlerinde olmadıklarını ifade etmektedir. Yok olup gitmemelerine rağmen, içsel farklılıkları, içsel çelişkileri ile bölünmüş ve parçalanmış yapılarının, büyük kolektif kimliklerin artık türdeş düşünülmesini mümkün kılmadığını söyleyen Hall, kolektif kimliklerin üzerini örttüğü 'özne'nin 'kükreyerek' geri döndüğünü vurgulamaktadır (1998:67-70).

Bir yandan ulusüstü yapılanmalar vasıtasıyla küresel kimlikler üzerine tartışmaların yaşandığı, diğer yandan da ulusaltı etnik-kültürel kimliklerin su yüzüne çıktığı küreselleşen dünyada, kimliklenme bu süreçler içerisinde kurgulanmaktadır. Dolayısıyla, kimlik olgusunun koşullara bağlı bir eklemlenme süreci olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

İnsanlar, bir gruba ait olduklarını, o grubun üyesi sayıldıklarını hissedince rahatlarlar. Bunun için iki yol kullanırlar. Ya grubun diğer üyeleriyle ortak yönlerini vurgulayarak biz duygusunu güçlendirirler, ya da grubun dışındakileri (o'nları) dışlayarak, kötüleyerek kendi gruplarının dayanışmasını bu olumsuz yöntemle arttırmaya çalışırlar (Oran,1992:43). Dolayısıyla, her kimlik arayışı insanın kendisini olmadığı şeyden ayırmasını içerdiğinden, kimlik politikası her zaman zorunlu olarak bir farklılık yaratma politikasıdır (Benhabib,1999:12). Her toplum kendi üyelerini

tanımlayabilmek ve onları birarada tutabilmek için ona dahil olmayanları bulmak, bulamazsa yaratmak, uydurmak zorundadır (Akçam,1992:27). Bu şekilde ‘kolektif toplumsal kimlikler, kimlerin öteki toplumsal kimliklerin içinde olduğunu, kimlerin dışında olduğunu sınıflandırma yollarıdır (Hall,1998b:88). Dolayısıyla, her kolektif toplumsal kimlik tasavvuru bu sınıflandırmayı yapabilmek adına kendi içinde bir homojenleştirme çabasına yönelik iken bu homojenliği sağlayabilmek ya da ‘biz’i kurabilmek için de dışarıda olanlar ya da ‘onlar’a ihtiyaç duyar. Bir başka ifadeyle ‘biz’i oluşturan ya da homojenliği kuran ortaklıklar¹⁸ ‘onlar’dan farklılıklardır. ‘Onlar’ı tanımlayan bu farklılıklar ise, ‘biz’i ve dolayısıyla ‘onlar’ı sabitleyebilmek için ötekileştirilir.

Ayrıca, ‘biz’ kurgusuna dayalı kolektif kimliklerin, bu kimliklere dahil olan bireyler üzerinde birtakım kurallara uyulması gerekliliğine yönelik normatif bir boyutu da bulunmaktadır ki, Larana ve diğerleri bu durumu ‘yapmak’ ile ‘olmak’ arasındaki ilişkisellik ile ifade etmektedir (1994:15-16). Bu bağlamda, her ne kadar kolektif kimlikler kendi içlerinde bir homojenlik oluşturma çabası taşısa da, bireylerin öznel ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda kolektif kimliklere katılımı göz önünde bulundurulduğunda, temsil edilen kolektif kimlik tasavvuru ile bireylerin bu kimlik tasavvurunda kendilerini konumlandırışı arasında tam bir örtüşmeden bahsetmek olası değildir. Dolayısıyla Billig’in ifadesiyle, ‘milli kimlik, ulus devlete mensup herkesin birbiriyle aynılaşacağı anlamına gelmez (2002:75). Bu nedenle kolektif kimlikleri, farklı ihtiyaç ve taleplerin bir araya gelerek etkileşimde bulunduğu bir sosyal inşa süreci olarak kabul etmek gerekmektedir, ki bu bağlamda

---

¹⁸ Milli kimliği inşa eden ortaklıklar arasında ortak dil önemli bir yere sahiptir. Birçok araştırmacının dilin milli kimliğin birincil belirleyicisi olduğunu öne sürdüklerini ifade eden Billig, aynı dili konuşanların milli bir bağ fikrine sahip olmaya yatkın olduklarını vurgulamaktadır (2002:40).

milli kimliğin ne olduğu değil, bir milli kimliğe sahip olma durumunun nasıl kavramsallaştırıldığı ya da tanımlandığı önem kazanmaktadır.

Böyle bir inşa sürecinden bahsedildiğinde eylem ve kimlik arasındaki bağlantıyı da değerlendirmeye katmak gerekir ki, bireyler kolektif kimliklerini inşa ederken kolektif eylemlerde bulunarak ‘biz’ olma durumunu anlamlandırıp yeniden üretirler. Dolayısıyla kolektif eylem ve kolektif kimlik birbirini belirleyen ve aynı zamanda belirlenen süreçlerdir. Kolektif eylemde bulunan bireylerin eylemlerini dayandırdıkları anlamsal çerçeveler gerçekliği tanımlamak yanında eylem ile eylemin amacı arasında da ilişki kurmaktadır. McCharty (1994:134) kolektif eylemin anlam çerçevesinde, tanımlanan sorunun çözümünün bireysel değil kolektif yollarla olabileceği vurgusu taşıması, ‘biz’ ve ‘onlar’ tanımlarını ortaya çıkarması ve ancak kolektif eylem yoluyla düzeltilebilecek bir adaletsizliğe işaret etmesinden oluşan üç boyutundan bahsetmektedir. Johnston da, bir haksızlıkla karşı karşıya olunduğu algısının buna ilişkin bir anlam çerçevesi ortaya çıkarmasının daha önce bağlantısı bulunmayan insanların kolektif hareket etmelerine yol açabileceğine vurguda bulunmaktadır. Johnston, ‘ulusal mağduriyet’in ‘ulusal dayanışma’ya dönüşerek güçlü bir ulusal bilinç yaratma potansiyeline ve mağduriyetin tarihsel dayanaklarının bulunabileceği ya da politik sorunların bunların yorumlanmasında önemli rolüne rağmen, kolektif kimliğin inşasında, yaşanan adaletsizliğin günlük yaşamdaki yansımalarının daha önemli olduğuna dikkat çekmektedir¹⁹ (1994:276-277).

---

¹⁹ Bu saptamalar ışığında kuzey Kıbrıs’ta 1990 lı yılların sonundan itibaren belirginlik kazanan toplumsal hareketlenmelerde, günlük deneyimlerinde statükodan kaynaklanan problemlerle karşılaşılan toplumsal kesimlerin paylaştığı kolektif mağduriyet durumunun ‘KıbrıslıTürk’ ifadesinde varlık bulan kolektif kimliğin inşasında önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

Daha önce de ifade edildiği gibi, daima oluşum halinde ve asla tamamlanmayacak kimliklenme sürecinde, ‘öteki’ aslolan kurucu öğedir. Hall’ün ifadesiyle, ‘kişinin durduğu yerden bilebileceği yalnızca öteki’dir, ‘ben’ öteki’nin bakışında yazılıdır... kimlik bir süreç olarak, bir anlatı olarak, bir söylem olarak daima öteki’nin konumundan anlatılır (1998b:71-72)’. Kimliğin daima bir ‘öteki’ üzerinden kurulması esasında, bazen ‘öteki’ne karşı kurulan bütünlükte dışarıda kalan ‘fark’, kimliklenme sürecinde yeni bir kimliğin inşasında kurucu bir rol de üstlenmektedir.²⁰ Bir başka ifadeyle ‘öteki’ne göre kimliklenme sürecinde ‘öteki’nin değişmesi kimlik tasavvurunun da değişip dönüşmesini beraberinde getirmektedir.

‘Kimlikler her zaman belirli bir yer ve zamandan konuşur. Ne var ki, kimlikler anlaşılmaya çalışılırken zamana (tarihe) ve mekana (eve ve/veya yurda) yapılan bu gönderme, çoğu zaman kimliğin özsel olarak sabitlenmiş bir temel üzerine kurulduğunu varsaymaktadır. Nitekim etnik ve milliyetçi kimlik kavramsallaştırmalarında tarihe gönderme yapılırken kimlik değişme halinde, tamamlanmamış, sonu/cu olmayan sürekli bir oluş hali yerine, sabit bir teleolojik kökenden gelişi veya böyle bir teleolojik köken arayışını anlatmaktadır. Bu tarih anlayışının teleolojik kurgusu içinde, kültürel niteliği ve sürekli inşa halinde oluşu gözlerden saklanarak kimliğe kültür dışılık, doğallık, hatta tarih dışı bir ilk-köken atfedilmektedir (İlter,Alankuş,2009:44-45)’. Milliyetçi söylemde milli kimliğin bu şekilde sabitlenişi, millet kategorisinin verili oluşu ve nesnel gerçekliği önkabulüne dayanmaktadır, yani bir millete ait olmak ve dolayısıyla bir milli kimliğe sahip olmak nesnel bir gerçeklik olarak kabul edilmektedir. Gellner’ın ifadesiyle, bir milli

---

²⁰ Örneğin Kıbrıs Türk toplumundaki ‘Türklük’ tasavvurunda Rum ötekine karşı daha önce dışarıda bırakılan Kıbrıslılık, Türkiye’li ötekine karşı ‘KıbrıslıTürk’ kimlik kurgusunda oluşturucu unsur olmuştur.

kimliğe sahip olmak bir buruna ve iki kulağa sahip olmak kadar doğaldır (2007). Gerçekliği ve verili oluşu konusunda geniş bir uzlaşının olduğu milli kimlik, bütün bireysel ve toplumsal kimlikleri tek bir kimlik çatısı altında toplama becerisine de sahip olduğu için diğer kolektif kimlikler arasında en kapsayıcı olandır. Örneğin başına ‘Türk’ kelimesi geldiğinde herhangi bir toplumsal cinsiyet ya da sınıfsal konum Türk milliyetçiliği söyleminde ikincil bir öneme sahip olur: Türk kadını, Türk işçisi vs. Buna ek olarak ulusal/milli birlik ideali uğruna, toplum içinde farklı etnik grupları da bünyesinde toplama amacı taşıyan milli kimlik çoğu zaman kendini diğer bütün etnik kimlikleri kapsayan bir ‘üst kimlik’ olarak tasavvur etmektedir.

I.4.1. Milliyetçilik Söylemi İçinde Milli Kimliğin İnşası

Milli kimliğin kendini sürekli olarak yeniden üretebilmesi, millet olgusunun tarihsel kökleri temelinde sonsuza uzanan bir şey olarak kavranıp kabul edilmesine ve diğer milletlerle (onlar) arasındaki farklılığına olduğu kadar kendi içindeki aynılığına (biz) bağlıdır. Ortak geçmiş kurgusu, aynı milli kimliğe sahip bireyler arasında kendi varlığından emin olmayı sağlamakta, bu ontolojik güven tarih anlatısının inşa ettiği ‘diğerlerinden farklılık’ tanımını temelinde ayrıcalıklı bir konum da üreterek millet bütünlüğünü yapılandırmaktadır. Milliyetçilik söylemi içinde, sadece siyasi bir tasavvur değil, söylemsel alanda inşa edilen sembolik bir kurgu olarak milletin inşasında ‘tarih’e özel bir önem atfedilir, bu da ‘milliyetçilik söyleminin tarih, diğer bir deyişle ‘anımsa(t)ma’ ve ‘bellek’ üzerin(d)e kurulduğu

anlamına gelmektedir' (De Cillia'dan Akt. Binark,2004:290). Tarihe gönderme, kollektif hafızayı beslemesi nedeniyle, milliyetçilik söyleminin yeniden üretiminde vazgeçilmez bir araçtır. Milli kimliğin hamasi milliyetçilik söylemi içine bu şekilde uyarlanması sayesinde, geçmiş ve bugün arasında kurulan bağ bugüne ait olanı meşrulaştırmanın da bir yolu olmaktadır.²¹

Fakat milliyetçilik söyleminin ve dolayısıyla milli kimliğin kuruluşunda 'hatırla(t)ma' kadar 'unut(tur)ma' da önemli bir rol oynamaktadır. Kolektif hafızaya dayalı millet kurgusunda 'bir taraftan kadimliğini kutlayan millet diğer taraftan yeniliğini unuttur' diyen Billig, milli kimliği her an hafızada tutmayı sağlayan gündelik hayat rutinleri içine yerleşmiş hatırlatmaların da toplumsal alanda sık sık karşılaşılması ve bu aşinalık içinde dikkate alınmaması nedeniyle hatırlama olarak deneyimlenmediğini vurgulamakta ve bu içselleştirmeyi de unutma şeklinde değerlendirmektedir (2002:50-51).

Kolektif hafıza ve kimlik arasında birbirini tamamlayan bir ilişki söz konusudur. 'Bellek kimliği sabitleyerek tutarlı bir kimliğin oluşmasını sağlarken, kimlik kendini meşrulaştırmak için belleği sabitlemektedir. (Erhürman,H.,2007:97)' Fakat tam bir sabitlenme mümkün olmamakta, her ikisi de değişen kültürel, politik, ekonomik ve sosyal koşullara paralel eklemeler ile yeniden üretilmekte ya da değişip dönüşmektedir. Bir başka ifadeyle, kolektif bellek ve kolektif kimlikler toplumsal alandaki güç/iktidar ilişkileri içinde kurulan söylemlere bağlı olarak şekillenmekte ve günlük hayatın rutinleri içinde yeniden üretilmektedirler. Dolayısıyla, toplumsal alandaki güç/iktidar dengesi lehine kolektif hafıza yeniden

---

²¹ Bu çalışma kapsamında da, Kıbrıs Türk milliyetçilik söyleminin tarih anlatısını kullanarak Annan Planı'na 'hayır'ı nasıl meşrulaştırdığına yönelik ayrıntılara üçüncü bölümde yer verilecektir.

yapılandırılmakta, kolektif hafızayı oluşturan hatırla(t)malar günün koşullarına bağlı olarak değişmektedir.²²

Millet olgusunun herhangi bir doğal olgu kadar nesnel ve somut bir gerçeklik ve tarihin bir hükmü olduğu yargısına karşılık bu birlik ve bütünlüğün sürekli tehdit altındalığı (Bauman,1998:187) milliyetçilik söylemi içinde milli kimliğin yeniden üretiminde çok önemli bir faktördür. Kendisini olumlu nitelikleriyle tanımlayan milli kimlik, çoğunlukla olumsuz nitelikleri ya da eksiklikleri ‘öteki’ne yükler ve bu yolla hem yüce bir değer atfedilen milli birliğe bağlılık kurulur hem de bu birliği bozmaya yönelik tehdit unsuru olan ‘öteki’ne karşı bütünlük oluşturma çağrısı yapılmış olur. ‘Biz’e karşı ‘onlar’, yani (ötekiler) yabancılar; kamusal tehditler ve kirletici unsurlar olarak kendi şehirlerimiz içinde vardırırlar ve tanınabilirler, her tarafta sınırlarımız ve denetimimiz dışında, ama bizden nefret eden ve bize karşı komplo düzenleyenler olarak evrensel düzeyde vardırırlar (Hobsbawm,1993:205) ve içerideki ya da dışarıdaki ‘öteki’ne karşı bu korku ya da tedirginlik halinden kaynaklanan milli kimliğin etnosentrik bir karakter kazanması da kolaylaşır. Milliyetçi söylemin inşa ettiği milli kimliğe ait özelliklerin, ‘içinde bulunulan’ daha doğrusu ‘içine doğulan’ millete dahil olmakla kendiğinden kazanılan atalardan bugünkü nesillere kalan genetik bir miras olması da milli kimliğin jenealojik²³ yönüne işaret eder.

Millet içindeki farklılıkların ‘millet tahayyülü’ bünyesinde erimesiyle kendine has bir özgünlüğünün bulunduğu önkabulüne dayalı milliyetçilik kurgusu,

---

²² Annan Planı’nın müzakere edildiği süreçte plana ‘hayır’ diyenler geçmişte Kıbrıs Türk ve Rum toplulukları arasında yaşanan kanlı mücadeleleri hatırlatırken, ‘evet’ yönünde irade gösteren daha büyük bir toplumsal kesim ise iki toplumun bir arada sorunsuz yaşadığı günleri kolektif bellek inşasında öne çıkarmıştır.

²³ Soybilimsel.

aynı zamanda diğerk milletler arasında bir millet olma tahayyülüne de bağılıdır. Ulusal kimliğe ilişkin bilinç uluslar arası bir bağlam varsayar; bu bağlamın kendisinin her ögesi de en az ulusal topluluk kadar tahayyül edilmeye muhtaçtır.. Bu yüzden yabancılar sadece bizim karşıtıımızı simgeleyen ötekiler değillerdir, onlar da aynı bizim gibi milletin tahayyül edilen evrensel kodunun bir parçasıdırlar, dolayısıyla milliyetçilik bu evrensel bakış açısını ya da ulusların uluslar arası dünyasının tahayyülünü içerdüğinden etnomerkezci zihniyetten ayrılır (Billig,2002:99).

İnsanların doğaları gereği kendilerini evlerinde hissedecekleri, biz bize olacakları bir ulus-devleti geçmişe dönük bir biçimde tahayyül etmek ve durmadan düşmanın içeride olduğunu keşfederek ve cemaati kendi bölünmelerinin hayali yapımları olmaktan öteye gitmeyen işaretlerle özdeşleştirerek onu dış düşmanlar karşısında birleşmiş bir cemaat olarak ortaya çıkarmaya çalışmak (Balibar,1993:269), şeklindeki paradoksuna rağmen milliyetçi söylem, en büyük ve en önemli çelişki kaynağı olarak kurguladığı ‘düşman’ imgesi ile, toplumsal düzeydeki diğerk çelişkileri oluşturan eşitsizliklerin ve farklılıkların üstünü örtme işlevi görürken, milliyetçiliğin militarizme eklenmesini de beraberinde getirir. Dolayısıyla, milliyetçilik, zenofobiyi²⁴ destekleyerek ve etkinleştirerek devlet otoritesini kuvvetlendirir ve devletin baskı aygıtlarının şiddet kullanımını da meşrulaştırır. Diğerk yandan devlet, milli kimliği yasal, ekonomik ve siyasi kurumları aracılığıyla destekler, böylece vatandaşlar arasında türdeşlik sağlayan ortak milli kimliğin diğerk kimliklerden (toplumsal cinsiyet, sınıf, etnisite gibi) öncelikli ve üstün tutulması istenir.

---

²⁴ Yabancı düşmanlığı

Milli kimliği modern öncesi dönemlerdeki etnik kimliklerden ayıran da onun siyasi yapı ile olan ilişkisine dayalı bu özelliğidir. Her ikisi de belirli kültürel ve etnik ortaklıkları baz alırken, milli kimlik bu ortaklığın belirli coğrafi sınırlar dahilinde bir siyasi topluluk oluşturma amaçlı olması gerekliliğine dayanır. Ayrıca etnik topluluğa mensup birey ile etnik topluluk arasında aile ve akrabalık unsurlarını temel alan aracılı bir ilişki şekli mevcutken, birey ve milleti arasında diğer kimliklerinden önce gelen milli kimliğinin sağladığı daha doğrudan bir ilişkisellik hakimdir.

Milli kimliğin; milletlerin içinde yaşamak ve çalışmak zorunda oldukları kesin bir toplumsal mekanı tanımladıkları ve bir tarihi toprağın/ülkenin sınırlarını çizdikleri ‘teritoryal’, bu topraklar üzerindeki insan gücü de dahil bütün teritoryal kaynaklar üzerinde denetim kurdukları, ayrıntılı bir iş bölümü oluşturarak topluluk fertleri arasında kaynak dağılımının yanı sıra emek ve meta dolaşımını da teşvik ettikleri ‘ekonomik’, millete özgü kişilik ve değerleri tanımlayan ve halkın kadim gelenek ve adetlerini yansıtan, ortak yasal hakların ve yasal kurumların görevlerinin meşrulaştırıcısı olma özelliği ile ‘siyasi’ dışsal işlevlerini sıralayan Smith; milli kimliğin en bariz içsel işlevinin de fertlerin ‘uyruklar ve yurttaşlar’ olarak toplumsallaştırılmaları olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, bunu sağlamak için türdeş bir kültür aşılamanın umulduğu zorunlu, standart kamu eğitim sistemlerinin de altını çizmektedir (1999:34-35).

Ekleme gerekir ki, son dönemlerde ulus-devletin küreselleşme olgusu karşısında girdiği meşruiyet krizi ve bu bağlamda ortaya çıkan ‘mikro milliyetçiliklerin taleplerine cevap verebilmek için ‘çok-kültürlülük’ projesini benimseyen ulus-devletlerin yöneldiği kültürel heterojenlik prensibi doğrutusunda,

ulusal kimliğin içeriği genişletilerek çeşitlendirilmekte ve bu tür küresel taleplere uygun hale getirilmektedir. Ulus-devlet, organik ulus kimliğinden vatandaşlık ulus kimliğine doğru kayarak yerel ve bölgesel etnik aidiyetlere kucak açmaktadır (Yıldırım,2006:190). Dolayısıyla, milliyetçilik söylemi içinde milli kimlik, millet ve devlet arasındaki ilişkiselliğe bağlı olarak şekillenmekte ve değişen koşullara eklenerek yeniden anlamlandırılmaktadır.

Milliyetçiliği daha iyi anlayabilmek için ulusal bağın bilinç ve akıldan çok bilinçaltı ve duygulara ilişkin olduğunu kabul etmek gerektiğini öne süren Connor (Akt.Kalaycı,H.,2007:263) gibi, Calhoun'un da; milliyetçiliğin insanların duygularına hitap ettiğini, bu muazzam ve karmaşık dünyada ve sonsuz tarih içinde insana bir yer duygusu sağladığı için, eğer sadece bir yanılsama ve yönlendirmeden ibaret olsaydı bugünkü gücüne sahip olamayacağını (1997:175) vurgulamaktadır. Aynı şekilde Guibernau da, milliyetçiliğin gücünün onun duygulara dayalı ve akıldışı gerçekliği içeren yanının anlaşılmasıyla değerlendirilebileceğini ifade etmektedir(1997:221). Ulusallığın bir tür sevgi olduğunu ifade eden Ellias da, bu sevgide hedefin 'diğeri' ya da 'başkası' olmadığını, ulusal sevginin bireyin 'biz' diye tanımladığı bir gruba duyduğu sevgi olduğunu ve bunun da kendini sevmenin bir biçimi olduğu üzerinde durmaktadır (Akt. Baştürk-Akca,2007:10). Dolayısıyla milli kimlik, insanlara kendilerini aşan bir varlık olan milletle özdeşleşmelerini yansıttığı ölçüde güç verir (Guibernau,1997:128).

Milli kimlik ve millet, birbirleriyle ilişkili etnik, kültürel, teritoryal, ekonomik ve yasal-siyasi pek çok unsurdan oluşan karmaşık yapılardır. Kendi devletlerinde ifadesini bulsun ya da bulmasın, müştereken paylaşılan anılar, mitler ve geleneklerin

bir araya getirdiği topluluk fertleri arasındaki dayanışma bağlarını gösteren bu kavramlar, devletin tamamen yasal ve bürokratik nitelikli bağlarından tümüyle farklıdır (Smith,1991:34). Milliyetçilik söylemi içinde inşa edilen milli kimlik, birey ve ulusal toplum arasında kutsal bir bağın oluşturulması önkoşuluna dayanır. Başka bir ifadeyle; millet ve devlet arasında sadakat ve bağlılık uyandıran bu duygusal boyut, ortak mit ve sembollerden oluşan kültürel yapıdır.

Her bireyin yalnızca var olan ilişkilerin değil aynı zamanda bu ilişkilerin tarihinin de sentezi olduğunu vurgulayan Gramsci gibi Hall de kimliklerin yalnızca imgelemimizin bir oyunu olmadığını, tarihleri olduğunu ve bu tarihlerin de gerçek maddi ve simgesel etkileri olduğunu söylemekte (1990:178), bu da bizi kimliğin belirli söylemsel alanlarda inşa edilen tarihsel/kültürel kurgular olduğu sonucuna ulaştırmaktadır. Bu nedenle; milliyetçiliğin bir söylemsel alan olduğu kabul edildiğinde, bu söylemsel alanda paylaşılan ortaklıklara dayalı olarak öznelerin kendi milli kimliklerini ve değerlerini konumlandıkları, homojen bir bütün oluşturduğu varsayılan milleti oluşturan her bir bireyin toplumsal etkileşimi sağlayan eğitim sistemi ve medya gibi aygıtlar ve bu etkileşimin diğer biçimlerinde milliyetçi söylemi yeniden ürettiğini, dolayısıyla ‘belirleyen’ olan bu söylemsel alanın aynı zamanda ‘belirlenen’ olduğunun da kabul edilmesini gerekli kılmaktadır.

Milli kimliğin bu çok boyutlu esnek yapısı onun farklı zaman ve mekanlarda, farklı düşünce yapılarına eklenerek kendini yeniden üretebilmesini ve meşruiyet kazanmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla etno-sembolcü yazarların iddia ettiği gibi etnik kimliğin milli kimliğe temel oluşturduğu kabul edilebilirse de eskiye ait mit, sembol ve gelenekleri belirli amaçlar doğrultusunda yeni anlamlar

yükleyerek dönüştüren ve yeni yapılara adapte eden milliyetçilik projeleri içerisinde milli kimliğin bu dönüşümün dışında veya sabit kaldığına inanmak mümkün değildir. Diğer kimlikler gibi milli kimlik de verili ve doğal olmadığı gibi, dil ve söylem üzerindeki iktidar mücadelesi ve etkileşimler içinde inşa halindedir, değişen toplumsal koşullar içinde yeniden tanımlanır. Bu yeniden tanımlama (ya da yeniden üretme) hali ise, kimliğin sonu belirsiz doğasının üstesinden gelebilmek adına, hem belirli bir yere ve zamana sabitleme amacını taşıırken hem de paradoksal olarak değişime, farklılaşmaya ya da ötekileşmeye açık olmak anlamını taşımaktadır.

Bu önkabule dayalı olarak milliyetçilik söyleminin inşası ve yeniden üretimini gündelik hayatın rutinleri içinde aramak gerekmektedir. Billig'in 'banal milliyetçilik' olarak tarif ettiği bu olgunun 'mecazi imgesi, bilinçli olarak, ateşli bir tutkuyla sallanan bir bayrak değil, kamu binasının önünde fark edilmeden dalgalanan bayraktır (2002:20,51-55).' Milliyetçiliğin varlığını koruyabilmesi soyut bir topluluk olarak milletin varlığını sürekli olarak kendine hatırlatması ile mümkün hale gelmekte ve son derece doğal gelen bu hatırlatma ile milli bilinç dünyayı algılama biçimine milli kimlik de bir yaşam tarzına dönüşmektedir (Yumul ve Özkırmı,1997:6). Banal milliyetçilik, okunan gazetenin logosunda, evinizin ya da iş yerinizin bulunduğu sokağın isminde, trafikte seyreden arabaların plakalarında, kullandığımız gsm operatörünün ya da içtiğiniz kahvenin adında, kullandığımız parada saklıdır. Bu bağlamda yine Billig'in ifadesiyle, 'milli kimlik tüm bu unutulmuş hatırlatıcıları kapsar, bu yüzden, bir kimlik, ancak hayatın cisimleşmiş alışkanlıklarında bulunabilir, böylesi alışkanlıklar düşünmeye ve dil kullanımına ilişkin alışkanlıkları da içerir (2002:18)'.

Dolayısıyla milli kimlik insanların yanlarında taşıyıp gerektiğinde kullandıkları bir özellikleri değildir, kimliği bir bütün olarak ele aldığımızda birbiri ile etkileşim içinde olan kimlik bileşenlerinden biridir. Diğer yandan, milli ya da ulusal kimliğin, Anderson'un 'hayal edilmiş cemaatler' olarak nitelediği millet tahayyülünde olduğu gibi, kendilerini belirli bir millete ait hissedenlerin bu içsel ruh halinden ya da bireysel bir kendini tanımlamadan daha fazlası olduğunu belirten Billig, ulusal kimliğin, ulus devletler dünyasında günlük olarak yaşanan bir yaşam biçimi olduğunu ve milletlere ve bu milletlerin sahip olduğu ulus-devletlere bölünmüş dünya sisteminde varoluşlarının bir koşulu olduğunu (2002:80-85) savunmaktadır.

Öte yandan milliyetçiliğin söylemsel oluşumundan söz ederken, milli kimliği somut bir hale getiren simgelerin bu söylemin yeniden üretimindeki başat konumuna da değinmek gerekmektedir. Çünkü milli kültür içindeki simgeler, ancak o kültürü paylaşan üyeler tarafından tanınır ve bilinir, dolayısıyla dışarıdakilerle içeridekileri ayırıştırma işlevi görürler. 'Biz'i 'ötekiler'den ayırırken de 'biz' içindeki olumsal farklılıkları kapatıp, aynılıkları öne çıkarır. Smith'in ifadesiyle; bayrak, para, marş, üniforma, anıt ve kutlama gibi sembollerle topluluk fertlerine ortak mirasları, kültürel yakınlıkları hatırlatılır, ortak kimlik ve aidiyet duyguları güçlendirilir (1991:35). Örneğin; 'bayrak' simgesel olarak ülke ile özdeşleştirilen, 'milli kültür' içerisinde kutsal kabul edilen bir nesnedir ve milliyetçiliğin en önemli sembollerindendir²⁵; birtakım ülkelere 'karşı' eylemlerde o ülkelerin bayraklarının yakılması da bayrak simgesinin bu anlamsal içeriğinden kaynaklanmaktadır. Milli

---

²⁵ 1996 yılında Kıbrıs'ta meydana gelen, Türk bayrağını gönderden indirmeye çalışan Rum göstericinin Türk Güvenlik Kuvvetlerince öldürülmesi olayında, Rum göstericinin bu hareketi oradaki bayrağın temsil ettiği Türkiye'ye ya da Türk milletine karşı bir eylem olarak algılanmıştır ve öldürülmesi de bu anlamda eleştirilmemiş hatta milliyetçilik söylemi içinde haklılaştırılmıştır.

günlerde yapılan törenler ve milli simgeler, milliyetçiliğin ideolojisi ile millete dair kavramları eklemleyerek ve onları elle tutulur kılarak tarihi ve kaderi olan soyut bir topluluğun devam edegelmesine yardımcı olur (Smith,1991:127).

Daha önce, her kimlik politikasında mutlaka bir ‘öteki’ne göre konumlanmanın olması gerektiği ya da buna ihtiyaç duyulduğu ifade edilmişti. Dolayısıyla, bir milletin kendi kimliğine sahip bir varlık olarak kurgulanabilmesi, kendi içindeki aynılığını vurgularken, kendi içinden olmayanı dışlamasıyla mümkün olabilecektir. Milliyetçiliğin öncelikli olarak birinci çoğul şahıs ideolojisi olduğu kabul edildiğinde, ‘biz’ tasavvuruna dayanan milli kimliğin, hamasi nutuklarla değil günlük dil alışkanlıkları içinde ‘biz’, ‘onlar’, ‘burası’ gibi küçük ve basit kelimelerle, homojen bir kültüre, stereotipleştirilmiş kişilik özelliklerine, ortak geçmişe ve bu geçmişe ait kahramanlık anlatılarına, ortak bir coğrafya tahayyülüne, diğerlerinden farklılığı ve biricikliği vurgulayan her türlü mit ve sembole gönderme yaparak, inşa edilmesi söz konusu olacaktır. Bu kurgunun yeniden üretilmesi, sürekliliğinin sağlanması ise, farklı olan diğerlerinin, ‘ötekiler’in varlığıyla ve kurgulanmış bu gerçekliğe karşı bir tehdit unsuru olarak kavranmasıyla mümkün olabilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

KUZEY KIBRIS VE MİLLİYETÇİLİK

Milliyetçiliği bir söylemsel oluşum olarak tarif ettiğimizde onun sabit, durağan bir yapısı olmadığını, inşa edilip sürekli yeniden üretildiğini ve güç/iktidar mücadelesinin galiplerinin farklı zamanlarda farklı mekanlardaki kurgularının nasıl anlamlandırılacağına belirleyici olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir. Milliyetçiliğin ve milli kimliğin farklı söylemsel alanlarda sonlanmayan bir inşa halinde olması, bu olguların anlaşılması ve analizi, içinde buldukları söylemsel alandaki güç/iktidar mücadelesinin tarihsel ve güncel dayanakları etrafında kavranması ile mümkündür. Dolayısıyla; Kuzey Kıbrıs'ta Türk milliyetçiliği ve bu bağlamda inşa edilen Türklük ve Kıbrıslılık kimliklerinin analizi ada tarihinin ve bu tarihsel süreçteki siyasi ve toplumsal güç/iktidar ilişkilerinin sağlıklı bir okumasının yapılabilmesine bağlıdır.

II.1. 1878'e Kadar Kıbrıs (Kısa Bir Değerlendirme)

Kıbrıs, Sicilya ve Sardunya'dan sonra Akdeniz'de üçüncü büyük adadır²⁶. Bu nedenle, bütün tarihi boyunca Doğu Akdeniz ve onu çevreleyen toprakların ve buralardan geçen kara ve deniz ticaret yollarının kontrolü açısından Kıbrıs çok yüksek bir jeopolitik ve stratejik öneme sahip olmuştur. Bu topraklar Mikenler, Fenikeliler, Asurlular, Mısırlılar, Persler, Makedonyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Franklar, Venedikliler, Türkler ve İngilizler gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış çok çeşitli kültür yapılarını bünyesinde barındırmıştır.

Kıbrıs adasının ilk sakinlerinin güney ve güneydoğu Anadolu'dan gelenler olduğu iddia edilmekte, Kıbrıs'ın en eski yerleşim birimlerinde ve Anadolu'nun güneyinde antik kazılar sonucu ortaya çıkarılan kalıntıların birbirinin eşi ya da benzeri olduğu konusundaki görüş birliği bu iddiayı desteklemektedir (Koç,2005:28-29; Çeçen,2005:31).

Ada üzerinde Mısırlılar, Hititler, Fenikeliler, Asurlular ve Mısır'daki Ptoleme kavminin hakimiyetinden sonra Kıbrıs M.Ö. 58 yılında Roma İmparatorluğu'nun eline geçmiştir. Büyük Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395'te ikiye bölünmesiyle birlikte, Kıbrıs Doğu Roma (Bizans) sınırları içinde kalmış ve adadaki Bizans hakimiyeti 800 yıl sürmüştür. Bu süreç adada Helen kültürünün ağırlık kazanmasına neden olmuş, bu dönemde Kıbrıs Ortodoksluğun doğu akdenizdeki merkezlerinden biri haline gelmiş ve çok sayıda kilise açılmıştır. 7. yüzyılda Emeviler'in denetim altına aldığı Kıbrıs, Abbasiler döneminde de üç yüzyıl boyunca İslam egemenliği

---

²⁶ Sicilya 25.707 km², Sardunya 24.090 km², Kıbrıs 9.251 km²'dir.

altında kalmış ve bu dönemde adada Ortodoksluğun yanısıra İslam dini de yayılarak yerleşmiş ve böylece ada halkı çok dinli bir yapıya yönelmiştir (Çeçen,2005:32-33). Müslüman Araplardan sonra Kıbrıs'ta Latin kültürü dönemi başlamış, ada 1192'de Franklar (Lüzinyanlar), 1489'da Venedikliler tarafından işgal edilmiş, bu süre zarfında ada üzerinde feodal düzen yerleşmiş, yerli halk serf olarak çalıştırılmıştır (Çevikel, 2007:22; Bölükbaşı, 2001:58). Ayrıca bu dönemde Ortodoks olan yerli halk ile katolik Lüzinyanlar ve Venedikliler arasında bir dini mücadelenin yaşandığı da bilinmektedir.

Kıbrıs 1570'de başlayıp bir yıl süren fetih sonucu Osmanlı topraklarına dahil edilmiş, 307 yıl sürecek olan istikrar ada halkının işgal ve savaşlardan uzak kalmasını sağlamıştır. Ayrı bir 'beylerbeyi'lik yapılan Kıbrıs'ta feodal düzen yıkılmış, bunun yerine imparatorluğun genel karakteri olan 'millet sistemi' (yani Müslümanların hakim dinsel toplum olarak yönetimi elinde bulundurması ve Gayrimüslimlerin askerlik ve yönetimden uzak tutulması) getirilmiştir. Adada idari teşkilat oluşturulduktan sonra padişahın 'sürgün hükmü' gereğince ileriki yıllarda da devam etmek üzere Anadolu'dan nüfus aktarılmaya başlanmış, fetih sırasında savaşan Osmanlı askerlerinin bir kısmı da adaya yerleştirilmiştir. Ortodoks Hıristiyanların Osmanlı idaresiyle tanışmaya kadar ada üzerinde yaşadıkları 15 yüzyıllık geçmişe dayanarak kendilerini muktedir halk konumunda görmeleri Kıbrıs'a yerleşen Müslümanları ötekileştiren bir durum yaratmış, adanın misafirleri gibi kabul edilen bu halkın adaya dair tarihsel ve kültürel bir aidiyet geliştirmeleri uzun bir süreç gerektirmiştir. Fakat yine de aydınlanma etkilerinin görülmeye başladığı sürece kadar, ada üzerinde yaşayan iki toplumun da birbirine karşı

düşmanlık beslemediği ve sükunet içinde yaşadığı tek dönem Osmanlı yönetimi altındaki bu dönem olmuştur (Hasgüler,2008:3-4).

Millet sistemi zamanla farklı bir görünüm almıştır, çünkü 17. yüzyılda Osmanlı'nın gerileme dönemine girmesi ile idari ve sosyal problemler burada da görünür olmaya başlamış, adaya tayin edilen yöneticilerin vergi toplama işini halkın önde gelenlerine (ağalara) devretmesi sonrasında birçok ağa türemesi ve bu ağaların çıkardığı isyanlarla, ada halkının çeşitli aralıklarla yaşadığı veba, çekirge afeti, kuraklık, kıtlık ve depremler adada sürekli bir kaos ortamı yaratmıştır. İdarede kolaylık sağlanacağı ümidi ile ada önce 1670'de Kaptan Paşalığa bağlanmış, sonra 1702'de Sadrazam'a has olarak verilmiştir. Sadrazam'ın kendi adına adayı yönetmekle görevlendirdiği 'muhassıl'lık idaresi 1785'de Ortodoks Başpiskoposluğunun İstanbul'a müracaatı ile sona ermiş ve Kıbrıs doğrudan doğruya Divan-ı Hümayun'a bağlı bağımsız bir muhassıllık yapılmıştır. 1660'da resmen gayrimüslim reyanın temsilcisi olarak tanınan ve meselelerini doğrudan İstanbul hükümetine arzetme ve reyanın vergilerini toplama gibi ayrıcalıklar verilen Ortodoks Rum Başpiskoposluğunun dini, siyasi ve iktisadi durumu giderek kuvvetlenmeye başlamıştır (Bkz. Çevikel,2007:13-59). 1839 Tanzimat Fermanı sonrasında Rodos Paşalığı'na bağlı bir sancak olan ve bir mutasarrıf başkanlığında 8 kişilik (4 üyesi müslüman, 4 üyesi gayrimüslim) bir divan aracılığıyla yönetilen Kıbrıs, 1861'de Bab-ı Ali'ye, 1868'de Çanakkale vilayetine bağlı, 1870 yılında ise bağımsız mutasarrıflık şeklinde yönetilmekteydi (Koç,2005:56-57). Sonuç olarak, Kıbrıs'ta Osmanlı hakimiyeti süresince Kilise, Rumların entelektüel, siyasi ve kültürel yaşamına biçim veren merkezi kurum olmuş; dini, mali ve siyasi özerkliğe sahip olması dolayısıyla da Kıbrıslı Rumların daha örgütlü bir toplum olmalarına ve

uluslaşma bilincine Türklerden daha erken zamanlarda varmalarına önemli katkı sağlamıştır.

II.2. Kuzey Kıbrıs'ta İngiliz Sömürgeciliği Dönemi

1877'de başlayan Osmanlı-Rus harbinde Osmanlı'nın mağlup olmasını fırsat bilen ve bölgede Ruslarla çıkarları çatışan İngiltere devreye girmiştir. Osmanlı 1878'de, Rusya'ya karşı destek olacaklarını taahhüt etmeleri karşılığında Kıbrıs'ta yönetimi İngiltere'ye devretmiş, bununla birlikte adada yapısal bir dönüşüm de yaşanmıştır. Müslümanlar egemen statülerini Kilise de imtiyazlı konumunu kaybetmiştir. 'Bir imparatorluğun tebaası aniden bir bürokrasinin yasal, vergi ödeyen bireylerine dönüşmüştü.... İngiliz idaresinin ilk günlerinden itibaren açık ve net olan bir durum vardı ki, bu da bütün Kıbrıslıların –ailesine yada seviyesine bakılmaksızın- yeni yönetimin eşit bireyleri olmalarıydı'(Bryant, 2007:39)²⁷. 1878'de yasal düzenlemelerle ilgilenmek üzere İngiliz Yüksek Komiserinin başkanlığında 18 üyeden oluşan (6 üye yüksek hükümet memuru İngiliz, 9 üye Rum ve 3 üye de Türk olmak üzere²⁸) bir Yürütme Konseyi (Kavanin Meclisi) kurulmuştur. Bu yeni yapılanma içerisinde Türk cemaati elitleri arasında temsil konusu üzerine ayrılmalar

---

²⁷ Bryant, sömürge yönetimi ile değişen toplumsal yapının analizini yaparken bu yeni idarenin getirdiği eşit ve sistematik vergilendirme, yeni adalet sistemi karşısında köylü ve elit arasında varolan ayrımın belirsizleşmesi, köylülerin imza atan bireylere dönüşmesi gibi pratiklere vurguda bulunmaktadır. (2007:21-165)

²⁸ Sömürge yönetimi tarafından meclis üyeleri ile ilgili olarak belirlenen bu ayrımın, İngiliz üyelerin Türk üyelerle birlikte Rum üye sayısına eşitlenmesi gibi matematiksel bir durum ortaya çıkarması nedeniyle, idarenin Türk-İngiliz işbirliğine dayandırılması olarak değerlendirmek de mümkündür.

meydana gelmiş, eski düzen taraftarları kadıyı desteklerken yeni düzene ayak uydurmaya çalışanlar müftü etrafında toplanmıştır. Kıbrıs'ta yeni temsili politikaların gelişmesi, yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan yerel basın da etkisiyle yeni bir kamusal alan oluşturmuştur.

Bu arada, 18. yüzyılda başlayan milliyetçilik akımları neticesinde , Filiki Eteria'nın kurulması (1796) ile ortaya konan (ki bu teşkilat daha sonra Ethniki Eteria'ya dönüşecektir) “Megalo İdea”nın Rumlar arasında yaygınlaşması ve 1829'da Yunanistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi, 1867'de Girit'e özerklik verilmesi, 1876'da İngilizlerin yedi adayı Yunanistan'a devretmesi gibi konjonktürel gelişmelerin de etkisi ile, adanın İngiliz yönetimine bırakılması sonrasında Başpiskoposluğun “Enosis” (Yunanistan'la birleşme) talepleri görünür bir hal almıştır. (İngiliz Yüksek Komiseri daha adımını adaya atar atmaz, kendisini karşılayan Başpiskopos başkanlığındaki Rumlar, yönetim değişikliğini sevinçle karşıladıklarını, çünkü İngiltere'nin Yunan adaları gibi Kıbrıs'ı da Yunanistan'a vereceğine inandıklarını belirtiyorlardı.' (İsmail,1998:2)) Dolayısıyla yeni yönetim altındaki Rumlar İngiltere'nin Kıbrıs'ı da Yunanistan'a devretmesini ümit ederken, Türkler adanın eski sahibine geri verileceği günü bekliyorlardı. Fakat Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Almanya tarafında savaşa dahil olması ve içinde bulunulan sıkıntılı dönemin yarattığı fırsatı değerlendiren İngiltere'nin 1914'te Kıbrıs'ı ilhak ettiğini açıklaması ile hayaller suya düşmüştür. Rumlar sömürge yönetimine karşı isyan hareketlerine başlarken, Türkler ise Türkiye'den gelen direktifler doğrultusunda yönetime yakın bir strateji izleyerek, enosis faaliyetlerine karşı varlık mücadelesi vermeye çalışmışlardır.

Osmanlı Devleti İngiltere'nin ilhakını protesto ettiyse de bu bir sonuç vermemiş, daha sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin imzaladığı Lozan Barış Antlaşması'nın 20. Maddesi gereğince İngiltere'nin ilhakı tanınmıştır. Lozan Antlaşması, Türk vatandaşı olarak Kıbrıs'ta kalmak isteyenlerin iki yıl içerisinde bunu resmi kurumlara belirtmeleri zorunluluğunu getirmiş ve Lozan'ı izleyen iki yıl içinde 62.000 Kıbrıs Türkü'nden 9.310'u Türkiye'ye göç etmiştir. İngiltere ise, Rumların enosis mücadelelerinin güçlenmesinden çekinmesi nedeniyle, Türklerin göçüne karşı birtakım bürokratik engeller ileri sürmüştür (Bölükbaşı,2001:61).

Ayrıca bu dönemde, Kıbrıs Valisi Sir Ronald Storrs'un ada üzerinde yaşayan halkı ifade ederken, aşağılayıcı bir anlamsal içeriği bulunan 'yerli' kelimesi yerine, hükümet dairelerindeki resmi işlerde 'Cypriot' (Kıbrıslı) teriminin kullanılması emrini vermesi de Helen milliyetçiliğinin etkisini kırmaya dönük bir Kıbrıs yurtseverliği yaratma çabası olarak değerlendirilmiştir (An,1998:34). Fakat adanın yerlileri için 'Kıbrıslı', kimlik bildiren bir kavram değil, köken bildiren bir terim (Bryant,2007:30) olarak kabul edilmiştir. Sömürge yönetiminin toplumsal konularda tüm yetkiyi, Osmanlı döneminde olduğu gibi, geleneksel toplum önderlerine vermesi de (denetimi ellerinde tutmak kaydıyla), ada üzerinde yaşayan toplumların kolektif bir toplumsal kimlik geliştirmelerini engellemiş, toplumların bir arada yaşadığı sorunsuz dönemlerdeki ortaklıklar 'komşuluk' ilişkisini geçmeyen gündelik paylaşımların ötesine geçememiştir.

Kıbrıs'ta toplumlararası çatışmaların ilki 1912 yılında Osmanlı'nın İtalya'ya karşı mağlup olması karşısında sevinç gösterileri yapan Rumlarla onlara tepki gösteren Türkler arasında gerçekleşmiş, beş kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Bu

tarihten sonraki en önemli olay, 1931 yılında Kavanin Meclisi'nin Rum üyelerinin bir manifesto yayınlayarak enosis çağrısı yapmaları sonrasında günlerce süren eylemlerle, enosis yanlısı gençlerin birçok resmi binayı yakmalarına kadar varan sonuçlar doğuran ve Türklere karşı saldırıların da olduğu Rum ayaklanmasıdır. 1931 isyanından sonra İngilizler, hem Rumlar hem de Türkler üzerinde İkinci Dünya Savaşı'na kadar sürecek olan bir baskı rejimi uygulamıştır.

Kıbrıslı Türklerin bu dönemdeki en örgütlü kurumu olan Evkaf, İngiliz sömürge yönetiminin denetimindeydi ve sömürge yönetimine sıkı sıkıya bağlıydı. Politika yapanlar Kıbrıs Türk toplumunun küçük bir azınlığını oluşturan devlet görevlileri, tüccar ve dini liderler gibi bir elit kesimdi. Bu kesim içerisinde Kıbrıslı Rumlara benzer şekilde bir 'Türkiye ile birleşme' hareketi gelişmemişti, bunun nedeni, Türkiye'nin adanın geleceği ile ilgilenmemesi yanında elit kesimin sömürge hükümetiyle yakın ilişkiler içerisinde olmasıydı (Özejder,1996:10). Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü neticesinde Rum toplumunun enosisi gerçekleştirme ihtimaline karşılık Türkler sömürge yönetimini sığınacak bir güç olarak görüyordu, sömürge yönetimi ise 'böl-yönet' stratejisi gereğince bu durumu değerlendirip Rumların enosis taleplerine karşı Türk cemaatini kullanıyordu.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını izleyen yıllarda Kıbrıslı aydınlar arasında Kemalist düşüncenin etkisi artıyordu, 1925'de kurulan Cemaat-ı İslamiye Teşkilatı ve 1931 yılında Evkaf yönetimini elinde bulunduran kesime karşı muhalefet eden Kemalistlerin örgütlediği Milli Kongre, şahsi çekişmeler ve siyasi program eksikliği gibi nedenlerle kalıcı örgütlenmeler olamamıştı. Ancak Kemalizmin etkisiyle yükselen Türk milliyetçiliği Türk toplumunda sömürge yönetimiyle işbirliği

içinde olan geleneksel seçkinlerin iktidarını azaltmıştı. Dolayısıyla, bu dönemde Müslüman Türk toplumunda kolektif kimliğe yönelik anlamlandırma din temelinden etnisiteye doğru kaymaya başlamıştı.

Kıbrıs Türk Toplumunda ilk dinamik örgütlenme olan ve 1943 yılında kurulan Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu (KATAK), 'Kıbrıs Türk azınlığının haklarını aramak ve korumak' amacıyla kurulmuştur (Kızılyürek,2005a:229-230). Kıbrıs Türklerinin önde gelen liderlerinden Dr. Küçük, bir yıl sonra KATAK'tan ayrılarak Kıbrıs Türk Milli Halk Partisi'ni kurmuş, bu parti 1949 yılında KATAK ile birleşerek Kıbrıs Milli Türk Birliği kurulmuştur. Enosis'e karşı birlik oluşturabilmek bu örgütlenmelerin esas amacıydı fakat bunun yanında Türkiye'deki medeni kanunu uygulamaya koymak, 1927'de sömürge yönetimi tarafından lağvedilen müftülüğün yeniden kurulmasını sağlamak gibi amaçlar yönünde de faaliyetlerde bulunuluyor, Türkiye hükümetlerini ve Türk kamuoyunu Kıbrıs sorununa dahil etmenin de yolları aranıyordu. İngiliz sömürge yönetimi ise, enosis'e karşı ortak çıkar birliği nedeniyle Kıbrıslı Türkler'in gerek Kemalist reformları gerçekleştirmek, gerekse Türkiye kamuoyunu hareketlendirmek yönündeki faaliyetlerine göz yumuyor hatta teşvik ediyordu.

Bu arada Rumlar enosis Türkler ise taksim tezleri amacıyla diplomatik yollarla mücadele verirken aynı zamanda her iki toplumda da yer altı örgütlenmelerine gidilmekteydi. Enosis'i gerçekleştirmek amacıyla 1952 yılında kurulan EOKA örgütü Türklere karşı tedhiş hareketlerini başlatmıştı. Buna karşılık Türkler merkezi otoriteden yoksun birtakım bölgesel savunma örgütleri (Kara Çete, Volkan gibi) ile bu hareketlere karşı koymaya çalışsada bu yeterli olmamış, 1958

yılında aralarında Denктаş'ın da bulunduğu bir grup Türkiye'deki Özel Harp Dairesi'ne bağlı Türk Mukavemet Teşkilatı'nı (TMT) kurmuştur. TMT'nin 11 Mayıs 1958 tarihli bildirisindeki '...Rumlarla ilişkide bulunmak, Rumlara ait bar-meyhane ve gece kulüplerine gitmek yasaklanmıştır. Özel timler bu gibi yerlere gidenleri izlemek üzere görev başındadır. Türk tüccarları ve iş adamlarına ait olan dükkan isimleri, binalar ve emlak üzerindeki tabela ve ticari amblemler sadece Türkçe olarak yazılmalıdır (Akkurt,1999:42)' ifadeleri Rumları ötekileştiren Türk milliyetçiliğinin inşasında bu örgütün de fiilen rol aldığıın göstergesi olmuştur.

II.2.1. Kıbrıs Türk Toplumunda Uluslaşma Süreci ve Türklük İnşası

Tarihinin hiçbir döneminde tam bağımsız olamamış Kıbrıs adası varolduğu günden itibaren bölgede egemenlik kurmaya çalışan farklı toplulukların ilgi odağı olmuş ve bu münasebetle çok çeşitli kültürel yapıları bünyesinde barındırmıştır. 19. yüzyıldan itibaren dünya üzerindeki tüm insan toplulukları arasında etkinlik kazanmaya başlayan uluslaşma ve milliyetçilik olguları 1878'de İngiltere'nin sömürgesi olan Kıbrıs'ta da görünür olmaya başlamıştır. Bu bağlamda Kıbrıs'ta milliyetçilik hareketleri, dünya konjonktüründeki gelişen ve değişen dengeler yanında ada üzerinde yaşayan toplumların 'anavatan' olarak kabul ettikleri toplumlardaki milliyetçilik tezahürlerine bağlı olarak gelişmiştir.

Bugün olduğu gibi o günlerde de ada üzerinde ağırlıklı olarak iki farklı etnik topluluk bulunmaktaydı: Türkler ve Rumlar. 18. yüzyıl sonlarında kurulan Filiki Eteryա örgütünün ‘Megalo İdea’ ülküsünü yaygınlaştırması ve 19. yüzyıl başında adada yaşayan Rumların anavatan olarak kabul ettikleri Yunanistan’ın bağımsızlığını kazanması ile Rumlar Türklerden daha erken dönemlerde milliyetçilik olgusu ile tanışmış ve uluslaşma sürecine girmiştir. Ada üzerinde yaşayan Rumların Türklerden sayıca fazla olması etkeninin yanı sıra Yunan Devletinin kendi sınırları dışındaki Helen toplumlarından Kıbrıs’ta yaşayanları da kapsayan ‘Megalo İdea’ hedefi çerçevesinde giriştiği siyasi ve kültürel seferberlik de Rum toplumunun etnik kimliğini siyasallaştırmasını sağlamıştır. Buna karşılık, İngiliz sömürge döneminin başlamasıyla adada daha önce hakim dinsel toplum olan Türklerin bu hakimiyetlerini kaybetmeleri onları bir kaosa sürüklemiş, Rum toplumu arasında hızla yayılan milliyetçilik hareketlerine bir tepki olarak kendi milliyetçilik kurgularını oluştırmaya çalışmışlardır.

Başka bir ifadeyle, Kıbrıs Türk toplumu, Rum toplumunun kendisi için bir tehdit oluştırmaya başladığı anda kendi kollektif kimliğini tanımlama ve birlik oluşturma çabasına girmiştir. Bryant’ın da vurguladığı gibi, Kıbrıslı Türkler, Atatürk dönemi öncesinde etnik kimlik farkındalığıyla ilgili iddiada bulunmazken, Kıbrıslı Rumlar etnik bağlarıyla ilgili bir farkındalığa ‘ezelden beri’ sahip olduklarını iddia etmişlerdir (2007:285). Bu durum daha sonra da değinileceği gibi, her iki toplumun milliyetçilik söylemleri arasındaki farklı kurgulanışın da kaynağıdır, Kıbrıslı Rumlar ada üzerindeki varlıklarını ve iktidarlarını ‘soy birliği’ üzerinden soyut bir saflık (ezeli ve ebedi helen ruhu) anlayışına dayandırıp meşrulaştırırken, Kıbrıslı Türkler

milliyetçilik söylemlerini fetih ve ‘dökülen kan’ vurgularıyla daha somut bir dayanak oluşturarak kurgulamışlardır.

1900’lü yılların başında Kıbrıs Türk aydınları, Osmanlı hükümetinin sürgün etmesiyle ya da baskılardan kaçarak Kıbrıs’a gelen Jön Türklerin fikirlerinden etkilenmiş, toplum üzerinde milli bilinç oluşturmaya yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır. ‘Halk tarafından ‘gavur’ veya ‘con’ diye hakir görülen bu muhacirlere uyan Kıbrıslı aydınlar²⁹ da aynı sıfatla tanınırlardı (Ateşin,1999:11).’ Kıbrıs Türk toplumunda padişahın emanetçisi olarak değerlendirilen sömürge yönetimi ile iyi ilişkiler geliştirmek yönünde politika oluşturan çoğunluk, bu politikayı adanın hala Osmanlı toprağı olması zemininde meşrulaştırmaktadır. İngiltere’nin adayı ilhakından sonra Rum toplumu arasında yükselen Enosis talepleri eşliğinde büyük bir güvenlik ve gelecek endişesi içinde bulunan Türk toplumunda bu yıllarda, Anadolu’nun işgal altındaki bölgelerinde yaşayan halklarla kendilerini özdeşleştirmeye dayalı bir kolektif kimlik kurgusu oluşturulmuştur.

Kıbrıslı Türkler kendi milliyetçiliklerini inşa ederken Türkiye’deki milliyetçilik faaliyetlerini model almışlardır. Fakat bu noktada şunu da ifade etmekte yarar var ki; ‘doğuş halindeki Türk milliyetçiliğı ile Osmanlı sonrası Kıbrıslı kimliğı arasında her ne kadar etkileşim söz konusu ise de, ortak bir sorunsal ya da gelişim çizgisinden bahsetmek çok mümkün değildir’(Canefe,2006:53). İngiltere’nin 1914’te adayı ilhak ettiğini açıkladığı dönemde sömürge yönetimi ile bütünleşme eğilimi gösteren Kıbrıslı Müslüman eliti, 1919-1923 arası dönemde Türkiye’deki milli

---

²⁹ Con Sırrı olarak bilinen bu aydınlardan birinin 14 Eylül 1908 tarihli Mir’atı Zaman gazetesindeki makalesinde yer alan ‘...milletin özverili çocuklarını otuz üç sene özgürlük gölgesinde konuk edinen görkemli İngiliz bayrağı, gözümüzde kendi bayrağımız denli yücedir, saygındır.’ (Akt.Ateşin,1999:11) ifadeleri bunu örneklemektedir.

mücadeleden ve Kemalist Türk milliyetçiliğinden etkilenilmeye başlandığında önemini ve etkinliğini yitirmeye başlamıştır. Yine bu dönemde toplumsal alanda belirginlik kazanan Kıbrıslı Türk aydınları, İngiliz sömürgeciliğine karşı eleştirel bir tavır almaya yönelmiştir.

Eklemek gerekir ki, Kıbrıslı Türk aydınlarının bu dönemdeki milliyetçi hareketinde emperyalist güçlere karşı topyekün savaş, vatan toprağına sahip çıkma ya da gavurdan kurtulma temaları büyük ölçüde eksiktir. Bu hareket içindeki tartışmalar, daha çok Kadı ile Müftü arasındaki çekişmeler, dini elitin meşruiyetten mahrum kalmış otoritesi konusuna çözüm bulunması ya da eğitim ve vergilendirme gibi elzem görülen konularda Müslüman Türklerin hak ve sorumlulukları türünden konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Kıbrıs Türk milliyetçiliğı ancak 1940'lardan sonra Türkiye'deki Türk milliyetçiliğinin etki alanına girmiştir (Canefe,2006:54-56). 1950'li yıllar itibariyle Türk milliyetçiliğinin geniş toplumsal kesimlerce benimsenip yaygınlaşmaya başladığı bu süreçte, Kıbrıs Türk toplumunun milli kimliğı, kendi dışındaki coğrafyada yaşayan Türk milletinin bir parçası şeklinde kurgulanmıştır.

Daha önce de ifade edildiğı gibi, kolektif bir toplumsal kimliğın inşası yönünde çabalamayan sömürge yönetiminin, kendi denetimine tabi olmak kaydıyla geleneksel önderlerin yetkilerinin devamlılığını sağlaması ve eğitim sistemi, kent meclisleri ve seçmen listelerinin dini çizgilere göre ayrıştırılması yöntemleriyle güçlendirilen farklı cemaat kimlikleri, sömürgecilik karşıtı mücadele sürecinde etnik-ulusal kimliklere dönüşmüştür. Dolayısıyla bu süreçte toplumların kendi kolektif kimlikleri, sömürgeciye olduğu kadar birbirlerine karşıtlığı üzerine de inşa edilmiştir (Cockburn,2005:75-76).

Kıbrıs'ta yaşayan Türler ve Rumlar İngiliz sömürge yönetimi altında eşit kabul ediliyorlardı fakat her iki toplum farklı modernleşme süreci yaşıyorlardı. Yukarıda da ifade edildiği gibi 'Yunan devletinin kuruluşu, Kıbrıslı Rumlar üzerinde büyük etki yaratmıştı. Daha 19 Ağustos 1828 tarihinde, Başpiskopos ve Piskoposlar, modern Helen devletinin ilk başbakanı sayılan vali Kapodistra'ya bir memorandum göndererek Kıbrıs'ın da Yunanistan'ın sınırları içine alınmasını talep etmişlerdi. Osmanlı döneminin sona ermesiyle, Yunanistan'ın siyasi ve kültürel etkisi iyice artmıştı. Kıbrıs'ta uygulanan eğitim sistemi, Helen ulusal bilincinin güçlenmesine yardımcı oluyor, okul sayısında büyük artışlar yaşanıyordu. Yol yapımı sonucu kırsal kesim şehire bağlanıyor, hem iç piyasa geliyor, hem de okur-yazar olanların sayısı süratle artıyordu. Dinsel kimlik giderek ulusal bilinçle içiçe geçiyor, ona eklemleniyordu... Kıbrıs Rum toplumunda, bu dinamik modernleşme süreci içinde yükselen ulusal bilinç, Yunanistan'la bütünleşme isteği biçiminde ifade ediliyor, siyasi irade Enosis'ten yana şekilleniyordu' (Kızılyürek,2003:16-17). 1900 yılında Başpiskopos Sofronios'un ölümünün ardından Girne ve Kition piskoposları arasında gerçekleşen ve on yıl süren seçim yarışını³⁰, sadece Ortodoksluğa vurgu yapan Girne piskoposu yerine, Helen kimliği ve Enosis amaçlarını öne çıkaran Kition piskoposunun ezici bir çoğunlukla kazanması da (Bryant,2007:109-136) bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Rumlar arasında yükselen bu milliyetçi ve aynı zamanda sömürge karşıtı mücadeleyi bastırmaya çalışan İngiliz Sömürge Yönetimi, Kıbrıs Türk toplumunu kendi safına çekerek³¹, toplumlararası gerilimi tırmandırmiş

---

³⁰ Bryant bunu Kıbrıs'ta modern olarak adlandırılacak ilk politik kampanya olarak nitelendirmektedir.

³¹ 'Sömürge yönetimi, EOKA'ya (Enosis'i gerçekleştirmek amacıyla kurulan Rum yer altı örgütü) karşı, büyük çoğunluğu Kıbrıslı Türklerden oluşan 'Yardımcı Polis Gücü' oluşturmuştu. Bu önlem

ve böylelikle iki toplum arasında daha önce varolan gündelik paylaşımlar da günbe gün azalmıştır.

Kıbrıslı Rumların modernleşme ve dolayısıyla uluslaşma sürecinin köklerini İstanbul'un fethine dayandıran Beratlı bu konuda şunları ifade etmektedir: “...*Fatih Sultan Mehmet, çıkardığı yasalarla gümrük vergilerini yurttaş gayri-müslimler için %2.5, müslümanlar için %5 ve yabancılar içinse %10 olarak belirledi...Yunan isyanından sonra 1855 yılında yapılan nüfus sayımında bile, müslüman yurttaşlar 20 milyon, Rumlar 13.5 milyon ve sair gayri-müslimler ise sadece 1.7 milyon kişidirler. Yani, ‘gayri-müslim denildiği zaman, bunu ‘Rum’ diye anlamak çok da yanlış olmaz... Yani Osmanlı tebaası Rum, eğer ticaret yaparsa müslümanın yarısı kadar, tarım yaparsa onu iki katından fazla vergi ödemek zorunda bırakılmıştır. Bu koşullarda Osmanlı bünyesi içerisinde Rumların ticaretle uğraşmaları nerede ise devlet tarafından bir zorunluluk haline getirilmiştir... ilk önce kapitalistleşen unsur Rumlar oldular. İlk olarak ulus kavramı ile tanışıp, ilk kurtuluş savaşını veren de elbetteki yine onlardı.*” (Beratlı,1991:25-26)

İngiltere'nin ada yönetimini devralması ticaretin gelişmesini ve dolayısıyla Rum burjuvazisinin ilerlemesini de beraberinde getirmiştir. O dönemde Osmanlı hükümeti tarafından Kıbrıs'a sürgün edilen Jön Türklerin, 1890'lı yıllarda yeni yeni oluşmaya başlayan basın faaliyetleri aracılığıyla milli burjuva sınıfı ve milli iktisat projeleri oluşturma yönünde birtakım çabaları olmuşsa da³² Kıbrıs Türk halkı bu

---

hayli etkili olacaktı çünkü, Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumları karşı karşıya getirecek olan ‘ilk vuruşma’, EOKA ile yardımcı polis güçleri arasında gerçekleşecekti.’ (Kızılyürek,2005b:235)

³² Bu yıllarda Kıbrıs'taki Türkçe gazetelerden Kıbrıs ve Zaman gazetelerinde Türklerin iktisadi zenginliğe ulaşabilmeleri için zirai, dokuma ve dericilik üretimine yönelik sanayinin geliştirilmesinin ve girişimciliğin önemine, bu doğrultuda memuriyet yerine ticari yatırımların tercih edilmesi

çabaya karşılık vermemiştir. O zamana kadar siyasi egemenliğe sahip bürokratlardan ve sayıca onlardan daha fazla olan fakir köylülerden (ki bunlar çeşitli sürgün fermanları ile adaya gönderilen aşiretlerdir: bkz. Beratlı,1991:29; Çevikel,2007:34) oluşan Türk halkı arasında Osmanlı devlet sistemi nedeniyle etkin bir burjuva sınıfı oluşmamış, politik eğilimleri Enosise karşı durmak ve birgün Osmanlı'ya geri verileceklerini umarak sömürge yönetimiyle iyi ilişkiler içinde bulunmak şeklinde olmuştur.

‘Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında gelişen Türk milliyetçiliği, Yunanlıların Batı Anadolu’yu işgalinin ardından uğradıkları askeri yenilginin ardından Yunan milliyetçiliğinden 100 yıl sonra olsa bile, Kıbrıs’ta etkili olmaya başlamış ve gerek Türkiye’yi örnek alan Kıbrıs Türk basını yoluyla, gerekse Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonraki yıllarda adada açılan TC Konsoloslugu aracılığıyla Kıbrıslı Türkler arasında yayılmaya başlamıştır (An,2002:265).’ TC Konsoloslugu, Türkiye’nin adayla bağlantısını sağlayan önemli bir nokta olarak, Türk milliyetçiliğinin adadaki iktidarının inşa edilmesinde baskın bir rol oynamıştır. Zeybek’in ifadesiyle Türk milliyetçilik söylemini kuran bu süreç, ‘ekmeğin yerine bayrağı, karın tokluğunun yerine milli duyguyu, farklılıkların zenginliğini sevmek yerine onları yok etme hakkını meşru kılan milliyetçiliğin aklamacı aklını getirmiş ve projelendirilmiş bir toplumsal hafıza oluşturma çabası meyvelerini vermiştir’ (2006:50).

Başlangıcından itibaren Rum milliyetçiliğine karşı bir kontra-milliyetçilik olarak inşa edilen Kıbrıs Türk milliyetçiliği, karşı olunan bu milliyetçilikten

---

gerekliliğine vurguda bulunan Jön Türkler bu yolla elde edilecek birikimin eğitimin modernleştirilmesinde kullanılarak Türk milletinin ilerlemesini sağlayacağını ifade eden yazılar yayınlamaktadır. (Yetkin,2002:293-304)

beslenerek yeniden üretilmiştir. Rumların kültür ve soy birliği temelinde Yunanlılarla tek bir ulus oluşturdukları ve dolayısıyla birleşmeleri gerektiği yönündeki ‘enosis’ fikrine karşı Kıbrıslı Türkler tarafından Türkiye’deki Türk ulusu ile kültür ve soy birliğine dayalı bir ‘biz’ kategorisi inşa edilmiş ve Türk etnik kimliği kolektif kimlik olarak benimsenmiştir. ‘Öteki’ üzerinden inşa edilen bu kurguda, başka sömürge toplumlarında görülen anti-sömürgeci ulusal bağımsızlık hareketlerinden farklı olarak sadece enosis tehlikesine karşı direnme hedefi belirleyici unsur olmuştur. Enosis karşıtlığı temelinde şekillenen bu tepkisel kimliklenme sürecinde bir milliyetçi proje geliştirmemiş olan Türk toplumu, ‘Anavatan Türkiye’ye sığınma ve adanın eski sahibi olan Türkiye’ye geri verilmesi yönünde bir politika izlemiştir.

1950’li yıllarda Kıbrıslı Türk eliti, Türkiye’deki pantürkçü kesim ve İngiliz sömürge yönetiminin desteğiyle Kıbrıs Türk toplumunun milli politikası haline gelmiş olan ‘taksim tezi’³³, her ne kadar ayrı bir toprak parçası üzerinde yaşama amacına yönelik olsa da, 1960’lı yılların sonlarında kendi yönetim organlarını oluşturmaya başladıkları döneme kadar, milliyetçi ideolojinin ana hedefi olan ulus devlet kurma anlayışından yoksun bir karaktere sahiptir. Toplumlar arasında çatışmaların yoğunlaştığı dönemde gettolaşmaya başlayan Türk toplumunun kesin teritoryal sınırlarını çizen 74 müdahalesi ise, kuzeyde Türk milliyetçiliğinin doruk noktası olmuştur.

---

³³ Bu yıllarda ‘Taksim tezi’ doğrultusunda, ‘ticarete Türk’ten Türk’e kampanyası’, ‘vatandaş Türkçe konuş’ ve ‘köylere Türkçe isim’ gibi Türk milliyetçiliğini yaygınlaştırmaya yönelik birtakım projelerin uygulandığı görülmektedir. Kıbrıs Türk toplumu içerisinde Rumcanın da konuşma dili olarak varlığını sürdürdüğü bu dönemde, Türkçenin yaygınlaştırılması ve Rumcanın dışlanmasına yönelik bu milliyetçi strateji, birinci bölümde ifade edildiği üzere, resmi milli dilin yerleştirilip yaygınlaştırılarak rakip dillerin ortadan kaldırılması yönündeki milliyetçilik söylemlerinin hegemonya tesisine bir örnek oluşturmaktadır.

II.3. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti ve 1974 Kıbrıs Barış Harekatı Sonrası Türk Siyaseti

İngiliz koloni yönetimi, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada artan bağımsızlık rüzgarlarının Kıbrıs'a olan yansımalarını kısmen önlemek amacıyla 1947 yılından itibaren temelde birbirine benzeyen çeşitli 'muhtariyet' veya 'self-government' planlarını gündeme getirmiştir (Aydoğdu,2005:15). Bu arada Rum toplumunda Enosis (Yunanistan'a ilhak) talepleri yüksek sesle dillendirilmeye başlanmış, 15 Ocak 1950 tarihinde Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi'nin düzenlediği plebisit sonrasında Rum toplumunun % 95 'inin Enosis taraftarı olduğu duyurulmuştur. Toplumlararası çatışmaların sürmekte olduğu ve Kıbrıs sorununa artık Türkiye'nin de dahil olduğu bu yıllarda, ilk kez 10 Ağustos 1953'de Rum lideri Makarios, daha sonra 16 Ağustos 1954'te Yunanistan Başbakanı Birleşmiş Milletlere başvurarak Kıbrıs'a self-determinasyon hakkı verilmesini talep etmişlerdir. Buna karşılık İngiltere'nin de yönlendirmeleriyle Türk tarafı 'taksim' tezini ortaya atmıştır. Uluslararası alanda diplomasi trafiği devam ederken 10 Şubat 1959 Zürih, 19 Şubat 1959 Londra Antlaşmaları neticesinde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğünde 16 Ağustos 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilmiştir.

'İki toplum arasında iktidar paylaşımına dayanan bu yarı egemen devlet, kurucu bir iradeye dayanmadığı gibi, kuruluş amacı da Ecevit'in 1960 yılında söylediği gibi, üç devlet arasında dostluk ve işbirliğini sağlamaktır' (Kızılyürek,2004:59). Dolayısıyla bu Cumhuriyet, ortak bir Kıbrıslılık anlayışını ya da sağlam bir Kıbrıs vatandaşlığını sağlayamamıştır, oransal temsiliyet azınlık-çoğunluk ilişkisine dayalı sorunu çözmekten aciz kalmıştır. Devlet egemenliği

etrafında kurulan bu yeni çerçeve, Kıbrıs'ın herhangi bir başka devletle birleşmesini yasaklayarak görünüşte Kıbrıslılık fikri üzerinden bir ayırım oluşturmuştur. Ancak yeni bir siyasi kültür geliştirme ve aidiyeti pekiştirme açısından bu yasaklama, ne Kıbrıs'ın bağımsızlığını ne de vatandaşlık üzerinden bir birliğe, özgünlüğe ya da yönetime dair ortak ideallerin kapsanmasına varabilmiştir (Canefe,2003:134). Kıbrıslı Rum seçkinler tarafından Enosis'i yasaklayan bu yeni oluşum 'hilkat garibesi' olarak adlandırılmış, siyasal özneler olarak değil kültürel bir azınlık olarak görülen Kıbrıslı Türklerin iktidara bu şekilde ortak olması tepkiyle karşılanmıştır (Kızılyürek,2005b:331). Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran anlaşmalara Kıbrıs Rum toplumu lideri olarak imza atan Makarios da en başından 'anlaşmalar bir ulus değil bir devlet yaratmıştır (Kızılyürek,2005a:105)' sözüyle bu yeni devlete karşı tavrını ortaya koymuştur. Ada üzerinde 'iki toplumluluğu'³⁴ pekiştiren bu yeni dönemde, siyasal toplumsallaşma yeni kurulan siyasal sisteme ve anayasasına bağlılık yaratmamış, aksine her iki etnik grubun anavatanlarına bağlılığı pekiştirme yönünde işlev görmüştür.

Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios'un 30 Kasım 1963'de, Kıbrıs Türkü olan Cumhurbaşkanı yardımcısının veto hakkını ve ayrı belediyeleri ortadan kaldıran, Temsilciler Meclisinde kararların ayrı çoğunluklar ilkesine göre değil basit çoğunluğa göre alınmasını yasalaştıran, 13 maddelik anayasa değişikliği önerisinin kabul edilmesinden sonra toplumlar arasında ayrılıkçı politikalar tırmanmıştır. Nitekim, 1963 'Kanlı Noel' olayları sonrasında Türkler Kıbrıs Cumhuriyeti yönetimini Rumlara bırakıp gettolarına çekilmişlerdir.

---

³⁴ Hatta bu öylesine bir 'iki toplumluluk' ki, adada yaşayan başka 'ötekiler'i kayda değer bulmayıp, yurttaşlık ve oy kullanabilmek için bu iki kimlikten birine ait olmak gerektiği ifade edilmektedir (Cockburn,2005:81-82)

21 Nisan 1967 tarihinde Yunanistan'da bir darbe ile iktidara el koyan Albaylar Cuntası, daha önce Makarios ile Yunan hükümetleri arasında (Makarios'un BM tarafından getirilen ve adada yaşayan Türklere yönelik birtakım tavizler öngören çözüm önerilerini uğruna yemin ettiği katıksız Enosis tezinde ısrarı nedeniyle reddetmesi yüzünden) süregelen diplomatik sürtüşmelerin şiddetlenmesine sebep olmuştur. Kısa yoldan Enosis'e ulaşıp bir zafer kazanarak içeride ve dışarıda güçlenmek amacıyla olan Yunan Cuntasına karşı Makarios'un uzun vadeli Enosis talebi, Cuntanın Makarios'a karşı Kıbrıs'ta bir darbe hazırlığına girmesini beraberinde getirmiştir. Yunan cuntasının desteğiyle yeniden örgütlenen terör örgütü EOKA-B (Nisan 1974'te Makarios tarafından da yasa dışı bir örgüt olarak ilan edilmiştir) Enosis yolunda hem Makarios'cu Rumlara hem de adadaki varlıklarının bu yolda engel teşkil ettiği Türklere karşı kanlı terör eylemlerine yoğunluk vermiştir. Devam eden toplumlararası çatışmalar dayanılmaz bir hal aldığında, Yunan cuntasının 15 Temmuz 1974'te Makarios'u iktidardan düşüren darbe girişiminin ardından, 20 Temmuz 1974'te Türkiye garantörlük hakkını kullanarak adaya müdahalede³⁵ bulunmuş, bu tarihten sonra ada toprakları kuzey ve güney şeklinde ikiye bölünmüştür.

Bu döneme kadar olan tarihsel süreçte, yukarıda da ifade edildiği gibi, taksim tezinin savunulduğu yıllar da dahil olmak üzere kendi bağımsız devletini kurmak amacıyla olmayan Türk toplumu, siyasi birliklerini, ya sömürge yönetimi altında ya da Kıbrıs Cumhuriyeti çatısı altında Rumlarla birlikte bu yönetime katılmak için oluşturmuştur. Dolayısıyla, birinci bölümde değinilen etnisite ve millet kavramları arasında siyasi kurumsallaşma temelindeki farklılık ışığında, Türk toplumu kendi

---

³⁵ Bu müdahale, Türk milliyetçilik söyleminde 'barış hareketi', Rum milliyetçilik söyleminde ise 'işgal' olarak kavramsallaştırılmaktadır.

siyasi yönetimini kurduğu döneme kadar, Kıbrıs adası üzerinde Türk etnik kimliğine bağlı bir etnik gruptur.

1974 müdahalesinden sonra, karşılıklı nüfus mübadelesi ile kuzeydeki yerleşim bölgelerinde toplanan Türkler önce Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni (1975) kurmuştur. Daha sonra ise 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 541 ve 550 sayılı kararları ile KKTC'nin ilanını ayrılıkçı bir hareket olarak tanımlamış, uluslararası alanda meşru bir devlet olarak kabul edilmeyeceğini ve tanınmayacağını bildirmiştir. KKTC'yi tanıyan tek devlet Türkiye'nin yardımları dünyadan yalıtılmışlığın açtığı yaraları sarmaya yetmemiş, 1990'ların sonu itibariyle içinde bulunulan bu duruma karşı Kuzey Kıbrıs Türk toplumunda ekonomik ve sosyal hareketlenmeler baş göstermeye başlamıştır.

1974 yılı Kıbrıs tarihinde her iki toplum için de bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihten itibaren Rumlar Türk müdahalesinde kendilerini yalnız bırakan anavatanlarına karşı bir hayal kırıklığı yaşarken, siyaset sahnesinde günümüze kadar geçerliliğini koruyan iki farklı yönelim ortaya çıkmıştır. 'Bir yanda ... Kıbrıs sorununun çözümü için 'iki bölge, iki toplumlu federasyon' tezini hemen kabul etmeyi, Batılı güçlerle diyalog geliştirmeyi, BM'den fazla bir şey beklememeyi içeren 'gerçekçi ekol', diğer yanda, bu yaklaşımı teslimiyetçilik olarak değerlendiren ve Kıbrıs sorununu uluslararasılaştırmaya dayalı 'uzun vadeli mücadele' anlayışını gündeme getiren Makarios ve Makariosçu güçler (Kızılyürek,2005a:158)'.

1974 öncesine dönüş ve kaybedilenlerin geri kazanılması amacına yönelik olan bu ikinci yaklaşım, Güney Kıbrıs Rum toplumunda hala en yaygın eğilimi

oluşturmaktadır. Diğer yandan Türk toplumu, müdahalenin getirdiği huzur ortamında ilk defa farklı düşüncelerin dillendirilebildiği ve örgütlenebildiği çok partili siyasal yaşama geçiş yapmıştır. Fakat bunun yanında, 1974 sonrası kurulan mevcut düzeni devam ettirmeye yönelik statükocu politikaların hegemonyası da geçerliliğini korumuştur.

‘Türklük’ milli kimliğine dayalı KKTC’nin yaşatılmasını öngören statükocu anlayış, Kuzey Kıbrıs’taki siyasal yapıyı bu eksen üzerinden ikiye bölmüş bu görüşü savunanlar ve karşı çıkanlar şeklinde bir ayrım ortaya koymuştur. Statükoyu savunanlar statükonun olanaklarından yararlanıp destek görürken savunmayanlar sistemin dışına itilerek marjinalleştirilmiş ya da sistemin izin verdiği ölçüde yaşam şansına sahip olmuştur.³⁶ Bu noktada statüko Denктаş’ın kurduğu Ulusal Birlik Partisi (11 Ekim 1975) ile temsil edilirken, karşıt görüş taraftarları ideolojik yelpazenin solunda olan Cumhuriyetçi Türk Partisi (27 Aralık 1970) ve Toplumcu Kurtuluş Partisi (1976) çatısı altında birleşmişlerdir.

1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulduğunda bu devletin Anayasası Kıbrıslı Türklerin neredeyse tamamı tarafından onaylanmıştır. Aydoğdu, KTFD Anayasası’nın Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası’nı inkar veya reddeden bir yapıya sahip olmadığını³⁷, KTFD’nin bu haliyle bir federasyona katılmaya hazır bağımsız bir devlet özelliğine sahip olduğunu ifade etmektedir (2005:28). Dolayısıyla kurulan

---

³⁶ Ayrılcılığı temel siyaset olarak belirleyen etnik-milliyetçiliğe dayalı resmi söylem, toplumun giderek ikiye bölünmesini beraberinde getirdi. Ayrılcılığa karşı çıkan kesimler ‘meşru’ sayılmazdı (Kızılyürek,2005a:280-281)

³⁷ Anayasa’nın başlangıç kısmında ‘Bağımsız Kıbrıs Federal Cumhuriyeti’nin kurulmasına temel olmak’ ifadesi yer almakta, 2. maddesinde ise ‘Kıbrıs Federal Cumhuriyeti’ne belli konularda açıkça tanınan yetkiler dışında, Kıbrıs Türk Federe Devleti bütün yetkileri kullanır ve gereken örgütleri kurar’ denilerek gelecekte kurulması öngörülen federal yapıya eklenecek bir yapı olduğu vurgulanmaktadır.

yeni devletin adında da bulunan ‘iki bölge ve iki toplumlu federal devlet’ anlayışı toplumun ortak görüşünü oluşturmuştur ve KTFD Anayasası hazırlanışı ve içeriği itibariyle ilk defa Kıbrıslı Türkleri, içinde buldukları hukukun sadece nesnesi olmaktan çıkarıp aynı zamanda öznesi konumuna yükseltmiştir. Ayrıca daha önce Kıbrıs Cumhuriyeti kurulurken de Türk tarafı, devletin adını Federal Kıbrıs Cumhuriyeti koymak istemiştir, fakat Rum tarafı bunu ayrılıkçılık olarak değerlendirerek reddetmiştir³⁸. Zaman içerisinde, konsensusu oluşturan federasyon fikri Kıbrıs Türk milliyetçileri tarafından da bir kenara bırakılmıştır.

Kıbrıslı Türklerin ilk demokrasi deneyimi olan 1976 seçimleri, 74 müdahalesinin getirdiği coşkulu atmosferin de desteğiyle Denktaş’ın zaferiyle sonuçlanmış, kendisi cumhurbaşkanı seçilirken, kendisinin kurduğu Ulusal Birlik Partisi de (UBP) %53.7 oy oranıyla birinci parti olmuştur. Türk milliyetçiliğini savunan ve TMT’ci kadrolardan oluşan UBP’nin karşısında seçime katılan diğer partiler ise;

- 1- Siyasi perspektiflerinde muhaliflik gibi bir ortaklıkları olan, Ecevit’in desteklediği bilinen Alper Orhon’un kurduğu, eski TMT’ci olup daha sonra TMT’yi eleştiren bir grup Kıbrıs milliyetçisinin oluşturduğu Halkçı Parti (HP),
- 2- Seçimlerden kısa bir süre önce bu partiden ayrılanların ve bir grup sosyal demokrat aydınının oluşturduğu Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP)
- 3- Kıbrıslı Türklerin ilk siyasal partisi olan ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin devamlılığını savunan Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP)

---

³⁸ Annan Planı’nın oyladığı referandumda da Rum yönetiminin plana karşı olmasının temel gerekçesi, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin üniter yapısını bozması nedeniyle planda öngörülen federasyonun reddi olmuştur.

olmuştur. CTP'nin bu seçimlerden sonra başkanlığına seçilen Özker Özgür'ün, 'esas amaç dünyaya Kıbrıs'ın kuzeyinde demokratik seçimler yapıyor imajı vermektir. Türkiye, dünyaya biz ayrılıkçı değiliz, KTFD'yi kurduk ama federal çözümden yanayız, mesajını gönderiyordu. Oysa Türkiye'den aktarılan nüfus, gemiden iner inmez, TC nüfus cüzdanlarını göstererek 76 seçimlerinde oy kullandılar. Denктаş ve UBP'nin %53.7 oy aldığını ve muhalefetin de %46.3 oy aldığını düşünürsek, daha ilk seçimde Türkiye'den gelen oyların kaderimizi ne kadar etkilediğini anlarız (Akt. Mehmetçik,2008:157)' yorumu Kuzey Kıbrıs siyaset sahnesinde bu dönemdeki kimlik mücadelesinin varlığını da ortaya koymaktadır.

1981 genel seçimlerine kadar geçen süre içerisinde, UBP hükümetinin gerek ekonomik gerek siyasi alanda Türkiye'ye bağımlı politikaları, Rumlardan kalan ganimetin paylaşımında ortaya koyduğu adaletsiz dağıtım, yolsuzluk ve usülsüzlüklerle mücadele edememesi hem parti içinde hem de halk nezdinde rahatsızlıklara sebep olmuş, bunlara parti içindeki liderlik kavgaları da eklenince, partiden kopmalar gerçekleşmiştir. Partiden ayrılan milletvekillerinin kurduğu Demokratik Halk Partisi (DHP), HP ile birleşerek 81 seçimlerine girmiş, bu seçim sonucunda UBP'nin milletvekili sayısı 18'e düşmüş, TKP 13, CTP 6, DHP 2, TBP 1 milletvekili ile KTFD meclisinde temsil imkanı bulmuştur. Diğer partilerden hükümet kurmak için olumlu bir cevap alamayan UBP, seçim sonrasında azınlık hükümeti kurmuştur. Muhalefetin yükselmeye başladığı bu dönemde Türkiye'de gerçekleşen askeri darbe de kuzey Kıbrıs'ta milliyetçi çevrelerin ve dolayısıyla UBP'nin muhalefete karşı güç kazanmasını sağlayan unsurlardan biri olmuştur.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanına kadar geçen süre içinde siyasi faaliyetlerde önemli dalgalanmalar gerçekleşmiş, 'bu dönemde çok sayıda milletvekili partisinden istifa etmiş, başka partiye geçmiş veya yeni parti kurmuştur. Bu dönemde üç ayrı başbakanın görev yaptığı dört ayrı hükümet değişikliği gerçekleşmiştir. İki başbakanın hem görevlerinden hem de partilerinden istifa etmesi bu dönemin bir diğer ilginç yanıdır (Aydoğdu,2005:29)³⁹.

1983 yılında KKTC ilan edildiğinde; bunun 1977'de Denктаş ve Makarios arasında 1979'da Denктаş ve Klerides arasında imzalanan Doruk Anlaşmaları gereği kabul edilen iki toplumlu ve iki bölgeci federal çözüme karşı bir girişim olmadığı ifade edilmiştir.⁴⁰ Kıbrıs sorununun 74 müdahalesi itibariyle çözümlenmiş olduğu önkabulüyle hareket eden ve KKTC'nin yaşatılması yönünde politika yapan sağ partilere karşılık, sol partiler toplumlararası barış ve federal demokrasi bünyesinde Rum tarafıyla birleşme yönünde bir politika benimsemiştir. Bu doğrultuda çözüm yanlıları kendilerini 'kıbrıslı' olarak tanımlarken, statükocular 'türklük'lerini ön planda tutmaktaydılar. Ayrıca şunu da eklemek gerekir ki; Kıbrıs Türk toplumunda ulus devlet olarak tasarlanıp ilan edilen KKTC, Kıbrıslı Rumların egemenliğindeki Kıbrıs Cumhuriyeti'nden ayrı bir devlet olarak kabul edilmekte fakat Türkiye'deki Türk ulusundan ayrı ve bağımsız bir ulus olmayı öngörmemekteydi.

---

³⁹ 1. Konuk Hükümeti – 05.07.1976-07.07.1977; 1. Konuk Hükümeti Değişikliği – 07.07.1977-21.04.1978; Örek Hükümeti – 21.04.1978-12.12.1978; 1. Çağatay Hükümeti – 12.12.1978-04.08.1981; 2. Çağatay Hükümeti – 04.08.1981-15.03.1982; KTFD'nin ilk koalisyon hükümeti UBP+DHP+TBP+Bağımsız milletvekili Nejat Konuk 3. Çağatay Hükümeti – 15.03.1982-13.12.1983

⁴⁰ KKTC'nin ilanını müteakiben 1985'de yapılan Anayasa referandumunda, CTP ile birlikte solun iki güçlü partisinden biri olan TKP'nin de bu Anayasa'ya verdiği desteğe rağmen, % 30'a yakın Hayır oyu çıkması bu bağlamda önemli bir ayrıntıdır.

Kuzey Kıbrıs'ta statükocular gibi federatif çözüm yanlılarından oluşan muhalefetin de 'mecburi'⁴¹ onayıyla KKTC'nin ilan edilmesi, Kıbrıs'ta yaşayan Türk toplumu açısından çözüm konusunda bir noktaya varılamamış olmanın getirdiği belirsizliklerin sonu ve bağımsız devlete kavuşmuş olmak anlamında istikrarın başlangıcı olarak algılanmıştı. Dolayısıyla ortaya çıkan bu yeni durum, statükonun temsilcisi Denktaş ve UBP'nin hegemonyasının artmasını sağlarken halk nezdinde muhalefetin de popülaritesinin azalmasına sebep olmuştur. Bu arada getirilen yeni düzenlemelerle meclisteki sandalye sayısı 50'ye çıkarılırken, seçim sisteminde yapılan değişikliklerle büyük partiler daha avantajlı bir duruma getirilmiştir. Örneğin, 1981 seçimlerinde UBP % 42.5 oy oranıyla 18 milletvekili çıkarırken, 1985 seçimlerinde % 36.7 oy oranıyla 24 milletvekili çıkarmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonraki bu ilk seçimlerde (23 Haziran 1985), UBP (%36.7) 24, CTP (%21.4) 12, TKP (%15.8)10, ve daha çok Türkiye'li Türklerin desteklediği Yeni Doğu Partisi YDP (%8.8) 4 milletvekili ile mecliste temsil edilmişlerdir, fakat % 17.3 oranındaki oy dilimi temsil imkanı bulamamıştır.

Bu sırada adada yaşayan toplumları uzlaştırma çabalarından biri olan De Cueller belgesini Türk tarafının onaylayıp Rum tarafının reddetmesi sonrasında, BM Güvenlik Konseyi'nin 12 Mart 1990'da ilk kez iki toplumun siyasal eşitliğini kabul eden bir karar alması da Türk tarafının zaferi olarak yorumlanmış ve bu karar Kuzey Kıbrıs'ta milliyetçi söyleme dayanak oluşturan bir gelişme olmuştur.

---

⁴¹ Denktaş'ın muhalif partiler üzerindeki baskısıyla ilgili olarak bkz. Mehmetçik,2008:179

1990'lı yıllar dengelerin bozulmaya başladığı bir dönemin habercisi olmuştur. 1990 yılında yapılan genel seçimlerde statükocu UBP % 54.7 oy oranıyla 50 sandalyeli meclise 34 milletvekili ile girmiş, seçim ittifakına giden CTP, TKP ve YDP, UBP'ye karşı kurulan Demokratik Mücadele Partisi (DMP)'ni desteklemiştir. Bu parti de % 44.5 oy oranıyla 16 milletvekili çıkarmasına rağmen, CTP ve TKP kökenli 12 milletvekilli seçimde Türkiye'nin müdahalesi olduğu gerekçesiyle yemin etmeyerek meclisi boykot etmiş, seçimler sonrasında 4. Eroğlu hükümeti değişiklik olmaksızın devam etmiştir. 1991 yılında yapılan ara seçimlere TKP ve CTP katılmamış, UBP bu seçimde oy oranını % 67'ye çıkararak 46 milletvekiline sahip olmuştur. Bu dönemde UBP içinde 'dokuzlar hareketi' olarak bilinen parti içi muhalefet baş göstermiş, partiden ayrılan bu grup Hakkı Atun başkanlığında Demokrat Parti (DP)'yi kurmuştur. Yaşanan bu süreç 1993 yılında erken seçimlerin yapılmasına sebep olmuş, sağ oylar bölünmüş sol oylar yükselmeye başlamıştır. Erken seçimlerin sonucunda kurulan koalisyon hükümetinde sağ parti DP, sol parti CTP ile iktidarı paylaşmıştır.

Kızılyürek'in ifadesiyle; 'solu oluşturan bütün kesimlerin ortak noktası 'Kıbrıs'ta barış ve federal çözüm' olmasına karşın, siyasi birliktelik oluşturmada zorlanıyorlardı... Hükümet olmak, ancak sağın iki partisinden biriyle koalisyon kurmaktan geçiyordu... Bu koalisyonların Kıbrıs konusunda ortak bir görüşü yoktu. Dolayısıyla, böylesi bir işbirliği ta başından, 'çözumsuzlük' perspektifine dayanıyordu, başka bir anlatımla sol, bu koalisyonlara katılırken Kıbrıs sorununun çözümünü öncelik olarak görmüyordu (2005a:265)'. CTP, iktidar ortağı olduğu üç yıl içinde, daha önce muhalefet ettiği yasal ve idari düzenlemelere katkı yapmış, halk

açısından denenmemişliğin cazibesinin ortadan kalkmasıyla da 1998 seçimlerinde büyük oy kaybına uğramıştır (Mehmetçik,2008:194).

11.3.1. Kıbrıs Türk Solunun Gelişim Çizgisi ve CTP

Kıbrıs'ta sol düşüncenin tarihi 1920'li yıllardaki işçi hareketleriyle başlamaktadır. İlk işçi sendikası olan İnşaat İşçileri Birliği, inşaat işçilerinin mali durumlarını iyileştirmek için işverenlerine karşı örgütlenmeleriyle 1919 yılında kurulmuştur ve bunu diğer dallardaki birlikler takip etmiştir. Fakat Türk işçilerinin de katıldığı bu birliklerin doğru dürüst bir hedefi ve gelişmiş bir dayanışma bilinci olmaması (Mihailidis,2003:301-302) dolayısıyla İngiliz sömürge yönetiminin baskılarına karşı birlikte direnç gösterememişlerdir. Çünkü, her iki toplumun da moderniteyi bir iç dinamik olarak değilde dışarıdan aktarılan bir bilinç olarak yaşamalarına sebebiyet veren kapitalist üretim ilişkilerinin yeterince gelişmemiş olmasının sosyal-sınıfsal bir ayrışmayı yeterince olgunlaştıramaması, ulusal aidiyetin sınıfsal aidiyeti öncelemesini ve belirleyici olmasını sağlamış ve coğrafi vatanları ile ülküsel vatanları arasında bölünen Kıbrıslılar arasında 'sol', ideoloji ve siyaset olarak ortak bir harekete dönüşmemiştir (Yücel,2006:14). Ayrıca genel olarak Kıbrıs solunun 'Kıbrıslı' olmaması, yani sol düşüncenin Kıbrıs'ta Kıbrıs merkezli yeşermemiş olması da etkili ve güçlü bir yönelim olmasını engellemiştir.

1926 yılında kurulan ve kısa bir süre sonra yeraltına çekilerek 1931 İsyanı'nı takiben etkisini ve varlığını yitiren Kıbrıs Komünist Partisi (ki bu parti Yunan Komünist Partisi'nin etkisi altındaydı), 1941 yılında Rumca baş harfleriyle AKEL (Emekçi Halkın İlerici Partisi) adı altında yeniden örgütlenerek siyaset sahnesinde yerini almıştır. Kısa sürede Rum milliyetçilerin Enosis politikasıyla eklemlenen AKEL'in kontrolündeki güçlü sendikal hareket PEO (Tüm Kıbrıs İşçi Sendikaları Federasyonu) içinde yer alan ve ortak eylemler sergileyen Kıbrıslı Türkler, 'hem yoldaşlarının Enosisçi tutumları ve hem de Türk milliyetçilerinin baskı ve saldırılarıyla terörize edilmeleri sonucu giderek sendikal birliktelikten kopmuş ve yeni –sınıfsal değil etnik temelde- sendikalaşmaya sürüklenmiştir' (Yücel,2004b:39). AKEL'in Kıbrıslı Türk yoldaşlarıyla arasındaki ilişkinin bir 'eşitler ilişkisi olmaktan çok, Stalinist parti modelinin merkeziyetçi hiyerarşisi içinde yukarıdan verilen buyrukların onanması biçiminde işlemesi', solun sadece sendikal düzeyde her iki toplum üyelerini bir arada tutabilmesini sağlamış fakat, toplumlararası çatışmalarda ulusal aidiyetlerin öne geçmesini engelleyememiştir⁴².

Daha sonraki gelişmelerle birlikte Kıbrıs Türk toplumunda sol söylem emekçi dayanışmasından toplumlararası işbirliğine doğru kaymıştır. Vural'ın ifadesiyle '1955-1958 döneminde şoven milliyetçiliğin ateşlediği ve sömürge yönetiminin ustalıkla yönlendirdiği toplumlararası gerilim ortamında solun 'emekçi dayanışması' söylemi çökertilir. Aynı dönem içinde Kıbrıs'ta sola ilişkin söylemlerde ciddi bir değişiklik gözlemlenir. Emekçi dayanışması rafa kaldırılmasa bile ondan daha da önemli olmak üzere 'toplumlararası işbirliği ve yumuşama' söylemi öne çıkarılır. Bu

---

⁴² 20. yüzyılda birbirinden farklı kapitalistleşme düzeylerine sahip Kıbrıs Türk ve Rum toplumları arasında sınıfsal ayrılığın etnik ayrılıkla desteklenmesi nedeniyle de her iki toplumun işçi sınıfı kendi etnik grubunun milliyetçi projelerine dahil olmuştur.

söylem aynı zamanda Kıbrıs Türk solunun hem doğuşunu simgeliyor hem de kaderini belirliyordu.’ (2003:40). Bu dönem itibariyle toplumlararası işbirliğine ve iki toplumun tek çatı altında birleştirilmesine dayalı ‘Kıbrıslılık’ Kıbrıs Türk sol siyasetinin temelini oluşturmuştur. Fakat 1960’lı yılların sonlarında adada yaşanan nisbi suskunluk ortamında Türk toplumunda siyasi partileşmeye giden sol hareket, bu döneme kadar çoğulculuğun ve farklı söylemlerin baskın milliyetçi ideoloji tarafından dışlandığı, hatta örgütlenmelerinin dağıtılıp baskı altına alındığı bir yönelim olmuştur.⁴³

İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa ülkelerinin NATO ittifakına gitmeleri neticesinde oluşan konjonktürel ortamda Kıbrıs’ın jeopolitik konumu itibariyle bu ittifakın duyarlı olduğu bir coğrafya olması nedeniyle toplum içindeki sol eğilimler antipatiyle karşılanmış ve bu durum soğuk savaşın sona erdiği döneme kadar bu şekilde devam etmiştir.

1950’li yıllarla birlikte tırmanışa geçen toplumlararası çatışmalar nedeniyle kendi yaşam alanlarına çekilen ve var olma savaşı veren Kıbrıslı Türk toplumu, herhangi bir düşünsel uğraş için gerekli ortamdan yoksundu ve hemen hemen bütün toplum Rumlara karşı bir milliyetçi tavır içerisinde her biri ‘milli dava’nın gereklerini yerine getirmekle görevli birer ‘mücahit’ kimliği taşımaktaydı. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti’nin tek destekçisi de Kıbrıslı Türkler arasında sol eğilimli örgütlenmeler (Cumhuriyet gazetesi çevresinde örgütlenen bir grup aydınının 27 Eylül 1960 yılında kurduğu Kıbrıs Türk Halk Partisi bunların en önemlisidir)

---

⁴³ 1958’de PEO’nun Türk Şubesi Başkanı Ahmet Sadi’yi öldürme teşebbüsü, aynı yıl İnkılapçı gazetesinin Yazı İşleri Müdürünün öldürülüşü, 1962’de yine sol eğilimli Cumhuriyet gazetesi sahip ve yazarları olan Ahmet M. Gürkan ve Ayhan M. Hikmet’in öldürülmesi, 1965’te Akel Merkez Komitesi Kıbrıslı Türk üyelerinden Derviş Ali Kavazoğlu’nun öldürülmesi bu tedhişin örnekleridir – bkz An;2003:227-228.

olmuştur, fakat bu destek 1963'teki toplumlararası çatışmaları engellemeye yetmemiştir.

'60'ların sonlarına doğru, kapalı sınırların tek taraflı açılması ve yine aynı dönemlerde o güne kadar mücahit olmaları nedeniyle ada dışına çıkamayan öğrencilerin gruplar halinde Türkiye'ye yüksek öğrenime gitmeye başlamaları; bir yandan Kıbrıslı Türklerin adadaki yaşamlarında nisbi bir sosyal-siyasal hareketlenme sağlarken, bir yandan da Türkiye'de yaşanmakta olan dinamik politik ortamla yüzleşen Kıbrıslı öğrencileri solla tanıştırmış ve o yıllardan itibaren Kıbrıslı Türkler arasında sol, ağırlıklı olarak Türkiye eksenli bir öğrenci hareketi biçiminde filizlenmeye başlamıştır. Ada içinde ise büyük oranda aynı siyasal-ideolojik mahfilli ve etkilenimli, başını öğretmenlerin çektiği ve daha sonra diğer sosyal katmanlara da yayılan sendikal ağırlıklı yeni bir sol hareketin kıvılcımları ateşlenmiştir' (Yücel,2004:40).

1967 yılında Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi'nin izni dahilinde başlayan sendikal hareketlenme içinde öne çıkan Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası (KTÖS), muhalifleri bünyesinde toplayarak toplumsal muhalefeti yürütmeye başlamıştı. 'Adada silahlar sustuktan sonra bir grup Kıbrıslı Türk aydın, Türk toplumunun içinde bulunduğu toplumsal, ekonomik ve siyasal koşulları sorgulamaya başlamış, Kıbrıs Türk toplumunda egemen olan siyasal yapının 'cemaat yönetimi' adı altında tek kişi yönetimine dayandığını ileri süren Temsilciler Meclisi üyesi Ahmet Mithad Berberoğlu, 1969 yılında açık bir muhalefet hareketini başlatmıştır (Vural,2003:41).

Bu dönemde halk arasında BEY⁴⁴ yönetimi denen bir yönetim sistemi vardı. Askeri lider Bayraktar'dı, para kaynağı Elçilik'ti, dış dünyaya karşı vitrin de Geçici Türk Yönetimi idi (Azgın,2009:30) ve bunlar arasında da birtakım anlaşmazlıklar yaşanıyor. Kıbrıs Türkleri üzerinde 'bayraktarlığın' iktidarı hakimdi ve toplum askeri bir disiplin altına alınmıştı. Bu şartlar altında Berberoğlu başkanlığında bir grup aydın 1970 yılında Cumhuriyetçi Türk Partisi'ni kurmuş, Naci Talat başkanlığındaki sol eğilimli üniversiteli gençlerden oluşan Kıbrıs Türk Ulusal Öğrenci Federasyonu (KTUÖF) da CTP çatısı altında birleşmiştir.

CTP'yi izleyen bir başka sol parti de Toplumcu Kurtuluş Partisi olmuştur. 'TMT'den gelen ve Denktaş'la ayrı düşen bir grup, daha çok Ecevit ve CHP'ye yakınlığıyla bilinen öğretmenlerden oluşan bir başka grupla birleşerek 1975 yılında Halkçı Parti'yi, sonra da bu partiden ayrılarak, Toplumcu Kurtuluş Partisi'ni (TKP-1976) kurmuşlardır⁴⁵. Böylece ikinci bir muhalefet partisi de kurulmuş olup, Marksist sola yakın olanlar CTP'de toplanırken, sosyal demokrat olarak tanımlanabilecek aydınlarla 'Denktaş'ın küstürdükleri' Alpay Durduran'ın başkanlığında kurulan TKP'de buluşmuşlardır' (Kızılyürek,2005a:253-254).

Kıbrıs sorununa ilişkin ortak yönelimleri olan, yani Kıbrıs'ta çözümün iki toplumlu-iki bölgeci federal devlet modeli çerçevesinde olması gerektiği hususunda birleşen TKP ve CTP arasındaki farklılıklar daha çok sosyalist sisteme ilişkindir. 'TKP daha çok yerel konu ve sorunlar çerçevesinde odaklaşan bir siyasal mücadele anlayışını benimser. Sol kimliğinde sosyal demokrasi söylemi dışında belirgin bir

---

⁴⁴ 'BEY' kelimesi, TMT örgütünün başı 'Bayraktar', 'Elçilik' –Türkiye Büyükelçiliği- ve Türkiye'nin yönlendirmeleriyle hareket eden resmi 'Yönetim' kelimelerinin baş harflerinden oluşmaktadır.

⁴⁵ Toplumcu Kurtuluş Partisi kurucularının Ecevit'e yakınlığı, parti ambleminde beyaz güvercin kullanılmasında da görünür olmuştur.

uluslararası boyuta yer vermez. CTP ise bir yandan dünya sosyalist sistemine yönelik sempatiyi öte yandan da ‘birleşik’ bir Kıbrıs üzerinde şekillenen siyaset anlayışını öne çıkarır’ (Vural,2003:42). TKP, Kıbrıs adası üzerinde muhtemel bir çözümün batı destekli olması gerektiğini savunurken, daha önceki siyaset anlayışında CTP buna karşı çıkmaktaydı. Aslında Kıbrıs’ta yaşayan her iki toplumun anavatanlarının Nato üyesi olmaları bağlamında TKP’nin bu perspektifinin daha gerçekçi olduğu düşünülebilir.

Daha önceki dönemlerde KKTC’nin ilanına da karşı çıkan CTP, Türkiye’den kuzey Kıbrıs’a göç eden nüfusun, siyasette ‘gerçek’ Kıbrıslıların iradesini görünmez kılan bir durum ortaya çıkardığı gerekçesiyle, Kıbrıslı Türklerin egemenliğini engellemelerini eleştiren bir politika izlemiş, bu anlamda Kıbrıslı Türk kimliğini öne çıkaran bir anlayışa sahip olmuştur.

Dünyada soğuk savaş döneminin sona ermesinden sonra CTP için sosyalist sistem bir referans noktası olmaktan çıkmıştır. İçinde bulunulan dönem itibariyle Avrupa Birliği’ne üyeliği temel alan politikalar hem CTP’nin, hem diğer sol partilerin, hem de bazı sağ liberal partilerin siyasi yönelimini oluşturmaya başlamıştır. Bu bağlamda, emperyalist ülkelerin oluşturduğu ve neo-liberal politikaların hüküm sürdüğü bir birlik olan Avrupa Birliği’ne üyelik yönündeki politikaların sol açısından bir çelişki oluşturduğu iddia edilebilir. Gülalp, solun küreselleşme karşısında, küresel kapitalizmin sosyalist projenin gerçekleşmesine en uygun koşulları oluşturmasına rağmen hem örgütsel hem de kuramsal açıdan hiç olmadığı kadar zayıf bir noktada olmasından kaynaklanan bir paradoks içinde bulunduğunu ifade etmektedir. Bu paradoksu, solun kuramsal açıdan kendisini hep

uluslararası ve toplumcu olarak görmesine rağmen, pratik olarak hep ulusçu ve devletçi olmuş olmasına, diğer bir deyişle, uluslararasılığı ve devletin ortadan kalkmasını hep uzun vadeli bir hedef olarak gözettiğini öne sürdüğü halde, somut pratikte ancak iktidar sahibi olduğu kendi ulusal birimi üzerinde ve iktidarı altındaki devleti kullanarak düzenlemeler yapabilmesine bağlamakta, uluslararası bir nitelik kazanan sermayeye karşı ulusüstü yapılanmalara katılarak mücadele etmenin gerekliliğini vurgulamaktadır (2004:15-16). Dolayısıyla Kıbrıs Türk siyasetinde küresel dinamiklerin de etkisiyle, Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik sağ ve sol arasındaki çelişkiler netliğini kaybetmeye başlamıştır. Bu durum Batı ittifakı için de Kıbrıs Türk solunun olumsuzluğunun silinmesine ve çözüm taraftarlarının desteklenmesine neden olmuştur.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, 1990'lı yıllara kadar ideolojik duruşuna bağlı CTP'de bu yıllar itibariyle farklı yönelimler gözlenmeye başlamıştır. İki kutuplu dünyanın yerini uluslararası örgütlenmelere bırakmasıyla birlikte Avrupa Birliği'ne yönelik politika geliştiren CTP, federal demokrasi anlayışını sürdürmeye devam etmiştir. Aralık 2003 seçimlerinde aday listelerini sosyal demokrat ve liberal adaylara açan ve seçime CTP-BG (Cumhuriyetçi Türk Partisi-Birleşik Güçler) adlı yeni bir oluşumla girerek 'ne sağ ne sol halk ile elele' sloganıyla oy oranını % 35.17'ye çıkarmış, sağın en güçlü partisi UBP'nin de önüne geçmiştir. '...35 yıllık zorlu ve sıkıntılı tarihi boyunca geliştirdiği farklı sol söylemler arasında savrulup duran CTP...yeni siyasal yapısıyla artık geniş kitleler sistem tarafından kabul gören bir kitle partisidir ve sistemle bir sorunu kalmamıştır (Yücel,2005)'. Bu bağlamda, UBP ve Denktaş'ın siyasi kimliğinde temsil bulan statükonun Kıbrıs Türk toplumunun iradesini yok sayan seçkin siyasi politikalarına muhalefet ederek,

'halkın sesi' olma iddiasında cisimleşen popülist söylemin ana nesnesi 'millet iradesi'ni öne çıkaran politikalarıyla CTP milliyetçi popülist söyleme eklenmiştir.

CTP'nin iktidar olduktan sonra izlediği siyasetteki değişimi eleştiren Kıbrıslı yazar Mustafa Semih Mehmetçik'in ifadesiyle; *'CTP 2000 yılından itibaren desteklerini aldığı sivil toplum örgütleriyle artık ters cephede buluşmakta ve karşı karşıya gelmektedir. KKTC'de sendikaların taleplerini artık bir burjuva partisi gibi tepkiyle karşılayan CTP yönetimi, siyasal anlamda büyük bir dönüşüm geçirmektedir. Bunu eski bir Türk atasözüyle anlamak belki daha izah edici olur: 'Taç giyen baş uslanır' (2008:218). Bir başka Kıbrıslı yazar Mehmet Hasgüler de bugün gelinen noktada CTP ve UBP'nin dönüşümüyle ilgili olarak, 'CTP-BG'nin artık 1974-1990 arası birinci ganimet döneminin UBP'si olduğu, UBP'nin de ideolojik referanslarından ödün vermeyen kimliğiyle 1974-1990 arası CTP'si olduğu anlaşılmalıdır. İki partinin buluştuğu nokta, her ikisinin de Kıbrıs Türkünün değişiminin bir ürünü olduklarıdır. Birincisi savaşın ikincisi de sokağın ürünüydü. İkisinin ortak noktası, onları yaratan koşullara sürekli referansla siyaset yapmalarıydı. Elbette her ikisi de referanslarını değil parti çıkarlarını ve kişisel hesaplarını ön planda tutmaktaydı (14.04.2007-Radikal)' yorumunu yapmaktadır.*

Kuzey Kıbrıs'taki siyaset sahnesinde öne çıkan iki sol parti olarak CTP ve TKP'nin geçmiş yıllarda iktidar ortağı olarak statüko partileriyle kurdukları koalisyonlarda parti ideallerinden ödün vermek durumunda kalmış olmaları nedeniyle sol seçmenin güveni zedelenmiş ve bu partiler oy kaybı yaşamışlardır. CTP'nin başını çektiği toplumsal muhalefetin 2000'li yıllarda yükselişini, sol bilincin yaygınlaşması olarak değil, ekonomik ve siyasi problemlerden bunalan

toplumun Annan Planı temelinde tüm bu sıkıntılardan kurtulma çabası olarak okumak ve bu bağlamda muhalefetin, Kuzey Kıbrıs'ta hegemonyasını koruyan milliyetçilik söylemine eklemeli olduğu oranda popüler bir nitelik kazandığını ifade etmek gerekmektedir. Nitekim popülerleşen sol partilerin bu durumu, sistem tarafından marjinal kabul edilen diğer sol gruplarla söylemsel ortaklıklarını da problemli bir hale getirmiştir.

Dolayısıyla 'CTP-Birleşik Güçler'le diğer 'Barış Güçleri' arasındaki ilişkilerde; iktidarın büyük ortağı olarak politik duruş ve tercihlerini sistemle çatışmak değil uzlaşmak üzerine oturtan ve bu nedenle de sistem tarafından artık kabul edilmiş olan 'CTP-Birleşik Güçler'le, sistemle sorun yaşayan ve kabul edilmeyen diğer 'Barış Güçleri' arasında sürekli genişleyen ve giderek çatışmayla doldurulan bir boşluk yaratmış ve başlangıçta kurulan dolaylı da olsa ittifak, (referandum sonrası) 20 Şubat (2005) seçimlerine yaklaştıkça tümünden ortadan kalkmıştır (Yücel,2005)⁴⁶.

Daha öncesinde Kıbrıslılığı temel alan bir kimlik siyasetinin savunucusu olan CTP'nin iktidar olmak uğruna bundan vazgeçerek, Türkiye'nin siyasal ve kültürel yörüngesine yerleşen kolektif kimlik uyumlu bir siyasetle Türk-merkezli bir siyasal kimliğin egoizmine katkı koyduğunu söyleyen İnatçı, CTP'nin de muhalefet olsun olmasın diğer bütün partiler gibi Türkiye'nin siyasal, ekonomik ve militer güdümünün boyunduruğu altında olma kaderini paylaştığını ifade etmekte ve bu şekilde Kıbrıslılığın Türk kolonyalizmine karşı bir siyasal direnç noktası olma özelliğini kaybettiğini vurgulamaktadır (2008:41-42). Kıbrıslı bir diğer yazar

---

⁴⁶ Örneğin, CTP daha önce, Bu Memleket Bizim Platformuna dahil Ortak Vizyon'a imza atan siyasal partiler arasındaydı, fakat 31 Ocak 2008 tarihli Kıbrıslı gazetesinde yayınlanan habere göre, adı Kıbrıs Barış Platformu olarak değiştirilen bu oluşumdan çıkarılmıştır.

Mehmetçik de bu konuda, anavatanının Kıbrıs olduğunu söyleyerek büyük destek gören Cumhurbaşkanı Talat'ın bu söylemden uzaklaşmasının, kimlik arayışındaki Kıbrıs Türklerinin siyasete ve siyasetçiye bakış açısından umut kırıcı bir durumu yansıttığını, diğer yandan Kıbrıs sorununda çözümsüzlüğün ve dolayısıyla statükonun sürekliliğinin de Kıbrıslılık kimliğini erozyona uğrattığını ifade etmektedir (2008:219).

Kıbrıs Sorunu'nun çözümünde kilitlenen ya da sadece bu sorunun çözümüne indirgenen politikaları ve bu amaçla kurgulanan Kıbrıslılık söyleminin, felsefi ve tarihsel olarak sağla ilişkili bir yanının bulunması Kıbrıs Türk solunu bir handikapa sürüklemiştir. Bugün itibariyle Kıbrıs'ın güneyinde ve kuzeyinde sol menşeli siyasetçiler iktidardadırlar (kuzeyde CTP eski başkanı M.A. Talat, güneyde AKEL eski genel sekreteri D. Hristofyas) ve sol söylemin de ana nesnesini teşkil eden Kıbrıs Sorunu'nda çözümsüzlük ve statüko geçerliliğini korumaktadır.

Yücel'in ifadesiyle bu çevreler, *'politik duruş ve açılımlarını sadece resmi söylemin karşıtlığı üzerinden geliştirdikleri ama daha ötesine geçemedikleri için de Foucault'nun 'ikili karşıtlığı kabul ederek kendi konumunu karşıtına göre belirleyen ve tanımlayan muhalefet, sonunda karşıtına benzemeye başlar' tespitine uygun olarak, sonuçta ortaya koydukları söylemleriyle, aslında resmi söylemlerin çizdiği ve ulusal sorunla sınırlanan politik bir alanı ve onun söylemlerini üretmekten kurtulamamışlar, bu bağlamda sergiledikleri 'milliyetçi' reflekslerle de modern dönemin sol ideolojilerinin büyük oranda takılıp kaldıkları 'milliyetçilik kaskacını' bir kez daha yaşamışlardır (2006:15)'*.

Kıbrıs Türklerinin oluşturduğu ve kendilerini siyasi yelpazenin solunda konumlandıran siyasi birliklerin kendilerine isim olarak seçtikleri kavramlarda da, bir şekilde milliyetçi söyleme eklemeyi gözlemek mümkündür. Cumhuriyetçi ‘Türk’ Partisi, ‘Yurtsever’ ‘Birlik’ Hareketi gibi bu sol oluşumların etnik kimliği ifade eden ‘Türklüğe’ ya da milliyetçi söylemin ana temalarından ‘yurtseverlik’ ve ‘birliğe’ olan vurgusu ile (ki Yurtsever Birlik Hareketi sağın en güçlü partisi Ulusal Birlik Partisi ile bu noktada bir ortaklığı paylaşmaktadır) bu söyleme eklenmektedir.

Kuzey Kıbrıs’ta statükoya karşı sol söylemin, ‘Türklük’ten ayrı ve farklı olarak, ada üzerindeki bölünmüşlüğü ortadan kalkıp diğer toplumla birlikte aynı devlet çatısı altında birleşmeyi ve vatandaşlık bazında tek ve bir bütün halinde ‘Kıbrıs ulusu’ olmayı da içine alan bir anlamsal kavrayışla ‘KıbrıslıTürk’ kimliğini öne çıkarması, bu bağlamda milliyetçi bir karakter kazanmasını beraberinde getirmiştir. Bu kimlik siyasetiyle toplumsal tabanı oluşturabilmek adına ‘Kıbrıslılık’a olan vurgu, tıpkı anti-sömürgeci milliyetçi hareketlerde sömürgeciye karşı başkaldırıda kolektif kimliğin öne çıkarılmasında olduğu gibi, statükocuya karşı ortak tavır alabilmenin de zeminini oluşturmuştur.

Ekonomi-politik bir perspektifle, Kuzey Kıbrıs’ta sol söylemin milliyetçi bir niteliğe bürünmesine sebep olan bir diğer etken de ileri kapitalist ekonomik sistemin ateşlediği sınıf çatışmaları sonucu sosyalist devrimi öngören işçi sınıfı ve burjuva sınıfının ve buna bağlı bir sınıf bilincinin gelişmemiş olmasıdır. Bugün itibariyle Kuzey Kıbrıs’ta işçi sınıfının önemli bir bölümünü Türkiye’den gelen (çoğunlukla da oy kullanma hakkı bulunmayan) göçmenlerin oluşturduğu bilinmektedir. Daha önce

ise, genel olarak Kıbrıs'ta 1960'lara kadar küçük mülk sahipliğine dayalı (sanayi işletmelerinin %90'ı dört veya daha az işçi çalıştıran küçük işletmeler olup, bütün işletmelerin %40'ının da patronun da ailesiyle birlikte çalıştığı atölyelerden oluşan) ekonomik sistem görülürken, 1964-1974 arası dönemdeki ekonomik büyüme sonucu bir işçi sınıfı oluşmuş, fakat aynı dönemde toplumlararası çatışmaların varlığına bağlı olarak ulusal aidiyetlerin öne geçmesi sola proleter bir karakter kazandırmamıştır. Dolayısıyla bu durum, zaten felsefi ve düşünsel temelden yoksun olan ve genel olarak anavatanlarındaki hareketlerin şubesi olmaktan öteye geçememiş Kıbrıs solunun küçük bir burjuva hareketi olarak kalmasına neden olmuştur (Beratlı,2006:56-60). Bu nedenle sol söylemi merkeze alan siyasi çevreler iktidar olsalar da sahip oldukları anlayış, sistemi dönüştürmek yerine sistemle uyumlaşmıştır.

II.4. Kıbrıs'ta 2000'li Yıllar, Annan Planı Süreci ve Avrupa Birliği

20. yüzyılın sonlarına doğru, Kıbrıslı Türklerin can güvenliklerine kavuşmuş olmalarının verdiği rahatlığın yerini ekonomik, toplumsal ve siyasi baskılarla bir varoluş ve özgürlük sorununa bırakması, soğuk savaş döneminin sona erdiği yeni siyasal konjonktürde milliyetçilik ideolojisinin ve milli dava ekseninde sürdürülen politikaların (statükonun) geçersiz kaldığı bir döneme gelinmiştir. 74 sonrası dönemde kuzeyden güneye göç eden Rumlardan kalan 'ganimet'in bitmesi, Türkiye destekli bütçelerin yetersiz kalması, istihdam politikalarının çok geniş bir memur

tabakası oluşturması dolayısıyla üretimin bitme noktasına gelmesi, genç nüfusun sürekli olarak ülke dışında (özellikle Londra'da) kendilerine bir çıkış noktası aramalarına sebep olmuştur. Türkiye'den aktarılmaya devam eden nüfusun da etkisiyle sosyal yapıda meydana gelen gerilimler toplumu bir kimlik arayışına yöneltmiştir.

1990'lı yıllar toplumun statükoya karşı şikayetlerinin yükselmeye başladığı bir dönemdir denilebilir. 1990 yılında Kıbrıs Rum tarafının (uluslararası alanda tüm Kıbrıs'ı kapsayan, 60'lı yılların sonunda Türkler tarafından kendilerine terk edilen ve 74 müdahalesinden sonra da kendilerinin sahiplendiği Kıbrıs Cumhuriyeti adına) Avrupa Birliği üyeliğine başvurması, 1994'te Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın KKTC çıkışlı tarım ürünlerinin AB ülkelerine ithalini yasaklaması, Kıbrıs'ın ya da 'Kıbrıs Sorununun' geleceği ile ilgili yeni bir dönemin başladığının belirtileri olmuştur.

Kısaca özetlemek gerekirse; 'Kıbrıs Türk toplumunun 1974 yılından beri yaşadığı fiili Taksim, her ne kadar bir dönemin milli ülküsü olsa da, herşeyden önce insanların bilincinde meşruiyetini kaybetmeye başlamıştır. Aslında Taksim, başarılmış olmasına karşın, Enosis'ten farklı olarak dış etmenlerce değil, kendi iç çelişkilerine yenilmiştir. Ne demokrasi, ne yaşayabilir ekonomi, ne de gerçek anlamda bir devlet oluşturulmuştur. Bu yüzden Taksimın iflası, yeni bir bilinç durumunun su yüzüne çıkmasıyla paralel bir seyir izlemiştir. 'Yarım Kıbrıs' gitmiş, yerine çözümler, ortak vatan, ortak devlet gibi kavramlara dayalı yeni bir kitlesel irade oluşmuştur. Bu süreçte Avrupa Birliği, öngörüldüğu gibi, bir katalizör rolü oynamıştır. şimdi, ortak devlete dayalı çözümler demek, aynı zamanda AB üyesi olmak

demektir ve bu da Kıbrıslı Türkleri kitlesel halde harekete geçme doğrultusunda teşvik etmiştir (Kızılyürek,2003:36-37).’

Türkiye kaynaklı siyasi ve ekonomik müdahaleler ve asker baskısına tepkinin, Avrupa Birliği’ne üyelikle birlikte gelecek olan refah beklentisi ile birleşmesi, 60’lı yılların sonunda inşa edilmeye başlanan Kıbrıs merkezli söylemin gazeteci ya da siyasetçilerden toplumsal tabana yayılmasında etkili olmuştur. 1997 yılında kurulan Avrupa (daha sonra Afrika) gazetesinin radikal söylemleri nedeniyle açılan tazminat davaları ve cezalar yanında, 2000 yılında yazarlarının tutuklanmasını ve Güvenlik Kuvvetleri Komutanı’nı protesto etmek amacıyla düzenlenen protesto gösterisini, sivil toplum örgütleri ve muhalif siyasi partilerin (41 örgüt) katılımıyla oluşturulan ‘Bu Memleket Bizim Platformu’ izlemiştir. Bu platform daha sonra yeni örgütlerin katılımıyla genişlemiş, BM Genel Sekreteri Kofi Annan’ın Kıbrıs’ta tarafları görüşmeye davet etmesinin ardından Kıbrıs Türk Ticaret Odası’nın girişimiyle ‘Kıbrıs Türk Sivil Toplum örgütlerinin Ortak Vizyonu’ belgesini Ağustos 2002’de 90 örgüt imzalamıştır. 14 Ocak ve 27 Şubat 2003 tarihlerinde Lefkoşa İnönü Meydanı’nda yaklaşık 60 bin Kıbrıslı Türk’ün (ki bu sayı da toplam nüfusun yaklaşık üçte birine denk gelmektedir) katıldığı ifade edilen tarihi mitingler de bu yöndeki halk desteğinin göstergesi olmuştur.

Avrupa Birliği’nin hem Kıbrıs’ın tümünü kapsayan ve hem de Türkiye için temel siyasi hedef halini alması, ‘barış, çözüm ve Avrupa Birliği’ mücadelesi ekseninde biraraya gelen ve CTP’nin ağırlık merkezini oluşturduğu geniş toplumsal muhalefeti kucaklayan siyaseti ön plana çıkarmıştır. Bu önemli tarihsel dönemde farklı siyasal kesimlerden biraraya gelen geniş toplumsal kesimleri büyük oranda

yalnız başına kucaklamayı başaran CTP, bu başarısını, hem sistemle çelişki oluşturan sol eğilimlerini terk ederek, hem bünyesine kattığı yeni ve popüler güçlerle ‘CTP-Birleşik Güçler’ halinde genişleyip esneyen bir yapıya bürünerek sağlamıştır (Yücel,2005). Nitekim Aralık 2003’te yapılan seçimlerde Annan Planına tam destek verdiğini açıklamış, listelerini merkez sağ, sosyal demokrat ve liberal kesimlere açarak CTP-Birleşik Güçler adıyla girdiği seçimden birinci parti olarak çıkmış ve 19 milletvekili ile mecliste yerini almıştır⁴⁷.

CTP-BG Ocak 2004 ‘te Demokrat Parti⁴⁸ ile koalisyon hükümeti kurmuş, 24 Nisan 2004’te yapılan referandum ertesinde, DP’den istifalar olması nedeniyle yeni hükümet kurma çabaları sonuç vermemiş ve Şubat 2005’de erken seçim yapılmıştır. Bu seçimde CTP oy patlaması yaparak oy oranını %45’e çıkarmış ve zaten 50 sandalyesi olan meclise 24 milletvekili ile girmiştir. CTP’nin bu yükselişi Kuzey Kıbrıs’ta statükoyu savunan siyasetin geçerliliğini kaybettiğinin bir işareti olarak okunabilir, ancak CTP’nin eski sol söylemlerini terketmesi ve milliyetçi söylemle belli bir oranda eklememesinin de bu yükselişte rol oynadığı iddia edilebilir.

Tam da böylesi bir ortamda, 1977’den itibaren başlayan toplumlararası müzakerelere ve bitmek bilmeyen anlaşmazlıklara son noktayı koymak üzere Birleşmiş Milletler’in son çözüm planı (Annan Planı) 2002’de tarafların görüşüne sunulmuştur. Bu sırada Türkiye’deki iktidar değişikliği (AKP’nin tek başına iktidar olması) ve bu iktidarın Avrupa Birliği’ne girme çabaları yönünde Kıbrıs’ın 1950’lerden beri ‘milli dava’ olarak nitelenen konumunun sorgulanmasına vesile

---

⁴⁷ Denктаş’ın kurduğu ve 1993-96 yılları arasındaki 3 yıl dışında hep iktidarda olan UBP ilk kez bir seçimden birinci parti olarak çıkamamıştır.

⁴⁸ 1992’de UBP’den ayrılan milletvekillerinin kurduğu ve bugün Serdar Denктаş’ın başkanlığını yaptığı parti.

olan politikaları, Kıbrıs sorununa yeni bir boyut kazandırmıştır. Türkiye’deki siyasi iktidarın bu politikası, aynı tarihlerde müzakere edilmeye başlanan Annan Planı’na Türk tarafında olumlu yaklaşılmaya katkıda bulunmuştur.

Dolayısıyla, Türkiye destekli politika yürütebilen statükocu anlayış, Türkiye’nin de bu yeni iktidarla AB’yi merkeze alan bir politik anlayış geliştirmesiyle destek kaybetmiş, statükonun kan kaybettiği bu ortam ise, kendisine ‘anavatan’ı değil Avrupa Birliği’ni kurtarıcı olarak belirleyen toplumsal muhalefetin yükselişinde önemli bir etken olmuştur. Muhalif kesim için Avrupa Birliği aynı zamanda Türkiye’ye bağımlılıktan kurtulmanın da bir aracı olarak değerlendirilmiştir. Annan Planı’nı destekleyen Cumhuriyetçi Türk Partisi’nin, yukarıda da ifade edildiği gibi, Aralık 2003’te 19 milletvekili çıkararak DP ile koalisyon kurması, referandumda Kıbrıs Türk toplumunun göstereceği iradenin de ilk belirtisi olmuş, referandum öncesi toplumun Annan Planı’na vereceği onaya ilişkin bir yoklama niteliği taşımıştır.

Bu noktada ifade edilmesi gereken bir husus da, Türk ve Rum toplumlarının plana yaklaşımlarında önemli bir fark bulunduğuudur. Türk tarafında liderlik plana olumsuz yaklaşırken, 91 örgüt, iş adamı derneği, işçi sendikası, meslek kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinden oluşan ‘Ortak Vizyon’ 20 Kasım 2002’de Annan Planı’nın görüşme zemini olarak kabul edilebileceğini duyurmuştur. Rum tarafında ise, lider Klerides plana olumlu bakarken, toplum karamsar bir tablo çizmekteydi⁴⁹ (Mehmetçik,2008:197).

---

⁴⁹ Rum tarafında 2003 yılında eski EOKA militanı Rum milliyetçisi Tassos Papadopoulos’un iktidara gelmesiyle liderlik ve toplum arasında bu konuda paralellik sağlanmıştır.

Kuzey Kıbrıs'ta birtakım toplumsal dönüşümlerin yaşandığı bu süreci geniş konjonktürel etkilerden soyut ele almak eksik bir perspektif oluşturur ki, birinci bölümde ele alındığı gibi milliyetçilik kuramları da yeni küresel dinamikler doğrultusunda şekillenmeye başlamıştır. Zaten, Kıbrıs milliyetçilikleri bağlamında yeşerip büyüyen 'Kıbrıs sorunu'nun kendisi de uluslararası niteliği dolayısıyla bu dinamiklerden bağımsız düşünülemez. Yeni dünya düzenine damgasını vuran neoliberal politikalar, içi boşaltılmış vaatler olarak 'barış', 'demokrasi', 'özgürlük' kavramlarına vurguda bulunurken kendini yeniden üretmekte ve meşruiyetini sağlamaktadır. Küreselleşme, bir yandan çok-kültürlülüğü öne çıkarırken bir yandan da alt-kültürlere görünürlük kazandıran, bu şekilde birbirini dışlar gibi görünen birçok dinamiği bünyesinde barındıran bir süreçtir.

Kuzey Kıbrıs'ta 20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başında yaşanan toplumsal hareketlilikte Türklüğe karşı Kıbrıslılığı öne çıkaran kültürel temsiller ya da 'KıbrıslıTürk' etnik milliyetçiliği de bu bağlamda ortaya çıkmıştır. Derya'nın ifadesiyle; 'neoliberal kapitalizmin eşitlik, özgürlük demokrasi vaatleri bugüne dek süregelen egemen kültürel temsillerin ve siyasetlerin eşiğinde kalanların umutları ile birleşmiş, madunların içinde yaşadıkları antidemokratik ve sessizleştirici düzenleri değiştirme çabalarına dönüşmüştür' (2006:44). Bunun yanında KKTC vatandaşlarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne ihlallere yönelik artan sayıdaki bireysel başvuruları, küreselleşme sürecinin getirdiği, devlet-toplum ilişkilerinde devlet egemenliğinin uluslarüstü yapılanmalar tarafından çizilen sınırlarla kısıtlanmasına örnek teşkil etmektedir.

Küreselleşme olgusunun getirdiği, sınırları silikleştiren görünümün solun enternasyonalist söylemiyle örtüşmesi bağlamında, ada üzerinde yaşayan toplumların federal devlet çatısı altında birleşmesi ve dahası Avrupa Birliği gibi daha geniş ölçekte bütünleşme söylemlerinin öne çıkmasını sağlayan bu süreç, Annan Planı'nın bu dönemde Kıbrıs Türk toplumunda büyük destek görmesini ve sol anlayışın hakim hale gelmesini de beraberinde getirmiştir. 2000'li yıllar itibariyle KKTC devletinin, uluslararası alanda tanınmaması ve buna bağlı olarak toplumsal, ekonomik, siyasi belirsizlik ve bunalımlardan kaynaklanan meşruiyet krizi, milliyetçi projenin temelini teşkil eden siyasi birlik ve ulus örtüşmesini ya da millet ve teritoryal devlet ilişkisini sorunlu hale getirmiştir. Türk milliyetçilik söyleminin hegemonyasını problemleştiren bu süreçte bu söyleme eklenen solun yükselişi kaçınılmaz olmuştur.

Kıbrıs'ın kuzeyinde ve güneyinde yapılan referandumlarda ortaya çıkan sonuç, sol siyasetin savunduğu, sorunun çözümü beklentilerini boşa çıkarmış, kuzeyin % 64.91 Evet oyuna karşılık güneyin % 76'ya varan (%75.83) Hayır oyu Annan Planı'nın geçerliliğini kaybetmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla, 'Kıbrıs sorununa AB gibi yeni bir aktörün müdahil hale gelmesi, sorunun çözümüne yönelik kısa dönemde hızlı bir sonuç vermediği gibi, sorunun doğası ve taraflarının ilişki düzeyleri üzerinde de kökten bir dönüşüme yol açmamış, AB nin müdahalesi sorunu sadece yeni bir platforma taşıyarak yeni bir çıkmaza sürüklemiştir. Kıbrıs sorununun temelde adadaki Türkler ile Rumlar arasındaki etnik çatışma ve Doğu Akdeniz'de Türkiye ve Yunanistan arasındaki güç mücadelesi çerçevesinde belirlenen yapısal yönünün Türkiye ve Kıbrıslı Türklerin tavırlarındaki değişimin önüne geçtiği ve halen etkili olduğu anlaşılmaktadır' (Ulusoy,2008:84-85).

Bu bağlamda, Kıbrıslı Türkler arasında farklı bir kimliksel duruşu da gündeme taşıyan bu süreçte yaşanan dönüşümün, aslında bir millet kurma amacı taşımadığı ya da tamamıyla bir milliyetçi tepki (kıbrıslıtürk milliyetçiliği) olmadığı, barış ve çözüm sloganlarıyla çok farklı ekonomik ve sosyal tabakadan insanın, yıllardır yaşadığı ekonomik bunalımlar ve siyasi belirsizlik halinden kurtulma amacı ve bireysel ve toplumsal gelecek kaygısıyla Annan Planı'na evet dediği de iddia edilebilir. Nitekim Johnston'ın ulusal mağduriyetin ulusal dayanışmaya dönüşerek bir ulusal bilinç yaratma potansiyeline ve bu ulusal mağduriyetin günlük yaşamdaki yansımalarının kolektif kimlik inşasındaki önemli rolüne yaptığı vurguyu (1994:276-277) göz önüne alarak, referandum sürecinde 'evet'e yönelik kolektif eylemliliğin Kıbrıslıtürk kimlik kurgusunun yeniden inşasındaki en önemli etken olduğu söylenebilir.

Annan planının tartışıldığı süreçte yaşanan 'yoğunlaşmada', farklı kesimlerden farklı taleplerin (sermayenin serbest dolaşım zincirine müdahil olmak isteyen iş adamının, daha iyi çalışma şartları ve sosyal güvenlik için çabalayan işçinin, öğretmenin ve memurun, işsiz kalmak istemeyen gençlerin taleplerinin) 'barış' kavramı etrafında toplanmasının, içinde bir kimlik siyasetinin verilerini barındırsa da, yoğunlaştırdığı sosyal kesimlerin heterojen yapısını minimize edecek bir ideolojik çağırmaya dönüşemediği için Kıbrıslıtürk milliyetçiliği diye adlandırılmayacağını ifade eden Derya, Kıbrıslıtürklüğün henüz net ve bütünlüklü bir kimlik siyaseti biçimini almamış olduğunu vurgulamaktadır (2006:45). Daha önce de ifade edildiği gibi, 'Kıbrıslıtürk' kimlik kurgusunun 'Kıbrıslı' ve 'Türk' şeklinde iki bileşenden oluşması ve Türkiyeli ötekine karşı Kıbrıslılığı, Rum ötekine karşı Türklüğü öne çıkaran bu tahayyülün bir milli kimlik olarak sabitlenmesini

engellemektedir. Dolayısıyla, bugüne kadar Kuzey Kıbrıs'ta hegemonyasını koruyan Türk milliyetçiliği söylemine eklemlendiği bu çalışmada iddia edilen Kıbrıslı Türk milliyetçilik söyleminin, Annan Planı'nın müzakere edildiği süreçte, planın öngördüğü Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bazında bağlılığı vurgulaması ile millet ve devlet arasındaki ilişkisellikte hakim etnik unsurunu öne çıkaran Türk milliyetçiliği söyleminden ya da Doğu tipi organik milliyetçilikten, bu ilişkisellikte vatandaşlık bağını vurgulayan Batı tipi resmi milliyetçiliğe geçiş yönünde bir söylemsel mücadele içerdiği görülmektedir.

Referandumda 'evet' kampanyalarının sloganları arasında öne çıkan 'Yes be Annem'in (ki bu slogandaki 'Annem' 'anavatan'ı temsil etmektedir), kuzeyden çıkarılacak evet sonucunun AB'ye üyelik yolundaki Türkiye'nin önünü açmak gibi bir amaç taşıdığı göz önünde bulundurulduğunda, bu sloganın statükocu söylemin 'Şükran sana anavatan' sloganının yerini aldığı ifade edilebilir. Ayrıca, Kuzey Kıbrıs'ta 'evet'i destekleyenlerin, antiemperyalist söyleme sahip 'hayır'cı gruplar tarafından 'Yeni Türkiyeciler' şeklinde adlandırılması da, referandumda çıkan 'evet' yoğunluğunun bilinçli değil biçimsel bir değişim olarak nitelendirilmesinde bir etkidir. Nitekim referandumdan bugüne yaşanan gelişmeler de (19 Nisan 2009 seçimlerinde milliyetçi UBP'nin % 44.1 oy oranıyla yeniden tek başına siyasi iktidar olması ve 18 Nisan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde UBP lideri Derviş Eroğlu'nun % 50.38 oy oranıyla cumhurbaşkanı seçilmesi) bu durumun bir bilinç dönüşümü olarak değil statükoya karşı bir tepki olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır.⁵⁰

---

⁵⁰ Bu bağlamda sağ oyların yeniden yükselişe geçmesinde, referandum sonrası ekonomik ve siyasi dönüşüm beklentisinde olan toplumun bu beklentilerinin gerçekleşmemesi yönünde yaşadığı hayal kırıklığının da büyük rolü olduğu iddia edilebilir.

Annan Planı'nın tartışıldığı Kıbrıs'ı barışa götürmesi beklenen bu süreçte; Kıbrıs'ı 'sorun' haline getiren faktörün 'milliyetçilik' olması ve plana imza atarak temsil ettikleri halkların onayına sunacak her iki toplum liderinin geçmişlerinde kendi milliyetçiliklerinin ateşli savunucuları⁵¹ olması öncelikle bu konunun tartışılmasını gerektirmektedir. Milliyetçilik ve milli kimlik tartışmalarına birinci bölümde yer verilmiştir, ancak şimdi Kıbrıs'ta yaşayan toplumları derinden etkileyen son BM çözüm planı Annan Planının müzakere edildiği ve oylandığı süreci daha iyi kavrayabilmek açısından bu planın içeriğine ve bu süreçteki milliyetçi ve muhalif söylemler etrafında şekillenen kimlik tartışmalarına bakmak gerekmektedir.

II.4.1. Kuzey Kıbrıs'ta Kimlik Tartışmaları: Türklük mü, Kıbrıslılık mı?

Tarihi boyunca farklı ötekiler tarafından zapt ve iskan edilmiş ve dolayısıyla kimliğin ve 'biz'in sınırlarının hep yeniden tanımlanmak zorunda kaldığı (İlter ve Alankuş,2009:43-48-71) Kıbrıs adası üzerinde yaşayan Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar ortak bir 'Kıbrıslılık' bilinci altında birleşmemişlerdir. Beratlı, ekonomi-politik bir yaklaşımla bu durumun nedenlerini Rumlardan oluşan Kıbrıs burjuvazisinin bir komprador burjuvazi olma niteliğinin dışına çıkamaması ve kendi ulusal pazarını yaratma çabası yerine başka bir pazara eklemlenme uğraşı içinde olmasına; ve Kıbrıslıların uluslaşma sürecini başka bir yönetim ve düzen içinde başlayıp bambaşka bir yönetim ve düzen altında sürdürmüş olmasına ve dolayısıyla

---

⁵¹ Güneyde Papadopolos'un Enosis'i gerçekleştirme ülküsüne sahip eski bir EOKA militanı, kuzeyde Denктаş'ın ise Enosis'e karşı Taksim'i savunan eski bir TMT mücahidi olduğu bilinmektedir.

her iki topluluğun sömürgeciye karşı birlikte tavır almaları yerine birbirlerine karşı olmayı sürdürmelerine bağlamaktadır (1991:32-33). Alankuş ise, Kıbrıslı Türklerin Rumlarla birlikte tek bir Kıbrıslılık bilinci geliştirememiş olmasını Rum milliyetçiliğinin tahrip edici ve dışlayıcı doğasına bağlamakta, adanın bütününe ezeli ve ebedi olarak kendisine ait gören bu zihniyetin, adanın sahiplerinden biri olarak Türklerin bu coğrafyaya bağlılık ifade eden bir kimlik geliştirmelerini engellediğini ifade etmektedir. Alankuş buna ek olarak, Türklerin coğrafi ve kültürel bir aidiyet geliştirememelerinin ve nadiren de olsa görülen iktidar edenlere –valilere, ağalara, papazlara, patronlara- birlikte direnme geleneğine sahip çıkamamalarının kanıtları olarak belirsizlik duygusu, can güvenliği endişesi, ekonomik ve siyasal yaşamda ikincil statü gibi nedenlerle ada dışına göç verilmiş olmasında ve Kıbrıslı Türkler arasında anti-empyralist ve sol düşüncenin fazla destek bulamamış olmasında bulunabileceğini söylemektedir (1995:31).

İngiliz Sömürge Yönetiminin iki tarafı birbirine karşı kullanmak suretiyle kendi durumunu kalıcılaştırmaya çalışması yanında, Hasgüler, Rum toplumunun ‘milliyetçi-dinci’ Helen zihniyetiyle Türkleri dışarıda bırakan bağımsızlık mücadelelerinin (ve bu mücadelenin gerçek bir bağımsızlık değil enosis yönünde olmasının) iki toplumun kaynaşmasını engellediği üzerinde durmaktadır. Hasgüler, sıcak iklim koşullarına dayalı ‘siesta’ kültürü, Akdenizliliğin verdiği hoşgörü kültürü ve yeme-içme kültürü gibi kültürel ortaklıkların Rum toplumu ile Türk toplumu arasındaki yapısal farklılıkları (Rum toplumunda Kilisenin dini, siyasi, ekonomik belirleyiciliğine karşılık Türk toplumunun daha laik olması⁵²) tolere etmede yetersiz

---

⁵² Yazar, Rum toplumunda rektörün atanmasından evlilik kurumunun onaylanmasına kadar hemen her alanda dini kutsama gerekirken, Türklerin camileri bayramdan bayrama kullanmasını, ya da Rum toplumunda Kilisenin ‘Cikko’ adıyla birçok alanda faaliyet gösteren ve bütün gelirleri vergiden muaf

kaldığını ve her iki toplumdaki sol güçlerin sahip çıktığı Kıbrıslılığın, özellikle Rum toplumunda AKEL ile kilisenin birbirine yakınlığından dolayı samimiyetten uzak bir birleştirme aracı olduğunu ifade etmektedir (2008:6-9). Yukarıda bahsedilen, Kıbrıs'ın kültürel çeşitliliğinin, Kıbrıslı kimliğinin tek bir köken üzerinden açıklanamayacağına bir göstergesi olduğunu söyleyen İlder ve Alankuş ise, bu nedenle Kıbrıs'la ilgili olarak, geçişkenlikler, melezlikler, başkalıklar, kültürel farklılıklar toplandığında ortaya yekpare bir bütün çıkmadığı gibi Kıbrıslıları anlatırken başvurulan bütün cemaat, ulus, bölge, hatta uluslararası nitelikli bölünmez bütünlük iddialarının da sorunlu hale geldiğini vurgulamaktadırlar (2009:49). Herşeye rağmen, daha sonra da ifade edileceği gibi; Kıbrıslı Türklerin 1974 sonrasında ada üzerinde güvenli bir yerleşiklik kazanmalarıyla, 80'li ve özellikle 90'lı yıllar boyunca sol siyasetin yükselişe geçmesini sağlayan Kıbrıslılık bilincinin geliştiği gözlenmektedir.

Ada yönetimi İngilizlere geçtikten sonra 1930'lu yıllara kadar Osmanlılık kimliğine bağlı kalmayı sürdüren ve anavatandaki modernleşme hareketlerini geriden takip eden ve Rum tehdidine karşı Türklük kimliğine sarılan Türk toplumu, 1974 müdahalesi sonrasında bu tehdidin ortadan kalkmasıyla demokratik bir toplumsallaşma sürecine girmiştir. Bu müdahale sonrasında adaya aktarılan Türkiye'li göçmenler vasıtasıyla da kendilerinin Kıbrıslı olduğunu farkettiler diğer 'öteki'yi karşılarında bulmuş, Kıbrıs Türk toplumu arasında 'Kıbrıslı Türk' kimliği gündeme gelmiştir. Türkiyelilerle aralarındaki kültürel farklılıklara vurgu yapan bu kimlik arayışı, zamanla göçmenlerin niceliksel fazlalığından kaynaklanan bir siyasi irade problemine dönüşmesi ve 1983'te ilan edilen KKTC'nin uluslararası alanda

---

tutulan büyük bir holding olmasının Türkler açısından anlaşılacak anakronik bir gelenek olarak görülmesini bu bağlamda örneklemektedir.

tanınmamasıyla ne tam ‘Türk’ ne de tam ‘Kıbrıslı’ olamayan Kıbrıslı Türkler arasında bir kimlik bunalımına dönüşmüştür. Zeybek’in ifadesiyle, ‘..hiç kuşkusuz, biliyorduk: Biz Türk değildik, Kıbrıslı Türktük. Hatta Kıbrıslıtürk’tük(!) Anavatanın bizi yeterince türk bulmamasının şiddetli dili bizi öyle bir baskı altına alıyordu ki, insan olma kimliğimizi ortaya koymaktan çekiniyor ve kendimizi Kıbrıs Türkü, Kıbrıslı Türk, Kıbrıslıtürk vb. kavramlara vurgu yaparak savunma ihtiyacına itiyordu (2006:54)’.

Egemen söylemde dış düşman ‘Rum’ ötekine ve iç düşman ‘Rumcu’ ötekine karşı kendi hakimiyetini tesis eden ‘Türklük’ kimliğine karşı, 70’li yılların gençleri arasında muhalif bir söylem olarak ortaya çıkan Kıbrıslılık, özellikle 90’lı yıllarda kitlesel bir kimlik hareketi haline gelmiştir. Annan Planının müzakere edildiği süreçte de toplumun içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal bunalım, planın öngördüğü Federal Kıbrıs Cumhuriyeti çatısı altında birleşme ve Kıbrıs’ın bir bütün olarak Avrupa Birliği’ne gireceği vaadi ve beklentisi kimlik mücadelesinde Kıbrıslılığa olan vurguyu pekiştirmiştir.⁵³

Yukarıda da ifade edildiği gibi milliyetçilik ‘biz’i ‘diğerleri’nden ayırırken ‘biz’ içinde de aynılık, homojenlik kurar. Bora’nın ifadesiyle; Kıbrıslıtürk kimliği de Türkiye Türklüğüyle aynılaştırılmıştır. Kafkasya, Orta Asya ve Balkan Türkleri gibi dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan soydaşlardan beklenmeyen bu aynılık resmi Kıbrıslıtürk milliyetçiliğince de onaylanmış, Kıbrıslıtürkleri anlam ve retorik itibariyle Türkiye Türklüğünün şubesi olarak konumlandırmıştır (1995:18).

---

⁵³ Zaten, milli kimliğin iyi tanımlanmış ülkelere/topraklara ve yasaları ve kurumlarıyla tek siyasi iradeye sahip siyasi bir topluluğu gerektirdiğini ifade eden Smith (1999:24-26) ‘in bu tanımlamasından yola çıkacak olursak, Annan Planı temelinde öngörülen bir siyasi proje olarak Kıbrıslılığın Türkler ve Rumlar arasında inşa edilebilmesi ancak tek bir Kıbrıs Devleti çatısı altında mümkün olabileceğini düşünebiliriz.

Dolayısıyla Kıbrıslı Türkler arasında Türk milliyetçiliğinin kurmaya çalıştığı homojenliğe bir karşı duruş olan Kıbrıslılık söylemleri, baskın çerçeve olan Türk milliyetçiliği içinde erimesi gereken yapay bir farklılıktır.

Etnik kimliğe vurgu yapan bu milliyetçi anlayış Kıbrıslılığın mesnetsiz bir şey olduğunu savunmuş, varlığını kabul etmemiştir. Kıbrıs Türk toplumunun en önemli lideri Rauf Denktaş da yalnızca Kıbrıs topraklarında yaşayan eşeklerin Kıbrıslı olabileceğini söyleyerek⁵⁴ bunu desteklemiştir. Kıbrıslı milliyetçi yazarlardan Sebahattin İsmail⁵⁵: “*Kıbrıs bir coğrafya parçasıdır. ‘Kıbrıslılık’ ise bir coğrafya parçasına olan belirli bir ilişkiyi belirler. Başka türlü söylersek. ‘Kıbrıslılık’ coğrafi bir olgudur. Ancak Türklük ‘Kıbrıslılıktan’ farklı olarak kültürel ve tarihi bir olgudur (1998:96-97)*” ifadeleriyle Kıbrıslılığı Türk milliyetçiliği içinde herhangi bir coğrafi bölge ya da yerleşime dayalı (Karadenizlilik, Erzurumluluk gibi) bir aidiyet olarak fakat Türklük ortak paydasında erimesi gereken bir alt kimlik şeklinde konumlandırmaktadır. Buna karşın Köker, kimlik tanımlamasındaki bu ‘Türklük’ vurgusunun, KıbrıslıTürk’ kelimesinde ifade imkanı bulan ‘...sadece etnik kökene (Türklük) ve bu anlamda primordiyal (doğuştan, dünyaya gelmekle, bir defada ve hiçbir ek çaba göstermeden edinilmiş) bir aidiyete değil, ona eşlik eden ve dolayısıyla onu da dönüştürmüş olan bir coğrafyaya, o coğrafyada hayatı sürdürmeyi mümkün kılan tarihe (ve dolayısıyla o coğrafyada emek ve ürün biriktirmiş olmaya) aidiyete, ikisini birbirinden ayırt etmeyi imkansız kılacak ölçüde bir normatif yükü vurgu yapan anlamsal bütünlüğünü görmezden geldiğini ifade etmektedir (2008:xiv).

---

⁵⁴ Ortam Gazetesi,13 Kasım 1995

⁵⁵ Yazar, Rauf Denktaş’ın uzun yıllar danışmanlığını da yapmıştır

Kıbrıs'ta Türk milliyetçiliğinin 'Türklük' kimliğine vurgusunu 'diasporik kimlik' olarak niteleyen İter ve Alankuş, yavruvatan Türklerinin kimliklerini, köklerini dayandırdıkları ve kendilerini ait saydıkları esas evleri/yurtları olan anavatanlarından uzaklıkları ya da kopuklukları temelinde eksik bir kimlik tahayyülü olması nedeniyle anavatanlarına referansla tanımladıklarını; diğer yandan Kıbrıslı Türk muhalefetin ise bu eksiklikleri (anavatanın kendilerini itham ettiği yeterince Türk ve Müslüman olamamalarıyla ilgili aşağılamalarını) kendi farklılıklarının göstereni olarak görüp olumladığını ve anavatanın 'üvey'liğini kanıtlamak amacıyla kullandığını vurgulamaktadırlar. (2009:48-59).

Kıbrıs milliyetçiliğinin diğer tarafı olan Rum milliyetçiliğinin ve Rum toplumunun din ve siyaset alanındaki efsanevi lideri Makarios da Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran uluslararası anlaşmalarla ilgili olarak, bu anlaşmaların bir devlet kurduğunu fakat bir ulus kurmadığını söyleyerek (akt. Kızılyürek,2002:338) ortak Kıbrıslılık anlayışını kabul etmediğini, Kıbrıslılığın yalnız Rum toplumuna ait bir kimlik olabileceğini vurgulamıştır. Sonuç olarak her iki toplumda da uzun süre siyaset sahnesinin baş aktörlüğünü yapmış iki efsanevi lider 'Makarios ve Denктаş'a göre ulus, bir yurttaşlar toplumu değil bir soydaşlar toplumdur. Ulusu doğal bir olgu saydıkları etnik durumun ifadesi olarak algılıyor ve soydaşların ulusal bünyeye, yani Anavatanlara katılımını milli dava olarak benimsiyorlardı. (Kızılyürek,2002:339)'

Kıbrıslı Türk kimliği, Kıbrıs Türk toplumunda statüko karşıtı muhaliflerin sahip çıktığı, Kıbrıslılığı merkeze alarak Türkiyeli ya da Anadolu Türkten farklılığa ve bu farklılıktan kaynaklanan üstünlüğe de gönderme yapan bir kimlik

kurgusudur. Kıbrıslılık kimliğinin Kıbrıs Rum toplumundaki temsilinde ise durumun farklı olduğu görülmektedir. Kıbrıs Rum toplumunda Kıbrıslılık, Kıbrıslı Rumlar söz konusu olduğunda kendi egemen özne konumlarına işaret eder şekilde başka bir sığata daha gereksinim duymadan yalnızca ‘Kıbrıslı’ şeklinde, Kıbrıslı Türkler söz konusu olduğunda ise öteki olan Türklerin gayrimükemmelliklerini, saf olmayışlarını vurgulamak üzere ‘Kıbrıslı Türk’ şeklinde temsil edilmektedir (İlter ve Alankuş,2009:42-43). Kıbrıslılık söyleminin diğeri tarafı olan Kıbrıs Rum toplumunda Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığına dayalı bu söylem, Kıbrıslı Türklerin farklılıklarının üstünü örten ve onları Kıbrıs sorununda taraf olarak kabul etmeyip, tek bir bütün olan ada toprakları üzerinde ‘işgalci’ olarak nitelenen Türkiye’yi kendilerine muhatap gören anlayışla, yekpare bir bütün oluşturacak tek tip bir toplum inşa etme projesine yönelik olması dolayısıyla milliyetçi bir içerik taşımaktadır. Başka bir ifadeyle, Türk milliyetçiliğinin coğrafi bir aidiyete indirgediği ve sadece bir alt kimlik olarak tasavvur ettiği ‘Kıbrıslılık’, Kıbrıs Cumhuriyeti devleti vatandaşlığı merkezinde ele alındığında ada üzerinde yaşayan her iki toplumun etnik kimliklerini ikincil bir konuma indirgeyerek bir üst kimlik halini almaktadır.

Bu bağlamda, Türk ve Rum kimliklerine anayasal bir statü veren fakat uluslararası alanda tek bir ‘Kıbrıslı’ kimliğini tanıyan Annan Planı’nın öngördüğü ‘Kıbrıslılık’ı savunmak da aslında milliyetçi bir karaktere sahiptir. Çünkü, Kıbrıslılığı vatandaşlık üzerinden inşa eden ve (Birleşik) Kıbrıs Cumhuriyeti’nin meşruiyetini sağlamak üzere işleyen bu şekildeki bir kimlik söylemi Anderson’un ifadesiyle kendi hayali cemaatini kurma amacına yönelik bir vurgu taşımaktadır. Kuzey Kıbrıs Türkleri arasında son yıllarda ‘Kıbrıslılık’ yönünde yaşanan bir bilinç dönüşümüne değinen ve bunun ‘siyasi eşitlik’ temelinde savunulan bir olgu

olduğunu ifade eden Kızılyürek; ‘Kıbrıslılık, Türk milliyetçiliğinin aynılaştırıcı baskısına karşı anlamlı bir direnç olabilir ama, Kıbrıslı Rumlarla oluşturulacak bir siyasi birliğin temeli olamazdı. Kıbrıs’ta kurulacak olası siyasi birliği ‘Kıbrıslılık’ üstünden savunmak, özcü ve romantik bir yaklaşım olduğu kadar, üniter devlet modeline dayalı bir ulus-devlet inşasına götürür ki, bu da 19. yüzyıla geri dönmek anlamına geleceği gibi, çoğunluğu oluşturan ulusal toplumun tahakkümüne açık olmak demektir. Oysa, istenilen ‘farklılık içinde birlik’ anlayışına dayalı, çağdaş, çok kültürlü bir federal demokrasidir (2005a:275)’ sözleriyle Kıbrıslılığın üniter devlet yapısı içinde bir milliyetçilik tasavvuru olabileceğini ve farklılıklara dayalı federatif bir yapı içerisinde bunun aşılabileceğini vurgulamaktadır.⁵⁶

Yine bu konu üzerine kavramsal bir tartışma yapan Evre de; ‘Politik söylemdeki Kıbrıslılık daha ziyade Türk ve Rum kimliklerini de içeren bir üst kimlik olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda Kıbrıslılık, ulusal bir kimlikten ziyade, ulusaşırı bir kimlik olarak kavranmaktadır. Nitekim Kıbrıslılığa vurgu yapan politik aktörlerin hemen hemen hiçbiri, kendilerini milliyetçi olarak tanımlamamakta ve bir ‘Kıbrıs milleti’ inşa etme projeleri bulunmamaktadır (2004:31).’ derken Kıbrıslılığın taşıyıcısı olabilecek, özellikle genç toplumsal kesimlerin bunu milliyetçi reflekslerle içselleştirme potansiyeline de dikkat çekmektedir.

Aynı şekilde, Kıbrıslılık ile Kıbrıslıtürk milliyetçiliği arasında bir ayrım yapan Bizden de; KKTC ile doğup büyüyen ve ‘Cumhuriyet Kuşağı’ olarak adlandırdığı Kıbrıslıtürk gençlerinin, konuştukları Kıbrıs ağız ve diğer kültürel

---

⁵⁶ Bu bağlamda Kıbrıs Türk toplumunda Annan Planını onaylayan kesimler, yukarıda milliyetçilik kategorileştirmelerinden bahsedilirken adı geçen Batı tipolojisine girerken, onaylamayan ve Türkiye ile olan soy birliğini vurgulayan kesimler Doğu tipolojisine dahil edilebilirler. Fakat sonuç itibarıyla, farklı söylemsel stratejiler içinden olsa da, her ikisi de tek bir milliyetçilik söyleminin tezahürü olarak değerlendirilmelidir.

özellikleri ile Türkiye Türklerinden farklılıklarına⁵⁷ ve Kıbrıslırumlarla olan ortaklıklarına⁵⁸ vurgularıyla şekillenen; anavatan Türkiye'nin Kıbrıs Türk halkını siyasi ve ekonomik alanda bir 'yük' şeklinde tanımlamasına ve bu küçümseyici tavrına karşı, Türkiye'den ithal edilen faşist örgütlerin ağırlığı, güney Kıbrıs'ta yükselen şoven eğilimler ve yıllardır çözümü beklenen Kıbrıs sorununun çözümünü Türkiye, Yunanistan ya da AB ve BM gibi uluslararası örgütlere bırakmanın getirdiği teslimiyetçilik gibi etkenlerle Kıbrıslı Türk milliyetçiliğinin etnosentrik bir görünüme büründüğünden bahsetmektedir (1997:79-91).

Aynı konuda Ratip de, Kıbrıslılığın yeni bir elitist şovenizm akımını beslediğini, Kıbrıs'ta filizlenip yeşeren soyağacının köklerini 1974 öncesine uzatabilen her KKTC'linin, acemi bir ırkçılıkla her türlü kültürel detayı, farklı olan ötekileri, bizden olmayan onları, dost olmayan düşmanı, saf kan Kıbrıslı ol(a)mayanı tanımlamak, damgalamak için kullanma eğilimine sahip olduğunu (2008:50-51) ifade etmektedir.⁵⁹ Bir başka Kıbrıslı yazar Hasgüler de, Kıbrıs'ta farklı bir kültür ve yaşayış hali olduğunu, fakat bunun farklı olma güdüsüyle karışık bir aşağılamaya dönüşmesini bir tür ırkçılık olarak okumanın mümkün olduğunu söyleyerek (2008:11), Kıbrıslı Türk kavramında ifade bulan bu kimliksel duruşun etnosentrik bir milliyetçilik söylemine dönüştüğünü vurgulamaktadır.

---

⁵⁷ Bu farklılık kurgusu, adada yaşayan Türkiyeli Türklerin 'karasakal, gara, gaco, fica' gibi takma isimlerle ötekileştirilmesini de kapsamaktadır.

⁵⁸ Bu ortaklık kurgusu Akdeniz kültürüne sahip olmanın getirdiği rahatlık, daha batılı ve çağdaş bir yaşam tarzı gibi özelliklere dayandırılmaktadır.

⁵⁹ Kıbrıslı Türk kimlik kurgusunda Türkiyeliden farklılığın önemli bir göstergesi de Rumca bilmek ve konuşmaktır. Bu bağlamda Copeaux çiftinin Kıbrıs toplumu üzerine yaptıkları araştırmada da ifade ettikleri gibi; *'1974'ten beri birçok Kıbrıslı Türk Rumca'yı, Anadolu'lular tarafından anlaşılmadan kendi aralarında iletişim kurmalarını sağlayan gizli bir dil olarak kullanıyorlar. Böylelikle, bir dilden ötekine geçerek, çift kültürlü bir topluma ait olduklarını beyan etmeyi sürdürüyorlar.'* (2009:256-257)

Kuzey Kıbrıs'ta Türkiye'den göçlerle meydana gelen demografik yapıdaki dönüşüm Kıbrıslı Türkler arasında bu anlamdaki milliyetçi reflekslerin yükselmesine sebep olmaktadır⁶⁰. Bu konuda zaten Türk milliyetçiliği söylemini benimsemiş olan sağ kesim soydaşlık vurgusu üzerinden 'giden de Türk gelen de Türk' şeklinde bir yaklaşım sergilerken, Kıbrıslılığa en çok atıfta bulunan sol kesim arasında da iki farklı söylemin geliştiği gözlemlenmektedir.

Bunlardan ilki adaya taşınan Türkiye Türklerinin adanın yerli halkını oluşturan KıbrıslıTürklerden sayıca fazla olmalarının da etkisiyle kültürel dokunun bozulmasına ve KıbrıslıTürklerin siyasal iradelerinin ortadan kalkmasına sebep olduklarını düşünen ve yukarıda bahsi geçen KıbrıslıTürk milliyetçiliğinin etnosentrik görünümüne dahil edilebilecek bir yaklaşıma sahiptir. İkincisi ise, solun enternasyonalist, barışçı ve eşitlikçi değerleri temelinde, adaya daha sonra gelen bu insanların da 'Kıbrıslı' olabilme haklarının olabileceğini savunan daha 'insan' merkezli bir yaklaşım içeren söylemsel oluşumdur. Bu söylemi benimseyen Erhürman da, Kıbrıs Türk solunun Kıbrıs merkezli kimlik üretme projesinin Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan Türkiye'li Türklere yönelik böylesi bir ötekileştirmenin ve dolayısıyla ayrımcılığın altını çizerek bunun solun evrensel değerleriyle bağdaşmadığını ifade etmektedir. Erhürman, Türkiye'den gelen herkesin (turistler, askerler, öğrenciler, kaçak işçiler, Kıbrıs'ta ikamet ve çalışma iznine sahip olanlar, KKTC vatandaşı olanlar) yekpare bir homojen yapı olarak kabul edildiği ve haklarının görmezden gelindiği bu anlayışa karşı, solun, hak ve yükümlülüklerin

---

⁶⁰ 2000 li yılların başında oluşturulan onlarca sivil ve siyasi örgütün dahil olduğu 'Bu Memleket Bizim Platformu'nun isminde geçen 'bizim' vurgusunu da emperyalist güçler gibi dışsal olanlar yanında Türkiyeliler gibi içsel ötekileri kapsayan bir milliyetçilik söyleminin temsili olarak okumak mümkündür.

insanların dahil oldukları hukuki statülerden hareketle belirlenmesini talep etmesi gerektiğini vurgulamaktadır (2006:103-105).

Kuzey Kıbrıs'ta Kıbrıslılık kimliğine yönelik siyaset geçmişten bugüne sol'un sahip çıktığı bir anlayış olmuştur. 'Kıbrıs Türk solunda solculuk, Kıbrıs'ı milliyetçilik dışında tahayyül etmek, adada Enosis ve Taksim gibi milliyetçi projeleri reddetmek ve bununla iç içe geçmiş bulunan bağımsızlık ve bir tür 'Kıbrıslılık' bilinci olarak algılanıyordu. Dolayısıyla Kıbrıs Türk solu için Kıbrıs'ta barış, sadece bir siyaset değil, aynı zamanda, kimliksel bir duruşa tekabül ediyordu (Kızılyürek,2005:249)'. Bu kimliksel duruş, 1970 yılında kurulan CTP'nin de izleyeceği siyasetin temel taşlarından biri olmuş, 2000 li yıllarda Annan Planı müzakere sürecinde toplum gündeminin merkezine yerleşmesiyle de CTP'nin siyasi yükselişini beraberinde getirmiştir. Fakat yukarıda da ifade edildiği gibi, KıbrıslıTürk milliyetçiliğinin etnosentrik söylemi içindeki kimlik politikası, daha önce daha temiz bir ırk için Türkiyeli ve Kıbrıslı Türklerin evlenmelerine maddi katkı koymayı öneripte soy ve kan mühendisliğine soyunanları yerden yere vuran zihniyetin bugün benzer bir biyo-politik sisteme çağrıda bulunan, soydaşlık eleştirisine soydaşlık savunusuyla karşı çıkmak şeklindeki çelişkisini ortaya koymaktadır (Ratip,2008:52).

'KıbrıslıTürk' kavramıyla ifade edilen, Kıbrıslırum ve Türkiye'li ötekilerine karşı kim olduğunu değil kim olmadığını vurgulayarak kendini tanımlayan bu kimlik tasavvuru, farklılığını ve eşitlik talebini ortaya koyarken, kendi ötekilerinin kimliklerini yine kendi ötekilerinin söylemlerine karşı ('Kıbrıslı + türk = Kıbrıslırum ötekine karşı Türklüğünü, Türkiye'li ötekine karşı Kıbrıslılığını) kullanmak durumundaki politik sıkışmışlığı ile kendi söylemsel alanını oluşturamamıştır.

Bundan dolayı Kıbrıslı Türklük, Annan Planı'nın tartışıldığı ve referanduma sunulduğu süreçte, ayırt edici özelliklerini ve meselelerini ortaya koysa da insanları Kıbrıslı Türk özneler olarak çağırarak bir ideoloji ve ayırt edici bir kimlik siyaseti biçimini almamıştır (Derya,2006:46).

Yukarıda aktarılan bilgiler ışığında kuzey Kıbrıs'ta üç türlü milliyetçilik tahayyülü ve bunlara bağlı olarak kurgulanan üç tür kimlik tasavvuru olduğu saptanabilir. Bunlardan birincisi Kıbrıs Türk Milliyetçiliği'dir ki Kıbrıs'ta 'Türk'lüğe vurgu yapan ve Kıbrıs'ı da Türk milliyetçiliğinin bir şubesi olarak gören anlayıştır. İkincisi Kıbrıs Milliyetçiliği'dir, kuzeyi ve güneyiyle birleşmiş Kıbrıs adasında kurulacak olan federal devletin vatandaşlığı esasına dayanmakta ve 'Kıbrıslılık'ı bir üst kimlik olarak kabul etmektedir. Üçüncüsü ise aslında ikinci türe dahil edilebilecek fakat ondan farklı olarak vatandaşlığa değil kanbağına ya da kültüre vurguyla daha etnosentrik bir karakter sergileyen Kıbrıslı Türk milliyetçiliğidir ki Türkiye'li göçmenleri ötekileştiren bu kimlik tasavvurunda insanlar kendilerini 'Kıbrıslı Türk' kavramıyla tanımlamaktadırlar.

II.4.1.1. Kıbrıs Milliyetçiliklerinde 'Avrupalı' Kimliği

Avrupa Birliği temelinde kurgulanan 'Avrupalı' kimliği ve bu kimlik söylemine dair saptamalarda bulunan Yeğenoğlu, Edward Said'den aktardığı üzere Avrupa'nın basitçe coğrafi veya bölgesel bir gönderge olmadığını, kültürel anlamlama süreçleriyle ayrılmaz bir biçimde iç içe geçmiş olduğunu, dolayısıyla

Avrupa'nın bir fikir ve kimlik, farkı ve kimliği kurmaya yarayan söylemsel bir strateji olduğunu ifade etmektedir (2005:90). Ortak bir 'Avrupalı' kimliğini kuran söylemin en temel unsurları sömürgecilik yanında Hıristiyanlık olmuş, bu kurgunun dışladığı 'öteki' de tarihsel süreç içerisinde Müslümanlık olmuştur. Oryantalist söylem içerisinde bu durum, 'batı' ve olumsuz imalarla tarif ettiği 'doğu' karşıtlığıdır. Aydınlanma projesi ile birlikte Hıristiyanlık ile Müslümanlık arasındaki karşıtlık yerini medeni ve barbar kültürler karşıtlığına bırakmıştır ve Hıristiyanlık söylemi de 'kültürel fark' ve 'yaşam biçimi' gibi laik terimlerle yer değiştirerek Avrupa kimliğinin yeniden inşasında aktif rol oynamaya devam etmektedir (Yeğenoğlu,2005:91-97).

Batılı oryantalist tahayyülün en başından beri Helen milliyetçiliğinin Türklere bakışını belirlediğini ve bütünüyle Avrupalı bir ulus olabilmek için de Yunanlıların-Rumların dillerinden, edebiyatlarından, kültürlerinden Avrupalı olmakla tezat gördükleri her türlü 'Türk' ve 'islami' etkileri ayıklamaya çalıştıklarını hatırlatan Yaşın; oryantalist söylemlerin, Türk ve Rumlar arasında Doğu ve Batı arasındaki ebedi sınıra tekabül ettiği ölçüde iki toplum arasında herhangi bir uzlaşma için zemin bırakmadığını ifade etmektedir (Akt.İlter ve Alankuş,2009:67). Kıbrıs'ta Annan Planı'nın her iki tarafta kabul edilmesi sonucu gerçekleşecek olan Avrupa Birliği üyeliğinin Kıbrıslılara ve dolayısıyla Kıbrıslı Türklere getireceği Avrupalılık mefhumu, bu süreçte statüko karşıtı söylemin kimlik tahayyülünde vurgu yaptığı en önemli etkenlerden biri olmuştur. Kıbrıs'ta yaşayan 'gerçek' Kıbrıslı Türkleri 'öteki'(Türkiye'li Türk)lerden ayıran kültürel farklılıklarının dayanağı olan Akdeniz toplumu olma özelliklerinin, bu anlamda daha batılı olduklarının göstergesi olduğunu iddia eden muhalif söylem; helen milliyetçisi Rumların Türklere karşı kullandığı

oryantalist söylemi Türkiye’li Türklere yönelmektedir. Bu bağlamda, yüzünü anavatan Türkiye’den Avrupa’ya çeviren ‘Kıbrıslı Türklerin muhalif söylemsel tahayyülünde artık üveyliği tespit ve ilan edilen Anadolu yerine konulan yeni öz anne olarak Avrupa, bu söylemin oryantalist ontopolojisine bir örnek oluşturmaktadır (İlter ve Alankuş,2009:67)’.

Kıbrıslı Türklerin doğu-batı ya da geri kalmış-uygar karşıtlığında kendilerini Türkiye’ye ve Türkiyeli Türklere göre daha batılı ya da Avrupa’lı olarak görmelerini İngiliz sömürgesi olarak geçirdikleri 80 yılı aşkın süreçte edindikleri ‘Britanyalı alışkanlıkları’na bağlayan Copeaux,

- adanın bir bütün olarak Avrupa Birliği’yle bütünleşmesinin gerçekleşmesi durumunda dinsel ve dilsel farklılıkların aşılarak Kıbrıslı kimliğinin pekişebileceğini,
- Avrupa veya Asya’ya ait kültürel görüntüler tartışılmadığı zaman, Kıbrıs’ın Miken, Hitit, Helen, Roma, Bizans, Venedik, Osmanlı ve Britanya ile bütün geçmişine sahip çıkıp, onunla gurur duyan halkın sentezler diyarı olacağını,
- Girne (Kyrenia) gemisi, Aziz Andreas manastırı, Hala Sultan türbesinin yeniden bütün Kıbrıslıların ortak insanlık mirasına dönüşeceğini’ (2008:33-36)

ifade etmektedir. Kıbrıs sorununda çözümün, Kıbrıs’ı sorun haline getiren milliyetçiliği aşabilecek siyasal yaklaşımların içinde aranması gerektiğini söyleyen Köker de; sorunun ‘geride bıraktığımız iki yüzyılın ürünü olan milli devlet tipi ve bu tipe göre belirlenen milliyetçiliklerin aşılmasını içeren, bu bakımdan da milli devlet

ötesi bir siyasal beraberlik biçimini ortaya koymaya yönelik Avrupa Birliği içinde' çözülebileceğine vurgu yapmaktadır (2008:xv). Fakat, 24 Nisan 2004 tarihinde yapılan ve Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti olarak Avrupa Birliği'ne üyeliği öngören Annan Planı'na % 76 oranında 'hayır' diyen Güney Kıbrıs, tek başına 'Kıbrıs Cumhuriyeti' olarak, 1 Mayıs 2004 tarihinde resmen AB üyesi olmuştur. Dolayısıyla bu durum, Kıbrıs'ın kuzeyi ve güneyinin birlikte üye olacağı AB çatısı altında Kıbrıs Sorunu'nun çözümüne yönelik beklentiyi boşa çıkarmıştır. Hasgüler'in ifadesiyle, 'AB verdiği üyelikle sadece Kıbrıs'taki statükoyu tescil etmemiş aynı zamanda iki toplum arasına 'Avrupalılık' gibi yeni bir fay hattı çekmiştir' (14.04.2007,Radikal).

Eklemek gerekir ki, genel olarak hal böyle iken, 1 Mayıs 2004'ten itibaren başlayan bu süreç Kuzey Kıbrıs Türk toplumundaki Kıbrıslı Türk ve Türkiyeli Türk farklılaşmasını pekiştirmiştir. Kuzey Kıbrıs'ta, 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığı bulunan Kıbrıslı Türkler sahip oldukları KC pasaportları ile bireysel olarak AB üyeliğinin sağladığı avantajlardan yararlanabilmektedir. Kuzey Kıbrıs'a sonradan gelip yerleşmiş olan Türkiyeli Türkler ise KC vatandaşlıkları bulunmadığı için bu kapsamın dışında kalmışlardır⁶¹. Yukarıda da ifade edildiği gibi, daha uygar ve batılı olarak konumlandırılan Kıbrıslı Türk kimliğinin bu konumu bireysel AB üyelikleriyle bir kez daha ispatlanmış, dolayısıyla Türkiyeli Türklerin oryantalist bir çerçevede geri kalmış ve doğulu olmalarından kaynaklanan ötekilik konumları da bu söylem içinde güçlenmiştir.

---

⁶¹ Örneğin, kuzeyde yaşayan Kıbrıslı Türkler güneye rahatça geçebilirken Türkiyeli Türkler için vize şartı aranmaktadır.

II.4.2. Annan Planı Tartışmalarında Karşıt Söylemler

Ada tarihinde ilk defa iki toplum tarafından oylanan ilk çözüm planı Annan Planı'nın 11 Kasım 2002'de tarafların görüşüne sunulduğu dönemde Güney Kıbrıs AB'ye katılım müzakerelerini tamamlamış (Aralık 2002'deki Kopenhag Zirvesi'nde üyeliği kabul edilecek), Kuzey Kıbrıs ekonomik ve sosyal bunalım içerisinde kurtuluşu AB'ye girmekte gören ve dolayısıyla statükoya karşı toplumsal hareketlenmeler içinde, Türkiye ise 3 Kasım seçimlerinde tek başına iktidar olan AKP'nin yeni politikalarıyla AB yolunda ilerlemeye istekli ve kararlı bir tavır sergiliyordu. Bu doğrultuda AKP ve Kıbrıs'ta çözüm yanlısı kesimler arasında bir çıkar birliği oluşmuştu.

24 Nisan 2004 tarihinde kuzey ve güneyde yapılan referanduma kadar liderler arasında müzakerelerin, toplumsal alanda tartışmaların devam ettiği planın Kuruluş Anlaşması, Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla yeni bir siyasi yapıyı öngörmektedir. Annan Planı Kuzey Kıbrıs'ta kimilerince AB'ye girmek ve dünyaya entegre olmak, kimilerince emperyalist güçlerin Kıbrıs'ta oluşturmayı amaçladığı iktidarın bir komplo teorisi, kimilerince de Kıbrıs'ta kendi devletlerine sahip Türkleri azınlık statüsüne indirgeyen haksız bir dayatma olarak değerlendirilmiştir.

KKTC'nin devamlılığında yana olan kesimler Annan Planı üzerinde özellikle egemenlik, mülkiyet, garantörlük ve göçmenlerle ilgili konularda sakıncalar olduğunu iddia etmişlerdir. Annan Planı'na 'hayır'ı savunan bu gruplar;

- egemenliğin sadece federal devlete verilmesinin,

- yürütme yetkisini kullanacak olan başkanlık konseyinin adadaki nüfus dağılımına göre 4 Kıbrıslı Rum ve 2 Kıbrıslı Türk'ten oluşacak olmasının,
- yasama organı olan Temsilciler Meclisi'nin de parça devletlerin iç vatandaşlık oranlarına göre oluşturulacak olmasının,
- özellikle güneyden kuzeye yer değiştirecek olan Rumların eski mülklerine belli bir sınır getirilmiş olsada sahip olacakları ve bu mülklerde bulunan Türkler için herhangi bir yerleşim planının öngörülmemesinin,
- 1959 yılında yapılan Londra ve Zürih Anlaşmaları gereğince Türkiye'ye (ve diğer garantör devletlere) verilen hakların ortadan kaldırılmasının (asker sayısının Türkiye AB'ye girene kadar 6 bine düşürülmesinin) ,
- Türkiye'den adaya giderek yerleşmiş olan göçmenlerin geri gönderilmesinin,

Kıbrıslı Türklerin durumunu 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti öncesi döneme geri götüreceğini ileri sürmektedirler. Buna karşılık planı savunan barış ve çözüm yanlısı kesimler ise, uluslararası alanda zaten tanınmayan, ambargolar nedeniyle ekonomik bir çıkmaz içinde olup Türkiye'nin desteğiyle varolma mücadelesi veren bir devlete sahip olmaktansa bazı fedakarlıklar göstererek ve yönetimi Rumlarla paylaşarak, yine kendi toprakları üzerinde olup bu topraklara sahipliğinin artık dünya tarafından tanınacağı ve AB üyeliğinin getireceği avantajlardan yararlanmanın Kıbrıslı Türklerin refah ve geleceği açısından daha makul olduğu görüşünde birleşmektedirler⁶².

---

⁶² Kuzey Kıbrıs'ta Annan Planı'na 'evet' diyen kesim tarafından öne çıkarılan Avrupa Birliği'ne üyeliği, bu süreçte barış ve çözüme yönelik beklentilerden ziyade planın ekonomik faydacılık üzerinden desteklendiğine dair bir gösterge olarak okumak mümkündür.

Annan Planı'nda yer alan vatandaşlığa ilişkin düzenlemelerde ise, planın taraflarca kabul edilmesi halinde kurulacak olan Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti devleti çatısı altında, Kıbrıs adasında yaşayan Türkleri ve Rumları tek bir 'Kıbrıslı' kimliğinde birleştirmeyi öngörüyordu. Bunun yanında Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'ni oluşturacak olan her iki kurucu devletin kendi iç vatandaşlıkları da bulunacaktı, fakat plandaki 'vatandaşlığın tekliği ilkesi' gereğince Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti (BKC) vatandaşları uluslararası alanda bu iç vatandaşlıklardan yararlanamayacaklar, sahip olabilecekleri tek pasaport BKC Pasaportu olacaktı. Adanın Avrupa Birliği'ne katılım perspektifi içinde tek bir uluslararası kimlik önkabulüne dayanmasına rağmen, planın önerdiği anayasal sistem aynı zamanda 1960'ların cemaat sistemi zihniyetini de koruyordu, her yurttaş 'Kıbrıslı' olduğu kadar 'Türk' veya 'Rum'du (Copeaux, Copeaux,2009:266). Dolayısıyla, adayı birleştirmesi öngörülen 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ayrılıkçı politikaları pekiştirmesi gibi Annan Planı da iki toplumluluk ilkesi temelinde farklı etnik kimlikleri reddetmiyordu.

Planın tartışıldığı süreçte ya da Kıbrıs'ın 2000 li yıllarında, 60 lı ve 70 li yıllarda Rum tedhiş hareketlerine maruz kalmış ya da bunlara şahit olmuş orta yaş ve üstü toplumsal kesim ile Türkiye'den gelenlerin büyük bir bölümünü oluşturan gruplar, KKTC'nin sürekliliği temelinde plana onay vermemektedir. Bu gruplar, geçmiş yıllardaki Rum vahşetini ölümsüzleştiren fotoğraf ve video görüntüleri, yüzlerce Kıbrıs Türkünün topluca gömüldüğü çukurların anıt mezarlara dönüştürülmüş halleri, ulusal direniş müzeleri, özgürce dalgalanan ya da dağlara işlenen bayraklar gibi görsel malzemeler ve okullarda okutulan Andımız, İstiklal Marşı ya da yüce Türk tarihi ve bunlara eşlik eden Rum zulmünün anlatıldığı

hikayeler etrafında Türk milliyetçiliği söylemini yeniden üretmektedirler. Kıbrıs Türk toplumunda çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu kesim ise, ekonomik darboğazın getirdiği sıkıntılardan da kurtulmak demek olan Annan Planı'na destek vermekte, Kıbrıslı Rumlarla birlikte çatışmasız günlerde yaşanan komşuluklar, iş ortaklıkları, bayram ziyaretleri gibi olgularla, her iki toplumu anavatanlardakilerden ayıran, aynı coğrafya üzerinde yaşamanın getirdiği kültürel ortaklıklar (gelenekler, yemekler, dilsel özellikler) temelinde ve planın kabulüyle kazanılacak olan AB vatandaşlığı bağlamında yine Kıbrıslı Rumlarla aralarındaki bir diğer ortaklık olan Akdenizlilik esasında Kıbrıslılığa vurguyu da pekiştiren kendi milliyetçilik kurgularını oluşturmaktadırlar. Bu dönemde Kıbrıs Türk toplumunun büyük kesimini içine alan bu söylem, eski kurtarıcı anavatanı 'ötekileştirirken', barışın ortağı olacak olan eski 'öteki' yeni 'kardeş' toplumla eski çatışmaların dış çıkar çevrelerinin kışkırtmalarıyla gerçekleştiği aslında bir düşmanlık olmadığı gibi vurgular taşımaktadır.

Herşeye rağmen Annan Planı'nın öngördüğü federal devlet yapısının, bu süreçte siyasi liderlerin Türk milliyetçilik söylemine eklenen ifadeleri ve kısa vadeli siyasi sonuç elde etmeye yönelik politikalarının da etkisiyle toplum nezdinde çok iyi anlaşılmadığını vurgulayan Özsağlam, Annan Planı'na destek amaçlı ve Denктаş yönetimine karşı düzenlenen gösterilerde ve toplantılarda kullanılan söylemler ve sembollerin aslında Kıbrıs Türk Devleti'nin yüceltilmesi yani Kıbrıs Türk kimliğinin ve milliyetçiliğinin (kimi zaman farkedilmeden) bir anlamda daha fazla kemikleşmesi anlamına geldiğini ifade etmektedir. Federal birimlerin kendi kültürel ve sosyo-ekonomik durumlarını korumak ve yüceltmek anlamında izledikleri politikaların belli sınırlar içerisinde kalması ve kurulacak olan merkezi

otorite ve diğ er federal birimle diyalog ve uyumun gerekliliğine dair söylemsel boşluklar olduğ una dikkat ç eken Özsağ lam, Güney Kıbrıs'ta AKEL'in Papadopoulos'u takip eden politikaları ve Kuzey Kıbrıs'ta da ç özüm yanlılarının büyük çoğ unluğ unun uluslar arası ilişkilerde asimetrik güç kullanımını yerine tamamen Türkiye hükümetinin politikalarını takip etmesinin Güney ve Kuzey arasında federal bir kültür üzerinden yani iktidar ve egemenlik paylaşımı üzerinden diyalog kurulmasını güçleştirdiğ ini vurgulamaktadır (2007:31).

Ayrıca bu süreçte, Kıbrıslı Türk milliyetçiliğ i tasavvurunun temsilcisi (sol eğ ilimli) CTP, arkasına aldığı büyük toplumsal destekle Annan Planı'na vargüc üyle 'evet' derken, güney Kıbrıs'ta kesinleşmiş ve referandumun hemen ertesinde resmen onaylacak olan 'tüm Kıbrıs adına AB üyeliğ i'nin verdiğ i rahatlıkla, planın öngördüğü Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'nde yetki ve yönetimi Kıbrıslı Türklerle paylaşmak yönünde güçlü bir istek görünür olmamakla birlikte, yukarıda da ifade edildiğ i gibi güneyin siyaset sahnesinde güçlü bir aktör olan sol parti AKEL de plana destek vermekten kaçınmıştır.

Kıbrıs Rum milliyetçiliğ inin baskın etnik karakteri, daha önce de ifade edildiğ i gibi, hem Kıbrıs Türklerinden önce milli bilince sahip bir toplum olmalarını sağlamış hem de milliyetçilik kurgularının temel yapı taşı olarak ada üzerinde hakimiyeti olan ezeli ve ebedi, soyut ve kapsayıcı Helen ruhuna olan vurguyu pekiştirerek Kıbrıslı Türklerin dışlanmasını ve ötekileştirilmesini kolaylaştırmıştır. Kıbrıs Rum milliyetçilik söyleminde öteki olan 'Türklük', sadece adanın kuzeyinde yaşayan toplumu değil, Anadolu'daki Türkleri de içine alan bir 'öteki' tasavvurudur. Dolayısıyla soyut bir olgu olarak Türk yayılcılığ ı tehdidi bu milliyetçi söylemin

yeniden üretilmesinde en önemli faktördür. Kıbrıs Rum toplumunda güçlü halk desteğine sahip sol bir parti olan AKEL de bu söyleme eklemlenmiş, referandum sürecinde alternatif bir söylem üretmemiştir. Buna karşın, Kıbrıs Türk milliyetçiliğinin inşa ve yeniden üretimini sağlayan ‘tehdit’ unsuru, iyi bilinen ve tanınan, bir zamanlar birlikte yaşadıkları yanı başlarındaki ‘öteki’, Rumların devam eden Enosis emelleridir ve yine referandum sürecinde Kıbrıs Türk toplumunda Annan Planı’na karşı olan kesimin dahil olduğu söylemsel alanı da bu tehditin canlı tutulmasına yönelik çabalar oluşturmuştur.

Sonuç olarak, 24 Nisan 2004 tarihinde yapılan referandumlarda Kuzey Kıbrıs’ta % 65 oranında “Evet” oyu çıkarken, Güney Kıbrıs’ta % 76 oranında “Hayır” oyu çıkmıştır. Dolayısıyla yürürlüğe girmesi iki tarafta da yüksek oranda ‘evet’ oyuna bağlanan çözüm planı tarihe karışmıştır. İçinde buldukları kaos ortamı ve konjonktürel gelişmelerin de etkisiyle gelecekleri adına umut bağladıkları Annan Planı’na kitlesel bir çoğunlukla sıkı sıkıya sarılan Kıbrıs Türk toplumu bu sonuçla büyük bir hayal kırıklığı yaşamış, referandum öncesindeki coşkulu hava bir anda kaybolmuştur.

II.5. Türkiye’nin Kıbrıs Politikası ve Türk Milliyetçiliğinde Kıbrıs

Lozan Anlaşmasıyla Misak-ı Milli sınırları dışında kalan Kıbrıs, 1950’li yıllara kadar Türk siyasetinde varlık göstermeyen bir konu olmuştur. Esas olarak kendi iç sorunlarıyla meşgul olan Türkiye’nin, bu yıllara kadar belirgin bir Kıbrıs

politikası olmamış, adada yaşayan Türklerin sömürge yönetimiyle uyum içerisinde bulunmaları yönünde telkinlerde bulunulurken, göç etmek isteyenler de teşvik edilmiştir. (1920 li yıllardan 1940 lı yıllara kadar yüzlerce Kıbrıslı Türk Türkiye'ye göç etmiştir) Bunun yanında, Türkiye İngiliz Sömürgeciliği döneminde Kıbrıs Türklerine çeşitli (kültürel) yardımlarda bulunmuştur, 'ilginç olan, Türkiye'den gelen yardımların en önemli bölümünün Kıbrıs Türk basınına yönelik olmasıdır. Kıbrıs Türk Siyasi yaşamında önemli bir rol oynayan ve Dr. Küçük tarafından 1942'de kurulan Halkın Sesi gazetesinin matbaası da Türkiye tarafından verilmiştir' (Özejder,1996:15).

'Türk milliyetçiliğinin gönlünde, ne Balkanlar gibi büyük acılarla yiten bir yurt, ne Musul-Kerkük gibi Anadolu'yla iktisadi ve toplumsal ilişkileri süren ve üstelik Lozan'ın son aşamalarına dek ihtilafli bir toprak olan, ne de Orta Asya gibi 'vaadedilmiş ülke' hayallerini süsleyen' (Bora,1995:20) bir konumda olmayan Kıbrıs, ancak 1940'lı yılların sonunda resmi Türk milliyetçiliğinde değil ama Türk kamuoyunda yer bulmaya başlamıştır (Bu ilginin kaynağı da daha çok Kıbrıslı Türklerin Türkiye'yi Kıbrıs sorununa dahil etme yönündeki çabaları olmuştur). Bu dönemde Kıbrıs'ta artan Enosis faaliyetlerine karşı Türkiye hükümeti Türk-Yunan dostluğunun bozulmaması adına sessiz kalırken, basının da desteklediği gençlik örgütleri tarafından çeşitli organizasyonlar düzenlenmiştir. Türk kamuoyundaki bu tepkinin bir diğer kaynağı da Kıbrıs Rum siyasetinin en önemli sol partisi AKEL'in yükselişe geçmesi ve bu şekilde yaygınlaşan komünizmin Kıbrıs Türkleri açısından büyük bir tehlike olarak değerlendirilmesidir. Türk basınında Kıbrıs'ın ve Kıbrıslı Türklerin yer bulması da daha çok bu çerçevede dahilinde olmuştur. Böylelikle Türkiye kamuoyunun gündemine giren Kıbrıs sorunu, kolektif hafızada derin izler bırakan

Yunan ordusunun İzmir'i işgalini hatırlatması dolayısıyla da bu gündemde etkinliğini ve kalıcılığını korumuştur.

1950 yılında, Kıbrıs Rum toplumunda enosisi gerçekleştirmeye yönelik yapılan plebisite karşı, dönemin Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak tarafından söylenen '*Kıbrıs meselesi diye bir meselemiz yoktur... İngiltere hükümeti Kıbrıs adasını başka bir devlete terk etmeyecektir. Bu böyle olunca gençlerimiz beyhude yere heyecana kapılıyorlar...*' (23 Ocak 1950) sözleri⁶³ Türkiye'nin Kıbrıs politikasını net olarak ifade etmektedir. Türkiye'de Kıbrıs'a yönelik ilginin artmasını sağlayan ve bu konuda en çok haber ve yazıya yer veren Hürriyet Gazetesi'nde bu sözler sert bir dille eleştirilmiştir. Bu dönemde Kıbrıs'ı Koruma Cemiyeti'nin hükümet kararıyla kapatılması ve 1954 yılında 9 Eylül kutlamalarının iptal edilmesi gibi gelişmeler de bu politikayı ortaya koymaktadır.

Nitekim Türkiye, 1955 yılı Ağustos ayında 'Kıbrıs da dahil olmak üzere Doğu Akdeniz'i ilgilendiren siyasi ve savunma sorunlarını' görüşmek üzere, İngiltere tarafından Üçlü Konferansa davet edildiğinde artık resmen bu konuya dahil olmuştur. Dolayısıyla 'milli dava' olarak Kıbrıs, aslında bu yolla Türkiye'ye 'ithal' edilmiştir. Konferansta adanın iadesinin talep edilmesiyle başlayan ve 'Kıbrıs Türk'tür Türk kalacaktır' sloganında ifadesini bulan Kıbrıs politikası, İngiltere Sömürgeler Bakanı'nın 1956 Aralık ayında Başbakan Menderes ile yaptığı görüşmede adanın 'taksim' edilmesi yönündeki önerisiyle 'Ya Taksim Ya Ölüm' sloganında hayat bulan bir dönüşüm geçirmiştir.

---

⁶³ '*Kıbrıs meselesi diye bir meselemiz yoktur*' sözü 20 Haziran 1950 tarihinde Demokrat Parti hükümeti Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü tarafından da tekrar edilmiştir.

Türkiye'nin Kıbrıs sorununa taraf olarak katıldığı Londra Konferansı günlerinde, hükümetin desteklediği iddia edilen ve milliyetçi basın başını çektiği, Türkiye'de yaşayan Rumlar aleyhinde halkı tahrik edici bir karalama kampanyası yürütülmüş, bu tahrik ve kışkırtmalar Rum azınlığa ait kilise, mezarlık, okul ve işyerlerinin harabeye dönmesi ve 16 Rum'un ölümüyle sonuçlanan '6-7 Eylül olayları'nı beraberinde getirmiştir. Tüm bu gelişmelerle birlikte kamuoyunda bir 'milli dava' olan Kıbrıs, ilerleyen yıllarda da Türk milliyetçiliğinin en önemli yapı taşlarından birini oluşturmuştur.

Kıbrıs'ın bir 'milli dava' olarak kabul edilmesindeki 'gecikmişliğin' bu konudaki milliyetçi reflexlerin abartılmasına yol açtığını öne süren Bora; Kıbrıslı Türkler arasındaki şovenizmi de anavatan dışındaki milli azınlıkların yabancı hatta düşman etnilerle komşuluğundan ötürü kültürel ya da 'kan' yönünden bir melezleşme tehlikesine tabi sayılması dolayısıyla taşıdıkları 'düşük soydaşlık statüsü'nden kurtulma çabası olarak değerlendirmektedir (1995:19-20). Bu bağlamda, Kıbrıslı Türkler arasında muhalif kesimlerce benimsenen çeşitli kültürel farklar, anavatan-yavruvatan resmi söylemi içinde dışlanıp reddedilmektedir.

Kıbrıs sorunu bir dış politika konusu gibi görünmesine rağmen iç siyaset üzerinde mutlak olarak etkili, öncelikli bir konudur ve Türk dış siyasetini büyük ölçüde bağlamıştır. Türkiye'de siyasal elit bu meseleye AB ve onun gibi dış aktörlerin müdahalelerini genel olarak ülkenin Doğu Akdeniz'deki stratejik çıkarlarına mutlak bir tehdit olarak algılamış, bu bağlamda Kıbrıs sorunu Türkiye'de güvenlik siyasetinin tam merkezinde bir yer tutmuştur (Ulusoy,2008:88). 1960 lara kadar Türkiye'nin güvenliği açısından Kıbrıs politikasında stratejik çıkarlar öncelikli

olmuş ve bu durum Türk milliyetçiliğinde ‘bizim’ kabul edilen Kıbrıs’ı sadece bir askeri üs konumuna indirgeyen bir yaklaşım olmuştur. 60 lı yıllar itibariyle Kıbrıs politikasında daha ırkçı bir bakış açısının hakimiyeti gözlemlenmeye başlamıştır. Kıbrıslı Türklerle Türkiye’de yaşayan Türkleri aynılaştırıcı ve ‘anavatan’ çıkarlarına ve iradesine mutlak teslimiyeti öngören Türk milliyetçiliğinin Kıbrıslı Türkler üzerindeki etkisi, aksi yöndeki düşünsel ya da örgütsel oluşumların ve dolayısıyla farklı bir yerel kimliğin ortaya çıkmasını engelleyici bir unsur olmuştur. Bu konuda Kıbrıslı Türkler üzerinde ‘vatan hainliği’ suçlamasından kaynaklanan bir ‘mahalle baskısı’ yanında, Türkiye’deki Özel Harp Dairesi’nce adada oluşturulan Türk Mukavemet Teşkilatı’nın tüzüğünde de açıkça belirtilen amaçları doğrultusundaki faaliyetleriyle de ‘şiddet’e dayalı bir baskı yoluyla Türk milliyetçiliğinin etki alanı arttırılmıştır.

Türk milliyetçiliğinde, jeolojik olarak Anadolu’ya bağlı (ya da Anadolu’dan kopmuş) bir toprak parçası olan ve ada üzerinde yaşayan Türklerin Anadolu’dan gidenler olması sebebiyle bir soy birliğinin bulunduğu kabul edilen Kıbrıs, Türkiye’ye ve Türklere aittir ve o topraklar uğruna fetih de, toplumlararası gerginliklerin olduğu dönemlerde ve en son 74 hareketinde dökülen kanlar da bu aidiyeti meşrulaştırır. Zaten Türk milliyetçiliğinde şehitlik ve ‘dökülen kanlar’ söylemi millet ile toprak arasında kurulan akrabalığın ifadesi olarak söz konusu toprağa sahipliğin ispatı olagelmıştır. Aynı şekilde, ‘anavatan’-‘yavruvatan’ metaforunun içeriğinde de Kıbrıs ve üzerinde yaşayan Türk toplumunun, Türkiye’nin himayesi altında ve Türk milletine ait bir parça olduğu anlamı yatar ve bu söylem ‘anavatanın’ koruduğu ‘yavrusu’ üzerinde onun adına söz söyleme iktidarını da meşrulaştırır. Ayrıca, Kıbrıs’taki Türk milliyetçiliği söyleminde, Kıbrıs adasının

Anadolu'dan kopan bir toprak parçası olarak kabulünü, Anadolu kaynaklı Türklük kimlik kurgusunu en eski jeolojik dönemlere dayandırma çabası olarak okumak da mümkündür.

Kardak kayalıklarının Türkiye ve Yunanistan'ı savaşın eşğine getiren kriz döneminde yaşananlarda olduğu gibi, İlhan Selçuk'un '*..bir avuç toprakla bir avuç insan, oldu olacak 120 bin seçmen var, bir kasaba bile değil, bir mahalle..*' (9 Aralık 2004 tarihli Cumhuriyet Gazetesi) şeklinde tanımladığı Kıbrıs bir sembol olarak, Türk milliyetçiliğinde, yüzölçümü ya da nüfus oranıyla değil, simgesel anlamıyla büyük bir öneme sahiptir.

Kıbrıs, özellikle 1974 askeri müdahale sonrasında, Osmanlı döneminden itibaren başlayan toprak kayıplarından sonra kazanılmış tek toprak parçası olması anlamında şahlandırılmış bir milliyetçi zafer olarak algılanmıştır. Soysal'ın ifadesiyle; 'Yaklaşık iki buçuk yüzyıllık bir kovulma, geri çekilme, büzülme tarihi Kıbrıs'ta durdurulmuş hatta geriye çevrilmiş ve yeni bir taşmaya dönüşmüştür' (1995:164). Türk milliyetçiliğinde, bağımsız insiyatif kullanılarak batıya karşı bir başkaldırı olarak nitelenen 74 müdahalesi ve bu anlamda 74 sonrası gerçekleşen fiili durum, Rum-Yunan ikilisinin Ege'deki kazanımlarına karşı bir misilleme şeklinde milliyetçi motivasyonu sağlamada etkin bir rol oynamıştır. Milli bayram ilan edilip resmi törenlerle kutlanan 74 hareketi, Kıbrıs Türk milliyetçiliğinin de en önemli vurgusunu oluşturmuş, 'kurtarılmış' bir toplum olarak anavatan Türkiye'ye karşı minnet söylemlerinin yanı sıra TC bayrağının KKTC bayrağından ya da TC büyükelçisinin KKTC cumhurbaşkanından önde gelmesi gibi bir hiyerarşik düzenin

doğmasını da sağlamıştır⁶⁴. Zeybek böylesi bir hiyerarşinin Kıbrıslı Türklerin farklılıklarının üstünü örtme amacı taşıdığını öne sürmekte (2006:54), bu da bize Bora'nın yukarıda da ifade edilen 'düşük soydaşlık statüsü' kavramını hatırlatmaktadır.

2000 li yıllar itibariyle, Avrupa Birliği'ne giriş müzakereleri bağlamında ve adanın kendi iç siyasetinde Avrupa Birliği etkeninin ön plana çıkması ile birlikte Türkiye'nin Kıbrıs politikası bu ekseninde değerlendirilmeye başlanmıştır, 2002 yılında 'milli dava' perspektifini sorgulayan ve AB ile ilişkileri ve üyeliği iç ve dış siyasette merkeze alan politikalarıyla AKP hükümetinin iktidara gelmesi de bu durumu pekiştirmiştir. Kıbrıs sorunu, adanın kuzeyini ve güneyini federal devlet çatısı altında birleştirmeyi öngören Annan Planı'nın oylandığı referandum sonucunda yaşanan hayal kırıklığının da etkisiyle, hem Türkiye'de hem de kuzey Kıbrıs'ta Türk milliyetçiliğinin yeniden üretimini sağlayan önemli araçlardan biri olmaya devam etmektedir.

II.5.1. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde 'Kıbrıs'

Kıbrıs sorunu Türkiye'de 74 müdahalesi ve sonrasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilan edildiği 1983'den sonra çözülmüş ve bir kenara konmuştu fakat Türkiye'nin 1987'de Avrupa Topluluğu (AT)'na yaptığı üyelik başvurusuyla yeniden

---

⁶⁴ KKTC'de, birçok resmi ya da özel kurum ve kuruluşun önünde Türkiye ve KKTC bayraklarının yan yana asılı bulunması, Türkiye tarafından bağımsızlığı tanınan bu devletin bağımlılığının göstergesi olması bağlamında da bir ironi oluşturmaktadır.

dış siyaset gündeminin ilk sıralarına yerleşmiştir. Diğer yandan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nin Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tüm Kıbrıs adına Avrupa Topluluğu'na üyelik başvurusu yapmasıyla durum daha da girift bir görünüm kazanmış ve sorunun çözülmesi gerekliliği sinyal vermeye başlamıştır. 1981 yılında AB'ye tam üyeliği gerçekleşen Yunanistan'ın Kıbrıs sorununu AB platformuna taşıma çabaları yanında, 1990 yılında gerçekleşen Dublin zirvesinde kabul edilen bildiride 'Kıbrıs meselesi Türkiye-AT ilişkilerini etkiler' ve 'AB zirvesi, ayrıca Türkiye'yi Kıbrıs'ta BM Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda bir çözüm bulunabilmesi için nüfuzunu kullanmaya davet eder' ifadelerine yer verilmesine kadar bu konuya mesafeli yaklaşan AB de, alınan bu kararlar bu konuda bir taraf olacağını tescil etmiştir.

Kıbrıs konusunda çözüm müzakereleri temelde BM platformunda ilerlemesine rağmen, 1980 sonrası süreçte sorun Türkiye-AT/AB ilişkilerinin temel konularından biri olmaya devam etmiş ve durum böyle olmasına rağmen, Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki siyaseti AT/AB'yle ilişkilerini bu sorunun çözümünden ayıştırmaya yönelik olmuştur. Türkiye, AB yetkililerine iki konunun birbirinden ayıştırılması ve farklı bağlamlarda tartışılması gerektiğini defalarca en yüksek düzeylerde belirtmiştir (Ulusoy,2008:90).

Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde, 1997 Lüksemburg zirvesi olumsuz gelişmeler içermiş, Türkiye'nin adaylığı reddedilerek AB genişleme sürecinin dışında bırakılmış, buna karşın aynı zirvede GKRY ile tam üyelik görüşmelerine başlanması kabul edilmiştir. Zirvenin ardından Türkiye, KKTC ile bir protokol imzalayarak bu konuda en doğru çözümün her iki ülkenin AB'ye eş zamanlı üye

olması şeklinde olacağı kararını almış, GKRY'nin adanın tek temsilcisi olarak AB'ye üyeliği halinde KKTC ile entegrasyonunu geliştireceğini de belirterek Kıbrıs'ta konfederasyona dayalı bir sistemin olması gerekliliğini savunmaya başlamıştır. 1999 Helsinki zirvesinde ise durum değişmiş, Kıbrıs'ta çözümün GKRY'nin AB üyeliğinde bir önşart teşkil etmediği karara bağlanırken, Türkiye'nin birliğe üye olarak adaylığı da ilan edilmiştir. Ancak, AB kabul ettiği 13 aday ülke arasından yalnızca Türkiye ile tam üyelik müzakerelerine başlamamıştır. Helsinki zirvesinden sonraki süreçte Türkiye, Kıbrıs konusuyla ilgili olarak daha yumuşak bir tavır sergilemeye başlamış, BM Genel Sekreteri'nin toplumlararası görüşmeleri yeniden başlatması ve adanın AB ile aşamalı bütünleşmesini amaçlayan çözüm önerilerini kabul etmiştir.

Avrupa Birliği'nin Kıbrıs Cumhuriyeti ile giriş müzakerelerinin sonlandığını ve birliğe yeni bir üye olarak kabul edileceğini duyurduğu (12-13 Aralık) 2002 Kopenhag zirvesinde Türkiye'ye de müzakereler için tarih belirlenecek bir tarih (tarihin tarihi) verilmiştir. Kopenhag zirvesinden bir ay kadar önce (11 Kasım), BM Genel Sekreteri Kofi Annan Kıbrıs sorununun çözümü için taraflara kapsamlı bir plan önererek toplumlararası görüşmeleri başlatmış, fakat plan üzerinde zirveye kadar bir uzlaşma sağlanamamıştır. Bundan sonra AB, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile Katılım Anlaşması imzalayacağı Nisan 2003 tarihine kadar sorunun çözüme kavuşturulması halinde adanın tamamının tek bir devlet çatısı altında birliğe üye olarak kabul edileceğini, çözüm olmaması halinde ise Kıbrıs Cumhuriyeti'nin üyeliğinin gerçekleşip, sorun çözümlenene kadar adanın kuzeyinde AB müktesebatının askıya alınacağını belirtmiştir. Nitekim bu tarihe kadar da taraflar arasında bir anlaşmaya varılamamıştır.

Bu sırada, Türkiye’de Kasım 2002’de yapılan genel seçimlerde, iç ve dış politikada geleneksel çizgiyi zorlayan AKP hükümeti, ağırlıklı bir çoğunlukla iktidara gelmiş, Annan’ın tarafların onayına sunduğu çözüm planının da tam bu tarihe denk gelmesiyle birleşen durumda, Türkiye’nin Kıbrıs konusunda izlediği tutum AB perspektifiyle örtüşen bir dönüşüme uğramıştır. Annan’ın ortaya koyduğu kapsamlı çözüm planını onayladığını belirten AKP, ‘yakın geçmişte güçlü bir şekilde ortaya konan geleneksel politikalardan farklı olarak Türkiye’nin AB’ye üyelik süreciyle Kıbrıs sorununun çözümü arasında bir bağlantı bulunduğunu açık bir şekilde kabul etmiştir’ (Ulusoy,2008:95).

Çözüm planı ile ilgili kesintilerle devam eden müzakere sürecinde, en son tarafların bir araya geldiği Bürgenstock görüşmeleri neticesinde belirlenen tarihte, adanın kuzeyinde ve güneyinde ayrı ayrı halkın onayına sunulan Annan Planını Türklerin % 64.91 oranında kabul edip Rumların % 75.83 oranında reddetmesi sonucu geçerliliğini kaybetmesi ile oluşan hayal kırıklığı sonrasında Türkiye’nin Kıbrıs politikası, Kuzey Kıbrıs’ın ilhakı ya da Kıbrıs’ta konfederasyon tezlerine uzaklığını korusa da, çözümlenememiş bu sorun Türkiye-AB ilişkilerinde kilit noktayı oluşturmaya devam etmektedir. Kıbrıs’a yönelik politika, Kıbrıs’taki çözümü AB’ye üyelik perspektifindeki ilerlemeye endeksleyen ve eski geleneksel politikalara yaklaşan bir seyir izlemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUZEY KIBRIS BASININDA ANNAN PLANI TEMSİLİ VE MİLLİYETÇİLİK SÖYLEMİNİN ÇERÇEVELENİŞİ (REFERANDUM SÜRECİ)

Medyayı toplumsal sistem içinde ayrı ve özerk bir birim olarak ele alan ya da öyle olabileceğini ima eden, medyanın toplumsal gerçekliğin basit bir yansıtıcısı olduğu önkabulüne dayalı ana akım medya çalışmalarına karşılık (ki son dönemlerde bu varsayım ana akım içinde de tartışmaya açılmıştır), toplumsal yapı ve pratiklerle eklemlenen medyanın gerçekliği kurduğu ve yeniden ürettiğini öne süren ve haberi bir söylem olarak ele alan eleştirel perspektif bu tez çalışmasının da dayanağını oluşturmaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ta geçmişten bugüne Türk toplumunun kimliklenme sürecinde ve modernleşmesinde şekillendirici en önemli unsur olan milliyetçilik söyleminin ve bu söylem etrafında kurulan egemen çerçevelerin, bu çalışmada, 24 Nisan 2004'te yapılan referandumda Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'ne % 65 oranında 'evet' oyu çıkmış olmasına rağmen hegemonyasını koruduğu iddia edilmektedir. Kıbrıs Türk toplumunda farklı kimlik kurgularına bağlı olarak üretilen farklı milliyetçilik

çerçevelerindeki ötekileştirme stratejilerine ve referandum sürecinde ‘evet’ ve ‘hayır’ın desteklenmesi bağlamında inşa edilen egemen ve karşıt çerçevelere ve bunlar arasındaki ilişkiselliğe odaklanılacaktır. Fakat daha önce Kuzey Kıbrıs Türk basınının tarihsel gelişimi ve ekonomi politik yapısına dair değerlendirmelere yer verilecektir.

III.1. İlk Gazeteden Bugüne Kıbrıs Türk Basını

Kıbrıs’ın siyasal ve toplumsal tarihi bağlamında ele alındığında basın faaliyetlerinin, güneyde çoğunlukla Enosis’e ulaşmak, kuzeyde ise Enosis’e karşı koymak ve bu yolla seslerini duyurabilmek amaçlarıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Kıbrıs Türk basın tarihini bir ‘kavga’lar ve ‘tepki’ler tarihi olarak değerlendiren Azgın, enosis’e karşı mücadele etmek yanında politikayı etkilemek amacıyla olan nüfuzlu kişi ve grupların elindeki bu gazetelerin kendi aralarındaki fikir çatışmalarında ve polemiklerde de bir araç olarak kullanıldığının altını çizmektedir (2009:15).

Kıbrıs Türk basın tarihini ele alan çalışmaların tamamına yakınında ilk Türkçe gazetenin 1889 yılında Ahmet Emin Efendi tarafından yayınlanan “**Saded**” gazetesi olduğu ifade edilmektedir. Demiryürek’in 2003 tarihli araştırmasında ilk Türkçe gazetenin Aleksan Sarrafyan adlı bir kişi tarafından yayınlanan ve yayın hayatına başladığı tarihin kesin olarak bilinmemesine rağmen İngilizlerin adaya gelişinin ertesi yılı olan 1879 (ya da 1880 yılı başları) olarak tahmin edilen “**Ümid**”

gazetesi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada Osmanlı yönetiminin Kıbrıs adasıyla ilgili kararını (yönetimin İngiltere'ye devri) sert bir dille eleştiren gazetenin yayınının kısa bir süre içinde durdurulduğunun anlaşıldığı da belgelerle anlatılmaktadır. (Ümid'in ilk Türkçe gazete olduğunu Sonyel'in çalışmasına dayanarak Azgın da ifade etmektedir – 2009:16.)

Kıbrıs Türk basın tarihinde (Dr. Küçük'ün 1942 yılında yayınlamaya başladığı Halkın Sesi gazetesi ve 1975'den beri yayın hayatını sürdüren ve CTP'nin yayın organı olduğu bilinen Yeni Düzen gazetesi dışında günümüze kadar ulaşabilen başka gazete olmadığı da dikkate alındığında) birçok gazetenin kısa ömürlü olduğu göze çarpmaktadır. Bunda Kıbrıs Türklerinin yaşadığı genel ekonomik sıkıntılar yanında özellikle gazetelerin yayınlanmaya başladığı ilk yıllardan 1900 lerin başlarına kadar Osmanlı hükümetlerinin eleştiri yayınlarına karşı siyasi baskıları, sonrasında ise Kıbrıslı Rumların Enosis faaliyetleri ve sömürge yönetimine karşı ayaklanmaları sonucu yönetimin arttırdığı yasal yaptırımların da etkisi olmuştur. Kıbrıs'ta yayın faaliyetleri üzerinde 1864 tarihli Osmanlı Basın Kanunu yürürlükte iken (ki bu yasa Osmanlı Devletinde 16 Temmuz 1909 da değiştirilmiş olmasına rağmen İngilizler eski yasayı uygulamaya devam etmişlerdir), 'basın, yayın yasalarının dışındaki yasalarla denetlenir... Defence Regulations (Savunma Nizamatı) adı altında bölgesel yönetimin günün gereksinmelerine göre uyguladıkları bir 'sansür'dür bu.' (Ünlü; 1981:210). İngiliz sömürge yönetimi basın üzerinde 1921 yılında Hakaretimiz veya Müfsit Yazılar Kanunu ve 1929 da ceza yasalarına yeni uygulamalar getiren Criminal Code ile baskı oluşturmaya devam etmiş, 1930 yılında Gazete Kitap ve Basımevleri Yasası'nı çıkararak Osmanlı yönetiminden kalma yasaları yürürlükten kaldırmıştır. 1931 Rum ayaklanması sonrasında bu yasa

üzerinde de birtakım değişikliklerle baskılar arttırılmış (Gazete Kitap ve Basımevleri Yasası 1934) ve Kıbrıs basınında bir suskunluk dönemi yaşanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası artan demokrasi arayışlarının Kıbrıs üzerindeki etkisi basın faaliyetlerinde de kendini göstermiş ve halen yürürlükte olan 1947 tarihli Basın Yasası oluşturulmuştur (Kıbrıs'ta basın yasaları ile ilgili olarak bkz. Ünlü,1981:210-227).

Arşivlenebilmiş ilk Türkçe gazete **Zaman** (1891-1900) Rumların Enosis'i yaymak amacıyla oluşturdukları 'Kipriakos Silloğos' (Kıbrıs Kulübü)'ne karşı kurulan Kıraathane-i Osmaniye Kulübünün desteğiyle basılmaktaydı ve o dönemde Osmanlı hükümetinin baskılarından kaçıp Kıbrıs'a gelen Jön Türkleri ve bu hareketi desteklemekteydi. Daha sonra gazetenin imtiyaz sahibi Tüccarbaşı Hacı Derviş Efendi ile fikir uyuşmazlığı neticesinde Jön Türkçü kadro buradan ayrılıp yeni bir gazete (**Yeni Zaman**) bünyesinde birleşmişlerdir Osmanlı hükümetinin baskılarına fazla dayanamayan Yeni Zaman gazetesi yazarları 6 ay gibi kısa bir zaman sonra bu gazetenin yayınına son vererek **Kıbrıs** gazetesini yayınlamaya başlamışlardır (1893). İlk sayısında sıralanan yayın amaçları arasında, Jön Türklerin davasına destek olmayı da sayan gazetenin yayını 1898 yılına kadar sürdürülmüştür. (Azgın,2009, Ünlü,1981). Kıbrıs Türk basınının İngiliz sömürge dönemiyle birlikte başlayıp Birinci Dünya Savaşı yıllarına kadar devam eden bu dönemine, Jön Türk hareketinin etkisi kapsamındaki tartışmalar yanında, ada üzerinde kiliseden sonra en çok mal varlığına sahip kurum olan Evkaf ile ilgili tartışmalar damgasını vurmuştur. Sömürge yönetiminin Evkaf yönetimini kontrolü altına alması ve kendine yakın isimleri bu kurumun başına getirmesi sonucu ortaya çıkan fikir ayrılıkları basın organları arasında da bir bölünmeye sebep olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti ve İngiltere'nin karşı cephelerde yer alması ve İngiltere'nin 1914'te adayı ilhak ettiğini açıklaması ertesinde çok sayıda Kıbrıslı Türkün adadan göç etmesi o yıllarda gazetelere olan ilgisizliği bir kat daha arttırmış; zaten maddi olanaksızlıklar, siyasi baskılar ve yasal yaptırımlar altında varlık mücadelesi vermeye çalışan Kıbrıs Türk basınında 1914-1919 yılları arasında gazetesiz bir dönemin yaşanmasına sebep olmuştur.

Bu dönem sonrasında Kıbrıs Türk basınında, Anadolu'daki milli mücadeleye yardım çağrıları ve adanın geleceği ile ilgili tartışmalarda eski sahibine geri verilmesinin istendiğinin dile getirildiği görülmekle birlikte, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Kemalist reformların Kıbrıslı Türkler arasında yaygınlaştırılmasına yönelik yayınların yoğunluğu göze çarpmaktadır. Kemalist aydın Mehmet Remzi Okan'ın yayınladığı (1920-1945) **Söz** gazetesinin bu dönemde yayınlanan gazeteler arasında en uzun ömürlü ve en çok satan gazete olması yanında, Kemalist reformların uygulanmasına yönelik yayınları da dikkat çekmektedir. Söz'ün bu yöndeki yayınları Ankara'nın desteğini⁶⁵ kazanmasına sebep olmuş bu da uzun ömürlü olmasında önemli bir rol oynamıştır. 1942 yılında Kıbrıslı Türk aydınlarından Dr. Fazıl Küçük'ün yayınlamaya başladığı **Halkın Sesi** gazetesi de Türkiye'deki Kemalist politikaları ve devrimleri benimsemiş, ilk sayısında yayın amaçları; Türk toplumunun haklarını korumak, toplumun dertlerini dile getirmek; bağımsız olmak; sömürge idaresi ve Rum emelleri ile mücadele etmek; Anavatan sevgisini ve ona bağlılığı idame ettirmek (Ünlü,1981:146) şeklinde sıralanmıştır. Kıbrıs Türklerinin lideri olarak Dr. Küçük'ün şahsi ve siyasi mücadelesinin izlerini sürebildiğimiz Halkın Sesi gazetesi, Kuzey Kıbrıs'taki milli görüşün temsilcisi

⁶⁵ Ankara hükümetinin Söz gazetesini yayınlayan Mehmet Remzi Okan'a Türkçe baskı makinesi hediye ettiği bilinmektedir.

olmuştur. Bugün itibariyle yayın hayatına devam eden gazete Kıbrıs Türk basınının en uzun ömürlü gazetesidir.

1974 yılına kadar yayınlanan gazeteler arasında üç gazete öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu adına Rauf Denктаş'ın sahipliğini yaptığı **Nacak** (1959-1963)'tir⁶⁶. İkinci gazete, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşundan hemen sonra yayınlanmaya başlayan ve Türk ve Rum toplumlarının kurulan bu devlet yapısı altında barış içinde bir arada yaşamaları taraftarı olan **Cumhuriyet** gazetesi (1960-1962)'dir. Bu dönemde Nacak ve Cumhuriyet gazeteleri arasındaki ideolojik yönelimlerinden kaynaklanan polemikler dikkat çekmektedir. Üçüncü gazete ise, Kıbrıs Türk toplumu arasında toplumsal muhalefetin ortaya çıkmaya başladığı 60 lı yılların sonunda, muhaliflere destek veren ve şair Özker Yaşın⁶⁷ tarafından yayınlanan **Savaş** gazetesi (1968-1972)'dir.

Kıbrıs Türk basın tarihinde 1974 yılı bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü, 1974 Barış Harekatı sonrasında çok partili siyasal yaşama geçişle birlikte her partinin kendisini destekleyecek bir basın organına sahip olması ve Türkiye'den gelen gazetelerin adada dağıtımının hız ve yaygınlık kazanması (ayrıca 1976'da başlayan televizyon yayınları, 1996'da ilk özel televizyonun kurulması) sonucu Kıbrıs Türk basını yapısal bir değişime uğramıştır.

Bu dönemde yayınlanmaya başlayan ilk parti gazetesi **Yeni Düzen** olmuştur. 1970 yılında kurulan Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin yayın organı olan Yeni Düzen

---

⁶⁶ Nacak gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü önce Kıbrıs Türk toplumunun önde gelen isimlerinden Kutlu Adalı, daha sonra ise şu anda da Halkın Sesi ve Volkan gazetelerinde köşe yazarı olan Fuat Veziroğlu yapmıştır.

⁶⁷ Yaşın daha sonra Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin kurucu üyeleri arasında yer almıştır.

gazetesi parti politikasına paralel yayın politikasıyla 12 Aralık 1975'te yayın hayatına başlamıştır. Önceleri haftalık olarak yayınlanan bu gazete 16 Temmuz 1976-28 Aralık 1978 tarihleri arasında yayınlanmamış, 12 Aralık 1983 tarihinden itibaren ise günlük olarak yayınlanmaya devam etmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve soğuk savaş döneminin sona ermesiyle birlikte CTP'nin siyaset anlayışındaki değişim Yeni Düzen'de de gözle görülür bir farkı beraberinde getirmiştir⁶⁸. Parti başkanı M.Ali Talat'ın Cumhurbaşkanı seçilmesi ve CTP'nin iktidara gelmesi ile sonuçlanan süreçte, daha önce de ifade edildiği gibi, partinin ve dolayısıyla gazetenin çizgisi değişmiş, Yeni Düzen popüler basın içinde yerini almıştır.

1980'li yıllarda yayınlanan gazeteler arasında, dönemin en etkin ve en çok satan gazetesi **Kıbrıs Postası** (1982-1992)'dir. İsmet Kotak'ın yönetiminde çıkan gazete ilk renkli yayın yapan Türk gazetesiydi, yeni teknoloji ile yayımlanmaya başlayan Kıbrıs gazetesi ile rekabet edemeyince yayınına son vermiştir (Azgın,2009:33). **Kıbrıs** gazetesi, 11 Temmuz 1989'da Asil Nadir tarafından yayınlanmaya başlayan ve bugün itibariyle Kuzey Kıbrıs basınında en yüksek tiraja sahip (öyleki gazetenin günlük satış rakamı diğer tüm gazetelerin toplam satış rakamına denk gelmektedir) gazetedir. Kıbrıs gazetesi, daha önce Kıbrıs sorununda milli görüş yanlısı olarak Türk ve Rumların ortak bir çatıda birleşmesine karşı iken (Özuslu,1993:62); '2000 li yıllarda Annan Planı tartışmaları sırasında politika değiştirerek Denктаş ve UBP'ye karşı çıkmış, hatta CTP'yi desteklemiştir. Halkın eğilimleri doğrultusunda yayın yapmayı ilke edinen Kıbrıs gazetesi son zamanlarda tekrar sağa doğru yelken açmaktadır (Azgın,2009:33)'.

---

⁶⁸ Daha önce kırmızı renkli olan gazete başlığının yeşile dönüştürülmesi de bu açık değişimin göstergelerinden biri olmuştur.

Kıbrıs Türk basınında bugün de sol çizgide yayınını sürdürmekte olan **Afrika** gazetesi ise, 17 Eylül 1997’de Avrupa adıyla yine Şener Levent tarafından yayınlanıp kapanan gazetenin 15 Aralık 2001’de bu isim altındaki devamıdır. Azgın’ın ifadesiyle ‘herkese ve herşeye karşı muhalif olmakla tanınan’ gazete Kıbrıs gazetesinden sonra Halkın Sesi, Yeni Düzen ile birlikte ikincilik yarışında (2009:35) en yüksek satış rakamına sahip ilk dört ya da beş gazeteden biridir.

Bugün itibariyle Kuzey Kıbrıs’ta yayınlanan 19 gazete (bunlardan 5 tanesi haftalık olmak üzere: Birleşik Kıbrıs, Kıbrıs’ta Sosyalist Gerçek, Yeniçağ, Çivi, Cyprus Today), 7 televizyon kanalı (bunlardan ikisi devlet kontrolünde: BRT-1 ve İngilizce yayın yapan BRT-2, Avrasya Tv, Genç Tv, Kıbrıs Tv, Akdeniz Tv, Kanal T) ve 24 radyo kanalı (bunlardan 5 tanesi devlet kontrolünde, 5 tanesi üniversite radyoları, 2 tanesi asker kontrolünde, kalanlar ise özel radyo kanallarıdır) bulunmaktadır.

III.1.1. Kuzey Kıbrıs Basınıının Ekonomi-Politığı

Bugün itibariyle Kuzey Kıbrıs basınıını oluşturan gazeteler, sahiplik yapıları bakımından özel teşebbüs ve siyasi parti gazetelerinden oluşmakta ve bu gazetelerin ideolojik duruşu ‘Kıbrıs Sorunu’na yaklaşımları temelinde şekillenmektedir. Kıbrıs’ın İngiltere yönetimine bırakıldığı yıllarda yeşermeye başlayan ve ada üzerinde yaşayan toplumların ‘anavatanlarından’ ithal edilen milliyetçilik söylemleri ekseninde yürütülen siyasi mücadelelerinde geçmişten bugüne birer araç olan basın

organları, çoğu kez bu ‘sorun’un çözümüne yönelik fikir ayrılıklarında herhangi bir taraf olmaları yanında, bilfiil siyasetin içinde yer alan aktörlerin etrafında toplandığı merkezler de olmuşlardır. Kıbrıs Türk toplumunun Denktaş’tan önceki efsanevi lideri Fazıl Küçük’ün Halkın Sesi gazetesi, CTP kurucu üyelerinden Özker Yaşın’ın yayınladığı Savaş gazetesi siyaset ve basın içiçeliğinin birer göstergesidir.

Basın tarihinin ilk yıllarından itibaren toplumsal muhalefetin de sesi olan gazeteler, sonraki yıllarda da bu niteliğini kaybetmemiştir. Gerek Kıbrıs Türk toplumunun ilk gerçek gazetesi olan Zaman ve sonraki adıyla Yeni Zaman’da, 1890’lı yıllarda Jön Türk hareketini destekleyenlerin hukuk, özgürlük, meşrutiyet kavramlarıyla dile getirdikleri, İngiliz sömürge yönetimine ve Osmanlı hükümetine karşı muhalif yayınlar ve gerekse 1960’lı yıllarda Türk toplumunun milli politikası ‘taksim’e karşı Kıbrıs Cumhuriyeti’nin sürekliliğini savunan Cumhuriyet gazetesinin yayınları bunlar arasında ilk akla gelen örneklerdir.

1974 yılında Türkiye’nin askeri müdahalesi sonucu bölünen ada topraklarının kuzeyine toplanan Kıbrıs Türk toplumu can güvenliklerine kavuşmuş olmanın verdiği rahatlamayla birlikte demokratik açılımlar gerçekleştirmeye başlamıştır. Çok partili siyasi dönemin başlamasını takiben muhalif söylemler de yaygınlık kazanmış, bu durum doğal olarak basın faaliyetlerine de yansımıştır. Örneğin muhalif bir siyasi oluşum olan CTP’nin yayın organı Yeni Düzen bu dönemde (1975) yayın hayatına başlamıştır.

Kuzey Kıbrıs medyası, ölçeğinin küçüklüğü ve hedefindeki kitle ve kurumlarla doğrudan bağlantı kurabilme kabiliyeti nedeniyle ulusal olmanın yanı sıra yerel medya özelliklerini de korumaktadır. Bu özellikleri taşıması, Kuzey Kıbrıs

medyasına, barış gazeteciliği, yurttaş gazeteciliği ve hak gazeteciliği gibi pratiklerin yaygınlaşmasında avantajlar sağlayabildiği kadar, onu manipülasyona açık hale getirmesiyle de aynı ölçüde dezavantajlar yaratmaktadır (Aliefendioğlu ve Kara,2009:9).

Kuzey Kıbrıs basın organlarının ideolojik duruşları arasındaki farklılığın adanın yaklaşık bir asırdır gündemini oluşturan ‘Kıbrıs Sorunu’na yaklaşımları noktasında olduğundan bahsedilmiştir. Kıbrıs Sorunu adanın kuzeyi ve güneyi arasında olduğu kadar, kuzeyde bu sorunun çözümünden yana olanlar ve statükonun sürekliliğinden yana olanlar arasında da çatışma ya da tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla bu noktada Kuzey Kıbrıs basınında ‘barış gazeteciliği’ uygulamalarının yeri ve önemine yönelik bir saptama yapmak gerekmektedir.

Son yıllarda iletişim çalışmaları alanında çok tartışılır bir kavram olan ‘barış gazeteciliği’, bu kavramın yaygınlaşmasına öncülük eden Jake Lynch ve Annabel McGoldrick tarafından *‘editörlerin ve muhabirlerin çatışmaya ilişkin şiddet içermeyen tepkilere daha fazla değer verilmesi noktasında toplumu cesaretlendirecek –hangi haberlerin verileceği ve bunların nasıl sunulacağı konusunda- tercihler yapmalarıdır’* (akt. İrvan, 2008:265) şeklinde tanımlanmaktadır. Alankuş’un barış gazeteciliği tanımı ise, *‘herhangi bir çatışma konusunu –ki bu etnik, dinsel, ulusal topluluklar, farklı cinsler, sınıflar ya da iki birey arasında olabilir- futbol söyleminin temellendiği gibi ‘kazanmak- ya da –kaybetmek’ gibi bir ikili karşılıklı haberleştirmemek’*(akt. İrvan,2008:266) şeklindedir. Kuzey Kıbrıs Türk basınında barış gazeteciliğini irdeleyen ve bu konuda çözüm önerileri getiren çalışmasında

Ersoy, mevcut habercilik anlayışının Kıbrıs Sorununu körüklediğini ifade etmekte, basın organlarının sahiplik yapılarını ve mali yetersizliklerini ve gazetecilerin bu konudaki ilgisizliklerini barış gazeteciliğinin uygulanması yönündeki engellerden bazıları olarak sıralamaktadır⁶⁹ (2009:132-137). Fakat, bireysel ve kurumsal düzlemdeki bu engellerin aşılabileceği varsayılsa da barış gazeteciliği önünde en önemli engelin ideolojik düzlemde olduğu açıktır. Öncelikle, çatışma yaratan konularda ‘barış’ ya da ‘çözüm’ kavramları farklı söylemlerin iktidar mücadeleleri içinde farklı anlamlandırılmaktadır. İkinci olarak, birinci bölümde açıklandığı gibi, tüm medya metinlerinde biz ve ötekiler kurgusunu yeniden üreten milliyetçilik söyleminin hegemonyası hakimdir. Medya, profesyonel gazetecilik ideolojisinin nesnellik ve tarafsızlık iddiasının bir gereği olarak, tarafların seçkinlerine ait açıklamalara yer verirken, kazananlar ve kaybedenler şeklindeki ikili karşıtlıklar kurmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışma kapsamında ortaya konduğu gibi, toplumsal alanda ‘barış ve çözüm’ sloganlarının yükselişte olduğu referandum sürecinde bile, gerek Türk ve Rum kimliklerinin birbirinin ötekisi olarak konumlandırılması, gerekse Türkiyeli Türk-Kıbrıslı Türk kimliklerinin karşıtlık çerçevesinde temsili barış gazeteciliği yapılmadığının göstergesi olmuştur.

Bugün itibariyle (haftalık olanlar da dahil) hepsi tabloid ebatlarda 19 gazete yayınlanan Kuzey Kıbrıs’ta, bu gazetelerin 10 tanesi toplumsal hareketlenmelerin yükseldiği bir dönem olan 1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren ve Annan Planı’nın müzakere edildiği süreçte yayın hayatına başlamıştır. (Kıbrıs’ta Sosyalist Gerçek 1996, Avrupa/Afrika 1997, Kıbrıslı 2000, Volkan 2001, Birleşik Kıbrıs 2002,

---

⁶⁹ Alankuş, Kuzey Kıbrıs Türk basınında barış gazeteciliğinin önündeki bir diğer engelin, çatışmalı konuda kazananın ‘erkek’si kaybedenin ‘kadın’sı temsiliyle kadın-erkek karşıtlığını yeniden üreten eril dilin/söylemin hegemonyası olduğuna dikkat çekmektedir. (2008:56-58).

Cyprus Dialogue 2005, Star Kıbrıs 2007, Sözcü 2008, Çivi 2008, Havadis 2009) Dolayısıyla, ülkenin küçüklüğüne rağmen basın ve genel olarak medya organlarının sayıca fazlalığının, farklı bakış açılarının görünürlüğü anlamında demokratik ortamın gelişmesine katkıda bulunduğu iddia edilebilirse de, bu durum zaten kısıtlı olan reklam gelirlerinin daha fazla bölünmesine ve tiraj gelirlerinin de düşmesine sebep olmakta ve basın faaliyetlerinin gelişimini engellemektedir. Kuzey Kıbrıs'ta tirajı diğerlerinden fazla olan birkaç gazete dışında bütün basın organları yalnızca bir-iki kişinin emeğiyle yayına hazırlanmaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ta yayınlanan gazetelerden sahiplik yapısı bakımından özel şahıs ya da şirkete ait olanlar toplam satış ve reklam gelirlerine bağlı olarak ayakta kalmaya çalışırken, parti gazetelerini bağlı buldukları siyasi partiler finanse etmektedir. Kuzey Kıbrıs'ta basının bugünkü (2009 yılı itibariyle) durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo-1: Parti gazeteleri ve şahıs gazeteleri

PARTİ GAZETELERİ	ŞAHİS GAZETELERİ
Yeni Düzen – CTP (Cumhuriyetçi Türk Partisi)	Halkın Sesi – Halkın Sesi Ltd. Şti. (Selen Süheyla Küçük)
Ortam – TKP (Toplumcu Kurtuluş Partisi)	Kıbrıs – A-N Graphics Ltd. Şti. (Asil Nadir)
Güneş – UBP (Ulusal Birlik Partisi) (Mayıs 2004’e kadar Birlik adıyla yayınlandı)	Kıbrıslı – Morye Gazetecilik (Doğan Harman)
Yeni Çağ – YKP (Yeni Kıbrıs Partisi) - Haftalık	Vatan – Yorum Yayıncılık Ltd. (Erten Kasımoğlu)
Birleşik Kıbrıs – BKP (Birleşik Kıbrıs Partisi) - Haftalık	Volkan – 9 Eylül Basın Yayın Ltd. (Aydın Akkurt)
Kıbrıs’ta Sosyalist Gerçek – KSP (Kıbrıs Sosyalist Partisi) - Haftalık	Afrika – Afrika Yayıncılık Ltd. (Şener Levent)
Demokrat Bakış – DP (Demokrat Parti)	Star Kıbrıs – Star Medya Yayıncılık (Ali Özmen Safa)
Sözcü – ÖRP (Özgürlük ve Reform Partisi)	Çivi – Girne Grafik Basım ve Yayıncılık (Orhan Akyüz) - Haftalık
	Havadis – Poli Investment Yayıncılık (Başaran Düzgün)
	Cyprus Dialogue – Reşat Akar - Haftalık
	Cyprus Today – A-N Graphics Ltd.Şti. (Asil Nadir) – Haftalık

Şahıs gazeteleri arasında reklam pastasından en büyük dilimi alan ve neredeyse diğer bütün gazetelerin toplam satış rakamına sahip olan gazete Kıbrıs Gazetesidir. Diğer gazetelerin sayfa sayıları 20 ila 30 arasında değişirken, Kıbrıs Gazetesi her gün 40-50 sayfa civarında yayınlanmaktadır. Ayrıca diğer gazetelerde 1-2 sayfayı geçmeyen magazin sayfaları Kıbrıs Gazetesinde 4 sayfayı bulmakta,

Afrika ve Volkan gazetelerinde ise magazin sayfası bulunmamaktadır. Kıbrıs Gazetesi, Annan Planı sürecinde ilk defa bir sol partinin iktidara gelmesi sonucu hem siyasi iktidara yakınlık, hem de yaşanan toplumsal dönüşümde halkın kitleler halinde meydanlara dökülüp ‘çözüm ve Avrupa Birliği’ sloganıyla destek verdiği politik hareketlilikte çoğunluğun sesi olma (ya da daha çok satmak) amaçlarıyla yayın politikasını ‘milli dava’ perspektifinden statüko karşıtlığına dönüştürmüştür. Şahıs gazeteleri arasında yayın hayatına başladığı ilk günden bugüne ideolojik duruşunu değiştirmeyen Afrika gazetesi yalnızca bu duruşa paralel bir perspektifi olan birkaç reklam veren dışında satış gelirlerine dayanarak (Hançer,2006-Şener Levent ile yapılmış görüşme) yayını sürdürmektedir. Parti gazeteleri ise, yukarıda da ifade edildiği gibi, bağlı buldukları siyasi partiler tarafından desteklenmekte, dolayısıyla bu gazetelerin eleman çalıştırma olanaklarından, haberlerin yapılandırılmasına ve tüketim sürecine kadar bütün detaylar da bu partilerin ideolojik duruşları ve toplumsal süreçteki siyasi konumları ile birbirine bağımlı bir seyir izlemektedir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi, Kıbrıs gazetelerinin 90’lı yıllardan itibaren sayısının artması daha önce Kuzey Kıbrıs’ta yerel gazetelerden daha fazla tirajı olan Türkiye gazetelerinin satışlarının düşmesine neden olmuştur.⁷⁰ Kuzey Kıbrıs Yay-Sat Bölge Müdürü Halil Paşa’dan alınan bilgilere göre, bugün günlük ortalama 40.000 gazetenin satıldığı Kuzey Kıbrıs’ta, bu sayının yaklaşık dörtte biri Türkiye’den gelen

---

⁷⁰ Daha önceki yıllarda Türkiye’den günü birlik gelen gazetelerin Kuzey Kıbrıs’ta yayınlanan gazetelerin satışlarının düşmesinde en önemli etkenlerden biri olduğu öne sürülmekteydi ve Türkiye gazetelerinin toplam tirajları Kuzey Kıbrıs’ta yayınlanan gazetelerin toplam tirajından çok daha yüksekti. Örneğin; Mart 1987’de Kıbrıs gazetelerinin toplam tirajı 10.200 iken Türkiye gazetelerinin tirajı 15.050; Kasım 1993’te ise Kıbrıs gazetelerinin toplam tirajı 12.976 iken Türkiye gazeteleri 24.408 tiraja sahipti. (Özejder;1989:17; Özuslu,1993:73).

gazetelere aittir.⁷¹ Günlük tirajın geriye kalan yaklaşık 30.000'lik kısmını oluşturan Kuzey Kıbrıs basın organları arasında da tirajı en yüksek olan (10.000 civarında) **Kıbrıs** gazetesinden sonra en çok satan (tirajları 2000-3000 civarında olan) gazeteler, **Afrika, Halkın Sesi, Yeni Düzen ve Kıbrıslı**'dır. Dolayısıyla gazeteler arasında parti gazetelerine oranla şahıs gazetelerinin toplamda daha fazla satış rakamına sahip olduğu görülmektedir. Bu arada, Asil Nadir'in sahibi olduğu Kıbrıs Medya Grubu'nun, bu gruba ait Kıbrıs Tv, İngilizce yayınlanan Cyprus Today gazetesi ve neredeyse diğer gazetelerin toplam tirajına tek başına sahip olan Kıbrıs gazetesi ile Kuzey Kıbrıs medya sektöründe bir tekel olduğu saptaması yanlış olmayacaktır.

Bekir Azgın'ın ifadesiyle; 'Kıbrıs Türk basın tarihinde ilk gazetelerin yayınlanmaya başladığı ve sonraki dönemlerde 'Rum tezlerine ve Enosis'e karşı yürütülen basın savaşı ile oluşan dava gazeteciliği geleneği, siyasal partiler kurulduktan sonra da parti gazeteciliği hüviyetine bürünmüştür. Herhangi bir parti organı olmayan 'tarafsız' gazeteler de önemli olaylarda taraf olmaktan sakınmazlar. Örneğin son önemli olay olan Annan Planı ve referandumda partisiz olan Kıbrıs ve Kıbrıslı gazeteleri, Yeni Düzen ve Ortam gibi parti gazeteleri safında Plan'ı desteklemişlerdi. Buna karşılık Vatan ve Volkan gazeteleri, parti gazeteleri olan Birlik ve Yeni Demokrat (Demokrat Bakış) gazeteleri yanı sıra Plan'a karşı çıkmışlardı (2009:36-37)'. Aslında Kuzey Kıbrıs gazetelerinde yayınlanan haberlerin yaklaşık % 80'inin bir devlet kurumu olan Türk Ajansı Kıbrıs (TAK) kaynaklı olması durumunun da gösterdiği gibi, gazeteler arasında farklılığı yaratan yayınlanan

---

⁷¹ Türkiye gazeteleri arasında en çok satan da Türkiye'de Kıbrıs'ın milli dava olarak kabul edilmesinde özel bir yeri olan Hürriyet gazetesidir ve bu gazetenin Kuzey Kıbrıs'taki tirajı 4000-4500 civarındadır. Başka bir ifadeyle, Türkiye ve Kıbrıs gazetelerinin dahil olduğu tüm gazeteler arasında satış rakamları sıralamasının ilk üçünde yer almaktadır.

haberler değil, bu haberlerle ilgili yorumlardır⁷² (İrvan,2006:60). Ülkede faaliyet gösteren ve iki elin parmaklarını geçmeyecek sayıdaki haber ajansları arasında⁷³ TAK'ın yayınlanan haberler üzerindeki bu ağırlığı profesyonel gazetecilik ideolojisi içinde kaynak bağımlılığına dayalı egemen söylemin yeniden üretiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Annan Planı'nın müzakere edildiği ve bu tez çalışmasının da odaklandığı dönemi teşkil eden referandum sürecinde basın organları arasında 'Evet'çi ve 'Hayır'cı şeklinde tabir edilebilecek kutuplaşmada (ki bunun Kıbrıs Sorununda çözüm taraftarı ve çözüm karşıtı ayrımının bir devamı olduğu daha öncede ifade edilmişti), her gazete kendi yayın politikası doğrultusunda bu kutuplaşmanın bir tarafı olmuştur. Siyasi iktidarın büyük ortağı CTP'nin çözüm, federasyon ve Rum tarafıyla birleşmiş olarak AB'ye katılım yönündeki politikaları ve bu politikaları destekleyen toplumsal kesimlerin yoğunluğu 'Evet'çi basının söylemini meşrulaştırmıştır. Daha önce statüko taraftarı olan Kıbrıs gazetesinin bu dönemde statüko karşıtı yayın yapmaya başlamasını gazete yöneticileri 'toplumun isteklerinin ve bakış açısının değişmesi nedeniyle toplumun yanında olabilme (Çatal,2006:9)' gerekçesine dayandırsa da gazete patronunun siyasi iktidarla ilişkileri ve daha fazla satmak, daha fazla reklam gelinine sahip olmak gibi ticari kaygılar ön plandadır.

Bu noktada ifade edilmesi gereken bir diğer husus da, incelenen dönem itibariyle **Kıbrıs** gazetesi dışında bütün gazetelerde Türkiye başta olmak üzere, Güney Kıbrıs ve dünya basınından, gazetenin yayın politikasıyla uyumlu haber ve

---

⁷² Gazetelerin haberler üzerinde tek yaptıkları şey, aynı habere politik duruşa uygun farklı bir başlık atmaktır (İrvan,2006).

⁷³ Bu ajanslar, Akdeniz Haber Ajansı, Lefkoşa Haber Ajansı, Uludağ Haber Ajansı, Foto Arca Haber Ajansı, Magusa Haber Ajansı'dır.

köşe yazılarının yorumlu ya da yorumsuz yayınlanmakta olduğudur⁷⁴. Araştırma kapsamındaki bir aylık sürede, **Afrika** gazetesinde Türkiye ulusal basınından Hürriyet, Milliyet, Sabah, Radikal, Akşam ve Posta gazetesi yazarlarından seçilerek yayınlanan toplam 114, **Halkın Sesi** gazetesinde de aynı gazetelere ek olarak Cumhuriyet, Türkiye, Tercüman, Vatan ve Zaman gazetelerinden toplam 85 ve **Yeni Düzen** gazetesinde ise Hürriyet, Milliyet, Sabah, Radikal, Akşam, Posta, Tercüman, Vatan, Zaman, Yeni Şafak ve Finansal Forum gazetelerinden bazı yazarlara ait toplam 164 köşe yazısına yer verildiği tespit edilmiştir.⁷⁵ Yayın politikası referandumda ‘evet’e yakın ya da ‘evet’ten yana olan bu gazetelerde Türkiye basınından aynı gazetelerdeki aynı köşe yazarlarına ait yazıları yayınlamaları (Annan Planı’na genel olarak olumsuz yaklaşan Cumhuriyet gazetesi yazarlarının köşe yazılarına sadece Halkın Sesi gazetesinde yer verilmiştir), mali sınırlılıklar çerçevesinde değerlendirilebileceği gibi Türkiye’ye bağlılık ve bağımlılık ekseninde Türkiye’deki egemen söylemin yeniden üretimi olarak okumak da mümkündür.⁷⁶

III.1.2. Milliyetçilik Söylemi İçinde Kıbrıs Türk Basını

---

⁷⁴ Bu çalışmanın örnekleme dahil edilen **Volkan** gazetesinde Türkiye basınından seçme köşe yazılarına yer verilmezken, Güney Kıbrıs’ta yayınlanan gazetelerdeki haberler yorumlanarak yayınlanmaktadır.

⁷⁵ Gazetelerin kendi köşe yazarlarına ait köşe yazılarının toplamıyla karşılaştırıldığında Türkiye gazetelerinden verilen köşe yazılarının önemli bir yekun tuttuğu hatta bazen bu toplamı geçtiği görülmektedir. Örneğin, Afrika gazetesinde 380 köşe yazısına karşılık Türkiye gazetelerinden 114, Halkın Sesi gazetesinde 245 köşe yazısına karşılık Türkiye gazetelerinden 85, Yeni Düzen gazetesinde ise 133 köşe yazısına karşılık Türkiye gazetelerinden 164 köşe yazısına yer verilmiştir.

⁷⁶ Özellikle Kuzey Kıbrıs’taki siyasi iktidar CTP-BG’nin yayın organı olan Yeni Düzen gazetesinde, Türkiye gazetelerinde yayınlanan köşe yazılarının yoğunluğu, CTP-BG’nin Türkiye’deki siyasi iktidar AKP ile Annan Planı müzakereleri ve referandum sürecindeki işbirliğinin de bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Kıbrıs Türk toplumunda basın faaliyetlerinin başladığı yıllarda, ada yönetiminin Osmanlı'dan İngiltere'ye devredilmesi sonucu artık bir sömürge ülkesi olarak Kıbrıs'ta toplumsal bir dönüşümün de yaşandığından bahsedilmişti. Yeni yönetimin yeni uygulamaları karşısında siyasal katılımın şekli ve içeriği değişmiş, buna bağlı olarak iktidar yapıları da bu yeni sistemle belli şartlarda ve belli sınırlarda bir adaptasyon sürecine girmişti. Aynı dönemde yeşermeye başlayan yayıncılık faaliyetleri de yeni söylemsel alanın hem kurucusu hem nesnesi olarak toplumsal sistemin önemli bir parçasını oluşturuyordu.

O döneme kadar dinsel alanın iktidarına tabi olan eğitim ve buna bağlı 'okuryazarlık, geleneğin sosyal ifadesini taşıırken İngilizlerin gelişiyle siyasetin sosyal ifadesini taşır hale geldi. Yayımcıların, aynı zamanda Yasama Konseyi'ni kontrol eden ve kendi aralarında dinsel konularda ayrılan avukat, doktor, tüccar ve faizciler olmaları bir tesadüf değildi. Risk altında bulunan, yeni kamusal söylemde dinsel iktidarın rolüydü. Çünkü bu kamusal söylemde bilgi ve fikirler yazılı hale geliyor ve geniş bir şekilde dolaşıma sokuluyordu ve artık 'gerçek', kişilerin metafizik statüsü üzerinden kurulan bir iktidarı çağrıştırmıyordu' (Bryant,2007:49-50). İngiliz bürokrasisinin, Kıbrıs köylüsünün konuşurken kullanmadığı ve yüksek kültüre ait dili, günlük hayatın her alanıyla ilgili bilginin kayıt altına alınmasıyla yaygınlaştırması eğitimli seçkinleri kamusal alanda aktif hale getirmiştir. Köylü halk ise kahvehanelerde, kent merkezlerindeki siyasilerle yakın bağları bulunan köy öğretmenlerinin tercüman ya da açıklayıcı şeklindeki aracılığıyla bu siyasete dahil olmuştur. Kayda değer ilk Türkçe gazetenin Osmanlı Kırathanesi ileri gelenleri tarafından çıkarılması örneğinin de gösterdiği gibi, birer kamusal forum olarak kahvehanelerin dönemin toplumsal oluşumunda önemli bir yeri olmuştur.

Günlük konuşma dili ve yüksek kültür alanına ait siyaset, bürokrasi veya yayın dili arasında oluşan bu ayırım gazetelere de yansımış, yüksek dilde yayın yapan ciddi gazeteler yanında daha çok yerel lehçeyi kullanan hiciv gazeteleri (Kokonoz-1896, Akbaba-1897) ortaya çıkmıştır. Yerel konuşma diliyle yayın yapan bu gazeteler sıradan insanların daha önce dahil olmadıkları kamusal alana müdahil olmalarını sağlamıştır. Fakat, bir yandan iktidar yapılarını aşındıran bir yandan da ciddi gazetelerin siyasal gündemlerini onaylayan ve daha iyi anlaşılabilmesi nedeniyle rağbet gören bu gazetelerde, köylünün cahil ve kolay kandırılabilir bir figür olarak temsil edilmesiyle basın, siyasal katılım alanını genişletmek yerine geleneksel otoritenin muhafazakar biçimlerini desteklemiş (56) ya da yeniden üretmiştir. Bu bağlamda ifade edilmesi gereken bir diğer nokta da ada üzerinde yayınlanmaya başlayan ilk gazetelerde tarafsızlık ve nesnellik gibi kapitalist yayıncılık ilkelerinin gazete yayıncıları tarafından gözetildiği iddiasının olmamasıdır. Her gazete belli bir siyasi fikri desteklemekte ve bunu açıkça ifade etmektedir.

Kıbrıs'ın İngiliz sömürgesi olmasıyla başlayan modernleşme sürecinde, bir Osmanlı tebası olmaktan birer yurttaş olmaya doğru gelişmekte olan Kıbrıs Türk toplumunun bu gelişiminde (ya da milletleşmesinde) Anderson'un okur-yoldaşlar kavramıyla tanımladığı zihinsel birlikteliği sağlayan basın faaliyetlerinin önemli bir yeri vardır. Kıbrıs'ta yerel basının yükselmesiyle cemaatler homojen bir bütünlük olarak temsil edilmeye başlanmıştır. Cemaat haklarının korunması amacına hizmet ettiği ifade edilen basın faaliyetleri 'yazı' aracılığıyla bu misyonunu yerine getirirken, okuma-yazma bilmeyen köylüler arasında da 'söz'ün dolaşıma girme şeklini etkilemiştir. Gazetelerin daha çok köy öğretmenleri tarafından köy

kahvehanelerinde okunması vasıtasıyla köylülerin siyaset algısı şekillenirken siyasetin dili de merkezileşmeye başlamıştır.

Kıbrıs Türk toplumunda yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşanan müftülük ve kadılık makamları arasındaki iktidar mücadelesinde moderniteye adaptasyonun sancılarını, bu mücadelenin basındaki temsilinde gözlemlemek mümkün olabileceği gibi Jön Türk hareketine destek veren ve geleneksel idarenin sürekliliğini isteyenler arasındaki ayrımın bu görüşleri savunanların ayrı basın organları bünyesinde toplanmalarında da ortaya koymak mümkündür. Nitekim, toplumsal yapının belirleyeni ve bu yapı içinde belirlenen olarak kabul edilen medya (bu çalışma dahilinde basın), modernleşmeyle birlikte gelişen milliyetçilik söyleminin inşasında ve hegemonik bir karakter kazanmasında önemli bir etken olmuştur.

Bu çalışmanın kapsadığı dönem itibariyle de, daha önce de ifade edildiği gibi, ister Kıbrıs sorununun çözümünden yana olan sol basın ister statükoyu savunan sağ basın ‘Rumlar ve Türkler’ ayrımını yaparak toplumu ‘Rumlar’ ve ‘Türkler’ şeklinde kategorize ederek karşıtlıklar üzerine kurulu milliyetçilik söylemini yeniden üretmişlerdir. Bunun yanında, Annan Planı’nın tartışıldığı referandum sürecinde ‘Evet’çi ya da ‘Hayır’cı basının öne çıkardığı ve her ikisinin de farklı çerçevelerde anlamlandırdığı ‘toplumsal çıkar’ nosyonuna vurgular, ‘Evet’çi ve ‘Hayır’cı basında Annan Planı’na dair her iki tarafın kazandıkları ve kaybettiklerini öne çıkararak gündemlerle çatışma kurgusunun inşası ve kolektif hafızaya gönderme yapan tehdit söyleminin kullanılmasıyla da hegemonik milliyetçilik söyleminin yeniden üretimi sağlanmıştır.

III. 2. Çerçeveleme Kuramı ve Haber Çerçeveleme Çalışmaları

‘Çerçeveleme’ kavramını ilk kez kullanan Goffman, insanların gündelik yaşam üzerine kurdukları çerçevelerin bazılarının varlıkların, önermelerin ve kuralların bir sistemi olarak açık seçik olduğunu, bunlar dışında kalan büyük kısmının ise bir bakış açısının bilgisini sağlamada yetersiz olduğunu; ancak bununla birlikte yapılandırma düzeyi ne olursa olsun her çerçevenin sınırları içinde tanımlanan sınırsız sayıdaki somut olayın belirlenmesi, kavranması ve adlandırılması için olanaklar verdiğini ifade etmektedir (1974:21). Goffman ‘çerçeveler’ olarak etiketlenen ‘yorumlama şeması’nın, bireylerin meydana gelen olayları ya da bilgileri yerleştirmek, algılamak, tanımlamak ve etiketlemek gibi durumları gerçekleştirmelerini mümkün kıldığını söylemekte (1974:24), daha sonraki bir çalışmasında da kültürün merkezi parçaları olarak çerçevelerin çeşitli yollarla kurumsallaştığına ve dışsal olarak bireyi konumlandıkları⁷⁷ dikkat çekmektedir (1981:63). Ensink ve Sauer’in (2003:1-23) dilbilimsel söylem analizinde çerçevelerin rolüne ilişkin⁷⁸ çalışmalarında da vurguladıkları gibi, çerçeveler hem bir ‘şey’in kendisini hem de o ‘şey’in algılanma şeklini yapılandırırılar.

Entman’a göre ise çerçeveleme, tarif edilen nesne için belirli bir problem tanımı, nedensel yorumlama, ahlaki değerlendirme ve/veya davranış önerisini

---

⁷⁷ Goffman analitik odağını kariyerinin son zamanlarına kadar ‘dil’e çevirmemiş olsa da, toplumsal bir yapı olarak kavramsallaştırdığı kimliği kuran söylemin dilbilimsel çözümlemesinde, kendisinin geliştirdiği sosyo-etkileşimsel yaklaşım büyük önem taşımıştır ve taşımaya devam etmektedir (Tannen,2009:300-305).

⁷⁸ Ensink ve Sauer bu çalışmalarında çerçeveleme kavramını dilbilimsel söylem analizinin en önemli ögesi olarak ele almaktadırlar. (2003:1-23)

desteklemek için algılanmış bir gerçeğin bazı unsurlarını seçmek ve onları bir iletişim metni içinde daha dikkat çekici yapmaktır (1993:52).

Entman çerçevelemenin dört zeminde (iletişimci, metin, izleyici, kültür ya da toplum) oluştuğunu ifade etmektedir. ‘İletişimci’ler bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde çerçeveleri üretirler, ‘metin’lerde belirli anahtar sözcükler, söz öbekleri, klişe imgeler ve enformasyon kaynakları vasıtasıyla birtakım yargıların tematik olarak güçlendirilmesi sağlanır, ‘izleyici’ler iletişimcilerin metinler üzerinde kurduğu çerçeveleri kendi kişisel çerçevelerine göre yorumlarlar ve ‘toplum’ ya da ‘kültür’ ise çoğunluğa dayalı çerçevelerden oluşur (1993:52-53). Birbirine bağlı ve birbirini belirleyen bu zeminler bağlamında, iletişimcilerin metinler üzerinde kurduğu çerçevelerin izleyicilerin kendi çerçeveleri üzerinden yorumunda toplumsal çerçevelerin sınırlandırıcı bir etkisi olduğu iddia edilebilir. Bunun yanında çerçeveler, kültürel yapı ile yakından ilişkili olmaları nedeniyle sosyal inşa süreci içinde doğallaşır ve normalleşirler, dolayısıyla etkileri de görünür değildir (Van Gorp,2007:63). Sonuç itibariyle, çerçeveleri ideolojiyi taşıyan temel araçlar olarak kabul eden Gitlin’in⁷⁹ izinden giderek ifade etmek gerekirse, haber çerçeveleri baskın ideolojinin taşıyıcısıdır ve alternatif çerçevelere belirli ölçülerde yer verilmektedir, dolayısıyla haber çerçeveleri baskın ideolojiyi yeniden üretmekte ve toplumsal uzlaşmayı sağlayarak meşrulaştırmaktadırlar.

Çerçeveleme çalışmaları genel olarak medya metinlerinde ‘olayların/konuların nasıl yapılandırıldığı, söylemin yapısı ve anlamın kuruluşunu’ açığa çıkarmaya yönelik araştırmaları nitelemektedir (Kılıç,2008:50). Çerçeveleri

---

⁷⁹ T. Gitlin (1980) *The Whole World is Watching* başlıklı çalışmasında ortaya koyduğu verilerle bu görüşü ortaya koymaktadır.

toplumsal alanda inşa edilmiş gerçeklikler olarak elen bu çalışmada, haber öykülerinin haber üretim sürecindeki birtakım kodlamalarla medya profesyonelleri tarafından çerçevelenmesinin toplumsal alanda inşa edilmiş bu genel çerçevelere yaslandığını iddia etmektedir.

Entman'a göre çerçeveler, yukarıda da ifade edildiği gibi, metne konu olan sorunu tanımlamakta, bu çerçeveler vasıtasıyla, nedenler teşhis edilerek ve ahlaki değerlendirmeler yapılarak kamuoyunda sorunun nedenleri olarak görülen etkenler olumsuzlanmakta ve duruma uygun çözüm önerileri getirilmektedir (1993:56). İletişimciler metin içinde bazı düşüncelere dikkat çekerken diğerlerini büsbütün görünmez hale getirebilmekte, hikaye ile bağdaşmayan verileri, asıl amaçlanan ve bu nedenle fark edilir kılınan anlam çerçevelerinin yinelenmesi, bu çerçeve ile ilişkilendirilmiş sözcükler ve görsel malzemelerin çağrışımları ile örtbas edebilmektedirler. Bu şekilde alıcının kafasındaki kategoriler ve basmakalıp tanımlamalar ve stereotiplerden oluşan yerleşik düşünceler, iletilerdeki anlamların yorumlanmasında alıcılara rehberlik etmektedir (Entman,1991:12). Bir başka ifadeyle, metne konu olan olayın nasıl anlaşılması gerektiğine dair bir perspektif empoze edilmektedir.

Haber metinleri üzerine çerçeve analizini geliştiren Tuchman, haber üreticilerinin olayları habere dönüştürürken aldıkları kararların önceden var olan çerçevelere adapte edilmesi şeklinde çalışan birtakım örgütsel rutinlerden söz etmekte ve bu rutinlerin bazı bakış açılarını yeniden üretirken bazılarını kullanım dışı bıraktığını ifade etmektedir. Toplumsal anlamların bu şekilde dolaşıma girmesi işleminde, bazen anlamların dönüşmesine rağmen iş yapış pratiğinin değişmediğini

vurgulayan Tuchman, gündelik yaşama ilişkin gerçekliği düzenleyen haber çerçevelerinin hem bu gerçekliğin bir parçası olduklarını hem de onu parsellediklerini belirtmektedir (1978:193-196).

Kültürel olarak inşa edilen ve toplumsal süreçler içerisinde tekrar edilen bağlantılarla etkinliği kalıcı hale gelen çerçeveler, oluşturuldukları toplumsal bağlamda paylaşılan ortak kültürden aldıkları güçle bireylerin anlamlandırma stratejilerine yön verirken toplumsal gerçekliği de inşa edip yeniden üretmektedirler.⁸⁰ Bu çerçeveler, sosyal etkileşim alanı içindeki çerçeveleme sürecinin dinamik yapısı gereğince; siyasi, kültürel, toplumsal, ekonomik ya da teknolojik gelişmelerin getirdiği toplumsal uzlaşım alanlarındaki dönüşümlere bağlı olarak zaman zaman kısmi değişikliklere uğrayabilmekte ya da tamamen değişebilmektedir. Toplumsal alanda inşa edilen birbirine karşıt çerçeveler arasındaki bu mücadelede bazen yeni kurulan çerçevelerin baskın çerçeveye eklemlenmesi de söz konusu olmaktadır.

Haber çerçeveleme çalışmaları, medya araştırmaları alanındaki farklı perspektifler içinde yer almaktadır. Bu konuda Entman, çerçeveleme konusundaki ‘dağınık kavramsallaştırma’ların varlığından söz etmekte, bunun tek bir çerçeveleme teorisi oluşturma önünde bir engel oluşturduğundan yakınmaktadır (1993). Örneğin son dönem ana akım medya çalışmaları içinde şekillenen ‘ikinci aşama gündem belirleme’ çalışmalarının çerçeveleme çalışmalarıyla ortaklıklarına vurguda

---

⁸⁰ Bir metnin söylemsel alanını oluşturan tema, toplumsal gerçekliği inşa etme ve anlamlandırmayı sınırlandırma işlevleri nedeniyle aynı zamanda o metnin çerçevesidir denilebilir.

bulunmaktadır.⁸¹ Fakat Scheufele ve Tewksbury, makro ve mikro düzey yapıların her ikisini de içeren çerçevelemenin gündem belirleme ve öne çıkarma (priming) gibi ulaşılabilirlik temelli modellerden belirgin şekilde ayrıldığını ve çerçevelemenin gündem belirlemeye denk bir sürece düşürülmesinin çerçeveleme yaklaşımının gücünü boşa harcamak olacağını ifade etmektedirler (2007:11-12).

Yine bu konu ile ilgili makalesinde Weaver, çerçevelemenin gündem belirlemeye benzerliğinin 'çerçeveleme' kavramının nasıl tanımlandığına bağlı olduğunu söylemektedir. Gündem belirleme ve çerçeveleme arasında, meselelerin ya da nesnelerin medyada daha çok vurgulandığından ziyade nasıl yayınlandığıyla ya da düşünülen nesnelere çok düşünme yollarıyla ilgilenmeleri, nesnelerin en çok dikkat çeken ve en belirgin tarifleri ve temalarına yoğunlaşmaları temelinde benzerlikler olduğu üzerinde durmaktadır. Weaver buna rağmen, çerçevelemenin ikinci aşama gündem belirlemenin yaptığından daha geniş bir zihinsel süreçler çeşitliliği içerdiğini, gündem belirlemenin öne çıkarma ile daha benzer zihinsel süreçlerle ilgilendiğini ve bu nedenle öne çıkarmanın (priming) gündem belirleme etkileri tabanını güçlendirdiğini belirtmektedir (2007:145-146).

Gündem belirleme ve öne çıkarmanın nedenselliğe dayalı olduğunu buna karşın çerçevelemenin sosyal gerçekliğin inşa edildiği interaktif bir süreç üzerinde durduğunu ifade eden Van Gorp da, çerçevelerin ve çerçeveleme sürecinin daha kapsayıcı bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (2007:70-73).

---

⁸¹ McCombs ve Ghanem 'The Convergence of Agenda Setting and Framing' (2001, Framing Public Life (ed. S.D.Reese, O.H. Gandy, A.E. Grant) içinde, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey) başlıklı çalışmalarında gündem belirleme ve çerçevelemenin birleşmesi gerektiğini savunurken; McCombs, Shaw ve Weaver'a ait 'Communication and Democracy: Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda Setting Theory' (1997, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey) başlıklı çalışmada ise, çerçevelemenin gündem belirleme yaklaşımının bir uzantısı olduğu iddia edilmektedir.

Bilişsel paradigma içinden çerçeveleme ve gündem belirleme yaklaşımlarını birleştirmeye yönelik çabaya ya da aralarında kesin bir ayrımı vurgulayan görüşlere karşılık, çerçevelemenin tek bir paradigmatik yaklaşımı olmasına gerek olmadığı, birbirine zıt teorik yaklaşımların kullanabileceği bir ‘araştırma programı’ olarak değerlendirilmesinin daha uygun olduğu da ifade edilmektedir.⁸²

Pan ve Kosicki çerçeveleme analizinin haber metinlerine yönelik birçok alternatif yaklaşımdan, onlardan ödünç aldığı öğelere rağmen, farklı olduğunu vurgulamaktadırlar. Haber metinlerinin, anlam oluşumu için bireysel ajanların bellekleri ile etkileşime girecek olan organize olmuş sembolik araçlardan oluştuğunu kabul eden, hem metin üretiminin kuralları ile yönetilen doğasına yönelik varsayımı hem de haberin üretiminde ve tüketiminde bilişsel kestirmelere izin veren çok boyutlu durumunu kabul eden çerçeveleme analizinin haber metinlerine geleneksel yaklaşımdan farklı olduğunu ifade etmektedirler (1993:58). Bu noktada çerçeveleme çalışmalarının nicel ve nitel analizi içermesi ve araştırmacının metindeki (var olan ve dışarıda bırakılan) çerçeve(ler)i ortaya çıkarıp metnin anlamını irdelerken kendi bakış açısını ortaya koyması gerekmektedir.

Haber hikayeleri, haber üretim sürecinin rutinleri içinde gazeteciler tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak bir çerçeveye yerleştirilir. Fakat, hikayenin amaçlanan ve toplumsal alanda kavranan teması arasında söylemin aktif doğası gereği özdeşlik olmayabilir. Yine de anlam öğeleri bir haber hikayesinin görüldüğü bilişsel bir ‘pencere’nin parametrelerini oluşturur. Başka bir ifadeyle, bir haber hikayesinin amaçlanan anlamı, medya izleyicisinin mevcut bakış açılarının sınırlandırılmasının

---

⁸² D’Angelo (2002) ‘News Framing as a Multiparadigmatic Research Program: A Response to Entman’ başlıklı makalesinde bu yöndeki görüşünü savunmaktadır.

yanı sıra yönlendirme kabiliyetine de sahiptir (Pan ve Kosicki,1993:59). Çerçevelemeyi bilişsellik ve kültür arasında köprü kuran bir kavram olarak ele alan Van Gorp da, dış dünyanın bilgi, anlam ve idrakini oluşturan kültürel yapıdaki çerçeveler repertuarının haber üretimi ile haber tüketimi arasındaki bağlantıyı sağladığını ifade etmektedir (2007:61).

‘Çerçeveleme süreci’ şeklinde işleyen ve kültürel yapı içinde inşa edilen çerçeveler, izleyicinin bilişsel şemaları ile medya metninin anlamsal içeriği arasındaki etkileşim sürecinde merkezi bir öneme sahiptir. Medya metnini makro bağlam içinde ve mikro yapılarıyla ele alan inşacı çerçeveleme çalışmaları çerçevelemenin sosyal gerçekliğin üretildiği, yeniden üretildiği ve dönüştürüldüğü dinamik sosyal süreçlerle yakından ilişkili olduğu önkabulüne dayalıdır.

Pan ve Kosicki, inşacı bir yaklaşımla, haber söylemini oluşturan çerçeveleme araçlarını sözdizimsel (syntactical) yapı, senaryo metin (script) yapısı, tematik yapı ve retorik yapı şeklinde dört yapısal boyuta ayırmaktadırlar. Özetle,

- 1) sözdizimsel yapının haber hikayesini gerçeklik olarak sunma, hegemonik bakış açısıyla bağlantılandırma ve toplumsal çarpıklıkları marjinalleştirme noktalarında işlev gördüğünü;
- 2) senaryo metin yapısının, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan bağlam bağımsız bir ünite olarak haber hikayesine insanların duygularına hitap eden kişiselleştirilmiş ve dramatize edilmiş bir nitelik kazandırdığını;
- 3) tematik yapının, gazetecinin gözlemleri ya da haber kaynaklarının ifadeleri ile desteklenen haber hikayesinin mantıksal çıkarımlarda

bulunmayı sağlama amacı taşıdığını ve ana temayı destekleyen alt temalarla birlikte çok katmanlı bir hiyerarşi içerdiğini;

- 4) retorik yapının ise, haber hikayesinin gerçekliğini ve etkisini arttırmak ve meşruiyetini sağlamak üzere kullanılan araçları ifade ettiğini anlatmaktadırlar (1993:59-62).

Dolayısıyla çerçeve analizi, haber metnilerindeki bu yapıları çözümlyerek habere konu olan şeyin ‘nasıl’ ortaya konduğunu ve bu şekilde toplumsal alandaki egemen çerçevelerin nasıl yeniden üretildiğini açıklamaya çalışmaktadır.

III.3. 24 Nisan Referandumu Sürecinde Kuzey Kıbrıs Basınında Annan Planı Temsili ve Milliyetçilik Söylemini Çerçeveleme Kuramı Açısından Değerlendirme

Bu tez çalışmasında, Kuzey Kıbrıs Türk basınından tiraj sayıları ve yayın politikaları ekseninde örneklem olarak 5 gazete belirlenmiştir. Bu gazetelerden, Kıbrıs Türklerinin en önemli liderlerinden biri olan Dr. Fazıl Küçük tarafından kurulan ve bugün de çocukları tarafından yayını sürdürülen **Halkın Sesi** gazetesi, kendisini genel olarak merkezde konumlandırması ve Kuzey Kıbrıs basınında 1942 yılından bu yana yayın hayatını sürdüren en köklü gazete olması dolayısıyla, Kuzey Kıbrıs’ın en eski ikinci gazetesi (kuruluş tarihi 1975) olan **Yeni Düzen** gazetesi, tez çalışmasının odaklandığı dönemde siyasi iktidarın büyük ortağı CTP (Cumhuriyetçi Türk Partisi)’nin yayın organı ve yüksek tirajlı gazetelerden biri olması nedeniyle

örnekleme dahil edilmiştir. Bunlar dışında, 1997’de Avrupa ismiyle yayına başlayan ve 2001’de kapatılması sonucu ismini değiştirerek yayınına devam eden **Afrika** sol, **Volkan** gazetesi sağ ideolojileri temsilen ve Kuzey Kıbrıs’ın önde gelen iş adamlarından Asil Nadir’in sahibi olduğu **Kıbrıs** gazetesi merkeze hitap etmekle birlikte bütün gazeteler arasında en yüksek tiraja sahip olması (yaklaşık 20 binlik günlük tirajın 10 bini bu gazeteye aittir) nedeniyle tercih edilmiştir. Örnekleme oluşturan bu gazeteler, aynı zamanda Kuzey Kıbrıs basınında en çok satan ilk beş gazetedir.

Çerçeveleme çözümlemesi, araştırma örnekleme olarak belirlenen gazetelerin, referandum öncesi ve sonrasına ait Nisan 2004 dönemindeki sayılarından oluşan toplam 150 gazetede yer alan haber ve köşe yazılarını da kapsayan metinler üzerinde yapılmıştır. Sürenin bir ayla sınırlandırılmasının sebebi araştırmanın sorunsal çerçevesinde gazetelerin bir aylık dökümanının sonuca ulaşılmasında yeterli veriyi sağlayacağını düşünülmesidir, nitekim referandumla ilgili propagandanın referandum tarihinin de kesinlik kazandığı bu dönemde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Kuzey Kıbrıs basınına ait gazetelerin (özellikle incelenen döneme ait olanların) Türkiye’deki gazete arşiv merkezlerinde düzenli olarak arşivlenmemesi dolayısıyla kaynaklara ulaşım sıkıntısının olması da daha geniş bir süreci ele alan bir analiz yapılmasını engellemiştir.

Ayrıca bu çalışmada, çerçeveleme çözümlemesini desteklemek üzere, söz konusu referandum sürecinde, örneklem dahilindeki 5 gazetenin köşe yazıları üzerinde belirlenen kategorilere yönelik bir nicel içerik analizi de yapılmıştır. Afrika gazetesinde 380, Volkan gazetesinde 379, Halkın Sesi gazetesinde 245, Yeni Düzen

gazetesinde 133 ve Kıbrıs gazetesinde 113 olmak üzere toplam 1.250 adet köşe yazısı üzerinde belirlenen çeşitli kimlik kategorileri bakımından gerçekleştirilen bu analizin sonuçları grafikler halinde verilmiş ve bu sonuçlar çerçeveleme analizi verileriyle birleştirilerek yorumlanmıştır.

Kuzey Kıbrıs'ta Annan Planı'nın müzakere edildiği ve özellikle halkoyuna sunulduğu Nisan 2004 döneminde milliyetçiliğin, Türk ve KıbrıslıTürk kimliklerinin ve bu kimlikler ekseninde farklı milliyetçilik söylemlerinin nasıl çerçvelendiği ve egemen çerçevelerle dolaymlanan haber söylemine nasıl eklemlendiği sorunsalı doğrultusunda bunu ortaya koyabilecek bir çerçeveleme analizi stratejisi kullanılmıştır.

Kuzey Kıbrıs basınının yerel medya özellikleri taşıyan yapısına da bağlı olarak, bu küçük ülkenin kaderini belirleyecek önemdeki referandum konusunun örneklem dahilinde olan ya da olmayan tüm gazetelerin, bir aylık sürede gerek günlere göre gerek her bir gazetenin içeriğine göre ele alındığında gündeminin neredeyse tamamını oluşturduğunun gözlenmesi nedeniyle herhangi bir tematik hiyerarşi incelemesine girilmemiştir. Bu doğrultuda, haber metinlerinde farklı milliyetçilik kurguları içinde milli 'biz' ve 'öteki' çerçeveleri ve bunlar arasında zaman zaman değişen sınırlar, statüko karşıtı muhalif söylemsel alanın egemen çerçeve olan Türk milliyetçiliğine eklemlenmesi analitik olarak belirlenen bazı alt çerçeveler içerisinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

III.3.1. Referandum Sürecinde Kıbrıs Türk Basınında Milli Kimlik Çerçevesi

Kimlik mücadelesinin önemli bir parçasının dil/söylem üzerinde hakimiyet tesis etmek üzere verilen mücadele olduğu (Alankuş-Kural,1995:30) kabul edildiğinde, Kıbrıs sorununa Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan ve genel sekreter Kofi Annan'ın adıyla anılan çözüm planının müzakere edildiği ve her iki toplum tarafından oylandığı referandum sürecinde, Kuzey Kıbrıs basınında farklı kimlik temsilleri bağlamında bir kutuplaşma yaratıldığı gözlemlenmektedir. 'Evet'çi basın (siyasi iktidarın basın organı Yeni Düzen Gazetesi, siyasi iktidarı destekleyen Kıbrıs Gazetesi, Afrika Gazetesi), Rum ve Türk toplumlarının planın öngördüğü Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti çatısı altında birleşmesini ve vatandaşlık bağıyla oluşacak tek bir kimliksel duruşu desteklemektedir. Bu gazeteler, Türk toplumunu 'Kıbrıslı Türk' şeklinde ya da birleşik olarak 'Kıbrıslıtürk' ifadesiyle temsil etmekte ve Kıbrıslılığı öne çıkarmaktadır.

'Kıbrıslıtürk' kavramının bugüne kadar Kuzey Kıbrıs nüfusunu tanımlamak üzere kullanılan diğer ifadelerden "Kıbrıs Türkü ya da Kıbrıslı Türk" farklılığına vurguda bulunan ve anlamsal içeriğine dair bir saptama yapan Derya (2006:44); 'Kıbrıs Türkü' tanımının 1950'ler ve 1960'lar boyunca Türkiye'de Kıbrıs milli davasını popülerleştirmek adına propaganda yapan Pantürkist çevreler ve onlarla istişare halinde olan Türk milliyetçisi Kıbrıslılar tarafından kullanılan bir tanım olduğunu belirtmektedir. Derya, Pantürkist çevrelerin 'Dış Türkler' siyaseti ekseninde geliştirmiş olduğu dilin Türk soyundan gelen toplumların aralarındaki kültürel farklılıkların üzerini coğrafi adresler vererek örtmeye çalışan ve bu şekilde

normalleştiren kullanımının bir türevi olan ‘Kıbrıslı Türk’ ifadesinin de ‘Kıbrıs Türkü’nde olduğu gibi, temelde Türk milli kimliğini anlatarak adanın kuzeyinde yaşayanları bu milli kimlikle tarif eden iktidar ilişkilerini yansıttığını vurgulamakta, ‘KıbrıslıTürk’ kavramının ise kültürel farklılıkları yok sayan milli kimliğe karşı, bir ‘farklılık ve eşitlik siyaseti’ yapma alanı olarak hem kendi adına söz söyleme gücüne, hem de kendi kendini yönetebilme erkine talip olma durumunu ifade ettiğine dikkat çekmektedir.

‘Hayır’cı basında ise, çözümün zamanla azınlık statüsüne indirgenecek olan Türk toplumunun, asimile olarak ya da Rum tedhişiyle sonunu getireceğini iddia ederek (milliyetçi ve Denктаşçı Volkan Gazetesi -ve aslında evetçi ve hayırcılara karşı mesafeli bir yayın politikası izlemeye çalışmasına rağmen özellikle köşe yazılarında ağırlıklı olarak ‘hayır’a destek veren- Halkın Sesi Gazetesi) Türklüğe vurgu yapmaktadır. Aslında Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik Annan Planı’nın kabul edilmesi ya da edilmemesi gerektiği yönündeki bu kutuplaşma uzun yıllardır süre gelen ‘çözüm karşıtı basın’ ve ‘çözüm taraftarı basın’ ayrımının bir devamıdır. Fakat, referandum sürecinde hakim medyada alternatif söylemlere yer verilmesi, Kıbrıs sorununa dair çok çeşitli çözüm önerilerinin farklı birçok medya kanalında tartışma zemini oluşturmaya başlaması ile Kıbrıs Türk basınının mücadele basını niteliğini değişime zorladığı (Aliefendioğlu ve Kara,2009:9) da ifade edilmektedir.

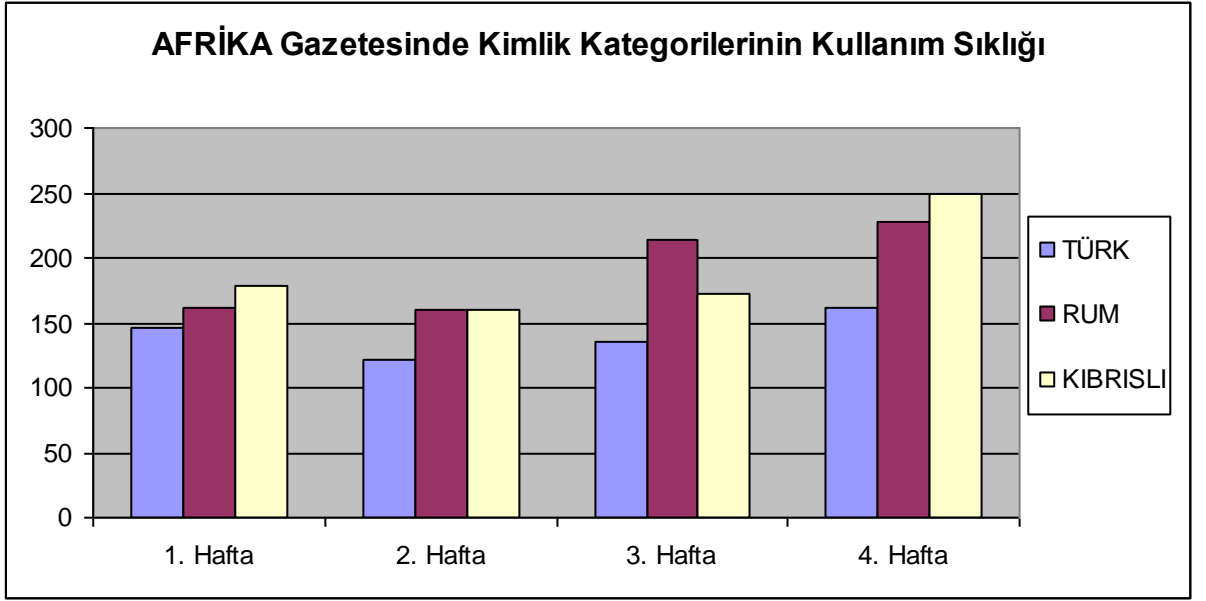
Referandum sürecinde Annan Planı’nı destekleyen (evetçi) ve karşı çıkan (hayırcı) basın organlarında ‘Türk’, ‘Rum’ ve ‘Kıbrıslı’ kimlik temsillerinin nicel içerik analizi, evetçi basında ‘Türk’ hayırcı basında ise ‘Kıbrıslı’ kimlik temsillerinin yoğunluğunu ortaya koymuştur. 5 gazetenin 1’er aylık nüshalarında yer alan toplam

1.250 köşe yazısı üzerinde yapılan analizde; ‘Kıbrıs Türk Halkı, Kıbrıs Türk’ü, Türk tarafı, Türk insanı, Türk varlığı, Türk bayrağı, Türk askeri, Türk ordusu, Türk gençliği, Türk toprağı, Türk toplumu, Türk milleti, Türk ulusu, Türk dünyası, Türk malı, Türk işgali (ki bu nitelme yalnızca Afrika gazetesinde geçmektedir)’ ifadelerinde yer alan ‘Türk’ nitelmeleri **Türk** kategorisine alınmıştır. ‘Rum tarafı, Kıbrıs Rum’u, Rum toplumu, Rum halkı, Rum vatandaşı, Rum malı, Rum tapusu’ nitelmeleri de **Rum** kategorisine dahil edilmiştir. **Kıbrıslı** kategorisinde ise, ‘Kıbrıslı Türk, Kıbrıslı Rum, Kıbrıslı yurtseverler, Kıbrıslıtürk, Kıbrıslırum, Kıbrıstürkü, Kıbrısrumu’ ifadelerine yer verilmiştir. Bu bağlamda yukarıda bahsedilen ayrı yazılmış ‘Kıbrıslı Türk’ ve birleşik yazılmış ‘Kıbrıslıtürk’ ifadelerinin bağlı bulunduğu söylemsel alanlar arasındaki farklılık göz ardı edilmiştir. Ayrı yazılan ‘Kıbrıs Türkü’ ifadesinin Türk kategorisine dahil edilmesine rağmen birleşik yazılan ‘Kıbrıstürkü/rumu’ kavramının söylemsel farklılığı göz önünde bulundurularak ‘Kıbrıslı’ kategorisi içinde kabul edilmiştir. Bunun sebebi, Kıbrıslı Türk-Kıbrıslıtürk-Kıbrıstürkü kavramlarının (özellikle evetçi gazetelerde) birbirlerinin yerine kullanıldığı gözlemlenmiş olmasıdır.⁸³ Kıbrıslılık hayırcı gazetelerde soybirliği ya da etnik köken birliği temelinde coğrafi ya da bölgesel bir ayrıma işaret ederken, evetçi gazetelerde kimi yazarlar tarafından etnik ayrımı inkar etmeyen bir ‘üst kimlik’ tasavvuru olarak anlamlandırılmakta kimi yazarlar tarafından da hayırcı gazetelerdeki kullanıma paralel olarak ‘Kıbrıs Türk halkı’ ifadesi yerine kullanılmaktadır.

---

⁸³ ‘Kıbrıslıtürk’ kavramsallaştırmasının, Afrika gazetesinin tüm yazarları, Yeni Düzen gazetesinin de bazı -İlker Işın, Tayfun Çağra, Sevgül Uludağ, Tamer Öncül, Fatma Azgın, Asım Akansoy, Erkut Şahali- yazarları tarafından kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Örnekleme dahil edilen gazetelerdeki köşe yazıları (Afrika gazetesinde 380, Yeni Düzen gazetesinde 133, Kıbrıs gazetesinde 113, Halkın Sesi gazetesinde 245, Volkan gazetesinde 379 köşe yazısı) üzerinde yapılan nicel içerik analizinde Türk, Rum ve Kıbrıslı kategorilerinin haftalık olarak kullanım sıklığını gösteren veriler⁸⁴ aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir:

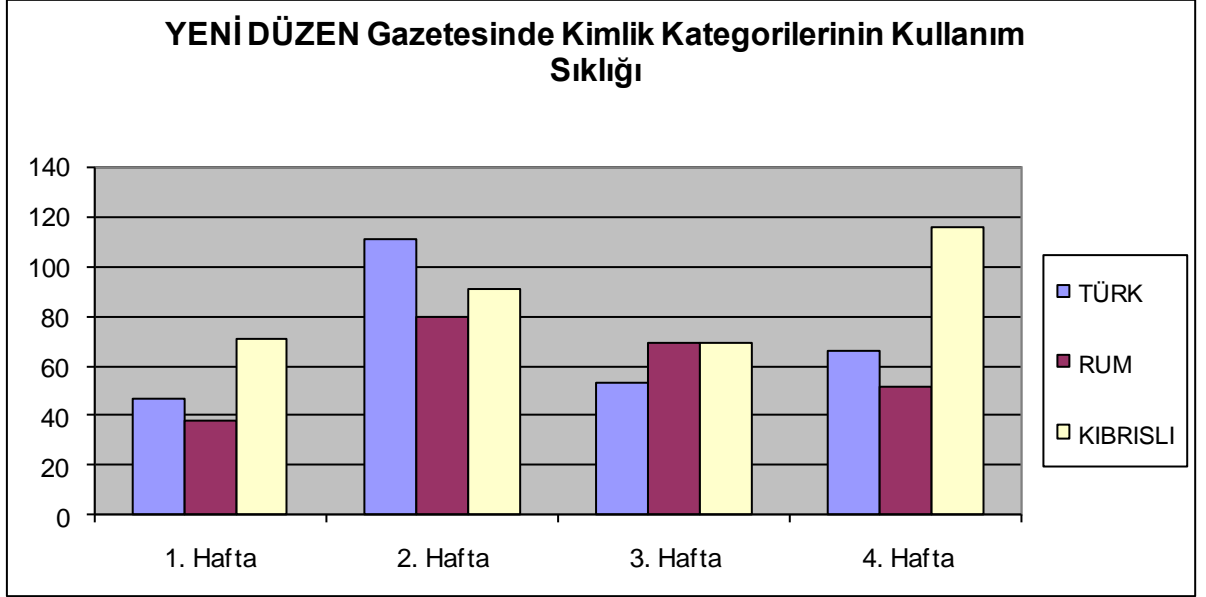

Grafik-1

Afrika gazetesinde Türk, Rum ve Kıbrıslı kimlik kategorilerinin kullanım sıklığını gösteren Grafik-1’de, tüm haftalarda Türk kategorisinin diğer iki kategoriden düşük bir kullanım sıklığına sahip olduğu görülmektedir. Kıbrıslılığa vurguyla referandumda genel olarak ‘evet’i destekleyen gazetede, yine tüm haftalarda Rum ve Kıbrıslı kimlik kategorilerinin birbirine yakın, 1. ve 4. haftalarda Kıbrıslı kategorisinin daha yüksek kullanım sıklığında olması KıbrıslıTürk

⁸⁴ Yapılan analizin ham verilerini gösteren tablolar EK-1,2,3,4,5 ve 6 da verilmektedir.

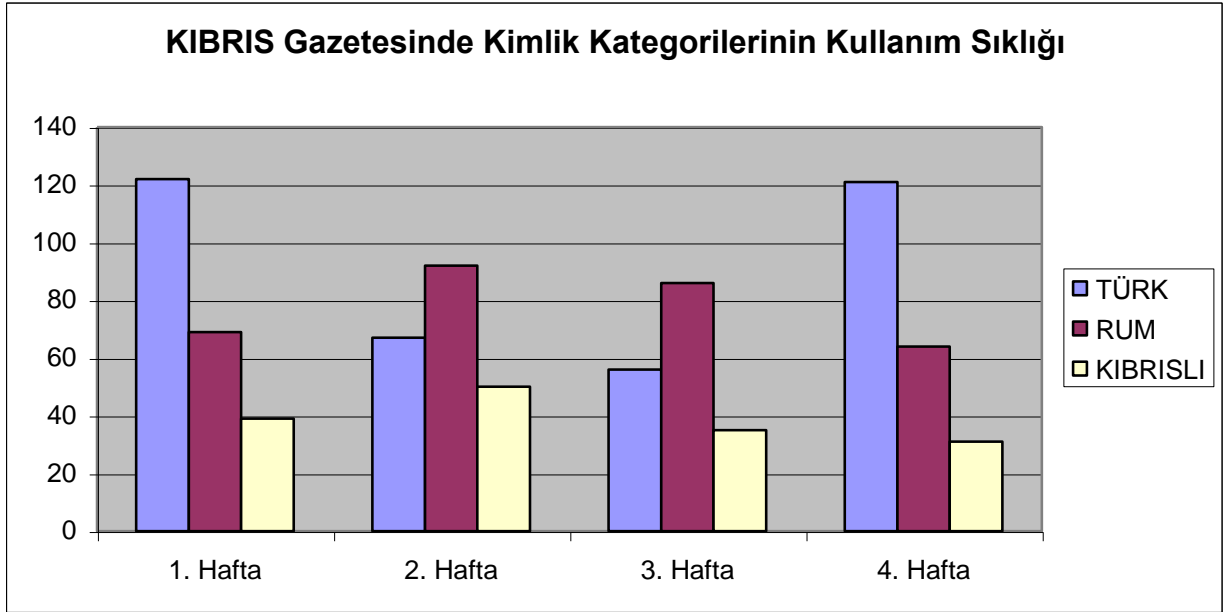
milliyetçilik söyleminin Rum ve daha çok Kıbrıslı kimlikleri temelinde inşa edildiğini göstermektedir.

Grafik-2

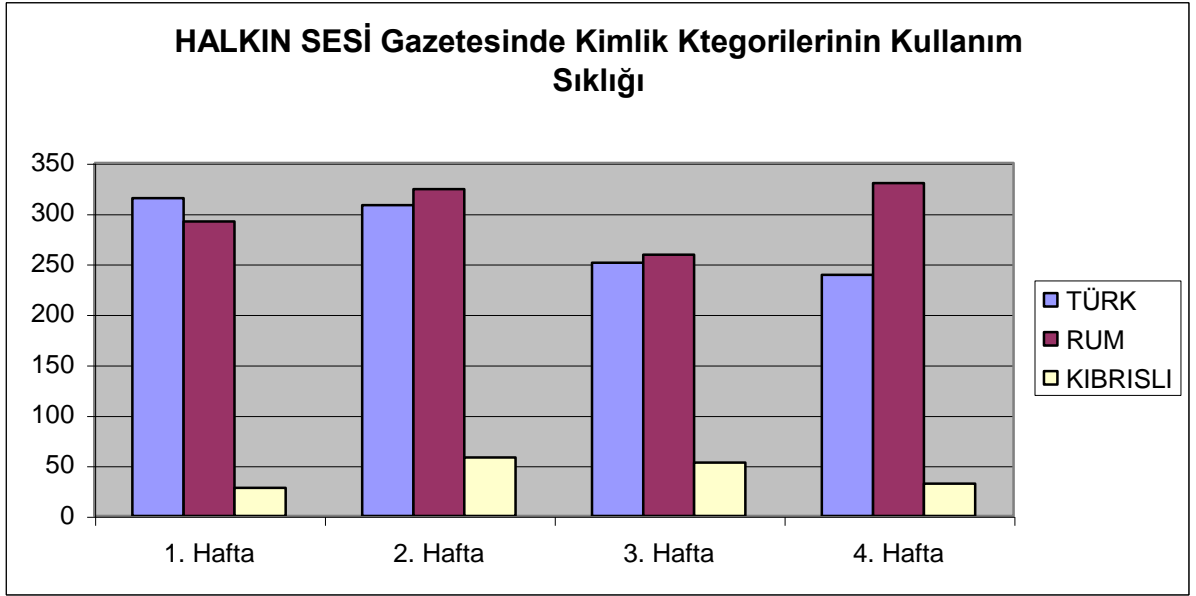
Kuzey Kıbrıs'ta siyasi iktidarın büyük ortağı CTP'nin yayın organı olan ve dolayısıyla Annan Planı'na 'evet'i destekleyen **Yeni Düzen** gazetesinde kimlik kategorilerinin kullanım sıklığını gösteren Grafik-2'de, Türk kategorisinin 1., 2. ve 4. haftalarda Rum kategorisinden yüksek, fakat özellikle köşe yazılarında plana yönelik analizlerin yoğun olduğu, planın Türk tarafına sağlayacağı avantajların öne çıkarıldığı 2. haftada diğer kategorileri de geçerek en yüksek kullanım sıklığına sahip olduğu görülmektedir. Referandum haftası olan son hafta ise, Afrika gazetesinde olduğu gibi (Grafik-1), Kıbrıslı kategorisinin yüksek orandaki kullanım sıklığı dikkat çekmektedir.

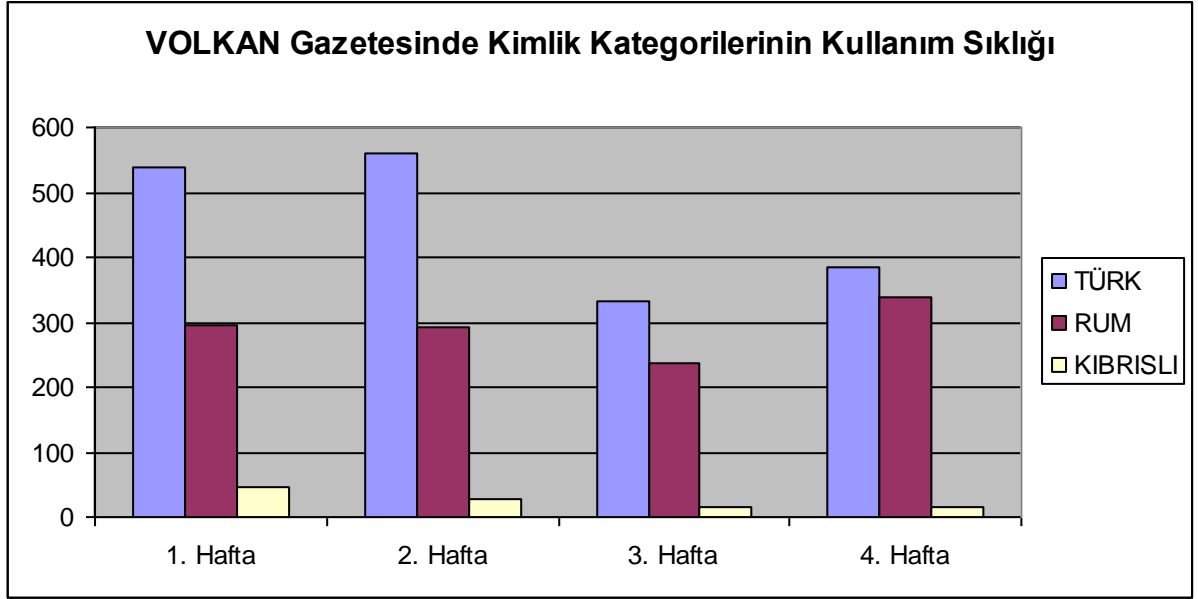
Grafik-3

Kuzey Kıbrıs Türk basınının en çok satan gazetesi **Kıbrıs**'ta kimlik kategorilerinin kullanım sıklığını gösteren Grafik-3'te, referandum tarihinin belirlendiği 1. hafta ve referandumun gerçekleştiği 4. haftalarda Türk kategorisinin diğerlerine oranla daha sık kullanıldığı görülmektedir. Kıbrıs gazetesinin siyasi iktidar yanlısı olması dolayısıyla referandumda 'evet'i desteklemesine ve Kıbrıslılığa vurgu yapmasına rağmen çalışma kapsamında yapılan metin analizlerinde Türk milliyetçilik söylemine eklemeler ortaya konulmuştur. Dolayısıyla, Türk ve Rum kategorilerinin tüm haftalarda yüksek kullanım sıklığına sahip olması, bunun yanı sıra tüm haftalarda Kıbrıslı kategorisinin düşük kullanım oranı ortaya çıkan bu sonucu desteklemektedir.

Grafik-4

Halkın Sesi gazetesinde kimlik kategorilerinin kullanım sıklığını gösteren Grafik-4'te ise, tüm haftalarda Türk ve Rum kimlik kategorilerinin birbirine yakın bir kullanım sıklığına sahip olduğu görülmektedir. Bu durumu referandum sürecinde yayın politikasını 'evetçi' ve 'hayırcı'lara mesafeli konumlandırmasına rağmen Türk milliyetçilik söylemini yeniden ürettiği görülen gazetenin Türk ve Rum kimliklerini birbirinin ötekisi şeklinde kurguladığının bir göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür. Rum kategorisinin özellikle son haftadaki yüksek kullanım oranı ise, referandumun gerçekleştiği bu haftada planı reddeden Rum tarafına yönelik olumsuz eleştirileri kapsamaktadır. Halkın Sesi gazetesinde Kıbrıslı kimlik kategorisinin tüm haftalardaki düşük kullanım sıklığı, bu kimlik kurgusunun merkeze alınmadığını göstermekte ve bu durum Türk milliyetçilik söylemi çerçevesine sahip gazetenin bu söylemiyle bağdaşmaktadır.

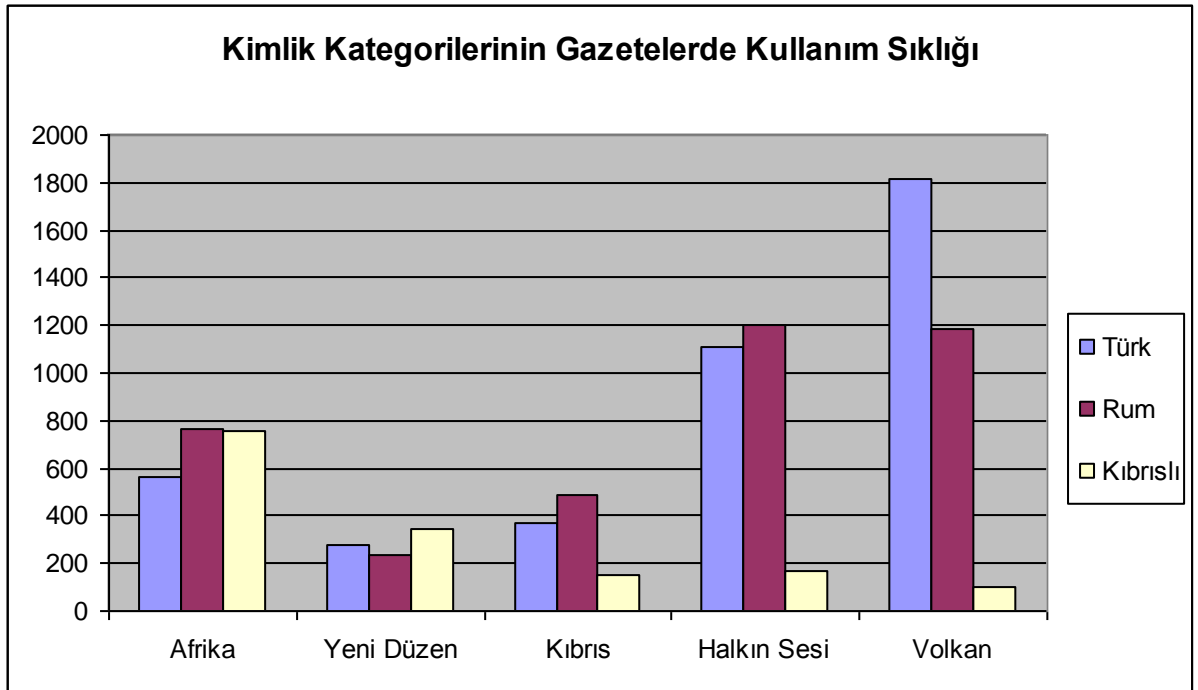

Grafik-5

Referandum sürecinde ‘hayır’ı destekleyen, statükocu ve dolayısıyla Denктаşçı olduğu bilinen **Volkan** gazetesinde kimlik kategorilerinin kullanım sıklığını gösteren Grafik-5’deki tabloya ilk bakışta gazetede Türk kategorisinin tüm haftalardaki yüksek kullanım sıklığı dikkat çekmektedir. Türk kategorisindeki bu yüksek oran, Türk kimliğine vurguyla Türk milliyetçilik söylemine bağlı gazete için olağan görünmektedir. Grafik-5’de Rum kategorisinin de yüksek bir kullanım sıklığına sahip olduğu gözlenmektedir ki bu durum, aşağıda da açıklanacağı gibi, Türk kimliğinin Rum öteki üzerinden kurulduğuna dair bir değerlendirme yapmaya olanak sağlamaktadır. Referandumun yapıldığı son haftada Türk ve Rum kimlik kategorilerinin birbirine yakın bir kullanım oranına sahip olması, bu kimlikler arasındaki karşıtlık kurgusunun bu haftadaki yoğunluğuna işaret etmektedir. Volkan gazetesinde Kıbrıslı kimlik kategorisinin oldukça düşük bir kullanım oranına sahip olması da, Türk milliyetçilik söyleminde Türklük milli kimliği altında sadece bir coğrafi ayırım olması noktasında kabul edilen fakat bunun dışında genel olarak

reddedilen Kıbrıslı kimlik kurgusunun, gazetenin bağlı olduğu bu söylemde yer bulamadığının bir göstergesidir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, Türk, Rum ve Kıbrıslı kimlik kategorilerinin gazetelerde toplam kullanım sıklığını gösteren aşağıdaki grafik duruma netlik kazandıracaktır:

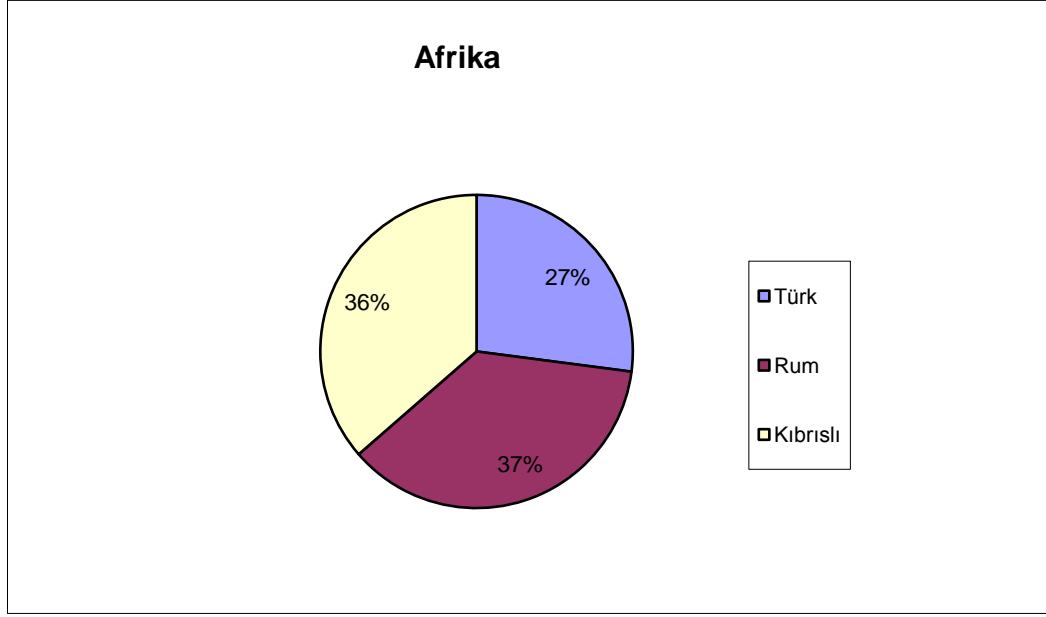

Grafik-6

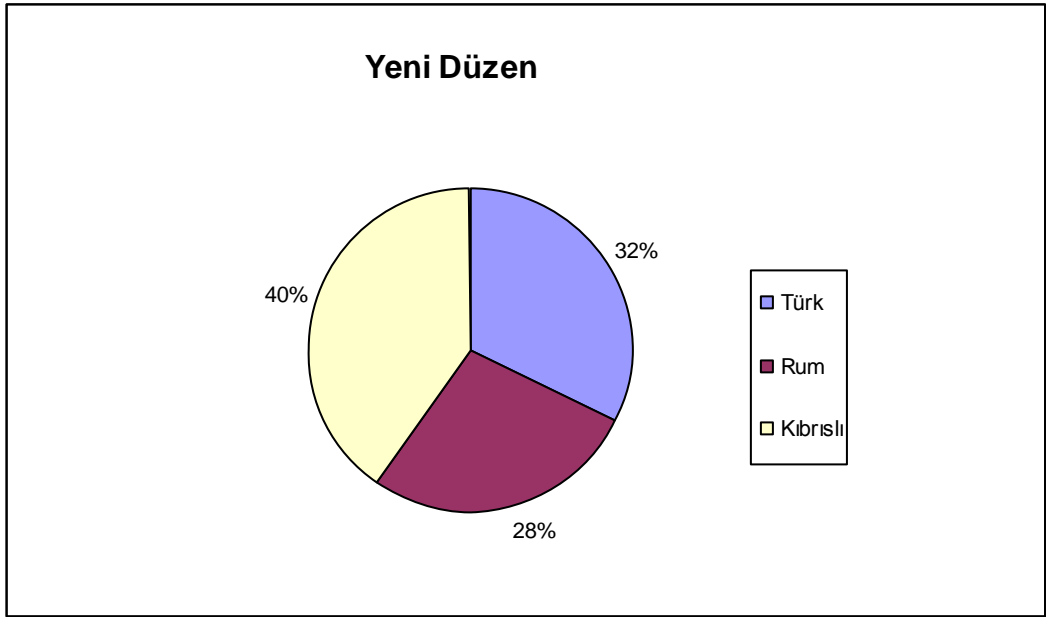
Yukarıda Grafik-6’da görüldüğü üzere, **Volkan** ve **Halkın Sesi**’nde Türk ve Rum kimlik kategorilerinin Kıbrıslı kategorisine oranla yoğunluğu, diğer (evetçi) gazetelerden farklı olarak dikkat çekmektedir. Türk milliyetçiliği söylemine sahip bu gazetelerde Kıbrıslılık yeni ve farklı bir kimlik tasavvuru olarak değil, yukarıda da ifade edildiği gibi çoğunlukla Türklüğün yerel bir şubesi olarak konumlandırılmaktadır. Buna karşın referandumda ‘evet’i destekleyen **Afrika** ve **Yeni Düzen** gazetelerinin söylemlerinde farklı bir kimliksel duruş olarak ortaya

konan Kıbrıslılık vurgusu, bu kimlik kategorisinde görülen yoğunlukta gözlemlenmektedir.

Kimlik kategorilerinin gazeteler bazında yüzde oranları ise aşağıdaki grafiklerde görüldüğü gibidir:

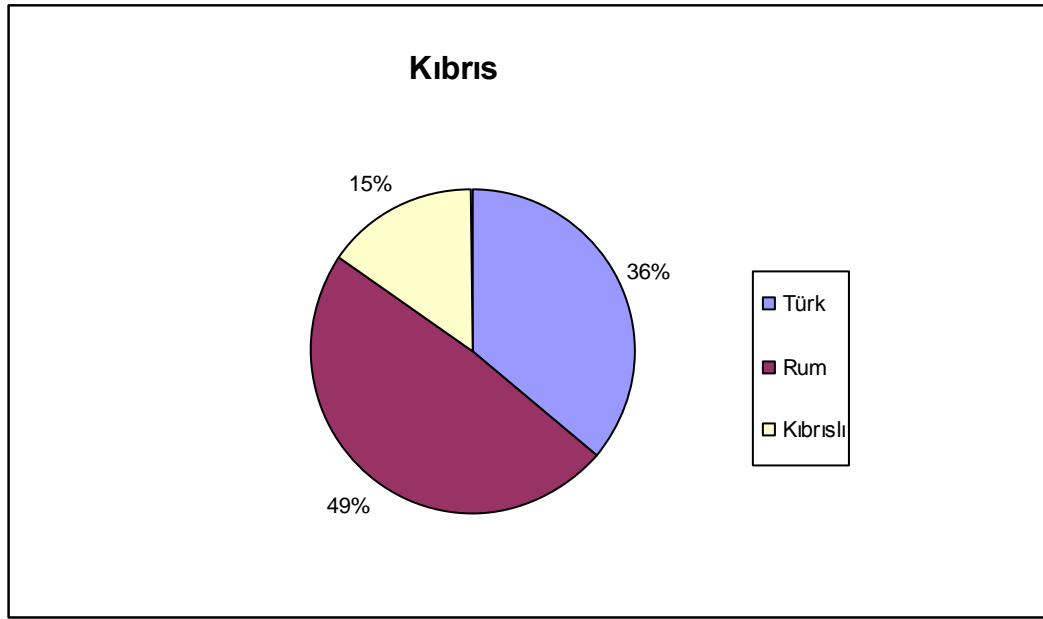

Grafik-7

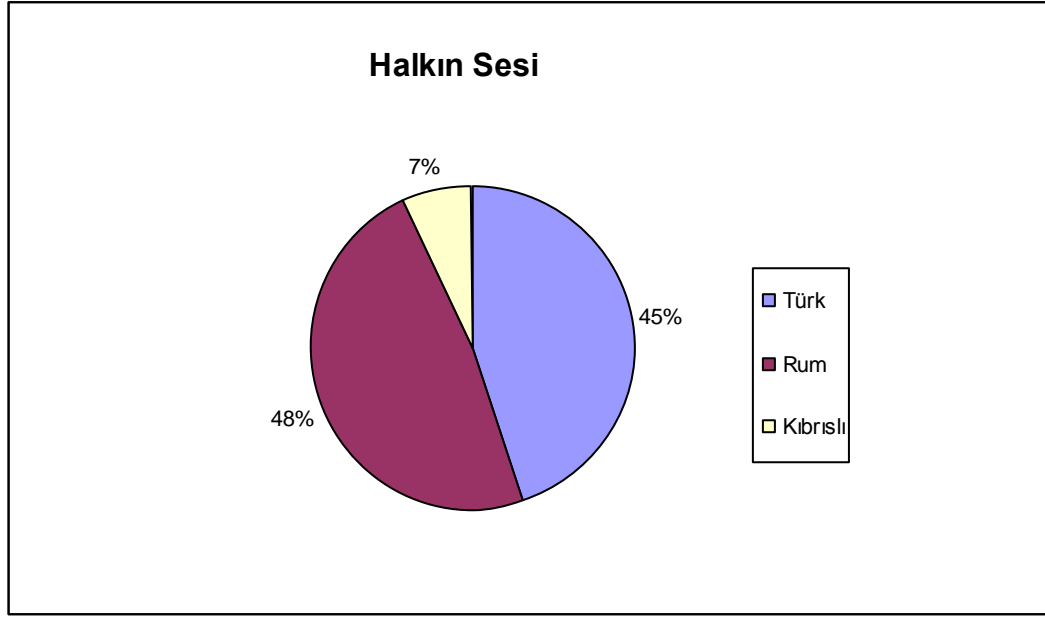

Grafik-8

Grafik-7 ve Grafik-8’de, **Afrika** ve **Yeni Düzen** gazetelerinde Türk, Rum ve Kıbrıslı kimlik kategorilerine ait yüzde oranlarının birbirine yakın sayısal veriler içerdiği görülmektedir. Diğer gazetelerden farklı olarak, referandumda ‘evet’i destekleyen bu iki gazetede Kıbrıslı kategorisinin daha yüksek bir yüzde oranına sahip olduğu da dikkat çekmektedir. Grafik-7’de görülen Afrika gazetesinde, Kıbrıslı kategorisi ile nerdeyse eşit olan Rum kategorisi oranının yksekliliğini ise, Kıbrıslılığın ve dolayısıyla Rumlarla birleşmenin desteklenmesi bağlamında Yeni Düzen’e göre daha radikal bir söyleme sahip olan gazetenin bu söylemiyle ilişkilendirerek değerlendirmek mümkündür.

Grafik-9

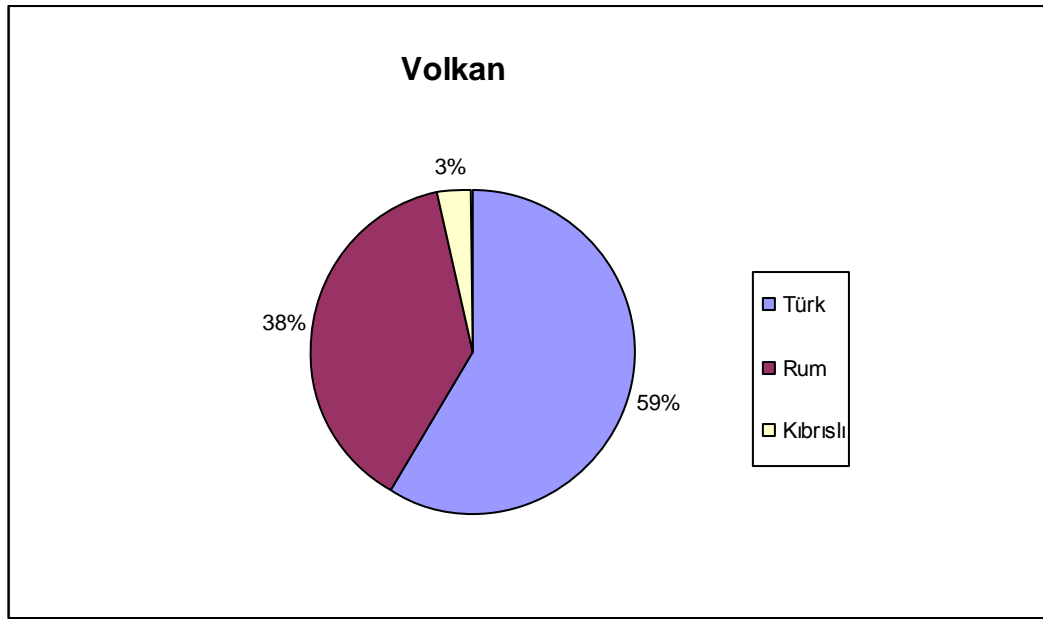
Grafik-10

Grafik-9 ve Grafik-10'da görüldüğü gibi, **Halkın Sesi** ve **Kıbrıs** gazeteleri Rum kategorisinin en yüksek oranda yer aldığı gazetelerdir. Kimliklenme sürecinde 'biz' kurgusu daima 'öteki' üzerinden inşa edilmekte veya 'öteki' üzerinden kurulmaktadır. Dolayısıyla Kıbrıs ve Halkın Sesi gazetelerinde 'Rum' kategorisinde gözlemlenen bu yoğunluk Rum kimliğini öteki olarak konumlandıran KıbrıslıTürk ya da Türk kimlik kurgusunun inşasına yönelik bir çerçeveleme stratejisine işaret etmektedir.

Kuzey Kıbrıs'ta en yüksek tiraj oranına sahip **Kıbrıs** gazetesi ise yüzde oranlarında tüm kategorilerde en az ve en çok arasında ortadadır. Her dönemde iktidar yanlısı bir yayın politikası izleyen gazetede Kıbrıslılık ne Volkan'daki gibi reddedilmekte ne de Afrika'daki gibi etnik ayrımın üzerini örtmektedir. Gazetenin güçlü kalemlerinden Hasan Hastürer'in köşe yazısından alıntılanan aşağıdaki örnekte

de görülebileceği gibi Kıbrıslılık etnik aidiyetleri de içine alan bir üst kimlik tasavvuru olarak kurgulanmaktadır:

“...Kıbrıslı Türkler Türklüklerini, Rumlar da Rumluklarını unutmadan Kıbrıslılık bilinciyle, kavga etmeden bu ülkeye sahip çıkmayı başardıkları zaman pek çok senaryo uygulanabilirliğini yitirir...” (8 Nisan 2004, Hasan Hastürer)

Grafik-11

Grafik-11’de görüldüğü gibi, örneklem dahilinde en önde gelen ‘hayırcı’ gazete olarak **Volkan** ‘Türk’ kategorisine en yoğun, ‘Kıbrıslı’ kategorisine ise en az yer veren gazetedir. Daha önce de ifade edildiği gibi, Türk milliyetçilik söylemine sahip gazetede bundan dolayı ‘Türk’ kimlik kategorisinin yoğunluğu anlaşılır bir durum olmakla birlikte, % 3 oranındaki ‘Kıbrıslı’ kategorisi Türklüğün ötekisi olarak temsil edilmektedir. Ada üzerindeki Türk varlığı için büyük bir tehlike olarak değerlendirilen Annan Planı’na ‘evet’i savunmaları nedeniyle de Kıbrıslı(lar)ın

ötekilik konumu meşrulaştırılmaktadır. Aşağıda Volkan gazetesi yazarlarından eski TMT'ci Hasan Keskin'e ait ifadelerde bu ötekileştirmeyi açıkça görmek mümkündür:

“...Kuzeyde ise üç buçuk Maronit'i saymazsanız iki millet var; Türkler ve Kıbrıslılar... yani 70 bin kişi Türk'üm demiyor, demekten utanıyor ve ben Kıbrıslıyım diyor... Kıbrıslıların Türkiye sevgisi karşılıksız değil, hiç değilse AKP iktidarda iken karşılıksız değil. AKP için de varsa yoksa kuzeyde yaşayan Kıbrıslılar. AKP Kıbrıs'taki Türkleri kaale bile almıyor...TMT ruhu ile mücadelemize devam edeceğiz. Rum-Yunan ikilisinin yanına Kıbrıslı milleti eklense ne olur eklenmese ne olur? Olacak olan tarihe altın harflerle yazdığımız sayfalara bir yenisini eklememizdir...”
(6 Nisan 2004)

“...Türk bayrağını yakanlar Türk bayrağına yumurta atanlar daha doğrusu Türk bayrağı asılı evleri yumurta yağmuruna tutanlar elbette Türk değillerdir... Bunu yapanların Kıbrıslı milleti mensupları olduğu kesindir. Bunu yapanların işbirlikçiler olduğu kesindir...” (9 Nisan 2004)

“...ilahlar öyle istedi diye kardeş kardeşe düştük. Biz KKTC dedik, kardeşlerimiz Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti dediler. Biz Türk dedik, kardeşlerimiz Rum dediler. Biz Türkiye ile birlikte AB dedik, onlar Rum'la birlikte AB dediler. Biz Rum'a güvenmeyin dedik, onlar Rumlar kardeşimiz dediler... Sonunda biz evlerimize Türk bayrağı astık, onlar Ermeni'den kopya ettikleri sözde Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti bayraklarını astılar. Sandıklara taşındık, biz Türklük dedik, onlar Kıbrıslılık dediler. Ve sonuçta Rumlardan büyük bir kazık yediler...” (26 Nisan 2004)

“...Kastettiğim gençlerimizin bazılarıdır. Kastettiğim Türk milleti gençliği değildir. Kıbrıs milleti gençliğidir...” (30 Nisan)

Yazarın özünü açıkça ortaya koyduğu ve gazetenin ait olduğu Türk milliyetçilik söyleminde Kıbrıslılık kimlik tasavvuru bir ötekilik çerçevesi içinde temsil edilmektedir. (Son örnekte görülebileceği gibi, referandum ertesinde ‘kardeşlerimiz’ olarak nitelendirilmelerine rağmen Kıbrıslılar ‘onlar’dır.) Volkan gazetesinin bir ucunda yer aldığı ideolojik yelpazenin diğer ucunda bulunan **Afrika** gazetesi ise tam tersi olarak, ‘Türk’ kategorisinin en az, ‘Kıbrıslı’ kategorisinin de Yeni Düzen’den sonra en çok yer aldığı gazetedir. Afrika ‘da Kıbrıslılık kimi zaman Rum’u kimi zaman Türkiyeli’yi kimi zaman da her ikisini birden öteki olarak konumlandırılan bir kimlik tasavvuru olarak kurgulanmaktadır. Köşe yazarları tarafından ‘Kıbrıslılar olarak’ ya da ‘biz Kıbrıslılar’ ifadelerinin çokça kullanıldığı gazetede Kıbrıslılık, çoğunlukla ada üzerinde yaşayan Türk ve Rum toplumlarının ortak özelliklerine vurgu dahilinde etnik ayrımın dışlandığı bir üst kimlik olarak anlamlandırılmaktadır:

“...Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türklerin en önemli ortak özellikleri, çocuklarına ve torunlarına olan aşırı bağlılıkları ve aşırı sevgileridir. Kumar, kerhane, kabare gibi erkeksel alışkanlıklarımız da ortak olmakla birlikte; çocuklarımıza aşırı düşkünlük; Kıbrıslıyı dünyadaki diğer canlılardan ayıran özelliklerin başında gelir!...” (10 Nisan, Serhat İncirli)

“Kıbrıslı olmanın hasletlerindedir bu! Erotizm de, müstehcenlik de hayatımızın her demine işlemiş. Manilerimizden türkülerimize, günlük konuşmalarımızdan esprilerimize kadar..” (19 Nisan, Mehmet Levent)

“...Biz Kıbrıslıyız.. Sıcak öğle saatlerinde uyumayı; piknikte sadece tuz ekleyip; taze ve de sağlıklı kuzu etiyle; yağlı kolesterollü kebab yemeyi severiz. Biz küfrederek konuşuruz, ama yüreğimiz sevgi dolu olduğundan, bu küfürler birbirimize olan sevgi ve saygımızın yemek sonrası tatlısı gibidir...” (20 Nisan, Serhat İncirli)

“...Kıbrıslıların en belirli özelliklerinden biri de sorunlarını gürültüsüz patırtısız tartışmaları ve bu sonuca varabilmeleri veya varamamalarıdır. Ama bu davranışta şiddet yoktur...” (23 Nisan, Salih Çelebi)

Yukarıdaki grafiklerde evetçi gazetelerin (Kıbrıs, Yeni Düzen ve Afrika) Kıbrıslılığa, hayırcı gazetelerinse Türklüğe vurgusu açıkça görülmektedir. Bunun yanında ‘Rum’ kategorisinin ‘Türk’ kategorisine yakın sayısal verileri, Rum kimliğinin ötekileştirilmesi bağlamında tüm gazetelerde göze çarpmaktadır. Özellikle evetçi gazetelerde, ‘Rum’ ve ‘KıbrıslıTürk’ kimliklerinin, aynı köşe yazısı hatta aynı cümle içerisinde ayrı kimlik kategorileri olarak temsili de bir karşıtlık kurgusu temelinde ‘Rum’ kimliğinin ötekileştirildiğini göstermektedir.

Dolayısıyla, Kıbrıs Türk basınında gözlemlenen bu kutuplaşmaya rağmen ‘evetçi’ ya da ‘hayırcı’ tüm gazetelerde, milliyetçilik söyleminin çerçevelendirilmesinde temel olan biz/onlar karşıtlığı çerçevesinde, ‘Türk’ ve ‘Rum’ kimlik kategorileri birbirinin ötekisi olarak temsil edilmekte ve böylelikle egemen çerçeve olarak Türk milliyetçiliği yeniden üretilmektedir. Gazetecilik pratiğinde ‘ters piramit kuralı’ olarak isimlendirilen, haber metninin içeriğini açık ve kesin ifade eden ve haber metninin temel önermesini yansıtmayı amacıyla mümkün olduğunca az sayıda kelime ile etkisini çoklaştıracak şekilde yapılandırılan haber başlıklarının okuyucunun olayı/durumu nasıl tanımlayacaklarına işaret ettiğini ve çok önemli

metinsel ve bilişsel işlevleri olduğunu ifade eden Van Dijk'a (1991;50-51) paralel olarak Pan ve Kosicki de sözdizimsel yapının en güçlü çerçeveleme aracının haber başlığı olduğunu ve bunun okuyucunun aklında belirli sözdizimsel yapıya ait kavramların aktive edilmesini sağlayan en geçerli ipucu olduğunu, haber metninin konusunu oluşturan olaya belirli bir bakış açısı sunduğunu ifade etmektedirler (1993:59-60). Bu bağlamda, örneklem dahilindeki tüm gazetelerden seçilen aşağıdaki bazı manşet ve haber başlıklarında Türk milliyetçiliği genel çerçevesi içinde karşıtlık çerçevesinin kuruluşuna dair örneklere yer verilecektir:

Kıbrıs Gazetesi

“Türkler Memnun Rumlar Rahatsız” – 2 Nisan, 5. sayfada üst başlık

“Rumlar Tek Başına ‘Hayır’ Derse, Cezasını Türkler Çekmez” – 11 Nisan, 4. sayfada üst başlık

“KTMMOB, Halka ve Rumlara ‘Evet’ Çağrısı Yaptı” – 14 Nisan, 17. sayfada haber başlığı

“Talat: Rumlar Paylaşmakla Karşı Karşıya Kalacakları Ortaklığı Kıskanmaya Başladı” – 14 Nisan, 9. sayfada haber başlığı

“Rumlar Çözümün Gerçekleriyle Karşılaştılar ve Korktular” – 17 Nisan, 5. sayfada üst başlık

“Annan Rumların Güvence Talebini Kabul Etti” – 20 Nisan, 23. sayfada üst başlık

“Güvenlik Konseyi’nin Kararı Rumları ‘Evet’e Yönlendirecek” – 22 Nisan, 21. sayfada üst başlık

“Kıbrıs Türk ve Rum Örgütler ‘Evet’ Çağrısı Yaptı” – 22 Nisan, 7. sayfada başlık

“Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti’ne Türklerden Evet, Rumlardan Hayır” – 25 Nisan, 1. sayfada manşet

“Rumların ‘Hayır’ı Türklerin Kararını Ortadan Kaldırmaz” – 26 Nisan, 9. sayfada üst başlık

“Rum’a Şamar” – 28 Nisan, 1. sayfada manşet

Volkan Gazetesi

“Rumlar Bayram Ediyor” – 1 Nisan, 6. sayfada üst başlık

“Asla Rum’un Uşağı Olmayacağız” – 2 Nisan, 2. sayfada haber başlığı

“Bu Şartlarda Referandum Türk Milletine İhanettir” – 2 Nisan, 6. sayfada üst başlık

“100 Bin Rum Kuzeye Dönecek” – 3 Nisan, 3. sayfada üst başlık

“60 Bin Türk’ü Adadan Atacak” - 7 Nisan, 1. sayfada manşet

“Türlere Sağlanan Haklar Ortadan Kalkacak” – 8 Nisan, 9. sayfada üst başlık

“Rum Sevinçten Göbek Atıyor” – 11 Nisan, 8. sayfada haber başlığı

“Türk Ulusu Denктаş’a Destek İçin Miting Meydanlarında” – 15 Nisan, 2. sayfada üst başlık

“Rum Hayır Diyecek Diye Biz Evet Diyemeyiz” – 15 Nisan, 5. sayfada üst başlık

“KKTC’den Vazgeçersek Rum’un Azınlığı Oluruz” – 17 Nisan, 2. sayfada üst başlık

“Lefkoşa’ya 10 Bin Rum!” – 18 Nisan, 1. sayfada manşet

“Yeşilirmak Rum’a Verilemez” – 21 Nisan, 14. sayfada üst başlık

“Türkleri Güney’de Görmek İstemiyorlar” – 24 Nisan, 4. sayfada üst başlık

“Rumlar Karmi’yi Bastı!” – 26 Nisan, 1. sayfada manşet

Halkın Sesi Gazetesi

“Annan Planı’nın Rumlar İçin Olumlu Yönleri” – 1 Nisan, 9. sayfada üst başlık

“Rumların İlk Tepkisi: Hayır” – 9 Nisan, 2. sayfada alt başlık

“Rumlar Bölünüyor!” – 11 Nisan, 24. sayfada üst başlık

“Rumların Son Kartı” – 14 Nisan, 29. sayfada üst başlık

“Talat: Rum, ‘Hayır’ın Bedelini Ödemelidir” – 19 Nisan 1. sayfada manşet

“Avrupa’dan Rumlara Baskı” – 21 Nisan, 1. sayfada manşet

“Dünya Basını Rumları Topa Tuttu” – 26 Nisan, 16. sayfada üst başlık

“Türkler Sözcülerinde Durdu” – 26 Nisan, 16. sayfada alt başlık⁸⁵

“Rum, Avrupalıyı Yine Tuşa Getirdi” – 30 Nisan, 1. sayfada manşet

Afrika Gazetesi

“Türk ve Rum Partiler Liderleri Ledra Palace’da Görüştü” – 6 Nisan, 7. sayfada haber başlığı

“Türk Listesi Sır Gibi Saklanıyor!” – 12 Nisan, 6. sayfada haber başlığı

“Tehditle Ruma Evet Baskısı” – 17 Nisan, 1. sayfada manşet

“Ambargonun Kaldırılmasına Rum Engeli!” – 26 Nisan, 3. sayfada haber başlığı

“Talat: Rumların Üyeliği Dondurulsun” – 27 Nisan, 7. sayfada haber başlığı

Yeni Düzen Gazetesi

“Başbakan Talat: Rumlar Çözümde Korktular” – 17 Nisan, 7. sayfada üst başlık

“ABD’den Rumlara Uyarı!” – 17 Nisan, 8. sayfada haber başlığı

“Rumlar Fena Başlayacak!” – 24 Nisan, 4. sayfada haber başlığı

---

⁸⁵ Referandum sürecindeki evet/hayır kutuplaşmasında taraf olmadığını iddia eden Halkın Sesi gazetesinin 26 Nisan tarihli sayısında yukarıda ifade edilen iki haberin aynı sayfada yer alması ve ‘Rumları’ olumsuzlayan haberin üstte ‘Türkleri’ olumlu bir nitelemeyle temsil eden haberin altta bulunması ‘Türk’ ve ‘Rum’ karşıtlığının kurulmasına bağlı Türk milliyetçilik söyleminin yeniden üretimini örnekleemektedir.

“TC Dışışleri Bakanı Gül: Statükocu Rumlar!..” – 28 Nisan, 5. sayfada haber başlığı

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, ‘Türk’ ve ‘Rum’ karşıtlığının Yeni Düzen ve Afrika gazetelerinde diğerlerine oranla haber başlıklarında daha az kurulmasına rağmen, tüm gazetelerde bu iki kimlik ‘Rumlar’ ve ‘Türkler’ şeklinde genelleştirilerek, hatta kimi zaman yalnızca ‘Türk’ ve ‘Rum’ şeklinde kişileştirilerek⁸⁶ temsil edilmektedir. Böylelikle ‘öteki’nin stereotipleştirildiği bir söylemsel kurgu, bahsedilen başlıklarda çoğunlukla söyleyenin de gizlenmesiyle halkın ortak sesine dönüştürülmekte ve tüm bunlar milliyetçilik söyleminin çerçevelendirilişinde ve dolayısıyla yeniden üretiminde başat rol oynamaktadır.

Kuzey Kıbrıs’ta Türk milliyetçiliği söylemsel çerçevesinin kuruluşunda ve yeniden üretiminde bu söylemin bir diğer ayağı olarak Türkiye ulusal basınında da aynı temsil süreçlerinin geçerli olduğu görülmektedir. Bu çalışma kapsamında Türkiye ulusal basınında farklı yönelimleri olan Hürriyet ve Cumhuriyet gazeteleri üzerinde yapılan analizde, Hürriyet’in iktidar yanlısı ve dolayısıyla referandumda ‘evet’ten yana tavrı, Cumhuriyet gazetesinin ise iktidara muhalif ve dolayısıyla ‘hayır’cı ve Denктаşçı tavrı göze çarpmaktadır. Fakat her iki gazete de, Türk milliyetçiliği çerçevesi dahilinde Rum toplumunun ötekileştirilmesine paralel olarak, Kıbrıs’ta yaşayan Türk toplumu Türkiye’dekilerle birlikte ‘biz’ kategorisi içinde ve Türklük kimliği altında basit bir coğrafi ayrımı ifade eden ‘Kıbrıslı Türkler’/‘Kıbrıs Türkleri’ ya da çoğunlukla yalnızca ‘Türk’ olarak temsil edilmektedir.⁸⁷

---

⁸⁶ *Rum Avrupalı’yı Yine Tuşa Getirdi*, Halkın Sesi, 30 Nisan; *Rum’a Şamar*, Kıbrıs, 28 Nisan; *Rum Sevinçten Göbek Atıyor*, Volkan, 11 Nisan; *Tehditte Ruma Evet Baskısı*, Afrika, 17 Nisan

⁸⁷ Örneğin Hürriyet gazetesinde; “İsviçre’de Kıbrıs masasından çözüm isteyen taraf olarak kalktık. Yunan ve Rum tarafı ise itirazlarını sürdürdü... Ancak yeni planı ‘Herşey Türkler lehine’ diye

III.3.2. Annan Planı'na Evet-Hayır Tartışmalarında Türkiyeli Kimliğinin Çerçevesi

Yukarıdaki örneklerde de görülebileceği gibi ideolojik duruşu ne olursa olsun tüm gazetelerde Türk ve Rum kimlikleri ayrı kategoriler olarak temsil edilerek Türk milliyetçilik söylemi yeniden üretilmektedir. Fakat bunun yanında, 'Türk' kategorisi altında da Kıbrıslı Türk'e karşı Türkiyeli Türk'ün ötekileştirilerek 'Türkiyeli/Kıbrıslı' karşıtlığı temelinde Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemi inşası ve yeniden üretimi de dikkat çekmektedir.

1974 müdahalesi sonrasında adaya yoğun bir şekilde Türkiye'den gelen insanlarla karşılaşılması, Kuzey Kıbrıs Türk toplumunun kolektif kimliklenme sürecinde yeni bir 'öteki' kurgusu inşa etmiştir. Kendilerinden kültürel olarak farklı

---

niteleyen Rum tarafı ve Yunanlılar geç saatlere kadar ayak sürüdü... Şimdi Kıbrıs'ta son sözü, 24 Nisan'da Rum ve Türkler söyleyecek" (1 Nisan) ifadelerine yer verilen haberde 'kalktık' fiilindeki 'biz' öznesi, Kıbrıs Rum tarafının Türk milliyetçilik söyleminin belkide en önemli 'öteki'si 'Yunanlı' ile eşleştirilmesi ve 'ayak sürüdü' şeklinde olumsuzlanması, Kıbrıs'ta yaşayanların Rum ve Türk olarak etnik kimlikleri temelinde temsil edilmesi bağlamlarında Türk milliyetçilik söyleminin yeniden üretimi yapılmaktadır.

Son Dakikada Ahlaksız Teklif (2 Nisan) manşetiyle yayınlanan haberin 'Rum ve Yunan tarafı, Kıbrıs görüşmelerinin son anında Türk tarafına 'Gelin masadan kalkıp bu anlaşmayı birlikte bozalım' teklifini getirdi' şeklindeki giriş cümlesinde açıklandığı gibi Rum ve Yunan tarafının masadan kalkıp anlaşmayı bozma teklifi, 'ahlaksız' olarak nitelendirilmekte ve bu teklifi yapan taraf olan 'Rum ve Yunan ikilisi' bu şekilde ötekileştirilmektedir.

Türk Listesi Sır Gibi Saklanıyor (11 Nisan) manşetli haberde bahsedilen 'Türk listesi' KKTC tarafından BM'ye verilmesi taahhüt edilen Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan Türkiyeli Türkler listesidir ve haberin giriş cümlesinde bu ifade edilmektedir, fakat büyük puntolarla manşete taşındığında, 'Türkiyeli' nitelemesi kullanılmaksızın bu insanlar 'Türk' kategorisi dahilinde temsil edilmektedir.

Kıbrıs'ta Bir İlk (13 Nisan) başlıklı bu haberin giriş cümlesindeki '... ilk kez bir Türk başbakan Rum kesimini ziyaret etmiş oldu' ifadesinde geçen 'Türk başbakan' KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat'tır ve Talat 'Kıbrıslı Türk' nitelemesi kullanılmaksızın, yukarıdaki örnekte olduğu gibi, 'Türk' kategorisi içinde temsil edilmektedir.

Türk ve Rum 'evet'çilerden Ortak Bildiri (22 Nisan) başlıklı bu haberde ise, Kıbrıs'ta 'evet' yanlısı gruplar Kıbrıslılık ortak zemininde değil Türk ve Rum milliyetçilik söylemlerinin birbirine karşıt iki kategorisi 'Türk' ve 'Rum' etnik ayrımına dayalı olarak temsil edilmektedir.

ABD: Türkleri Kutlarız (25 Nisan) başlıklı ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya dair haberde de, büyük bir çoğunlukla Annan Planı'na 'evet' diyen Kıbrıslı Türkler haberin başlığında yalnızca 'Türk'lük kimlikleriyle öne çıkarılmakta ve temsil edilmektedir.

olduğu görülen ve zaman içinde kuzeyde yaşayan yerli halkı sayıca geçen bu insanların ötekilik konumları, demografik yapının bozulması, siyasi iradenin gaspedilmesi, mülk haklarının sorunlu hale gelmesi, adi suç oranlarının artması bağlamlarında daha da pekiştirilmiştir. Kıbrıslı kimliğine vurguyla ‘Türkiyeli’nin ötekileştirilmesi, Kıbrıs Türk siyasetinde sol söylemin ana maddelerinden biri olmuştur. Fakat, sağ söylemde Kıbrıslılığın Türk milli kimliği altında coğrafi bir ayrımı nitelemesi bağlamında da olsa her zaman yer alışı, ‘Türkiyeli’ kimliğinin örtük bir şekilde ötekileştirilmesini beraberinde getirmiştir.

KıbrıslıTürk milliyetçilik söyleminde Türkiyeli kimliği çoğunlukla oryantalist bir çerçevede doğulu-batılı ya da geri kalmış-modern karşıtlıkları ekseninde ötekileştirilmektedir. Afrika gazetesi Genel Yayın Yönetmeni ve yazarı Şener Levent’in 10 Mart 2006 tarihli ‘Bizi Saymayın’ başlıklı yazısı, Türkiyeli ve Kıbrıslı karşıtlığına dayalı oryantalist çerçevede ötekileştirmenin güzel bir örneğidir:

“Nüfus sayımı mı var? Beni saymayın... Trabzonlu Mustafa’yı sayın... Eskişehirli Mehmet’i, Adapazarlı Yaşar’ı ve Diyarbakırlı Bahadır’ı sayın... Tanti’nin mahallesinde eski çocukluk arkadaşım Erkan’ı saymayın... Evlerde uyuyanları saymayın... Pansiyonlarda, parklarda, garajlarda ve eski hurda otomobillerde uyuyanları sayın... Uçakla gelenleri değil feribotla gelenleri sayın... Hataylı İbrahim’i sayın... Hiçbir kriminali yok İbrahim’in... Polis kayıtlarına geçmemiş daha... Her akşam arabesk dinler Deveciler sokağında... Bir işi bitirmeden başka işe başlar... Bazan garson... Bazab bulaşıkçı... Parası yoksa kiraathanede sabahlar... Efkar bastıkça bir ‘Samsun’ yakar... ‘Samsun’ içenleri sayın... ‘Benson’ içenleri saymayın... Kahve içenleri bırakın... Çay içenlere bakın... Camide boş yer

kalmayınca, namazını arka sokakta kılacak kadar mümin olanları sayın... Paris modası şapka giyen hanımlara boşverin, türban giyen hanımları sayın.. ‘Yahu’ diye söze başlayanları saymayın, ‘Lan’ diye söze başlayanları sayın... Soyadını büyük Kartaca kumandanından aldığı için Lefkoşa’nın bir numaralı kebabçısı Saffet Anibal’ı saymayın... Sayacaksanız, bir gecede yedi evi birden soymayı başaranları sayın.....”

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı gibi, ‘Türkiyeli’ ‘Kıbrıslı’dan daha az modern, daha çok dindar, daha çok görgüsüz, daha çok kaba ve daha çok suçludur. Bu yüzden ‘Türkiyeli’ biz kategorisinin dışında kötü olan ötekidir. Ötekine yüklenen bu olumsuz temsil sol siyasetin sahiplendiği Kıbrıslı Türk milliyetçilik söyleminin zenofobik karakterini ortaya koymaktadır⁸⁸.

Kuzey Kıbrıs’ta iktidarın büyük ortağı CTP’nin yayın organı **Yeni Düzen**, en çok satış oranına sahip **Kıbrıs** ve Evet ve Hayırcılara mesafeli olduğunu iddia eden **Halkın Sesi** gazetelerinde ve Türk milliyetçiliği söyleminin Kuzey Kıbrıs’taki en önemli temsilcisi konumunda olduğu iddia edilebilecek ‘Kıbrıs Türkünün Sesi’ ve ‘Yolumuz Türkiye’nin Yoludur’ üst başlıklarıyla yayınlanan **Volkan** gazetesinde (bu ayırım Volkan’ın bazı köşe yazılarınca eleştirilmesine rağmen), özellikle Annan Planı’nda öngörülen vatandaşlık listelerinin hazırlanarak BM’ye sunulması, kuzey ve güney arasında mal-mülk değişimi ve yer değiştirecek olan insanları konu alan haberlerde ve köşe yazılarında öne çıkan ve çoğunlukla ‘TC kökenli’, ‘TC uyruklu’, ‘Türkiye kökenli’, ‘Türkiyeli’ kavramlarıyla nitelenerek temsil edilenlerin Kıbrıslı olanlardan ayırt edildiği ve bu şekilde Türkiyeli/Kıbrıslı karşıtlığı kurularak Kıbrıslı

---

⁸⁸ Bu şekilde, Kıbrıslılığın, daha önce bir direniş kimliği iken, özcü bir kimlik siyasetine dönüşerek sabitlendiğini ve merkeze yerleştirildiğini ifade eden Alankuş, Avrupalı(beyaz)heteroseksüellerkeğin kimliği olmaktan çıkarılarak ötekine (Türkiyeli’ye) açılması gerektiğini vurgulamaktadır (2008:62).

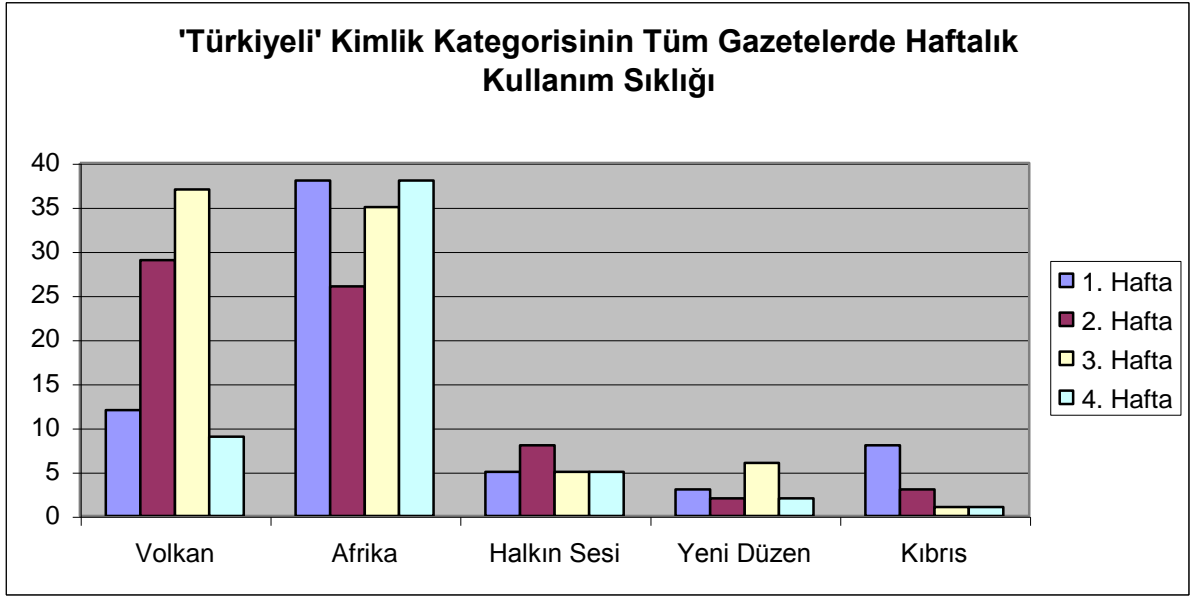
Türk milliyetçilik söyleminin yeniden üretildiği görülmektedir. **Afrika** gazetesinde Türkiyeli Türklere yönelik ötekileştirme daha farklı bir yapıda olduğu için bu gazetedeki metin örneklerine ve bu örnekler dahilinde yapılacak analize daha sonra yer verilecektir, ancak öncelikle tüm gazetelerdeki köşe yazıları bağlamında yapılan nicel içerik analizinin verilerini değerlendirmek gerekmektedir. Bu analiz için, Türkiyeli kategorisine Volkan, Halkın Sesi, Kıbrıs ve Yeni Düzen’de, yukarıda da ifade edildiği gibi, ‘Türkiyeli, TC uyruklu, TC kökenli, Türkiye kökenli, Anadolu kökenli⁸⁹’ nitelermeleri, Afrika gazetesinde ise bunlara ek olarak ‘Anadolu’dan taşınan nüfus, Türkiye’den taşınan/aktarılan nüfus, yasadışı nüfus, yerleşik’ kavramları dahil edilmiştir.

‘Türkiyeli’ kategorisinin 5 gazetede ki köşe yazılarında haftalara göre kullanım sıklığı aşağıdaki grafikte gösterilmektedir⁹⁰:

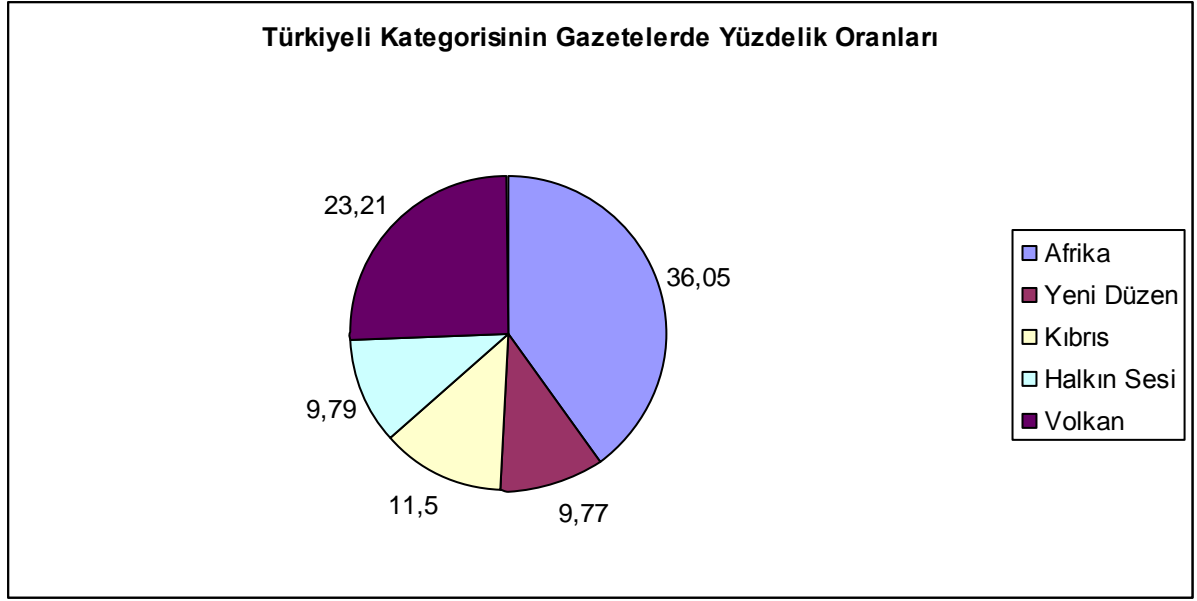
⁸⁹ Bu nitelermelerde kullanılan ‘köken’ kelimesi Türkiye’den Kuzey Kıbrıs’a gelen insanlarla Kuzey Kıbrıs’ta yaşayan yerli halk arasındaki temel ayrımı imlemekte, dolayısıyla ‘TC kökenli, Türkiye kökenli, Anadolu kökenli’ nitelermeleri ile oluşturulan anlamlandırma stratejisi soybirliği vurgusuna dayalı Kıbrıslı Türk kimlik kurgusunu ya da ‘adallık’ temelindeki Akdeniz kültürüne vurguyla Kıbrıslılığı merkeze alan milliyetçilik kurgusunu yeniden üretmektedir.

⁹⁰ Grafiğe ait ham veri EK-7 de verilmektedir.

Grafik-12

Köşe yazıları bağlamında yapılan analizin sonuçlarını gösteren Grafik-12’de görüldüğü gibi, gazeteler bazında ‘Türkiyeli’ kimliğinin kullanım sıklığı haftalara göre değişen oranlardadır. Annan Planı kapsamında KKTC hükümetinin BM’ye vermeyi taahhüt ettiği 45 bin kişilik vatandaş listesinin oluşturulması konusunun haber metinlerinde gündemde olduğu Nisan ayının 1. ve 2. haftaları dışında da Türkiyeli kategorisinin köşe yazılarında kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Tüm gazetelerde referandumdan sonra bu kategoriye dair kullanım sıklığının düşmesine rağmen, Türkiyeli’nin öteki olarak konumlandırıldığı Kıbrıslı Türk milliyetçilik çerçevesine sahip **Afrika** gazetesinde herhangi bir düşüşün olmamasını bu bağlamda değerlendirmek mümkündür.

Grafik-13

Grafik-13'te görüldüğü gibi, Türkiyeli kategorisine en çok yer veren gazete de **Afrika**'dır. KıbrıslıTürk milliyetçilik söylemine sahip gazetede 'KıbrıslıTürk' kimlik tasavvurunun iki ötekisinden biri olan 'Türkiyeli' kimliğinin yoğun temsil oranı, kimliğin öteki üzerinden inşası bağlamında anlamlıdır. Afrika gibi referandumda 'evet'i destekleyen diğer gazeteler **Yeni Düzen** ve **Kıbrıs** gazetelerinde ise bu kategorinin düşük kullanım sıklığı ve bu gazetelerdeki kullanım sıklığı oranına yakın bir orana sahip 'hayırcı' **Halkın Sesi** gazetesindeki yüzde oranı da dikkat çekmektedir. Fakat **Volkan** gazetesinin yayın politikası gereği, Türkiyeli Türk'ün soybirliği esasında 'biz' kurgusu içinde kabul edilmesine rağmen, yüzde oranının diğerlerine göre yüksekliği, Kuzey Kıbrıs'ta Türk milliyetçiliği söyleminin önde gelen temsilcilerinden olan bu gazete için şaşırtıcı bir sonuç gibi görünmektedir. Volkan gazetesinde 'Türkiyeli' kimliğinin temsiline dair metin çözümlerinde bu durum daha iyi anlaşılacaktır.

Tüm gazetelerde Türkiyeli kimlik tasavvurunun kurgulanışı ile ilgili aşağıdaki metin analizlerinde ‘Türkiyeli’ kimliğinin bir öteki olarak konumlandırılışına dair veriler ortaya konmaya çalışılacaktır.

III.3.2.1. Yeni Düzen

Annan Planı’nı destekleyen ‘Evetçi’ gazetelerden **Yeni Düzen** gazetesinde referandum sürecinde yayınlanan;

- “Parti kurultayı yıllardır Kıbrıs’ta bizimle aynı kaderi paylaşan Türkiye kökenli insanlarımızın..” (7 Nisan, 2. sayfadaki haber metninde)
- “TC kökenliler rahat olsun!” (8 Nisan, haber başlığı)
- “...Ankette bir diğer dikkatimi çeken ‘Türkiye kökenli’ insanlarımızın ortaya koyduğu irade...” (19 Nisan, Cenk Mutluyakalı’nın köşe yazısında)

ifadelerinde Türkiye ya da TC kökenliler olarak ötekileştirilmelerine rağmen olumsuz bir anlamsal içerik taşımayan bu nitelermeler yanında, referandum tarihi yaklaştıkça, yapılan bazı anketlerde çoğunlukla ‘hayır’ oyu kullanacağı belirlenen bu kesime karşı haber içeriklerinde daha mesafeli bir tavır ortaya konduğu görülmektedir:

- “24 Nisan’da yapılacak referandumdan evet çıkması halinde 2400 Türkiyeli’nin vatandaşlıkları da otomatik olarak sona ermiş olacak” (14 Nisan, 2. sayfa haber metninde)

- “KTBK Gaziler Derneği eski genel sekreteri Abdülkerim Demirtaş özellikle TC kökenli yuttaşlara mesaj gönderdi: Son fırsattır, gelecek için evet deyin” (23 Nisan, 14. sayfa haber başlığı)

Kıbrıslı ya da KıbrıslıTürk milliyetçilik söylemleri içinden üretilen aşağıdaki örneklerde de ‘Türkiyeliler’ ötekileştirmesinin daha dışlayıcı bir nitelik kazandığı görülmektedir:

- “..Çok ortak tarafları, az farklılıkları var. Kıbrıslı Türk ve Rumlardan bahsediyorum. Yerleşiklerden değil. Onlar tamamen ayrı bir konu...” (7 Nisan, 7. sayfada yayınlanan Kıbrıslı Rum gazeteci ile yapılan röportajda)
- “...Anladım ki bu Anadolu toprakları bize yar değil.. Ne varsa gene benim toprağımda var...En iyisi bavulu toplayıp, bir an önce eve dönmek..Benim çiftçimin, benim derneçiklerimin tırnağı bile olmaz burdaki yalakalar..” (8 Nisan, Tamer Öncül’ün köşe yazısında)
- “...Kıbrıs’ın gerçek sahipleri; acısı, sevinci, umudu, öfkesi, emeği, doğumu ve ölümü bu topraklarda olanlar kazandı..” (25 Nisan, Cenk Mutluyakalı’nın köşe yazısında)

Yukarıdaki örneklerden Tamer Öncül’ün köşe yazısında geçen ‘biz’, ‘benim toprağım’, ‘benim çiftçim’, ‘benim derneçiklerim’ vurguları ve ‘yalakalar’ şeklinde temsil edilen Anadolu’da yaşayan Türklerin açıkça ve aşağılanarak ötekileştirildiği ifadeler ile Cenk Mutluyakalı’nın ‘Kıbrıs’ın gerçek sahipleri’ olarak tanımladığı ‘doğumu ve ölümü bu topraklarda olanlar’ ibaresinde geçen, kan ve soy birliğini çağrıştıran ‘doğum ve ölüm’ nosyonları ve milliyetçilik söylemlerinin ana teması

olan ‘vatan toprağı’na vurgu Kıbrıslı Türk milliyetçilik söyleminin etnosentrik karakterini ortaya koymaktadır.

III.3.2.2. Kıbrıs

Kuzey Kıbrıs basın organları arasında bir başka ‘Evetçi’ gazete olan **Kıbrıs** gazetesinde referandum sürecinde yayınlanan;

- “..Annan Planı’na göre 45 bin Türkiye kökenli vatandaş, yeni kurulacak Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti’nin yurttaşlığına geçecekler. Buna Kıbrıs kökenli Türkler ile Kıbrıs’ta doğanlar dahil değil...” (6 Nisan, Başaran Düzgün’ün köşe yazısında)
- “...Türkiye kökenli ama bu topraklara yerleşmiş ve bu topraklarda yaşamak isteyen Türkiye kökenli yurttaşların hiç birine bir zarar gelmesini biz kabul etmiyoruz..” (7 Nisan, 16. sayfada ‘Tüm TC kökenli vatandaşlarımız burada kalacak’ başlıklı Başbakan Talat’ın açıklamalarına yer verilen haberde)
- “...TC kökenli olup da Kıbrıs’ta yaşayan ve bu listede yer almayan kimsenin bulunmadığını söyledi” (19 Nisan, 9. sayfada Talat’ın açıklamalarına yer verilen haberde)
- “...Türkiye’den gelip Kıbrıs’ı vatan bilen kardeşlerimizin istismarını inanılmaz bir üzüntüyle seyrettim..” (23 Nisan, gazetenin sahibi Asil

Nadir'in açıklamalarına yer verilen 'Türkiyeli kardeşlerimiz hiç korkmadan evet deyin' başlıklı haberde)

- “..Kıbrıslı Türkler gibi Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan TC kökenliler de güneye geçebilecek” (29 Nisan, Hasan Hastürer'in köşe yazısında)

ifadelerinde Türkiye/TC kökenlilerin Kıbrıs kökenli ya da Kıbrıslı Türklerden ayrıştırılarak 'Türkiye kökenli ama bu topraklara yerleşmiş', 'TC kökenli olup Kıbrıs'ta yaşayan' ve 'Türkiye'den gelip Kıbrıs'ı vatan bilen' şeklindeki nitelendirmelerle ötekileştirildiği

- “Türkiye kökenli vatandaşların yüzde 56.4'ü de plana 'evet' diyor. Anket, Annan Planı'na destek konusunda Türkiye ve Kıbrıs kökenli vatandaşlar arasındaki farkın giderek azaldığını ortaya çıkardı” (17 Nisan, 4. sayfa haberinde)

ifadesinde de KıbrıslıTürk milliyetçiliği söylemi içinde kurulan 'biz'e, referandumda evet diyecek olmaları noktasında dahil olabileceklerine yönelik bir anlamlandırma stratejisi görülmektedir. Aynı durum referandum sonuçlarına dair haber söyleminde de göze çarpmakta, 'evet' diyen Türkiyeliler takdir görürken, 'hayır' diyenler olumsuz bir anlamlandırma ile temsil edilmektedir:

- “Girne'nin hayırcıları” başlığı altındaki “..Özellikle TC kökenli seçmenlerin çoğunlukta bulunduğu köylerden hayır çıkması dikkat çekti” (25 Nisan, 6. sayfada 'Girne'nin hayırcıları' başlıklı haberde)

- “KKTC’deki TC kökenli seçmenler de büyük bir başarı göstererek oylarını ‘çözüm ve AB’den’ yana kullandı. Yıllarca statüko partilerine oy verdikleri bilinen TC kökenli seçmenlerin büyük çoğunluğu referandumda evet dedi” (25 Nisan, 7. sayfada ‘TC kökenlilerden büyük başarı’ başlıklı haberde)
- “..Kıbrıs Türkü’nün yanı sıra Türkiye kökenli seçmenler de bu yönde büyük irade gösterdi. Yıllarca UBP ve DP’ye oy veren Lefkoşa surlarıçindeki TC kökenli seçmenler, referandumda çok büyük oranda evet oyu kullandı” (25 Nisan, 7. sayfada ‘Lefkoşa surlarıçinden statükoya ‘dur’ başlıklı haberde)
- “..ve TC kökenli seçmenlerin yaşadığı Dörtyol’dan ise hayal kırıklığı yaratan sonuçlar alındı” (25 Nisan, 7. sayfada ‘Dörtyol ve Tatlısu ‘hayırcı’ çıktı’ başlıklı haberde)

III.3.2.3. Halkın Sesi

Referandum sürecinde evet ve hayırcılara mesafeli bir yayın politikası izleyen **Halkın Sesi** gazetesinde⁹¹ Türkiye/TC kökenli ya da Türkiyeli şeklinde kategorize edilen kesimin haber söyleminde nötr bir üslupla , köşe yazarları tarafından olumlu bir anlam yüklemesiyle temsil edildiği tespit edilmiştir. Ayrıca yukarıda da

---

⁹¹ Halkın Sesi’nin bu dönemdeki yayın politikasına ilişkin, gazetenin Yayın Yönetmeni Emin Akkor ile yapılmış bir röportajda da, çözüm yanlısı ve çözüm karşıtı şeklindeki kümeleşmeye dahil olmamayı tercih eden gazetenin bu süreçte tirajlarının düşmesine rağmen bu politikadan ödün vermediği ifade edilmektedir. (Hançer;2006:4)

açıklandığı gibi Halkın Sesi gazetesi Türkiyeli kategorisine en az yer veren gazetelerden biridir.

- “Talat, verilen taahhüt uyarınca Türkiye kökenli KKTC vatandaşlarıyla ilgili 45 bin kişilik listenin de hazırlandığını söyledi” (3 Nisan, 3. sayfa haberi)
- “..Türkiye kökenli KKTC vatandaşlarının anlaşmanın ardından kurulacak Kıbrıs Türk Parça Devletinde kalmaları konusunda sorun yaşanmayacağını açıkladı...” (7 Nisan, 2. sayfa haberi)
- “...Türkiye kökenlilerle ilgili olarak Annan Planı’nda yer alan 45 bin rakamının şu anda KKTC’de yaşamakta olan 40 bin civarındaki tüm Türkiye kökenlileri kapsamakta olduğunu, Kıbrıslı Türklerle evlenen Türkiye kökenlilerin sayısının da tahmin edildiği gibi 7-8 bin değil 10 binin üzerinde bulunduğunu açıklayan Talat, şu anda Kıbrıs’ta ikamet eden KKTC vatandaşı Türkiye kökenlilerin tümünün yeni devletin de vatandaşı olacağını bildirdi...” (8 Nisan, 5. sayfada ‘Talat:Tüm Türkiye kökenliler yeni devletin vatandaşı olacak’ başlıklı haber)
- “...Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti’nin vatandaşı olabilecek Türkiye kökenlilerin listesini dün akşam Birleşmiş Milletler’e sundu....Türkiyeli vatandaşların sayısını 40 bin 700 olarak belirledi..” (12 Nisan, 24. sayfa haberi)
- “..Başbakan’ın ‘hiçbir TC kökenli adadan gönderilmeyecek; hepsi de Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti’nin vatandaşı olacak’ açıklamalarına rağmen..” (14 Nisan, 15. sayfada ‘Talat:Türkiye kökenliler endişe etmesin’ başlıklı haberde)

- “..Denktaş ‘.planda Rumların ‘yerleşikler’ dediği vatandaşlarımız...Bu insanlar tarım işgücü anlaşmaları ile Türkiye tarafından Kıbrıs’a gönderilmiş kişilerden oluşmaktadır.Bunlar KKTC vatandaşdırlar..’ dedi” (16 Nisan, 4-5. sayfa haberinde)
- “Türkiye’den Türkiyeli vatandaşlara ‘evet’ demeleri için büyük baskı gelmekte olduğunu, 30 yıl önce buraya geldiklerinde ‘Biz sizin askerleriniz; bu vatani birlikte koruyacağız’ diyen bu insanların şaşkınlık içine sokulduğunu ileri süren Denktaş...sözlerini şöyle tamamladı: ‘Onların altından her şey alınacak, çırılçıplak ortada bırakılacak, bu kendilerine söylenmiyor..” (18 Nisan, 5. sayfa haberi)
- “TC kökenli vatandaşlarla ilgili belge bize gönderilmedi” (19 Nisan, 3. sayfada Denktaş’ın açıklamalarına yer verilen haberin başlığı)
- “...kayıtlarına ulaşan Hürriyet, bu kayıtlardan Türkiyelilerin listesini ayıkladı..” (19 Nisan, 24 sayfada ‘İşte KKTC vatandaşı Türkiye kökenli ünlüler’ başlıklı haberde)

Yukarıda da ifade edildiği gibi, olumlu ya da olumsuz herhangi bir nitelermeye yer verilmeden, daha çok ‘bildirdi’, ‘söyledi’, ‘açıkladı’ fiilleriyle biten aktarma cümlelerinden oluşan haber söylemine rağmen, köşe yazılarında hükümet politikalarının ve plana ‘evet’ oyunu destekleyenlerin eleştirilmesi bağlamında, ‘Türkiyeli’ Türklerin ötekileştirilmesine rastlanmakla birlikte, bu ötekileştirmenin dışlayıcı bir anlamsal kurguyla yapılmadığı hatta zaman zaman ‘onlar’ın da Türk olduğu vurgusuyla Türk milliyetçiliği söylemi içinden ‘biz’ içindeki önemsiz farklılıklarmış gibi temsil edildiği gözlenmiştir.

- “...Rumlar kuzeye geldikçe, Anadolu kökenliler gönderildikçe, bizimkiler kırmızı pasaport alarak göç ettikçe, Rum nüfus Türk nüfusu aşacak, Rumlar kuzeyde de iktidarı ele geçirme olanağı kazanacak, Kuzey Kıbrıs elden gidecek...” (8 Nisan, Fuat Veziroğlu)
- “...Annan planı hakkında da başta Başbakan Talat olmak üzere ‘evetçi’ teslimiyetçi ve mandacı cephe, bu halka yalan söylemektedirler...En büyük yalanı da 30 yıldır KKTC’de yurttaş olanların üstüne çizgi çekerek büyük oyun oynamaktadırlar...Bunlar değil miydi yıllarca KKTC’yi Avrupa Konseyine ve BM’ye şikayet edip ‘KKTC’de Kıbrıslı Türk sayısı 60 bin kaldı ve 130 bin Türkiyeli göçmen vardır’ diyenler? Şimdi nerede ise 40 bin kişi bulamadıklarını söyleyerek yeni bir oyun oynamaktadırlar..” (10 Nisan, İsmet Kotak)
- “...1974’ten beridir siyasi yatırımını dıştan kaynaklı destekçi ve finans kaynakları ile besleyip pazara sürenler zaten açıkça söyledilerdi. O söylediklerini bir daha hatırlatalım:’...Türkiye kökenli yurttaşlar karakteristik yapımızı bozmuşlardır, bizim olan bu memlekette yerleri yoktur..” (17 Nisan, Eşref Çetinel)
- “...Bakınız plan 1/3 yabancı olacak diyor. Annan Planı’na göre TC uyruklu soydaşlarımız da yabancı olacağına göre, bu oranı hep TC uyruklu yapma şansı bizim ve Anavatan’ın elinde değil mi?...” (21 Nisan, Ertuğrul Hasipoğlu)
- “..Anadolu kökenli insanlar, ister vatandaş yapılsınlar ister yapılmansınlar, tasarruf ettikleri bütün ev ve arazileri terketmek zorunda kalacak. Onlar için Anan Planında mülk hakkı yok” (21 Nisan, Fuat Veziroğlu)

III.3.2.4. Volkan

Referandum sürecinde Annan Planı'na karşı 'hayır'ı gerek haber söyleminde gerekse köşe yazarlarınca en çok destekleyen ve çok satan ilk beş gazete arasında sıralanan **Volkan** gazetesi, Türk milliyetçiliği söyleminin en çok yeniden üretildiği gazete olmasına rağmen Türkiyeli-Kıbrıslı karşıtlığının bu gazetede de yoğun bir şekilde dillendirilmesi, yukarıda verilen tabloda da görülebileceği gibi, dikkat çekmektedir. (Türkiyeli kategorisinin köşe yazılarındaki kullanım sıklığı oranlarında Afrika gazetesinden sonra ikinci sıradadır) Annan Planı gereğince BM'ye hükümet tarafından verilmesi gereken TC kökenli vatandaş listesine dair haberler bağlamında böyle bir ayrımın eleştirildiğini de eklemek gerekmektedir. Bu listenin verileceğinin açıklandığı 3 Nisan tarihli sayısında manşetten verilen haberde

“Haberin duyulması üzerine gazetemizi arayan yüzlerce vatandaş, bu gelişmeye büyük tepki göstererek, yapılmak istenenin bölücülük olduğunu ve Anayasa'nın 1. maddesi ile 67. maddesine ve milletvekili andına aykırı olduğunu belirttiler..”

ifadesi ve 4 Nisan'da Sabahattin İsmail'e ait gazetenin başyazısında

“Anayasamızın amir hükümlerine rağmen, KKTC vatandaşları arasında ayrımcılık ve bölücülük yapılmaktadır...Anayasamıza göre eşit haklara sahip KKTC vatandaşlarını 'Kıbrıslılar ve Türkiyeliler' diye ikiye ayırmakta, sonra dönüp Rumların 'yerleşik'; kendilerinin 'Türkiyeli' diye tanımladığı KKTC vatandaşlarını da kendi içinde 'Kıbrıs'tan sürgün edilecekler' ve 'Kıbrıs'ta kalacaklar' diye

yeniden ikiye ayırmakta ve 'seçmece bunlar seçmece' dercesine dış güçlere vermek üzere 'kalacak olanlar' dediği 45 bin kişilik bir listeyi keyfi tercihine göre belirlemeye kalkmaktadır...Böyle rezalet, böyle maskaralık görülmemiştir..”

ifadelerinde, 'Türkiyelilik' soy birliği esasına dayalı, Türkiyeli Türk ile Kıbrıslı Türk kimlikleri arasındaki kültürel farklılıkların üzerinin örtülerek normalleştirildiği bir kimlik tasarımı olarak ortaya konmakta, 'Kıbrıslılık' ise Türk milli kimliğine dayalı 'biz' içindeki önemsiz bir bölgesel kategorizasyon olarak temsil edilmektedir. Dolayısıyla bu bağlamda yapılan Kıbrıslı/Türkiyeli ayrımı 'bölücülük' olarak nitelendirilmektedir.

Gazetenin 17 Nisan tarihli sayısının 15. sayfasındaki 'Okur Mektubu' bölümünde de ismi verilen bir okurun ifadeleriyle bu ayrımın dramatizasyonu yapılmakta ve bu yolla olumsuzlanmaktadır:

“Benim ailem TC göçmenidir. Ben bu topraklarda doğdum ve büyüdüm... Dışarıda ne zaman ağzımı açıp konuşsam hakkımda 'siz Türkiyeliler..' diye söze başlanıyor..Türkiye'ye hiç gitmedim.Fakat hala bu ülkenin vatandaşı gibi itibar görmüyorum.Kapılar Rum tarafı ile açıldığında siz geçemezsiniz denildi.Bütün Kıbrıs kökenliler geçti gitti...Ufacık bir imtiyaza karşılık birbirimizi bölmek için uğraşıyoruz...”

Türk milliyetçiliği söylemine sahip Volkan'da, yukarıda bahsi geçen eleştirilere rağmen var olan 'Türkiyeli/Kıbrıslı' karşıtlığına dayalı ötekileştirmenin Türkiyeli/TC kökenli nitelemesine eklenen 'kardeşlerimiz' ibaresiyle yumuşatılarak temsil edildiği görülmektedir:

- “..Binlerce TC kökenli kardeşimizin geri gönderileceği...” (1 Nisan, Sabahattin İsmail)
- “.. Binlerce TC kökenli kardeşimizin geri gönderilmesi de kesinleşmiştir..” (2 Nisan, Hasan Keskin)
- “..yasalarımıza göre KKTC vatandaşı olan TC kökenli kardeşlerimizden, adada kalması öngörülen 45 bin kişilik bir liste yapıpıp BM’e sunulacak, bunlara, kurulması öngörülen Rum ağırlıklı uyduruk ‘birleşik Kıbrıs vatandaşlığı verilecek..” (4 Nisan, Hüseyin Macit Yusuf)
- “...Talat’ın bu iddiası ile Annan Planı’nın kabul edilmesinden sonra 45 bin kişilik listeye giremeyecekleri için ‘kaçak’ diye tanımladığı 60 bin TC kökenli kardeşimizin hiçbir hak tanınmadan adadan sürüleceği ortaya çıktı...” (7 Nisan, ‘60 Bin Türk’ü adadan atacak’ manşetiyle verilen haberde)
- “...KKTC’de 90 bin TC kökenli kardeşimiz olmasına karşın, BM’ye 40.785 kişilik bir liste verildiğini hatırlatan siyasi gözlemciler, Talat’ın dün yaptığı açıklamada, ‘herkes listeye girdi, hiçkimse geri gönderilmeyecek’ demesinin liste dışında kalan 50-60 bin kişinin vatandaş değil, kaçak sayıldığını, bu nedenle geri gönderileceğini kanıtladığını ve TC kökenli kardeşlerimizin Talat’ın yalanlarına asla inanmamaları gerektiğini vurguladılar...” (13 Nisan, ‘50 Bin kişiye ne oldu?’ manşetiyle verilen haberde)
- “...Peki madem KKTC’de 120 bin TC kökenli kardeşimiz yaşamaktaydı, niye 45 bin kişilik liste tamamlanmamış ve 40.700 kişilik liste ile yetinilmiştir...” (13 Nisan, Sabahattin İsmail)

- “...Oysa CTP milletvekilleri ile yetkilileri her önlerine çıkan Türkiye’den gelerek KKTC vatandaşı olan kardeşimizi kandırmaya çalışmakta ve ‘sen listede varsın’ demektedirler...” (13 Nisan, 8. sayfada UBP Genel Başkanı Eroğlu’nun açıklamaları)
- “...O halde 50 bin TC kökenli kardeşimiz ne olmuştur?...Talat’ın oyunu açıktır. Bu oyun 90 bin TC kökenli kardeşimizin 50 binini daha önce de iddia ettiği gibi kaçak ilan etmek ve Annan Planı’nın kabul edilmesi halinde onları onları geri göndermek, adadaki Türk nüfusunu Rumların istediği gibi, 50 bin kişi azaltmaktır...” (14 Nisan, Hüseyin M. Yusuf)
- “...Referandumda TC kökenli pek çok kardeşimiz sırf TC hükümeti istiyor diye evet oyu kullanma eğilimindedirler...Kıbrıs kökenlilerin arasında evet diyecek olanların %20’sinin de kendilerine göre gerekçeleri var...” (15 Nisan, Hasan Keskin)
- “...Sn.Kıbrıslı Memoli kurmaylarını ve birkaç kişiden oluşan TC kökenli taraftarlarını toplayarak, TC kökenli kardeşlerimizin durumlarını araştırmıştır..” (19 Nisan, Asaf Ertaç)
- “...Maalesef, yıllarca burada oturan, KKTC vatandaşı olan Türkiye kökenli kardeşlerimize de, kendi tabirleri ile ‘yalla dışarı’ diyeceklerdir...referandumda bu Türkiyeli vatandaşlarımızın oylarını almak için her türlü güzel sözleri söyleyenler, evet oylarını aldıktan sonra canavar kesilecekler ve tümünü de adadan atmak için ne lazımsa yapacaklardır..” (19 Nisan, Şinasi Başaran)

Volkan gazetesinde Türk milliyetçilik söylemine eklenen bu ötekileştirmede Birleşmiş Milletlere sunulacak listeye dair haberler bağlamında, nüfusa yönelik sayısal verilere özel bir vurgunun varlığı, tüm milliyetçilik söylemlerinde olduğu gibi, çoğunluk içinde azınlık konumuna düşmenin getireceği asimilasyon korkusunu akla getirmektedir. Aynı şekilde Volkan gazetesinde Annan Planı'na dair, adadaki Türk nüfusunun (öncelikle Türkiyeli Türklerin) bu planın yürürlüğe girmesiyle azaltılacağı ve zamanla yokedileceği yönündeki görüş ile de, ada üzerinde Rumların Türklere sayıca üstünlüğü bir tehdit kaynağı olarak abartılmakta ve böylece 'Rum'un ötekiliği meşrulaştırılırken Türk milliyetçiliği egemen çerçevesi de yeniden üretilmiş olmaktadır.

Bu bağlamda Volkan gazetesinde, yukarıdaki son iki örnek de dahil olmak üzere aşağıdaki örneklerde görülebileceği gibi yapılan bazı anketlerde referandumda 'evet' çıkacağı belirlenen bölgelerdeki 'Türkiyeli' kesime yönelik, 'korkutma' olarak adlandırılabilir çerçeveleme stratejisini, Türk milliyetçiliği söylemsel çerçevesini meşrulaştırma çabası olarak okumak mümkündür:

- “..KKTC’de yapılan bütün yerel seçimlerde Türkiyeli kesimin oyları ile büyük hezimete uğrayanlar, yoksa intikam almak mı istiyor? Türkiye’den gelen ve buraya vatani diye dişini tırnağını kazıyanlar sizlere sesleniyorum. ‘Köprüyü geçene kadar, ayıya dayı’ diyecekler ...” (10 Nisan, Fatih Öztürk)

- “...oy kullanacak olan TC kökenli vatandaşlar sizlere sesleniyorum.. Tapulu evinizden, barkınızdan, iş yerlerinizden, bağlarınızdan, bahçelerinizden olduğunuz yetmiyormuş gibi vatandaşlığınızı da kaybetmiş olabilirsiniz... Ey Türkiye kökenliler! Nasıl bir girdaba yuvarlandığımızın farkında mısınız acaba..?...” (16 Nisan, Dr. Erhan Arıklı)
- “Bizleri kurtaracak olan toplumsal birlik ve beraberlik iken, yapılan 40.785 kişilik liste ile, ortada bırakılacak olan 48.000 Türkiyeli zavallı vatandaşımız, neden biçare yollara konulacak? Ellerinden alınan, bir kandırmaca ile ‘evet’lerinin sonlarının olduğunu anlamadan yollara konulacaklar..İşte o kıyamet zamanı geldiğinde ve zebaniler yollarda kol gezdiğinde, yardım feryatları bile çare olmayacak bu insanlara..” (20 Nisan, Fatih Öztürk)
- “...Peki Türkiye kökenliler bu duruma isyan eder ve evlerini terk etmemekte ısrar ederlerse ne olur?.. Eee.. 1 Mayıs’tan sonra boşu boşuna Kıbrıs’a 7000 kişilik Barış Gücü askeri istemediler ya.. Bosna’da da aynen bu yapıldı. İşte Türkiye kökenli vatandaşları bekleyen hazin tablo bu..” (20 Nisan, Dr. Erhan Arıklı)
- “Aralık seçimlerinde oy kullanan 3 bin TC kökenli vatandaşın daha referandum öncesi KKTC vatandaşlığından çıkarıldığı öğrenildi...Vatandaşlıkları iptal edilen yüzlerce kişi...TC kökenlilerin CTP’nin yalanlarına aldanmamaları ve referandumda ‘Hayır’ demeleri gerektiğini vurguladılar” (21 Nisan, ‘3 bin kişi daha’ manşetiyle verilen haberde)

Daha önce de ifade edildiği gibi, Volkan gazetesinde ‘evet’çi oldukları belirlenen ‘Türkiyeliler’e karşı ötekileştirme zaman zaman ‘kutsal değerlere’ ihanet eden vatan hainine duyulan öfkeyle bezenmiş sert bir üslup kazanmakta, köşe yazarlarından Dr. Erhan Arıklı’nın aşağıdaki yazılarında bu açıkça görülmektedir:

- “...Bu yazıyı okuyupta inadına hayır demeyen Türkiyelinin kanından şüphe ederim be!... Buna rağmen bu plana evet diyerek bu hakaretleri yutacak olan Türkiye kökenli vatandaş varsa canları cehenneme.Biz buradayız.” (19 Nisan)
- “...Bu planın önce Türkiyelileri sonra Türkiye’yi ve en sonunda da Türklüğü adadan çıkaracak bir plan olduğunu defalarca söyledik...Yıllardır 3. sınıf vatandaş muamelesi görmekten şikayet eden Türkiyeliler, planın kabulü ile birlikte yangından kaçarken doluya tutulacaklar. Ben bunu söyleyince gözünü hırs bürümüş bazı göçmenler omuz silkip ‘olsun geldiğimiz yere geri döneriz’ diyorlar, cehenneme kadar yolunuz var arkanızdan ağıt mı yakacaklar zannediyorsunuz...” (23 Nisan)

Özellikle referandum öncesini kapsayan dönemde Türkiyeli Türklere karşı yukarıdaki tüm örneklerde de ifade edilen ötekileştirmenin gazetenin de içinde bulunduğu Türk milliyetçilik söylemine eklemleme çabası bir diğer dikkat çekici unsurdur. Referandumda ‘öteki’ işbirlikçiler gibi plana ‘evet’ dedikleri için eleştirilen ‘Türkiye kökenliler’in bu yöndeki tercihleri, Türkiye’nin ‘evet’i desteklemesi nedeniyle bir baskı unsuru oluşturması ve Rum tarafında ‘hayır’ın kesinleşmesi nedeniyle aynı çatı altında birleşmenin gerçekleşmeyeceği fakat

kuzeyde ‘evet’ sonucunun çıkmasıyla ambargoların kaldırılmasının sağlayacağı avantajlardan yararlanma gibi gerekçelere bağlanarak meşrulaştırılmaktadır.

- “..Mütareke basını haline gelen Türkiye gazeteleri ve televizyonları koro halinde ‘evet’ denilmesi için bu halkın beynini yıkadılar...Türkiye kökenli vatandaşların büyük bir kısmının Türkiye’nin işareti doğrultusunda bu plana evet dediği anlaşılıyor. Onların evetinin altında başka sebepler olduğunu da hesaba katarak yeni bir politika belirlenmelidir...” (25 Nisan, Dr. Erhan Arıklı)
- “..bir AB pasaportunu cebine koyup Almanya’ya gitme hayali uğruna ‘evet’ diyen % 60 oranındaki TC kökenli kardeşlerime sesleniyorum. AB pasaportunu da Almanya’yı da daha çok beklersiniz..” (27 Nisan, Hasan Keskin)
- “...Başbakan Erdoğan halkımıza ‘bunun bedelini KKTC öder yollu tehditler gönderirken Kuzey Kıbrıs’taki adamları özellikle Anadolu kökenli KKTC vatandaşlarını Denktaş’tan soğutmak için birer Göbels ajanı gibi faaliyet halinde idiler...” (29 Nisan, Fuat Veziroğlu -konuk yazar-)

III.3.2.5. Afrika

Türkiyeli/Kıbrıslı karşıtlığının en çok kurulduğu, Kıbrıs’a yerleşen Türkiyelilerin olumsuz bir anlam yüklemesiyle en çok ötekileştirildiği, Kıbrıslılığa

en yoğun vurgunun yer aldığı, ‘KıbrıslıTürk’ kavramının en çok dillendirildiği ve dolayısıyla Kıbrıslı Türk milliyetçilik söyleminin en çok yeniden üretildiği gazete olan **Afrika**’dır. Bu gazetede, haberler yanında çoğunlukla köşe yazılarında Türkiyeli/Kıbrıslı Türk karşıtlığına dayalı bir kimlik tasavvuru göze çarpmaktadır. Haberden çok (Türkiye gazetelerinden seçilenler de dahil olmak üzere) köşe yazılarının hakim olduğu gazetede, köşe yazarları tarafından, genel olarak Evet kampanyası ‘kötünün iyisi’ olarak desteklenmekle birlikte, bazı köşe yazarları tarafından, ada üzerinde etnik temelli ayrımı yeniden ürettiği, ada halkının iradesinden kaynağını almayan ve dış kaynaklı güçlerin kendi çıkarlarını gözetten bir dayatma olarak bu planın kabulünün yalnızca (Türkiye’nin de dahil olduğu) bu çıkar çevrelerinin işine yarayacağı gerekçeleriyle Annan Planı’na Hayır denmesi gerekliliği savunulmaktadır. Afrika gazetesinde desteklenen bu ‘hayır’, Volkan gazetesinin desteklediği, anavatana bağlılık ve KKTC’nin devamlılığına yönelik ‘hayır’dan farklı anlamlandırılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’nin kuzeydeki (işgal olarak nitelendirilen) hakimiyetine muhalif olunması temelinde, statükonun bir getirisi olarak değerlendirilen ‘sömürgeci’ ya da ‘işgalci’ Türkiye’nin adadaki temsilcileri olarak kabul edilen ‘Türkiyeli’ler de ötekileştirilmektedir.

‘Türkiyeli’ Türklerin Kuzey Kıbrıs’a 1974’ten bu yana süregelen göçü nedeniyle Kıbrıslı Türklerden sayıca fazla olmasının kuzeydeki siyaset sahnesinde Kıbrıslıların iradesini yok ettiği ve demografik yapısını bozduğuna dair oryantalist bir çerçeve ile KıbrıslıTürk milliyetçilik söyleminin yeniden üretiminde önemli bir rol oynamıştır. Annan Planı’nın oylandığı referandum sürecinde de Türkiyeli Türklerin ötekileştirilmesi bağlamında bu konu Afrika gazetesi yazarları tarafından en çok vurguda bulunulan konuların başında gelmektedir:

- “...Kıbrıs halkına, Türküne ve Rumuna bunu sordunuz mu? ‘Türkiye’nin, 1571’de Osmanlının yaptığı gibi, işgal ettiği topraklara nüfus taşımalarını tasvip ediyor musunuz?’ diye sordunuz mu?..” (2 Nisan, Salih Çelebioğlu)
- “..Senato üyeliğine 24 Kıbrıslı Türk, 24 Kıbrıslı Rum ifadesini koyarak Kıbrıs’ın iradesini yabancılara kapattık ya, bu ifadede Türkiye kökenlilerle Yunanistan kökenliler de anlaşılır mı? Anlaşılmalıdır..Türkiye’de bir niyet açıkça ortaya konmaktadır.Türkiye’den nüfus aktarmak suretiyle Kıbrıs, Kıbrıslıların elinden alınmak istenmektedir...Yerel yönetimlerin dışında Türkiye ve Yunanistan’dan gelenlere seçme ve seçilme hakkı tanımamak lazımdır..” (4 Nisan, Arif Hasan Tahsin)
- “...Uluslararası hukuka aykırı olarak Türkiye’nin Kıbrıs’a taşıdığı ve Kıbrıslıların malını mülkünü tapuladığı, oylarıyla ülkenin idaresini ele geçirdiği, Türkiye’den taşıdığı nüfus meselesini, uluslararası hukuk çerçevesinde ve benzeri durumda diğer ülkelerde uygulanan ve yerli halka ülke yönetimini kesin olarak devreden yöntemi içerir mi Annan Planı? Tam tersine...” (5 Nisan, Arif Hasan Tahsin)
- “...Ülkemin topraklarını sormagir hanına çevirerek..Otuz yıldır (özellikle) taşıdıkları insanlara, haksız yere dağıtılan vatandaşlıklarla (kullanmalarını sağlamak için) beraber..Onlara hiç tanımadıkları Kıbrıslı Türklere sövmeyi, aşağılamayı bir marifet olduğunu öğreterek..Onları ‘muteberler’(üstün ırk) listelerine kayıt ederek aldıkları mal ve mülklerden elde ettikleri rantı, kazandıkları paraları bu ülkede değil, kendi ülkelerinde, köylerinde, kasabalarında yatırıma dönüştürüp kısa sürede

zengin olup köşeyi dönenler..Bu toprakları hiçbir zaman vatan toprağı olarak görmemişlerdir...Gerçek Kıbrıslı Türklerin insan haklarının yok edilmesi pahasına bu zihniyetin buradaki elçilerinin haklarını savunup (!) ‘barış havariliğı’ yapmaya hiç kimsenin hakkı yoktur... çift vatandaşlık hakları olan oylarını hem kendi ülkelerinde hem de benim ülkemde kullanarak benim insanımın gerçek iradesinin ortaya çıkmasını engellemektedirler...Çünkü KKTC vatandaşı Türk olmak başka, gerçek Kıbrıslı Türk olmak başka başka şeylerdir..” (5 Nisan, İsfendiyar Ciyaslıoğlu (konuk yazar))

- “..1974’ten sonra Türkiye bu adaya nüfus taşıdı.Bu insanlar adanın nüfus dengesini bozdu.Kıbrıslı Türkün iradesi gasp edildi.Yapılan rezillikler de cabası.Bu anlaşma şimdi bütün bu rezilliklerin yasallaştırılmasını öngörüyor...” (6 Nisan, Salih Çelebioğlu)
- “...Kıbrıslı Türklerin siyasi iradesinin Türkiyeli nüfus tarafından gaspedilmesine bile bile göz yumdukları için, onları bizimle eşit vatandaş ve eşit seçmen sayıp oy kullanmalarına fırsat tanıdıkları için..BM ve AB yasadışı nüfusu yasallaştırmakla büyük suç işlediler.Ve Kıbrıslı Türklerin siyasi iradelerinin gaspedilmesine büyük katkıda bulundular...Yerleşiklerin yasallaştırılması, Annan planının kabul edilmesi yolunda herşeyin mübah olduğunu gösteriyor bize..” (7 Nisan, Şener Levent)
- “...Türkiye’den 1974 sonrasında, Türkiye’nin emrinde, Kıbrıslıların iradesini bozmak ve idaresine hakim olmak için getirilen nüfusun yoğunlukta olduğu Karpaz’ı vermemek için demeye utandı galiba Sn. milletvekili...” (8 Nisan, Arif Hasan Tahsin)

- “...Kıbrıstürkünün iradesi değildir referandumda yansıyacak olan. Çözüm ve AB tutkusu TC kökenli vatandaşın onayına bağlı. TC kökenli vatandaş ikna edebilirsiniz ne ala!...Kıbrıstürkünün çözüm yolunda sıkıntısı yok ki.Çözümü tıkayan; Ada’ya taşınan nüfus ve onlara dağıtılan ganimet..” (8 Nisan, Niyazi Ökten)
- “..Biz de istiyoruz Türkiye’den taşınan tüm nüfusun geri alınmasını..Bizim 30 yıldır adanın kuzeyinde haklarımızı gaspedenlerden sorulacak hesabımız var...” (9 Nisan, Salih Çelebioğlu)
- “..Gelelim Türkiyeli göçmenler meselesine.. Türkiye, bir ülkenin demografik yapısını değiştirmeyi amaçlayan bir hareketle Kıbrıs’a nüfus taşıdı...Türkiyeli göçmenleri tek tek avlayarak mı gemilere koyacaktık!..” (10 Nisan, Serhat İncirli)
- “..İşgal kuvvetlerinin taşıdığı nüfusun oylarıyla işgal altındaki ülkenin kaderinin tayin edilmesine o ülkenin solcularının onay vermeleri mümkün mü? Taşınan ve Kıbrıslının iradesini bozan nüfus, kendi kendini işgal altındaki ülkenin yuttaşı yapmak için oy kullanacak, işgalin sonuçlarını Kıbrıslıya kabul ettirmek için oy kullanacak.. Garipliğe bakın.. Ve bu işin şampiyonluğunu da solcular yapacaklar..Bir acıptır bizim solculuğumuz da.” (13 Nisan, Arif Hasan Tahsin)
- “..1974’te adanın kuzeyini işgal edenler Osmanlı’nın izinden yürümekte gecikmediler.Kıbrıslırum toprağından atılacak, yerine göçmen getirilip yerleştirilecek.Aktarma nüfus yapılacak yani. Bundan çıkar umanlar vardı, oldu da..1974’ten bu yana Kıbrıslıtürkün iradesi asla sandığa yansımadı, yansıyamadı...’İrkdaşlarını korumaya gelenler’ kendilerini birer yeniçeri

sandılar..Bunun içindir ki bugün çok rahatlıkla yerimizden bir adım bile kımıldamayız diyebiliyorlar..” (13 Nisan, Salih Çelebioğlu)

- “..Türkiye işgalden sonra yaptığı hukuk dışı nüfus aktarması ile Kıbrıslı Türklerin nüfus yapısını kendi lehine eritmiş, bu yolla onların iradesini de işgal etmiştir!...Yaşadığımız günlerde de Türkiye'nin ve buradaki asker, sivil Türkiyelilerin konumunda değişen hiçbir şey yok! Evet de onların elinde hayır da!..” (20 Nisan, Mehmet Levent)
- “..Bu oylamada 2003 seçim listelerinde ismi olan herkes oy verecek. Sonuç ne olursa olsun böyle bir irade Kıbrıslı Türklerin iradesi olur mu? Cenevre Konvansiyonu'na göre taşınan yabancı nüfus suç sayılmakla beraber bunu yasallaştırma görevini BM örgütü ve Kuzey Kıbrıs'ta sol partiler başarı ile yerine getirmiş oluyorlar..” (24 Nisan, Kazım Denizci)
- “..Kıbrıslı Türk heyetinin çabası TC kökenlilerin haklarını savunmaktı sadece... Neye 'evet' dedik?..Türkiye'den taşınan nüfusun Kıbrıslı Türklerin iradesini gasp etmesine..” (25 Nisan, Niyazi Ökten)
- “..Kıbrıslı Türkü kendi iradesiyle mi kendi yolunu tıkadı acaba? Yoksa adaya taşınan nüfusun iradesi mi yansıdı sandıktan? Elbette Ada'ya taşınan nüfusun iradesi yansıdı..Bu nüfus adaya boşuna taşınmadı. Seçme-seçilme ve vatandaşlık hakkı boşuna verilmedi..Bu nüfus neden burda? Evet veya hayır de dendiği zaman evet veya hayır demeleri için!..” (26 Nisan, Niyazi Ökten)
- “..'Türkiye'den taşınan nüfus kimliğimizi silip süpürdü, demografik yapımız bozuldu' diye feryat edenler bile itirazlarını geri çekti işte..” (27 Nisan, Şener Levent)

- “..Türkiye'nin buraya aktardığı nüfus da Türkiye'den bir işaret almadan hareket etmez..Talat'ı başa getirenler işaretlerini verdiler ve buraya taşınan nüfus da görevlerini yerine getirdiler...” (27 Nisan, Ali Osman)
- “..Hem 'Evet' diyenlerin kaççı Türkiyeli Türk, kaççı Kıbrıslı Türk'tür bilen var mı?...Türkiye'nin Kıbrıslı Türklerle değiştirmek, Kıbrıslı Türklerin iradelerini bozmak için Türkiye'den Kuzey Kıbrıs'a aktardığı nüfusun karnını kim doyuracak? Türkiye'nin dolaylı dolaysız Kıbrıs'a yolladığı parayı, Kıbrıs'taki kendi nüfusuna eşit şekilde paylaşırım ve görün sonucu...” (29 Nisan, Arif Hasan Tahsin)
- “..kuzeydeki Kıbrıslı halkın iradesinin 1974'ten beri Cenevre Konvansiyonlarına aykırı olarak işgalle taşınan nüfus sayesinde azınlığa düştüğü biliniyordu...kuzeydeki nüfusun çoğunluğu Kıbrıslı değildir ki, çıkacak olan sonuç onların iradesini yansıtsın! O yüzden kuzey Kıbrıslı halk da tıpkı güneydeki halk gibi, gerçekte bu plana 'evet' dememiştir...” (29 Nisan, Armağan Desem)
- “...Kıbrıs halkı tümüyle bu emperyalist planı reddetmeliydi...Ama açıkça vurgulayalım, işte böyle kader günlerinde Ankara'nın isteği yönünde yönlendirilmek üzere Ada'ya taşınan TC kökenli nüfus, Kıbrıstürkünün bu olgunluğu göstermesine olanak vermedi..” (30 Nisan, Niyazi Ökten)

Yukarıdaki örneklerde de açıkça görüldüğü üzere diğer gazetelerden farklı olarak, 'aktarma/taşım nüfus', 'göçmen' ve 'yerleşik' kavramlarıyla temsil edilen Türkiyeli Türkler, 'işgalci' ya da 'sömürgeci' olarak nitelenen Türkiye'nin güdümünde oldukları ve 'Ankara'nın direktifleriyle hareket ettikleri gerekçesiyle de

ötekileştirilmektedir. ‘Gerçek Kıbrıslı Türkler’den ayrı tutulan⁹² ve sadece KKTC vatandaşı olmaları noktasında kabul gören Türkiyeliler, anavatan-yavruvatan metaforunu dışlayan KıbrıslıTürk milliyetçiliği söylemi içinde Türkiyeye karşı öfkenin hedefi ve bu karşıtlığın nesnesi olarak konumlandırılmaktadırlar.

Afrika gazetesinde bu şekilde ötekileştirilen Türkiyeli Türklerin 1974 sonrasında adaya taşınmasının bir savaş suçu olduğuna dair vurgu ile Annan Planı’nın kabul edilmesiyle bu insanların illegal statülerinin yasallaşacağı görüşü çerçevesinde birçok yazar tarafından, planı destekleyen KKTC hükümetinin büyük ortağı CTP ve ‘evet’i savunan diğer barış yanlılarından oluşan sol siyaset de bu nedenle eleştirilmektedir.

- “...Çıkacak iki ‘evet’le Türkiye, dünya siyaset arenasında ve hukuk önünde aklanıp paklanacak..Buraya taşınan nüfus Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti’nin vatandaşı sayılacak..” (3 Nisan, Ali Osman)
- “...Cenevre Konvansiyonu’nu çiğneyerek işledikleri savaş suçu unutulsun, savaş suçu işleyerek Ada’ya taşıdıkları nüfusa yasallık kazandırılınsın, gasp ettikleri taşınmazlar sahiplerine geri verilmesin istiyorlar” (3 Nisan, Özker Özgür)
- “...Taşıdığımız nüfusu yasallaştırdık, Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşı yaptık! Türkiye’nin müdahale hakkı da yerinde duruyor!..BM de tüm bunları benimsediğine göre, derdimiz ne?!..” (3 Nisan, Niyazi Ökten)

---

⁹² İsfendiyar Ciyaslıoğlu’nun 5 Nisan tarihli köşe yazısında ‘...KKTC vatandaşı Türk olmak başka, **gerçek** Kıbrıslı Türk olmak başka başka şeylerdir..’, Arif Hasan Tahsin’in 6 Nisan tarihli köşe yazısında ‘...kavga ettirilen **hakiki** Kıbrıslıların, suçluların huzurunda diz çökmeye...’ ve Serhat İncirli’nin 25 Nisan tarihli köşe yazısında geçen ‘...Türkiyeli göçmenler de artık **gerçek** Kıbrıslı olmanın hazırlıklarına başlamalı..’ ifadelerinde vurgulanan ‘gerçek’ lik iddiası soyu Kıbrıs’ta bulunan Kıbrıslı kültürüne sahip insanlar için kullanılmaktadır. Bu bağlamda Kıbrıslılığı ‘sahte’ olan Türkiyeli’nin dışlanmasıyla inşa edilen ‘biz’ kurgusu etnosentrik bir karakter kazanmaktadır.

- “...Plan 1974’ten sonraki mal yağmasını Denктаş’ın ünlü global takas önerisiyle işte böyle yasallaştırdı.Yurdumuzun topraklarının çoğu dıştan taşınan nüfusa dağıtıldı, yurdumuz insanının toprakları ise bu masada harcandı...” (4 Nisan, Şener Levent)
- “..Burada yaratılan düzeni korumak için de Türkiye’den insan taşındı.Ankara kendine bağlı bir otorite kurdu!...Planda..Savaş suçu sayılan nüfus aktarılmasının yasallık kazanması, buraya gelen yerleşiklerin vatandaş sayılması, ve Türk ordusunun ilelebet Kıbrıs’ta kalması! Kısaca Türkiye’nin hakimiyetinin sürmesi...” (4 Nisan, Ali Osman)
- “...Ya TC kökenli vatandaş?! Geri gönderilecek 45 binin dışında kalan TC kökenlilerden garanti ‘hayır’ gelmesi... Tuttuk, TC kökenli vatandaşı bu topraklara taşıdık, savaş suçu işledik..” (4 Nisan, Niyazi Ökten)
- “...Cenevre Konvansiyonu’na aykırı olarak, 1960 Anlaşmaları ihlal edilerek Kuzey’e taşındı bu insanlar... Konu açıldığında taşıdılar, ettiler-biçtiler, sömürgeciler irademizi elden çaldılar deriz ama, sözünü ettiğimiz koyun sürüsü değil insan topluluğudur. Kurbanlık koyun değil siyasi hataların kurbanıdır aslında...İşin doğrusu şudur: Türkiye hükümeti ve Denктаş bu insanlardan özür dileyerek tümünü Ada’dan çekmeli ve Türkiye’ye rehabilite etmeli, Kıbrıstürküne iradesi geri verilmelidir...” (5 Nisan, Niyazi Ökten)

Bu noktada dikkat çekici olan bir hususu belirtmek gerekir ki; gazetede genel olarak olumsuz bir anlam yüklemesiyle dışlanan ‘Türkiyeliler’, Niyazi Ökten’in yukarıdaki ifadelerinde ve buna benzer bir diğer örnek olarak Serhat İncirli’nin 17 Nisan tarihli yazısında geçen “...*Hiç suçu ve günahı olmadan 30 yıl önce gemiye*

doldurulup adaya getirilen ve kapişari ev dağıtılan bu zavallı insanlara şimdi 'hade çıkıp gidin' denilmesi, insani açıdan hiç suçu olmayan bu insanlar için zor bir durumdur!..." ifadelerinde olduğu gibi, 'asıl ötekiler'in (Türkiye ve Türkiye'nin Kıbrıs'ta çıkarlarını koruyan statükocuların) kendi amaçları doğrultusunda kullandıkları 'kurbanlar' olarak tanımlanmaktadırlar. Dolayısıyla Kıbrıslı/KıbrıslıTürk milliyetçiliği söylemini benimseyen Afrika gazetesinin, bu söylem içinde 'tartışmalı okuma'ya izin veren sınırlı sayıdaki bu örneklerin altını çizmek gerekmektedir.

- "...Kavgadan yararlanarak araya sokulanlar ve silah gücü vesaireye dayandırılarak yurttaş yapılanlar, sorun çözülmeden yurttaş sayılıp da Kıbrıslıların insan haklarının üzerine oturamazlar..Kıbrıslıları kavga ettiripde, onlar kavga ederken ülkelerinin bir bölümünü dıştan nüfus aktararak tapulayamazsınız.Bu haksızlıktır, bu gasptır, bu ileride bir iç savaşa neden olabilecek bir haksızlıktır.."
- "...1974 müdahalesinden sonra Ada'ya taşınan nüfusun konumu yasallaştı herşeyden önce.TC kökenli vatandaş dünya nazarında artık sömürgeci değil.."
- "...Başka ne isterdi Denктаş Bey? Türkiye'den taşınan nüfusun Kıbrıs'ta yurttaş olarak kabul edilmesini..Annan Planı bunu da kabul etti.."
- "...Kıbrıs ve Kıbrıslılar hakkında kimler karar verecek? Savaş suçu sayılan yerleşikler! Evet veya hayır demeleri önemli değil benim için.Benim Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşı olup olmamama karar verme hakkı kazanmalarına içerliyorum.."

- “...Hem de işgalcinin vatandaşlık hakkını, oy hakkını savunur olduk...taşıma nüfusun, işgalle gelen hukuk dışı vatandaşlıkların nasıl legalize edilebileceğinin kılıflarını arar olduk...ne hakla bir halkın yokoluşuna, başka bir halkla yer değiştirmesine otuz yıl tanıklık ettikten sonra bir de son öldürücü darbenin altına onay koyabiliyorsunuz?... sömürgeciye ve işgalciye değil kendi memleketinize ve kendi insanınıza sahip çıkın yeter!” (7 Nisan, Armağan Karal (Mandıradan Sesler))
- “...Bu planı yapanlar...Hem Türkiye’den taşınan nüfusu yasallaştırdılar hem global mal takasını geçirdiler hem Türkiye’ye ebedi garantörlük ve tek yanlı müdahale hakkı tanıdılar...” (16 Nisan, Şener Levent)
- “...30 yıldır malları mülkleri üzerine yerleştirilen Türkiyelilerin, ardından bir de Kıbrıs vatandaşı yapılmalarını onaylamalarını beklemek hangi akla ve mantığa sığar? Kıbrıs’ta yapılanların legalleşmesi, suçluların yargılanmaması, yapanın yanında tutanın elinde kalması solculuğun neresinde vardır?..” (16 Nisan, Ali Osman)
- “..Annan planı genelde neyi öngörüyor? a)Türkiye’den aktarılan 45 bin insana vatandaşlık verilerek yerlerinde kalmasını ve bu insanların işgal etmekte oldukları Rum mülkü üzerindeki işgal halinin devam etmesini yani kısaca ‘yerleşikler’ sorununun yasal bir statüye kavuşturulmasını..” (16 Nisan, Salih Çelebioğlu)
- “..Denктаş’ın hayır’ı Ada’ya taşınan TC kökenli vatandaşın geriye gönderilmesini önlerse, Talat’ın evet’i daha da ileri giderek statülerini yasallaştırmakta..” (17 Nisan, Niyazi Ökten)

- "...Tüm yerleşikler geldikleri yere gönderilecek mi? Hayır..Türkiye'den getirilen nüfus vatandaş yapılıyor mu? Evet..." (18 Nisan, Ali Osman)
- "...Sağınan solu birbirine garişdirdiniz be, ortak nogda da ANNAN!..Nolacak o 'taşım' dediğimiz nüfus işi hem?...bu taşım nüfus insan haklarına da cenevre sözleşmelerine de aykırıdır... Taşım nüfusa noldu, geri mi gönderildiler?..Boşuna oğraşmayın yahu, bu plana eved deyen gabahad eder aha apaçıktır..." (18 Nisan, Kerami Tepebaşı)
- "...Savaş suçu işlenerek Ada'ya taşınan nüfusun yasallaştırıldığı düzende yine bu nüfusu Ada'dan uzaklaştırmak için mi birlikte mücadele edilecek? Hayal etmeyelim!.." (19 Nisan, Niyazi Ökten)
- "...Gidenler Türk gelenler daha Türk dediler...Yüzbine yakın yabancıya kimlik verildi..Vatandaş yapmadan onları seçmen yaptılar..Seçildiler, seçtiler bu diyarda.." (24 Nisan, Ali Osman)

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, açık bir şekilde ötekileştirilerek Türkiyeli/Kıbrıslı karşıtlığına dayalı 'Kıbrıslıtürk' kimlik kurgusu, 'kendi memleketimiz', 'yurdumuz insanı', 'bu topraklar' gibi milliyetçilik söylemini oluşturan çerçeveleme araçlarıyla Kıbrıslı Türk milliyetçiliği söylemi yeniden üretilmektedir.

III.3.3. ‘Kıbrıslı Türk’ Milliyetçilik Söyleminin Çerçvelendirilişinde Yerel Halk

Ağzı

Daha önce birinci bölümde açıklandığı gibi, milliyetçilik söyleminin inşası ve yeniden üretiminde ortak dil özel bir öneme sahiptir. Kuzey Kıbrıs’ta Kıbrıslı Türklerin kullandığı yerel halk ağzı Kıbrıslı Türklere has bir özellik olarak bu kimlik tasavvurunun kurucu bir ögesidir. Kıbrıslı Türk şivesi Kuzey Kıbrıs’ta milli bir nitelik taşımasa da Türkiyeli Türkten kültürel farklılığı imlemekte ve Kıbrıslı Türk kurgusuna dayalı söylem içinde sıkça yer bulmaktadır.

Bu şekilde, diğer gazetelerde de zaman zaman rastlanmakla birlikte özellikle **Afrika** gazetesinde, kimi haber başlıklarında ve yoğunlukla köşe yazılarında kullanılan halk ağzı Kıbrıslı Türk milliyetçiliği söylemsel çerçevesini yeniden üreten bir diğer unsur olarak göze çarpmaktadır.⁹³ Yerel şivenin ve kimi zaman argonun Afrika’da bu şekilde kullanımı, ötekilerin (Türkiye ve Türkiyelilerin) desteğiyle hegemonyasını sürdüren, ‘Kıbrıs’ın gerçek sahiplerinin varlığını ya da iradesini hiçe sayan ve böylelikle kendi halkına yabancı statükoya karşı, yerel kültürün temsili yoluyla muhalefet etmenin bir yolu olarak değerlendirmek mümkündür. Bora ve Canefe’nin ifadesiyle, milli popülizmi kültürel ırkçılığa dönüştüren bu dil, küçük/basit adama salt kolektif milli kimliğine indirgenmiş varlık alanı içinde değer vermekte ve onun mağduriyet duygusunu bir hınç üretimi doğrultusunda kışkırtmakta fakat aynı zamanda estetize etmektedir (2002:653-654).

---

⁹³ Kuzey Kıbrıs’ta küfürlü ya da argo konuşma yerel kültür özelliği olarak kabul edilmektedir: “Kıbrıslı olmanın hasletlerindendir bu! Erotizm de, müstehcenlik de hayatımızın her demine işlemiş. Manilerimizden türkülerimize, günlük konuşmalarımızdan esprilerimize kadar..” - Mehmet Levent, Afrika-19 Nisan 2004; “Biz küfrederek konuşuruz, ama yüreğimiz sevgi dolu olduğundan, bu küfürler birbirimize olan sevgi ve saygımızın yemek sonrası tatlısı gibidir...” - Serhat İncirli, Afrika – 20 Nisan 2004

Kıbrıslı Türk yerel halk ağzında konuşma dilinde kullanılan, geniş zaman kipinde devrik cümleler, soru ekleri kullanılmadan ses vurgusu ile soru cümlesi kurma gibi özelliklerin zaman zaman yazı dilinde de kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanında, argo deyimler (ve küfürler) le dolu yerel halk ağzına dair (Afrika gazetesi yazarlarından özellikle Serhat İncirli ve Arif Hasan Tahsin'in yazılarında yoğunlukta olduğu görülen) örnekler aşağıda sıralanmaktadır:

“..ulan be, bu kadar yıldır Amerika Türkiye’de değil ellerini ayaklarını hatta kışını da bulunduruyor da ne oluyor?..” (Serhat İncirli, 1 Nisan)

“..Kıbrıslılar olarak sıçtıklarımızı, yerik yerik bitiremeyik..” (Arif Hasan Tahsin, 3 Nisan)

“..anavatan anavatan diye diye anamızı ağlattı; şimdi kişisel gommasına zurna sokulduğu için kalkıp da savaş mı açacak?..” (Serhat İncirli, 3 Nisan)

(Yazının tamamı göz önüne alındığında cümlenin öznesinin Rauf Denktaş olduğu anlaşılmaktadır. İfadelerden de anlaşıldığı üzere Denktaş, statükoya karşı konumlandırılan Kıbrıslı Türk milliyetçilik söyleminde statükonun lideri olduğu için ötekileştirilmektedir. Yazıda geçen ‘gomma’ Kıbrıslı Türk yerel halk ağzında Türkçedeki ‘kankardeş’ anlamında kullanılmakta, Denktaş’ın ‘kişisel gomması’ şeklinde temsil edilenin de Denktaş yandaşları olduğu anlaşılmaktadır.)

“Göçmene için biri”

Plana göre Güney’de mal bırakan göçmen yurttaşlarımız, bunun ancak üçte birini alabilecek... (4 Nisan, 1. sayfa sürmanşet)

“..Haydi dostlar, haydi yoldaşlar, haydi gumbarolar, haydi Kıbrıslılar ve Kıbrıslıyım diyenler!..” (Serhat İncirli, 6 Nisan)

(Yukarıdaki ifadede geçen ‘gumbaro’ Kıbrıslıtürk yerel halk ağzında ‘düğünlerde güveye rehberlik eden erkek sağdıç’ anlamını taşımaktadır. Kıbrıslıtürk milliyetçilik söylemi içinden ‘biz’i kuran bütünlük ‘Dostlar, yoldaşlar, gumbarolar, Kıbrıslılar, Kıbrıslıyım diyenler’ temsilinde anlamlandırılmaktadır.)

“Ya Bu Gamayı Ya Bu Gılıncı” (Ümit İnatçı, 7 Nisan tarihli köşe yazısının başlığı)

(Başlıkta geçen ‘gılıncı’ kelimesinde ‘k’ harfinin ‘g’ye dönüşmesi, özellikle konuşma dilinde Kıbrıslıtürk yerel halk ağzını oluşturan özelliklerden biri olan sert sesiz harflerin yumuşatılmasını örneklemektedir.)

“..Sırtüstü ya da yüzüstü, bu mavroyerimoyu yemek zorundasınız, başka şansımız kalmadı demeyi o kadar çok isterim ki!..” (Serhat İncirli, 12 Nisan)

(Yazarın Güney Kıbrıs’taki en büyük sol parti AKEL’in lideri Dimitris Hristofyas ve partililere hitaben yenmek zorunda olunan şey olarak kullandığı ‘mavroyerimo’ diğer örneklerde olduğu gibi Kıbrıslıtürklerin diline Rumcadan geçmiş bir kelimedir. Türkçe karşılığı ‘lanet olası şey’ olan bu kelime Annan Planı’nı, yenmesi ise Annan Planı’na evet denmesini imlemektedir.)

“İngiltere’den Bir Bakışçık!!!” (Serhat İncirli, 13 Nisan tarihli köşe yazısının başlığı)

(Başlıkta geçen ‘bakışcık’ kelimesinde kullanılan –cık eki, küçültme anlamı vermek üzere KıbrıslıTürk ağzında sıkça kullanılmaktadır. Türkçede de çoğunlukla aynı anlamda kullanılan bu ek, KıbrıslıTürk ağzında ‘minibüs’ kelimesi yerine kullanılan ve İngilizce ‘bus’ kelimesinden türetilmiş ‘bascık’ kelimesinde olduğu gibi, Türkçede kullanılmayan şekillerde de kullanılmaktadır.)

..Bu gidişinan Beyaz Saraya da davet edileceğik. Aklıma gelmişikan söyleyim... Doğruya doğru, gradomuz arttı bir süreden beridir... Ağnayacağınız, ‘Mandıra’da delik deşik..Artık aracısız tefecisiz, biz da görüşeceyik Amerika’ylan..Anavatan-Manavatan ama, önümüzü kesti ydi bunca zaman..Direk uçacaik, direk görüşeceik, direk gonusacaik artık biz da.. Biz bilirik ne yapacaik.. Kimse bize garişamaz artık.Referandum’u da biz yapacaik. Ve istersak ‘evet’ deyceyik, istersak ‘hayır’ deyceyik..Bu memleket bizim değil mi?.. Gıral gitti, önümüz da açıldı, ardımız da..Dut artık bizi dutabilirsan!” (Arif Hasan Tahsin, 16 Nisan)

(Yazarın KıbrıslıTürk yerel ağzıyla kaleme aldığı, Kıbrıs’ın geleceği ile ilgili herhangi bir garantör devlet ya da anavatanın müdahalesi dışında halkın iradesini ortaya koyacağı referandum sürecine dair yukarıdaki yazısında, bu durumu ‘gradomuz arttı’ ifadesi ile ilerlenmiş bir aşama olarak değerlendirmektedir. Yazıda geçen ifadelerde, anavatanın ötekileştirilmesi bağlamında ‘biz’ kurgusuna dayalı KıbrıslıTürk milliyetçilik söyleminin yeniden üretimi dikkati çekmektedir.)

“...Kılını mı kıpırdattıydın sen plan hazırlanırkana? Yoksa omuzunda yükünan mı dolaşdın da emeğin boşa gitti. Aval aval oturup ‘acaba plandan ne çıkacak’ diye beklemedimiydik hep barabar? Aha içinden çiklet çıktı, çiğneyip dururuk bir senedir. Hem da amerikan çikleti. Eee noldu ya annem şimdi da illa evet

deycek herkeş...Sağınan solu birbirine garişdirdiniz be, ortak nogda da ANNAN!... Boşuna oğraşmayın yahu, bu plana eved deyen gabahad eder aha apaçıktır. Siz da bilirsiniz bunu ya, Avrupanın yollarını hayal etmeg daha dadlıdır şimdilig..”

(Kerami Tepebaşı, 18 Nisan)

(Yine Kıbrıslı Türk yerel halk ağzının kullanıldığı yukarıdaki yazıda, yazar ‘amerikan çikleti’ temsilindeki antiemperyalist yaklaşımıyla, Annan Planı’na referandumda ‘hayır’ denmesi gerekliliğine dair bir değerlendirme yapmaktadır.)

“Aha gandırıldılar bir gişi daha. Kimi gandırıldılar? Verheugen’i gandırıldılar...Yeter! Yeter be gavole! Keşke bi kere de bu Kıbrıslı sizi gandırırsa.Gandırırsa da başından atsa!Başından atsa da barışsa...” (Arif Hasan Tahsin, 23 Nisan)

(Avrupa Birliği Genişlemeden Sorumlu Komisyon Başkanı Verheugen’in, Güney Kıbrıs liderliğinin planı kabul eder görüldükten sonra hayır yönünde açıklamalar yapması nedeniyle gazetelerde yer alan ‘bizi kandırdılar’ ifadesi üzerine yazıldığı anlaşılan yazının yukarıda aktarılan bölümünde, yazar ‘yeter be gavole’ şeklinde ‘kahretsin’ anlamındaki ifade ile Kıbrıs’ta yaşayan halkların emperyalist güçlere ve anavatanlara karşı kendi iradelerini ortaya koymaları gerekliliğine dair özlemini dile getirmektedir. Yukarıdaki ifadeleri, ada üzerinde yaşayan halkların barışması ve herkese karşı bir bütünlük oluşturmaları vurgusu bağlamında Kıbrıs milliyetçilik söylemini inşaya yönelik bir çaba olarak değerlendirmek de mümkündür.)

“...Bu basit ve ince ayar, kalın sayar, yüksekten uçar, alçaktan sıçar bir örnektir sadece! ‘Efendim tabiatınyan ben devletimi yıktırmam!’ diyecek! Desin!

Benim da böyle ambelobulya gibi yeyip yutacağım devletciğim olsa; ben da yıkmazdım!..” (Serhat İncirli, 24 Nisan)

“...Şimdi Denктаş demokrasiden almıyorsa, söyleyecek tek bir laf kalıyor: ‘Hade Barra!’” (Serhat İncirli, 25 Nisan)

(Yazarın statükoyu temsil etmesi bağlamında Denктаş’ı ötekileştiren yukarıdaki ifadelerinde, ambelobulya kuşuna benzettiği ‘Denктаş’ın devleti’ni Kıbrıslı Türk yerel halk ağzında çokça kullanılan eklendiği kelimeye küçültme anlamı veren –cik ekiyle temsil ederek önemsizleştirirken, Denктаş’a hitaben yine Kıbrıslı Türk halk ağzında, kaba tabirle ‘anca gidersin’ anlamında kullanılan ‘hade barra’ deyimini kullanarak bu ötekileştirmeyi açıkta ortaya koymaktadır.)

“Bu Urum’a akıl erdirmek zor. Heriflerde ‘şey’e ‘şey’ edecek akıl yok ki.. Be ahbaplar! Re gobelya! Bakın size ağnadayım bir hikaye da berki akıl gorsunuz siz da biraz bizim gibi. Bizde, motorcukta gezen ‘feylezof’ dediğimiz birisi vardı. İkinci Dünya Savaşı ‘abostrado’larından idi galiba yağnışım yoğusa.. bizim feylezofa, ‘Be feylozof! Amerika’da mı, Sovyetlerde mi yaşamak isterdin’ diye sordular. Feylezof cevap verdi: ‘Gideceğime Rusya’ya yeyim nohut, sıçayım gombre, daha iyi gideyim Amerika’ya da, öleyim ağzımda et.’ ..Nasıl beceririk da hep İngilizci, hep Amerikancı oluruk?..Bizi överler, Urum’a kızarlar ama, Urum’u ihya ederler, biz da ağzımızı poyraza açarık...” (Arif Hasan Tahsin, 30 Nisan)

(Yazarın halk ağzı ile kaleme aldığı yukarıdaki alıntıda, antiemperyalist olmamaları bağlamında Rumlara karşı ‘biz’ kurgusu dikkati çekmekte bu da Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemini yeniden üretmektedir. Yazar karşılığı alınmadığı halde

‘İngilizci ve Amerikancı’ olunmasını da eleştirmektedir. Metinde geçen ‘*re gobelya*’ Kıbrıslı Türklerin konuşma diline Rumcadan geçmiş olmakla birlikte ‘bre gençler’ anlamında bir hitap şeklidir ve bu şekilde kuzeyde yaşayan Türkiyelilerin anlayamayacağı ifadelerin kullanımıyla Kıbrıslı Türk kimliğinin farklılığı olumlanmaktadır.)

Ayrıca Afrika’da, “Ağnadan: Gappelari⁹⁴ Fuad Dayı” başlığı ile yazı dizisi şeklinde yayınlanan bir bölümde⁹⁵ de, ‘Fuat Dayı’ isimli hayali ya da gerçek olduğu bilinmeyen ama yaşlı olduğu anlaşılan bir Kıbrıslı Türk tarafından siyasi gelişmeler yerel halk şivesi ile hicvedilmektedir.

Özellikle Afrika gazetesinde yerel şivenin bu şekilde kullanımıyla, bu dili konuşan Kıbrıslı Türk’ün Türkiyeli Türk’ten farklılığı temsil edilmekte ve bu farklılığa olumlu bir değer atfedilmektedir.

---

⁹⁴ Şapkalı.

⁹⁵ Bu bölümün başlıkları: ‘Tabiyatıyan, Cemaatın Sesine Gulag Veriyorug-3’, ‘İsvişre’deki Görüşmelerin Cifos Çıgması Hususunda Ne Dediler?...1-2’, ‘Ağnaşma Yapacaklar Mahanasıyan Çagdırmadan Oturduyollar Ahaliye 1-2-3-4-5’, ‘Annan Planı Gabul Edilirse Neler Olacag.. Gıbrız’a Bollug Geleceg, Gıbrızlıların Götü Boru Olacag...1-2-3-4’, ‘Tabiyatıyan, Yalancı Çoban Hikayesi 1-2-3-4’, ‘Madam ki Direg Uçuşlar Başlayacag!...’, ‘Türg Koçannı Mallara da Göz Digding?...’, ‘Bir Gıbrız Hikayesi.. Annayan Annasın Gartıg..’, ‘Gurkuda Bülent Biyinin Gıbrız Ziyareti-1-2-3-4-5-6’

III.3.4. ‘Kıbrıslı Türk’ Milliyetçilik Söylemi Çerçvelendirmesinde Bir Öteki Figürü Olarak Denктаş’ın Temsili

Kıbrıslı Türk milliyetçiliği söylemi içinde (daha önce de ifade edildiği gibi), Kıbrıslılığı ‘Kıbrıs adasında yaşayan eşeklere has bir özellik’, Kıbrıs Türklerini de soy ve kültür birliği temelinde ‘Türklük Dünyası’nın bir parçası olarak değerlendirmesi nedeniyle Rauf Denктаş hep öteki olarak temsil edilmiştir. Denктаş, Annan Planı’nın oylandığı referandum sürecinde de plana ‘hayır’ı destekleyen tarafta olması nedeniyle barış ve çözümden yana tavır koyan kişi ve gruplarca dışlanmış ve geçmişten bugüne Kuzey ve Güney arasında gerçekleşen barış ve çözüm müzakerelerinde uzlaşmayı reddeden taraf olduğu için de sürekli eleştirilmiştir. Kendi ifadesiyle ‘çözumsuzlük çözümdür’ siyasetini yürüten ve bu nedenle de Kuzey Kıbrıs’ta statükoyu temsil eden Denктаş, statükoya muhalif kesimin ‘öteki’si olmuştur.

Kıbrıslı Türk milliyetçiliği söylemini benimseyen söz konusu kesim tarafından Denктаş, işgalci olarak nitelenen Türkiye’yle özdeş kabul edilmiştir. Fakat Türkiye’de Kıbrıs siyasetinin milli dava ekseninden kaydığı iddia edilen AKP iktidarı dönemiyle birlikte, AKP hükümetinin Kıbrıs’ta çözümü destekleyen politikaları ile sempati kazanması sonucu muhalif kesim için ‘Denктаş = Anavatan’ ikiliği bozulmuş, dolayısıyla referandum sürecinde Denктаş kendisini destekleyen Türkiye’deki Türkçü ve Ülkücü kesimle birlikte bu söylem içinde ötekileştirilmiştir.

Bu tez çalışmasının örnekleme dahil edilen Kuzey Kıbrıs gazetelerinden başta Volkan ve daha sonra Halkın Sesi Denктаş'ın açıklamalarına en çok yer veren gazeteler olmakla birlikte bu açıklamalarda 'Cumhurbaşkanı Denктаş:...' ibaresinin yer aldığı diğerlerinde ise (Kıbrıs, Afrika, Yeni Düzen) bu açıklamaların daha çok 'Denктаş:...' şeklinde başlıklandırıldığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda ifade edilmesi gereken bir diğer nokta da, Evet ve Hayırcılara mesafeli bir tablo sergileyen Halkın Sesi dışında, Evet'i destekleyen gazetelerin (Yeni Düzen, Kıbrıs, Afrika) Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs'ta iktidar ve iktidarın politikalarını destekleyen örgüt temsilcilerinin söylemlerine yoğunlukla yer verirken; Denктаş'ın açıklamalarına dair haberlerinse, 'Denктаş yine şaşırttı', 'Kimse ne söylediğini anlamadı', 'Denктаş'tan garip açıklama', 'Denктаş bilinen görüşlerini açıkladı' gibi yorumlu üst başlıklarla verilmesidir. Hayır'ı açık bir şekilde destekleyen Volkan'da ise, Türkiye'de muhalefeti oluşturan kesimin bu yöndeki açıklamalarına ve Kuzey Kıbrıs'taki Hayırcıların söylemlerine yer verilmiştir. Tüm gazetelerde, referandum gününe kadar Denктаş'ın Annan Planı'na dair olumsuz açıklamaları, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'taki siyasi ve sivil örgüt temsilcilerinin Denктаş'a dair açıklamaları referandumdan sonra ise istifasına yönelik Denктаş ve diğer siyasilerin görüşlerine yer verilmiştir⁹⁶.

Özellikle **Kıbrıs** gazetesinde, Erdoğan ve Denктаş'ın birbirine zıt açıklamalarının aynı haberde veya aynı sayfada yer alması da yukarıda bahsedilen 'Anavatan = Denктаş' birliğinin bozuluşunu kurgularken, karşıtlıklar üzerine kurulu milliyetçilik söylemleri bağlamında bunun temsili Kıbrıslı Türk milliyetçiliğinin yeniden üretiminde de rol oynamaktadır. Fakat 'Anavatan' iktidarının söylemlerinin

---

⁹⁶ Bu bağlamda, Volkan gazetesinde 82, Kıbrıs gazetesinde 49, Afrika gazetesinde 44, Halkın Sesi gazetesinde 40 ve Yeni Düzen gazetesinde 39 adet Denктаş konulu haber tespit edilmiştir.

Denktaş'a karşı da olsa bu şekilde desteklenmesi son tahlilde Kuzey Kıbrıs'ta Türk milliyetçiliği söylemini yeniden üretmektedir.

8 Nisan, Kıbrıs

Kıbrıs gazetesinin yukarıdaki 1. sayfa manşet haberinde, “...restleşme iyice kızıştı...” üst açıklamasından da anlaşılabilir gibi, birbirinin karşıtı olarak konumlandırılan Erdoğan ve Denktaş arasında, Erdoğan’ın açıklamaları olumlu (..‘evet’ demesi yönünde güçlü mesajlar verirken..) Denktaş’ınkiler ise olumsuz (...halkın yüreğine korku salmaya devam ediyor..) imalarla temsil edilmektedir. ‘Evet’ kelimesinin yeşil, ‘hayır’ın kırmızı harflerle yazılmış olmasının da işaret ettiği gibi, gazetenin bu karşıtlıkta ‘evet’ten yana tavrı, manşete eşlik eden fotoğraflarda Erdoğan’ın gülerken Denktaş’ın ise ‘düşünceli’ hali haber metnini desteklemektedir.

Referandum sürecinde **Kıbrıs** gazetesinin manipülatif haberleri arasından aşağıdaki örnekte de, Erdoğan ve Denktaş arasında kurgulanan bu karşıtlık hali, gazetenin 9 Nisan tarihli manşet haberinde Erdoğan’ın yerine yine Türkiye’yi temsilen Dışişleri Bakanı Abdullah Gül’ün konulmasıyla devam ettirilmektedir:

Türkiye hükümeti, referandum için "hayır" kampanyası başlatanlara yönelik ciddi mesajlar vermeye devam ediyor. TC Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'dan sonra TC Dışişleri Bakanı Abdullah Gül de sert çıktı:

Gül'den Denktas'a: Hamaset yapma

● HAMASETLE BİR YERE

VARILAMAZ: Annan Planı'nı Sevr Anlaşması'ndan daha kötü diye nitelendiren Cumhurbaşkanı Denktas'a, Türkiye'den yanıt gecikmedi. Gül, "Annan Planı'nın son şeklinin Sevr Anlaşması'ndan daha kötü bir belge yorumunu yapan hamasi laflarla bir yere varılmayacağını" belirterek, bu yorumu yapanların "ya Sevr belgesini ya da bugün ortaya çıkan şeyleri okumadığını" kaydetti

● ANNAN PLANI, TÜRKLERİN

LEHİNE: "Herkes, Annan Planı'nın son şeklini hamasetten, iç siyasetten uzak şekilde uzmanlarına inceletmelidir. Gelecekte eğer bundan daha iyi noktalara gelirez diyorsanız 'hayır' desinler, gelecekte bu imkanı da yakalayamayız düşüncesi içindelerse o zaman 'evet' desinler. Bizim kanaatimiz bununla gitmenin Türklerin çok daha lehine olacağı yönündedir"

● 4. sayfada

9 Nisan, Kıbrıs

Cumhurbaşkanı Denktas:
Başbakan Erdoğan, Kıbrıs meselesinde kandırılmıştır

● PLAN BİLİNMIYOR... Cumhurbaşkanı Denktas, Türk hükümetine Annan Planı'na ilişkin her bilginin verilmeyişi belirtti ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Kıbrıs konusunda kandırıldığını savundu. Denktas, "Planın ne anlama geldiği tam olarak bilinmiyor" dedi ● 7. sayfada

TC Başbakanı Erdoğan:
Denktas'ın "kandırıldığımız" yakıştırması çok çirkin

● ERDOĞAN'DAN SERT CEVAP...Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanı Denktas'ın "Başbakan, Kıbrıs meselesinde kandırılmıştır" sözlerinin çok çirkin olduğunu ve bir ülkenin başbakanı için söylenecek sözler olmadığını söyledi ● 7. sayfada

13 Nisan, Kıbrıs

Kıbrıs gazetesinin yine 1. sayfasında (manşet haberinin altında) verilen yukarıdaki haberde de Denktas ve Erdoğan'ın tokalaşırken çekilmiş fotoğrafının ortadan yırtılmış hali, bir zamanlar var olan birlikteliğin bozulduğunu simgelerken, fotoğrafın her iki yanındaki açıklamalarda Erdoğan ve Denktas arasındaki polemige

yer verilmektedir. Haberde Denктаş'a ait dolaylı anlatıdaki ‘..Erdoğan’ın Kıbrıs konusunda kandırıldığını savundu’ ifadesinde geçen ‘savundu’ fiili ile haber söyleminde, Denктаş’ın açıklamasına dair okuyucuda şüphe uyandıran ya da sorgulamaya yönelten bir strateji olarak dikkat çekmektedir.

16 Nisan, Yeni Düzen

Erdoğan ve Denктаş arasında oluşturulan bu zıtlık kurgusunun **Yeni Düzen** gazetesinde de yer aldığı görülmektedir. Yukarıda ‘Ana’yla Yavrusu!..’ şeklinde başlıklandırılan karikatürde ‘ana’ Erdoğan ‘yavru’ ise Denктаş olarak resmedilmektedir. Yavrusuna ‘evet’ dedirtmeye çalışan anne dolayısıyla temsil edilen bu zıtlık kurgusu, yine Yeni Düzen’de yayınlanan aşağıdaki haberin başlığında ve metninde de görülmektedir. ‘Polemik’ başlığı altında, Erdoğan ve Denктаş arasında karşılıklı konuşma şeklindeki haber kurgusu, birbirine doğru bakan fotoğraflarla desteklenmektedir.

Denktaş-**POLEMİK** Erdoğan

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Türk hükümetine Annan planına ilişkin her bölgenin verimliliğini belirli ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Kıbrıs konusunda kandinirliğini savundu. Erdoğan ise Denktaş'ın "Başbakan, Kıbrıs meselesinde kandinirimiştir" sözlerine karşılık, "Ben, söylenmesi gerekenleri söyledim" dedi.

Rauf Denktaş, Haber Türk TV kanalında katıldığı bir programda, Annan planı ve konuya ilişkin son gelişmelere yönelik değerlendirmelerde bulundu. "Annan planını kabul etmeyeceklerini" ifade eden Denktaş, "Bizi egemen bir halk olmaktan çıkarıp, belirsiz bir duruma getirmek kimsenin hakkı değildir" dedi.

KKTC'deki referandumdan hayır çıkmasını beklediğini kaydeden Denktaş, çetin bir söz mücadelesinin olacağını, ancak aşırı davranışlardan kaçınılması gerektiğini belirtti.

R. Denktaş:
"Başbakan, Kıbrıs meselesinde kandinirimiştir"

R. T. Erdoğan:
"Ben, söylenmesi gerekenleri söyledim"

TBMM'de konuşmak için davet edildiğini söyledi.

"SERDAR DENKTAŞ EVET DERSE ÜZÜLÜRÜM"
KKTC Dışişleri Bakanı Serdar Denktaş'ın partisinin referandumla ilişkin tutumunun ne

bir soru üzerine, "Neticeyi göreyim, karar veririm. İstifaya gerek yok. 13 Haziran'da seçim olacak. İster girerim, ister girerim" diye konuştu.

Bir soru üzerine, "New York'a gittiğinde Annan'ın hakemliğinin kabul edildiğinden haberi olmadığını" belirten Denktaş,

dedi.

ERDOĞAN: BEN SÖYLENMESİ GEREKENLERİ SÖYLEDİM
Japonya'da bulunan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ise KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın "Başbakan, Kıbrıs mese-

13 Nisan, Yeni Düzen

CTP'nin yayın organı olarak Yeni Düzen'de zaman zaman CTP Başkanı Talat'ın bu zıtlık kurgusunda Erdoğan'la yer değiştirdiği de görülmektedir. Birbirinin ötekisi olarak temsil edilen Talat ve Denktaş arasındaki bu karşıtlıkta da Talat ve Türkiye temsilcileri aynı kategori içinde temsil edilmektedir. Dolayısıyla Talat/Denktaş karşıtlığı Erdoğan/Denktaş karşıtlığına eklenmektedir.

SON DURUM!

EVET!

● Talat: "Bizim çıkarımıza olan her iki taraftan da evet çıkmasıdır. Papadopoulos ve Denktaş'a rağmen evet olasılığı yüksektir. Papadopoulos halk oylamasını ileri atmamak için çok uğraşır. Şimdi Denktaş Bey aynı işliyor. Yeni bir devlet yaratılıyor. Tanınmış, Avrupa Birliği üyesi bir devlettir!"

● Gü: "Gelecekte bundan daha iyi noktalara gelineceğini düşünüyorlarsa hayır desinler. Hamaset yapmasınlar. Türkiye hükümeti Annan planından yanadır. Herkes soğukkanlı analiz yapmalı, yapılmazsa kaybeden Kıbrıs Türkleri ve Türkiye olur."

HAYIR

● Papadopoulos: "Kıbrıs Cumhuriyeti ortadan kalkacak, Kıbrıs Türk Devleti'ne Rumlarla eşit siyasi statü sağlanacak. Kıbrıs Cumhuriyeti yıkılacak, uluslararası iki devlet tanınacak. İşgal ve de facto bölünmüşlük' yasallaşacak, bunu önleyelim. Güçlü bir hayır diyelim" ● R. Denktaş: "Hayır Papadopoulos da hayır dedi. O zaman referandum ertelensin. O hayır dedi, biz de diyoruz."

● Eroglu: "Ulusal davadan sapmalar var. Eşit devlet temelinde uzlaşma yok. Tehlikeli. Hayır diyoruz"

9 Nisan, Yeni Düzen

Yeni Düzen gazetesinin yukarıdaki manşet haberinde Talat ve Gül'ün açıklamalarından oluşan 'evet' tarafı ile Denктаş, Eroğlu ve Papadopoulos'un açıklamalarından oluşan 'hayır' tarafı kutuplaştırılmakta, 'evet' kelimesinin ünlem işaretiyle vurgulanması ve 'evet' tarafının açıklamalarının yeşil fon üstünde diğerinin siyah fon üstünde olması nedeniyle gazetenin 'evet'ten yana tavrı açıkça görülmektedir.

Yeni Düzen gazetesi referandumdan sonra da Talat/Denктаş karşıtlığını kurgulamaya devam etmektedir. Gazetenin 25 Nisan tarihli sayısının 5. sayfasında yer alan aşağıdaki haberlerin konuları (Talat'ın açıklamasının üstte ve daha büyük oluşu ve daha önemsiz olduğu algısı yaratan Denктаş'ın açıklamasının ise altta ve daha küçük oluşu) ve başlıkları (karşılıklı atışma şeklinde) değerlendirildiğinde bu karşıtlık açıkça görülmektedir (Ayrıca haberlerin sol alt kenarındaki karikatürde de Denктаş'ın Kıbrıs Türk toplumu karşısındaki ötekiliği, 24 Nisan sandığından çıkan evetin Denктаş figürünü ezmesi şeklindeki çizgisel anlatımla temsil edilmekte, bu şekilde haberlerle verilen metinsel kurgu desteklenmektedir):

25 Nisan, Yeni Düzen

Kıbrıs gazetesi yazarlarından özellikle Hasan Hastürer'in bazı köşe yazılarında Kıbrıslı Türkler ve Talat'a karşı Denктаş'ı öteki olarak konumlandığı aşağıdaki örneklerde de Talat-Denктаş karşıtlığını gözlemlemek mümkündür:

"...Yıllarca müzakere masasında hiçbir kazanım elde edemeyen Denктаş'ın yerine masaya oturan Başbakan Talat başkanlığındaki Kıbrıs Türk heyeti, Türkiye ile eşgüdüm içinde çalışıp tarihi bir başarıya imza atmıştır..." (1 Nisan)

"...Denктаş'ın yıllarca görüşme masasında yapamadığını, isimsiz kahramanlardan oluşan Kıbrıslı Türkler yaptı..." (9 Nisan)

"...Halbuki uzunca bir süredir Kıbrıs Türk halkı ile Rauf Denктаş'ın yolları ayrılmıştı. Denктаş'ın yolunun Kıbrıs Türk halkının hayrına olmadığı görüldüğü için halk kendi yolunu kendi buldu..." (21 Nisan)

"...Sayın Denктаş, artık yeter, yakamızdan düşününüz. Bırakın yolumuza devam edelim. Çekilin yolumuzdan. Kırk yıldır sizin başaramadığınızı Kıbrıs Türk Halkı yeni liderleriyle başarıyor. Hem de Ankara ile mükemmel bir uyumla..." (25 Nisan)

"...Denктаşlara hiç ama hiç taviz vermeden bu tarihi yürüyüşü başarmak hem Kıbrıs Türk halkı, hem Türkiye, hem de tüm Kıbrıs için yaşamsal bir zorunluluktur..." (26 Nisan)

"...Bu gelişmeleri izleyen Kıbrıslı Türkler, kuşkusuz çok mutlu olmaktadır. Ancak adım gibi eminim ki Rauf Denктаş ve takımı asla mutlu değildir..." (29 Nisan)

Yine **Kıbrıs** gazetesinin 27 Nisan tarihli sayısının birinci sayfasında (tam sayfa olarak) 'Kıbrıs Türk Halkı' adına Rauf Denктаş'a hitaben yazılmış olan;

“24 Nisan 2004 Cumartesi günü, sizin tüm baskalarınıza rağmen, özgür irademizi kullanan bizler, sizi Cumhurbaşkanlığı ve Görüşmecilik görevlerinden almış bulunmaktayız. Görüşmecilik görevini, bundan böyle Başbakan Mehmet Ali Talat, Cumhurbaşkanlığı görevini de, yeni Cumhurbaşkanı seçilinceye kadar, vekaleten Cumhuriyet Meclisi Başkanı Fatma Ekenoğlu yürütecektir. Emeklilik yaşamınızda mutluluklar dileriz.”

ifadelerinin yer aldığı dilekçe formundaki metni de (ki bu yayından bir gün sonra –28 Nisan 2004- yine birinci sayfada ve tam sayfa olarak, ‘Birikimleri hortumlanan bir grup Asilzede’ imzalı Asil Nadir’in yaptığı iddia edilen yolsuzluklar ve kanun kaçağı olmasıyla ilgili bir başka metin Denктаşçı Volkan gazetesinde tepki olarak yayınlanmıştır) Denктаş’ı ötekileştirerek Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemi çerçevesini yeniden üreten bir metin olarak okumak mümkündür. Fakat bu yazının yayımlandığı günkü sayısında gazete başlığının iki yanında bulunan KKTC ve Türkiye bayrakları “Anavatan-Yavruvatan” metaforunu hatırlatmakta, yukarıda bahsedilen Denктаş-Türkiye karşıtlığı temelinde Türkiye’nin desteklediği Türk milliyetçiliği söylemi yeniden üretilirken bu söyleme bağlı çerçeveye eklenmektedir.

Kıbrıslı Türk milliyetçiliği söylemi içinde Denктаş’ın ‘öteki’ olarak temsiline en çok **Afrika**’da rastlanmaktadır. Afrika gazetesi (Avrupa ismiyle yayımlandığı dönem de dahil olmak üzere) referandum süreci dışında da Denктаş’a muhalif yayınlarıyla bilinmekte ve hatta bu yayınlar sebebiyle birçok hukuki yaptırım ve şiddet eylemine maruz kaldığı ifade edilmektedir. Bu çalışmada da, ele alınan süreç içerisinde Afrika, Hayırcıların açıklamalarına, Hayır mitinglerinin ilanlarına yer

vermemesi buna karşılık Evet mitinglerine dair haberlerde olumlu bir üslup kullanması ve Evetçilerin açıklamalarına yer vermesi nedeniyle ‘Evet’i destekleyen yayın organları arasında kabul edilmektedir. Fakat gazetede yazan yazarların büyük bir kısmı tarafından Annan Planı ‘barış senaryosu’, ‘Ortadoğu projesi oyunu’, ‘emperyalist bir plan’ olarak nitelenmekte ve Ada üzerinde yaşayan insanların ortak projesi olmayan bu çözüm planının kabul edilmemesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Hayır’ı savunan bu yazarlar plana karşı çıkan diğer Hayırcılardan farklı gerekçelere dayandırdıklarını ifade ettikleri bu Hayır’ı diğerlerinden farklı anlamlandırmaktadırlar. Bu bağlamda Afrika’da Denктаş’ı ötekileştiren söylemlerden bazıları şöyledir:

“..Denктаş istediği kadar ‘Hayırda Hayır vardır’ desin! Hayır’da hiçbir hayır olmadığını halk çok iyi biliyor...” (Mehmet Levent, 6 Nisan)

“..Çıkıyorsunuz ve aşağılayıcı bir tavırla konuşarak, Annan Planı’nı ezbere biliyormuş havasıyla endam ediyorsunuz ama bırakın bu planı, dünyayı bilmediğiniz gayet açık! Çok cahil ve geri kalmışsınız! Aynen papazlar gibi ırkçısınız! 2004 yılına ve sonrasına, çocuklarımızın geleceğine hiç yakışmıyorsunuz!..” (Serhat İncirli, 6 Nisan)

“...Denктаş’ı biz tüketmedik... O kendi kendini tüketti.. Biz yemedik onu... Tarih yedi!” (Afrika’dan Mektup köşesi, 7 Nisan)

“Türkiye’den eli boş dönen Denктаş savaşı başlattı! Referandum meşru değilmiş!” (1. sayfa haber başlığı, 8 Nisan)

“24 Nisan akşamı kimse Denktaş’ın oturduğu koltukta endam ve gerdan sallamasını istemeyecektir! Ne kölesi sandığı halkı, ne Türkiye, ne Amerika, ne de AB! Denktaş’ı şu anda kimler çok seviyor biliyor musunuz? Enosisçi, kiliseci ve hayırcı Rumlar!..” (Serhat İncirli, 11 Nisan)

“..Kıbrıslı Türkler, zaten Denktaş Bey’i 1949’da İngiliz’in Savcılığı’na atandıktan sonra içlerine sokmadılar.Hep yalnız yaşad dış güçlerin desteği ile o gün bugün...” (Arif Hasan Tahsin, 14 Nisan)

“..Türkiye ile elele Denktaş’ı bertaraf etmek yolumuzu ne kadar açacak bizim? Türkiye ile bir olup bizi bertaraf ederken mutlu olan Denktaş gibi, mutlu olacak mıyız biz de?..” (Şener Levent, 14 Nisan)

“..Artık ‘Fotoğrafçı Rauf dayı’ gibi ‘hayırcı’ kullumakkalar bizde kalmayacak! Abbas öyle ya da böyle yolcudur!... Kıbrıs bize dedelerimizin ve babalarımızın, birbiri ile kavga etmiş eski kafalı Fotoğrafçı Rauf dayı gibi düşünen eski ve dinazor nesillerin mirası değildir!..” (Serhat İncirli, 15 Nisan)

“..Kendi halkı Denktaş’ı hiç sevmemiştir...Ama Denktaş tarafından kokutulmuş, bir şekilde sindirilmiş ve ‘Denktaş’a oy verirmiş’ gibi görünmüştür.. Kendi toplumu tarafından çoktan yalnız bırakılmıştır. 1974’ün Ağustos ayından ya da 1975’in Şubat ayından beri toplumu ile hiç barışık değildir..” (Serhat İncirli, 19 Nisan)

“...Git Denktaş’a sor, ama bize sorma! Egemenliğimiz olduğunu zanneden oydu..” (Şener Levent, 20 Nisan)

“...Bak seni destekleyenlere bak! Uluyun kurtçuklar! Başbuğunuz Denктаş için üç kere; Bauuu, bauuu, bauuu!..Bırakın da havlasınlar! Denктаş da beraber!..Siz uluyun biz ‘evet’imizle Avrupalı olalım..” (Serhat İncirli, 20 Nisan)

“...Denктаş Bey’le yollarımız ayrılalı yıllar oldu. Artık aynı yolu yürümüyorumuz...” (Salih Çelebioğlu, 20 Nisan)

“...Boşuna nefes tüketme! Bu toplum seni defterinden çoktan sildi. Hiç yazmıyordu ya...” (Arif Hasan Tahsin, 21 Nisan)

“..Ve sandıklardan taşıyacak ‘evet’lerle Denктаş’ı da, onun peşinde sürüklenen Eroğlu’nu da tarihin çöplüğüne fırlatacağız..” (Turgut Afşaroğlu, 23 Nisan)

“..Denктаş Kıbrıslı mıdır? Eğer olsaydı, bu kavgayı kendi gücüyle fikirsel yönde götürür, Kıbrıslıtürk olmayanları yardıma çağırarak terör ve şiddet estirmezdi...” (Salih Çelebioğlu, 23 Nisan)

“...Denктаş’tan mı kurtulduk? Kurtulduysak neden o da daha sonuçlar belli olur olmaz ekranda karşımıza geçip bu ‘zafer’ sevincini paylaşıyor bizimle?..” (Şener Levent, 25 Nisan)

“..Ne ki 80 yaşındaki Denктаş Türkiye’den beklediği desteği alamayınca, Kıbrıstürkü’nün ‘evet’i bilumum Denктаşçıların ‘hayır’ını yendi..... Oysa onun adı Denктаş’tır ve şu yer küredeki en pişkin politikacı olarak nam salmıştır...İnönü Meydanı tek bir sloganla inledi: - Denктаş Güney’e! Bu sesi dünya duydu da galiba bir tek sarayın şişmanı duymadı.” (Turgut Afşaroğlu, 25 Nisan)

“..Peki bunu sandalyeye en güçlü golla ile yapışmış Fotoğrafçı Rauf dayı ile yapabilir miyiz? Kesinlikle yapamayız... Bre Cumhurbaşkanı sıfatını nereden bulduğu şüpheli olan fotoğrafçı dayım, Bre hey demokrasi tanımaz ihtiyar, yüzde 65 ‘evet, sen ‘hayır’ diyorsun ve utanmadan da ‘kazandım’ diyebiliyorsun... Çünkü Denktaş demokrat değil, diktatördür. Demokrasiyi hazmedemeyecek bir mideye sahiptir. Toplumunu sevmemekte, toplumunun salak olduğuna inanmaktadır...”
(Serhat İncirli, 25 Nisan)

Kuzey Kıbrıs’ta halk TC hükümetinin desteğiyle Denktaş’a karşı zafer kazandı, ama çözüm ve AB hedefine varamadı... (26 Nisan, 1. sayfa ‘Çözumsuzlük Stratejisi’ manşetli haberin spot cümlesinde)

“‘Kıbrıs’ta barış engellenemez!’ Halkımız bu sloganı Denktaş’a ve yordakçılarına karşı haykırırken,...” (Mehmet Levent, 26 Nisan)

“..Biz ‘hayır’ demiş olsaydık, yani 80 yaşındaki çözümsüzlük yanlısı Rauf dayıya inansaydık yanmıştık, bitmiştik..” (Serhat İncirli, 26 Nisan)

“..Kıbrıs Türkü bugün yeniden doğdu. Baba-oğul Denktaşların tüm ‘hayır’lı çabalarına karşın hem de..%64.9 ‘evet’le Denktaşlara HAYIR dediler.... Ve kutsal Denktaşların günahsız olduklarına inanan çok az Kıbrıslı bulunur..Çok az Kıbrıslı da sanırım hala iktidarda durmalarına izin verebilir...” (Selma Bolayır, 26 Nisan)

“..TC Başbakanı Erdoğan, ‘Kıbrıs’ta taşlar yerinden oynadı’ demiş!...Ama gerçek olan bir şey varsa, Kıbrıs Türk halkının geleceğini karartan, üstümüze yıllardır bir kabus gibi çöken en büyük taşın, yerinden bir milim bile kımıldamadığıdır!..” (Mehmet Levent, 27 Nisan)

“..Yillardır halkını dinlemeyen Rauf Denктаş yine halkın sesine kulak vermedi.... Çünkü artık nasıl Rauf Denктаş Kıbrıs Türk Halkını temsil etmiyorsa...”
(Erol Atabek, 27 Nisan)

“..Sayın Denктаş artık lider değildir. Sayın Denктаş artık görüşmeci de değildir. Sayın Denктаş artık sadece fotoğrafçı olabilir. Gölge etmesin başka bişey istemeyiz...” (Serhat İncirli, 28 Nisan)

“..Ortada bir halk iradesi vardır. Elbette Denктаş’tan bu iradeye saygı göstermesini bekleyemeyiz... Bak Sayın Denктаş! O referandumda, Kıbrıstürkü yüzde 65 ‘evet’ oyu ile hem seni hem de KKTC’yi tarihe gömdü... KKTC, Denктаşları ve geçmişteki o acılı günlerimizi hatırlatıyor.Kıbrıs Türk Devleti, Denктаş’sız geleceğimizi müjdeliyor.” (Turgut Afşaroğlu, 29 Nisan)

“....Kıbrıs Türkleri, Denктаş’ın üstüne kocaman bir çarpı işareti koydular.”
(29 Nisan, 10. sayfada TKP’ye ait propaganda ilanındaki, Hasan Cemal’in Milliyet gazetesindeki köşesinden alıntılanan sözlerinde)

“Halkımız referandumda evet dedi, Hem Denктаş’ı, hem devletini reddetti. Evet’lerimize sahip çıkalım.” (29 Nisan, 11. sayfada yine TKP’ye ait bir başka propaganda ilanındaki sloganda)

Yukarıdaki örneklerin birçoğunda görüldüğü gibi, Kıbrıslı Türkleri temsilen birinci çoğul şahıs kipi kullanılmakta ve Denктаş bu ‘biz’in dışında konumlandırılmaktadır. Denктаş’a yönelik, ‘fotoğrafçı Rauf Dayı’, ‘sarayın şişmanı’, ‘demokrasi tanımaz ihtiyar’, ‘pişkin politikacı’ gibi nitelermeler de bütün milliyetçilik

söylemlerinin ana karakteristiği olarak kabul edilen ‘öteki’nin olumsuzlanması ve aşağılanması durumunu sergilemektedir.

Afrika gazetesinde Denктаş’ın bir öteki figürü olarak temsiline gazetede ‘Lololo’ başlıklı bir bölümü de bulunan Erdoğan Baybars’ın karikatürlerinde de rastlanmaktadır:

4 Nisan, Afrika

Yukarıdaki karikatürde, Annan Planı’na referandumda hayır diyeceğini açıklayan Denктаş’ın ‘hayır’ıyla İslami söyleme ait ‘iyilik’ anlamındaki ‘hayır’ zıtlık kurgusuyla verilmiş, bu bağlamda Annan Planı’na karşı olanların ‘hayır’da hayır vardır’ ya da ‘hayırınız hayırlı olsun’ sloganlarında vurgulanan ‘hayır’dan farklı olarak anlamlandırılmıştır. Denктаş’ın geçmişte olduğu gibi bugün de Kıbrıs Türk toplumuna iyilik değil kötülük yapmakta olduğu vurgulanmıştır.

5 Nisan, Afrika

Yukarıdaki karikatürde, şekil itibariyle okuyucuya Denktaş olduğu hissettirilen figür kendisine doğru yuvarlanan 24 Nisan taşlarına karşı 'hayır' diye bağırırken temsil edilmektedir. Bu temsilde 24 Nisan taşları 24 Nisanda yapılacak referandumu, 'hayır' ise Denktaş'ın referandumda desteklediği tarafı imlemektedir. Karikatürdeki 'hayır' sözü Denktaş'ın desteklediği 'hayır'dan farklı bir anlamlandırma ile temsil edilmekte, 24 Nisan referandumunda Denktaş'ın 'hayır'ının referandumda onun sonunu getireceğine dair bir anlamlandırma stratejisi görülmektedir.

6 Nisan, Afrika

Baybars'ın yukarıdaki karikatüründe ise, Talat ve Denктаş arasında evet-hayır bağlamında kurulan karşıtlıkta Kıbrıs Türk toplumunun arada kalmışlığı 'yazı-tura' oyunu ile temsil edilmiştir.

17 Nisan, Afrika

Yukarıdaki karikatürde de, Denктаş'ın 'tarihi görevimi tamamladım' sözüne karşılık, yapılacak işi kalmamış anlamındaki 'ununu eleyip eleği asmak' deyimini kullanarak siyasetten çekilmesi gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

29 Nisan, Afrika

Yukarıdaki karikatürde ise, yine Denктаş'ın referandumda kuzeyden evet güneyden hayır sonucu çıkması ile geçersizleşen Annan Planı'na vurgu ile üzerinden yük kalktığına dair açıklaması hicvedilmektedir. Karikatürde Kıbrıs'ı sırtında taşıyan Denктаş figürü ile Denктаş'ın bu açıklamasına gönderme yapılırken, sol altta yer alan 'lütfen sayfayı ters çevirin!' açıklaması okuyucuya Kıbrıs üzerinde 'yük' olanın Denктаş olduğunu göstermektedir.

Daha önce bahsedilen Denктаş-Erdoğan karşıtlık kurgusuna **Afrika** gazetesinin haber söyleminde de rastlanmaktadır. Gazetenin manşet haberini gösteren aşağıdaki örnekte bu durumu gözlemlemek mümkündür. Haberin spot cümlesinde evet-hayır kampanyalarının bir 'yarış' olarak nitelendirilmesi ve bunun 'iktidar kavgası'na dönüştüğünden, manşet altındaki ifadede birbirine rakip olarak konumlandırılan Denктаş ve Erdoğan arasındaki bu rekabette, yarışta ya da iktidar kavgasında 'Denктаş'ın Erdoğan'a karşı büyük bir zafer' kazanmasından bahsedilmesi bu yönde bir söylemsel stratejinin kurulduğunu göstermektedir:

19 Nisan, Afrika

Denktaş-Erdoğan (ya da Denktaş-Talat) karşıtlığına dayalı stratejinin Türkiye gazetelerinden Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinde de uygulandığı görülmektedir. Bu karşıtlık kurgusunda Hürriyet gazetesinde, Türkiye'deki siyasal iktidar temsilcilerinin açıklamalarına yoğunlukla yer verilip, bu açıklamalar 'söyledi', 'belirtti', 'vurguladı', 'kaydetti' gibi anlamı kuvvetlendiren fiillerle aktarılırken, Denktaş'ın açıklamalarından oluşan dolaylı anlatılarda 'öne sürdü' ya da 'iddia etti' gibi okuyucuda şüphe uyandırmaya yönelik fiillerin kullanılmasının da gösterdiği gibi iktidar yanlısı bir yayın politikasına sahiptir.⁹⁷

⁹⁷ **Erdoğan: Kıbrıs'ta Çözumsuzlüğü Savunan Tarihe Hesap Veremez**

...Hiçbir zaman çözümsüzlüğü çözüm olarak görmeyeceklerini, siyasi partilerin çözüm için var olduklarını, sorun üretmek yerine sorun çözmek için hizmet ettiklerini belirten Erdoğan, hükümet olarak Kıbrıs'ta adil, kalıcı bir barışın tesisinden yana olduklarını, çözüm için yapıcı gayret içinde olacaklarını her vesileyle vurguladıklarını kaydetti....Son plana olumsuz yaklaşanlar olduğunu kaydeden Erdoğan, ancak Kıbrıs'ı çözümsüzlüğe mahkum etmek isteyenlerin tarihe hesap veremeyeceklerini yurguladı.... (Hürriyet, 6 Nisan 2004)

Referandum yüz kararı

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Annan Planı'nı 'bir halkı başkalarının istediği yere götürmek için tezgahlanan oyun' olarak niteledi. Denktaş, 'Referandum BM için de bir yüz karasıdır' dedi... AB normlarına uymadığı gerekçesiyle KKTC'de küçük işletmelerin kapanacağını ve ekonomik krizin başgöstereceğini iddia eden Denktaş,... Kıbrıs'ın silahsızlandırılması hedeflendiğine göre, Türk askerlerinin Ada'dan çıkmasının 'bir zaman meselesi' olduğunu savundu. (Hürriyet, 8 Nisan 2004)

Erdoğan'dan Denktaş'a

Ne anlatacaksan Kıbrıs'ta Anlat

Resmi bir gezi için Japonya'ya giden Başbakan Erdoğan, KKTC Lideri Denktaş'a sert çıktı: 'Yapılacak bir şey varsa buyur Kıbrıs'ta onu yap. Ne anlatacaksan Kıbrıs'ta anlat'. (Hürriyet, 12 Nisan 2004)

Denktaş'a Bir Uyarı da Çiçek'ten

Hükümet Sözcüsü ve Adalet Bakanı Cemil Çiçek, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'a kendisini Türkiye'deki 'marjinal gruplara istismar ettirmemesi' önerisinde bulundu. (Hürriyet, 12 Nisan 2004)
Dışişleri Bakanı Gül, 'Kıbrıs'ta bir daha böyle fırsat yakalanmaz' dedi ve ekledi:

Referandum Yoksa Biz de Yokuz (Hürriyet, 14 Nisan 2004)

Denktaş'tan Erdoğan'a Kendi Sözleriyle Yanıt

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş Başbakan Erdoğan'ın KKTC'nin 20. kuruluş yıldönümünde Kıbrıs'ta yaptığı konuşmada söylediklerinin Annan Planı'nda yer almadığını söyledi. Denktaş, Annan Planı ile asıl amacın KKTC'yi yoketmek, Türkiye'yi de marjinalleştirmek olduğunu iddia etti. (Hürriyet, 15 Nisan 2004)

'Polemige Girmeyeceğim'

Başbakan Erdoğan, KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş ile polemige girmeyeceğini belirterek 'Sayın Denktaş'a cevap vermiyorsak, nezaketimizdendir' dedi. (Hürriyet, 16 Nisan 2004)

Denktaş: Rum Tarafı Evet Diyecek

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, 24 Nisan'da Kıbrıs'ta yapılacak referandumda Rum tarafının 'evet' diyeceğine inandığını söyledi. Denktaş, Türk tarafının 'evet' demesi halinde Kıbrıs'ın tümünün

Cumhuriyet gazetesinde ise, genel olarak, AKP hükümetinin Kıbrıs politikalarının eleştirilmesi bağlamında olumsuzlanan Annan Planı konulu haberlerde, (Hürriyet gazetesinin tersine) Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'ta hükümet yetkililerinin açıklamalarına dayalı dolaylı anlatımlarda 'öne sürdü', 'iddia etti', 'savundu' fiillerinin kullanımı anlamın desteklenmediğini göstermektedir.⁹⁸

Tüm bunlara ek olarak, Kıbrıslı Türk milliyetçilik söyleminin 'öteki'si Denктаş'ın, evetçi gazetelerdeki haber söylemi içinde Denктаş'ın açıklamalarına dair

---

kaybedileceğini öne sürerek 'Bizden şerefli insanların yapamayacağı şeyler isteniyor' dedi. (Hürriyet, 16 Nisan 2004)

Dünya oyun oynuyor

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş, Annan Planı'na 'evet' denirse Kıbrıs'ın tümünün kaybedileceğini savundu. (Hürriyet, 17 Nisan 2004)

Gül: Plan Karşıtları Geçmişte Yaşıyor

Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, Annan Planı'nı reddedenlerin 'değişimden korktuklarını, geçmişte yaşadıklarını' söyledi. (Hürriyet, 21 Nisan 2004)

Papazlar kan içmeye gelecek

...Denктаş, Rum papazların şimdi şampanya içtiğini, yarın ise kan içmeye geleceklerini savundu... Denктаş, Rumların pazarlık stratejisine de imrendiğini ve hayır diyerek muazzam bir pazarlık yürüttüklerini öne sürdü. (Hürriyet, 21 Nisan 2004)

AB'den tarih için bizi feda ettiler

...Türkiye hükümetinin bu tür yaklaşımlarının üzücü olduğunu belirten ve 'Egemen değilsydik Türkiye niye bizi tanıdı, niye büyükelçisini gönderdi' diye soran Denктаş, Türkiye'nin AB'den tarih almak 'Kıbrıs'ı feda ettiğini' ileri sürdü. (Hürriyet, 21 Nisan 2004)

98 Rum Devleti Sona Erecek

Dışişleri Bakanlığı, Annan Planı'yla Kıbrıs Türkleri'nin, 1960 düzenlemelerinin çok ötesine giden siyasal ve hukuki haklara sahip olacaklarını ileri sürdü. (Cumhuriyet, 6 Nisan 2004)

AKP'de soruya izin yok

...Erdoğan, 'hazırlanan belgenin 9000 sayfa olduğu ve 9000 sayfanın referanduma kadar olan zaman içinde halka anlatılamayacağına' yönelik eleştiriler konusunda da ilginç değerlendirmeler yaptı. Erdoğan, 9 bin sayfanın büyük bölümünün AB'ye uyum yasaları çerçevesinde yapılması gereken tali düzenlemeler olduğunu ve bunlarla işin uzmanlarının ilgilenmesinin yeterli olacağını savundu. (Cumhuriyet, 7 Nisan 2004)

Talat: Plana evet denmeli

KKTC Başbakanı Talat, Annan Planı'nın 24 Nisan'da halkın büyük çoğunluğu tarafından onaylanacağı inancında. Planın gönül rahatlığıyla evet denebilecek bir plan olduğunu savunan Talat, MGK kararlarının memnuniyet verici olduğunu belirtti. (Cumhuriyet, 8 Nisan 2004)

Erdoğan: Denктаş'la polemığe girmem

...Türkiye'de Kıbrıs konusundaki eleştiri ve konuşulanların sadece ideolojik yaklaşımlar olduğunu savunan Başbakan Erdoğan AK Parti iktidarına 'Çok çirkin yakıştırmalarda' bulunanlar olduğunu öne sürdü. (Cumhuriyet, 17 Nisan 2004)

Erdoğan'evet oyu' istedi

...KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş'a yönelik sert üslubunu sürdüren Erdoğan, 'Referandumda taraf olmak Denктаş'ı yaralayacaktır. Referandum sonrası istifa kararı kendi takdirinde' görüşünü savundu. (Cumhuriyet, 24 Nisan 2004)

haber metinlerine eşlik eden Denктаş fotoğraflarının seçiminde de yukarıda bahsedilen ötekileştirme stratejisini gözlemek mümkündür:

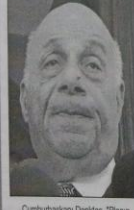

6 Nisan, Yeni Düzen (2. sayfa)

13 Nisan, Yeni Düzen (5. sayfa)

Denktaş: "Halk planı bilmiyor"

Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'e atfen basında yer alan, "KıTC portakal deli İbrahim Denktaş, bu nasıl egemenlik" şeklindeki sözlerin anlam-salması üzerine Denktaş, özelle şun-lardan söyledi:

"Dünyada tanınmamış devletler var. Bizce devamlı surette görüşme masası gösterildiği için dünyaya ege-menliğimizi kabul etmeye mücadelesi gündeme venemedi. Adalet Yunanistanla bağlamak için başlatılan kanlı bir savaş sonrası Türkiye'nin sızaya gelmesiyle kurtarılan Türk halkı kim bany hareketlerini ve girişim-lerini reddetmediğini gördükten sonra Arnavistan Türkiye'ye arlaşıyor, Türkiye'nin desteğiyle devletleri kurmuş ve Türkiye bu devleti tanıtmış. Egemen devletler çeşitli nedenlerle, siyasi zorluklarla, büyük ülkelerin hak-sız girişimleri nedeniyle egemenlik-lerini tam mevzuatı baskılayabilmek hak-sız embaçyolar altında yaygınlıkla- lar ama egemenliklerini kaybetmezler."

"Azimlik değerlendirmesine Türkiye de katılıyor"

Egemenliğin simgesi Kıbrıs'ı kanlı kurtarılan şahtiler olduğunu söyleyen Denktaş, şöyle devam etti: Egemenlik için mücadelede, Kıbrıs'ın meşru hükümetini" diye diye tüm Kıbrıs'ı sahip çılmaya çalışan Rum tarafların tüm Kıbrıs'ı sahip çıkma hakkı olmadıkları gür sesle savarmakta, bu kıddada bul-rupta da mesajla durmamalıdır. Biz Türkiye'nin siyasi destekleriyle devamlı surette masaya oturduk. Biz

olarak değerlendirdi. Şimdi bakıyoruz, Türkiye de bu değerlendirmeye katılıyor. Bunlar bizi üzüyor..."

"Türkiye bunu yapmamalıydı..."

Türkiye hükümetinin bu tür yaklaşımlarının (uzlu) olduğunu bilinen ve "Egemen değışleyük Türkiye niye biz landı, niye büyüklüğünü göndere" diye soran Denktaş, özelle şu ifadeleri kullandı: "Türkiye'nin bize karşı büyük sorumluluğu var. Egemen değışleyük biz tamamlanıyor. 21 yıl sonra bize Türkiye'nin 'malin, mülkünü satmayı-orsun, futbol oynatıyor, bu ne biçim egemenlik' demesi kabul edemeyeceğiz bir durumdur. Büyük özünü kaynağıdır. Bunu bize yapmamalıydılar. Biz egemenliğimize sahibiz ve sonrası kadar da sahip olacağız..."

"Türkiye bizi zorluyor..."

Annan Planı'nın kabulünden "Helelimizin zaferi" anlamına geçişini söyleyen ve bu yönde Kıbrıs'ın Türkiye'den evet istediğini belirten Denktaş, şunları ekledi:

"Türkiye de biz buna zorlanmak-tadır. Bunlar biz derinden üzüyor. Kıbrıs ediliyor. Bu eğer Türk ulusu için bir şey ifade etmezse, açıkça Türk ulusu olarak Meclisten, bütün parliedden bunu söylemek istiyoruz... Bir partinin ikidardır diye bize egemen olmadığımızı hissettirmesi asla kabul edemeyiz. Egemenlik ve bu mücadele Rum egemenliği altında anrikl olmaması için yapıldı. Bunun bir günün un-da-mazması, değışmezdir. Bu halde zih Kıbrıs Türkiye yapamazsınız

güçtür, bülüyünüz, ağıyınız ama bunu beklemiyorduz... Çok yazık ediyor... Sonra da 'ah Girit' dediğin gibi mis vaziyetidir. A birşey vaktör o da güldürüldü. Sabı hakikimci lanımd 1960'da olduğu gü lüğüna dayanan v ilgi bir anayasaya hakimiyetine dayal dıktır" şeklinde

"Referandum vazifektir"

Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, 24 Nisan'da referandumda sunulacak Annan Planı'nın Kıbrıs'ın Türkiye'de dardağın edecek bir plan olduğunu belirterek, tarafını anlaşılmaya varamadan planın referandumda sunul-maması "mezlik" diye niteledi. Denktaş, bunun Annan Komisyonu'na göre yasadağı olduğunu da söyledi.

"Kıbrıs meselesini hallemeyen, 9 bin sayılı bir belge" olarak tanımlandığı Annan Planı'nı halkın bilmediği ni kendisinin dahi bugün düşün'e ten son taddlar" diye bir belge geldiğini açıklayan Denktaş, "Okuyorum. Okunuyacağım. Böyle referandum olmaz" diye tepkisini ortaya koydu.

"Böyle referandum olmaz"

Annan Planı'nın Kıbrıs meselesini çözüme mişyorundan öte Kıbrıs'ı bölünleştirerek AB'ye yapmamak için bir arş haline geldiğini de belirten Denktaş, 9 bin sayılı bu belgeyi kim-sinin bilmediğini, baz bölünleştirme kendisine dahi helen gönderilmekte olduğunu belirterek "Okuyorum. Okunuyacağım. Böyle referandum olmaz" diye tepki gösterdi. Denktaş bu referandumun Annan Komisyonu'na göre yasa dışı olduğunu söyledi. Cumhurbaşkanı Denktaş şöyle konuştu:

"Bu vaziyette biriken bir Annan

bilmediği, halkın bilmediği" şeklinde

"Benim onun şöyle mis vaziyetidir. A birşey vaktör o da güldürüldü. Sabı hakikimci lanımd 1960'da olduğu gü lüğüna dayanan v ilgi bir anayasaya hakimiyetine dayal dıktır" şeklinde

Malum basım...

Cumhurbaşkanı Denktaş, "Okuyorum. Okunuyacağım. Böyle referandum olmaz" diye tepkisini ortaya koydu. Denktaş bu referandumun Annan Komisyonu'na göre yasa dışı olduğunu söyledi. Cumhurbaşkanı Denktaş şöyle konuştu:

"Bu vaziyette biriken bir Annan

bilmediği, halkın bilmediği" şeklinde

20 Nisan, Yeni Düzen (5. sayfa)

THE WALL STREET JOURNAL Gazete Rauf Denktaş'ı şöyle tanımladı:

"Geri kafalı!..."

Avrupa'da yayımlanan The Wall Street Journal Europe'nin 19 Nisan 2004 tarihli sayısında yer alan "Bu duvar yıkıldı" başlıklı başyazının çevirisini şöyle:

"Kıbrıs halkı geçmişinde hep, zaferin perşesinden yeniliği çekip almış. Ama şimdi durum farklı ve bu kez yenilginin sorumlusu Kıbrıs'ı Türk muhalifler değil, Kıbrıs'ın Rumları olabilir.

Kıbrıs'ta cumartesi günü yapılacak referandum, bölünmüş adanın güneydeki Rum kesimiyle kuzeydeki Türk kesimini birleştirebilir. Bu durumda da, Kıbrıs'ın bir bütün olarak 1 Mayıs'ta Avrupa Birliğine katılım yolu açılmış olacak. Daha olası bir senaryoya göre, Kıbrıs'ın Rum kesiminde, Türkiye ayazda bırakacaklar.

Bu kargaşa içinde, herkese kabahat bulunabilir. Kıbrıs'ın Türkiye şimdiye dek, uzun yıllar önce uzlaşmaya karşı katı bir tutum izleyen yağlı ve geri kafalı Rauf Denktaş tarafından yönetildi. Denktaş'ın engelleyici tutumu, Rumlara mazeret sağladı. Denktaş'ın ne olursa olsun karşı çıkacağını bilen Rumlar, işbirliği yapar gibi göründü. Özellikle de Denktaş'ın yeniden birleşme görüşmelerine katılmaya yanaş-maması kalın kafalılık, zira Kıbrıs'ı Rumların AB'ye katılımı kesinleşmeden önce, daha fazla hareket kabiliyetine sahipken, Rumlardan daha fazla taviz koparabilirdi.

Şimdi adanın Rum kesimi, ne olursa olsun 1 Mayıs'ta AB'ye girecek ve artık masalar ters çevildi... Türk liderler anlaş-ma için yaygara koparıken, Kıbrıs Rum yönetimi, birleşmeyi engellemekle herhan-gi bir zarara uğramayacağı düşüncesıyla Türk tarafından daha iyi bir teklif gelmesi için beklemeye koyulmuşa benziyor.

Kıbrıs'ın Türk seçmenler dört ay önce yapılan seçimlerde, birleşme yanısı aday-ları destekleyip Denktaş ve ekibini ikinci plana düşürdü.

Ada 1974'ten beri bölünmüş durumda. BM barış planı çerçevesinde Kıbrıs'ın Türkiye'ne elinde yüzde 81'lik bir bölümü Rumların eline geçecek ve yüzde 29'u Türkiye'nin kontrolü altında kalacak. Yerlerinden edilmiş binlerce Rum'a evler-ine dönme şansı tanınmış, Gazi Magosa limanı Rumlara geri verilecek. Bunlar Kıbrıs'ın Rumlara cömertçe sağlanacak tavizler.

Kıbrıs'ın birleşmesi ayrıca bu yılın son-larında, AB'nin bir krizden kurtulmasına da yardım edebilir. AB'nin, Türkiye'nin üyelik görüşmelerine başlaması konusunda bir karar vermesinin beklendiği aralık ayında Kıbrıs'ın üyeliği için kanşıtrabilir. Koni çevreler, Kıbrıs'ın Rumların, gelecekte daha fazla taviz koparabilecekleri bir anlaşma yapılmadan önce, Türkiye veto ederek, katılım sürecini askıya alabileceğinden endişe duyuyor. Bu noktada, uzun yılları ihlal-lanmış sorunu Kıbrıs, Brüksel'de kendine yeni bir şansı bulacak."

(THE WALL STREET JOURNAL EUROPE - 19.4.2004)

22 Nisan, Yeni Düzen (19. sayfa)

Denktaş: Üzerimden büyük yük kalktı

■ Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Cumartesi günü referandum sonuçlarının ardından, üzerinden büyük bir yük kalktığını söyledi

■ Denktaş, Annan planıyla ilgili masasında duran dosyaların, bugün depoya kaldırılması talimatını vereceğini de kaydetti

"Yorgun ve üzgün değilim" diyen Rauf Denktaş, üzerinden çok büyük bir yük atmış olmanın huzuru içinde olduğunu kaydetti.

KKTC Cumhurbaşkanı, referandumu, "Denktaş'ın referandumu" şeklinde yorumlayıp, ken-

disini istifaya davet etmenin doğru olmadığını belirtti. Denktaş, uluslararası toplumun Kıbrıslı Türklere yönelik vaatlerinin samimi olup olmadığının birkaç gün içinde anlaşılacağını kaydetti.

Denktaş yine şarttı: AK parti iyi yaptı..

AKP hükümetinin kendiyile bazı konularda ters düşme pahasına bildiğini yaptığini ifade eden Denktaş, "iyi yapmışlardır, öyle anlaşılıyor ki iyi bir manevra olmuştur" dedi

"Türkiye, uzlaşmak için elinden geleni yaptı, ümit ederim ki dünya ve AB bunu böyle değerlendirecektir" diyen Denktaş, şöyle devam etti:

"Bize şekerlemeleri, tatlıları vaat edenlerin samimiyeti, doğruluğu, güvenilirliği, çok kısa bir zamanda ispat edilmiş olacaktır.

Vaatlerin doğru olmadığı meydana çıkarsa o zaman bunların ipine asılıp hiçbir kuyuya inmek gerekmez.

AK Parti hükümeti, rolünü çok iyi oynamıştır, samimiyetini göstermiştir. Bizimle bazı konularda ters düşme pahasına bildiğini yapmıştır. İyi yapmıştır, öyle anlaşılıyor ki, iyi bir manevra olmuştur."

Denktaş, Türkiye ve KKTC'nin, vaat edilenlerin yerine getirilmesi konusu üzerinde yoğunlaşması gerektiğini de kaydetti ve Rum kesiminin "görüşünüz ama anlaşamayız" politikasını sürdürme girişimlerine dikkat çekerek, "Bu oyuna gelmemek lazım" dedi. (aa)

27 Nisan, Yeni Düzen (7. sayfa)

Referandum Yasası konusunda mahkeme tamam...

Denktaş'ın imzasına kaldı

Dün toplanan Anayasa Mahkemesi Referandum Yasası'nın anayasaya aykırı olmadığına oybirliğiyle karar verdi... Böylelikle Denktaş'ın "meşru değil" iddiaları havada kaldı!

10 Nisan, Afrika (1. sayfa)

**DENKTAŞ'IN AKEL'İN REFERANDUMU
ERTELETME TALEBİNE YORUMU:
"DEMEK Kİ AKEL DAHA DOYMAMIŞTIR,
DAHASINIDA İSTEMEKTEDİR"**

Denktaş, Güney Kıbrıs'taki partilerden AKEL'in Birleşmiş Milletler'den referandumun bir kaç ay ertelenmesi talebini değerlendirirken, "Demek ki AKEL daha doymamıştır, dahasını da istemektedir ki uzatmak istiyor" dedi.

Cumhurbaşkanı Rauf bu konuyla ilgili bir gazetecinin sorusu üzerine, İngilizler'in Rumlara 'Annan Planı' nı kabul etmeniz için 12 neden vardır" diye büyük bir propaganda faaliyeti başlattıklarını, AKEL'in de kendi gazetesinde 'istediğimiz herşeyi aldık diye beyanların gırla gittiğini kaydederek , değerlendirilmesi gereken bir konu olduğunu kaydetti.

Denktaş, "Görülüm bakalım netice ne olacaktır. Zannederseniz pazartesiyeye kadar birşeyleri vardır, kendi bilecekleri iştir. Aldıklarının üstünde daha da istedikleri için daha da almak için girişim yapmış oluyorlar" dedi. Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş bazı televizyon kanallarında yayımlara katılmak, konferans vermek ve temaslarda bulunmak üzere önceki gün gittiği İstanbul'dan önceki gün akşam saat 22.45'te yurda döndü.

Temaslarının yararlı, konferansın da coşkulu geçtiğini ifade eden Denktaş, temaslarda Annan Planı'nın usul olarak ortaya konusu, hacim olarak görünüşü ve insanların bilmedikleri bir planla meçhule oy kullanmaya doğru gidişi ile bu yöndeki ısrarlı talep ve baskılar konusunda görüşlerini aktardığını söyledi.

hakim" dedi.

"Burada da faaliyete geçmemiz lazım" diyen Denktaş, halka Annan Planı'nın neden kabul edilemez olduğunu anlatılması gerektiğini ifade etti.

İrade ve oyların halkta olduğunu ve halkın karar vereceğini vurgulayan Denktaş, "İsrarla söylüyorum; oylar atıldıktan sonra kimse kimseyi suçlamaya başlamasın. Kararı kendileri vermiş olacaklardır. Başımıza gelen de çekilecektir"

12 Nisan, Afrika (19. sayfa)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, haber metinlerinde Denktaş'ın üzgün, düşünceli ve asık suratlı fotoğrafları kullanılmakta ve bu şekilde evetçi gazetelerden özellikle Yeni Düzen ve Afrika'da Denktaş ötekileştirilmektedir. Kendisini destekleyen gazetelerde ise çoğunlukla Denktaş'ın daha sevimli ve gülümseyen fotoğraflarının kullanıldığı görülmektedir:

Denktaş "güçlü hayır" istedi

"Hayır"ların çok çıkması lâzım... 'Hayır' hayırlıdır"

Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, referandumla yönelik büyük bir propaganda yapıldığını ve özellikle Türkiye kökenli vatandaşların Türkiye'den gelen propagandadan etkilediklerini belirtti. "Bu yanlış. Burada yaşayacak olan kendileridir. Türkiye bugün kendi çıkarı için bir yol tutmuş olabilir ama uzun vadede hepimizi üzecek bir netice alabiliriz" ifadelerini kullanan Denktaş, "Hayır'da hayır var" diyerek referandumda "güçlü hayır" istedi.

Cumhurbaşkanı Denktaş, "Kahramanlığımız halkımızdan, anavatanımızdan aldığımız güçtür. Bunlar olmasa kendi başımıza yaptığımız hiçbir şey yoktur" dedi.

Annan planıyla yapay barış öngörüldüğünü, yasalara ve anayasaya ile empoze olarak önelimine konulduğunu tekrarlayan Cumhurbaşkanı Denktaş, Annan planıyla ilgili kaygılarını anlattı ve planın ekinde yer alan "kita sahanlığı" gibi yasalarda Türkiye'nin adadan çıkarılmasının hedeflendiğini kaydetti.

Yapılacak anlaşmanın AB'nin birincil hukuku haline getirilmemesi halinde planda öngörülen kısmi derogasyonların anlamı kalmayacağı ve örneğin 19 yıl sonra Rumların kuzeyde yerleşmesinin serbest olacağını söyleyen Denktaş, "Bu 1960'a dönüş demektir. 1963'ü yeniden ve bu kez kati bir şekilde yaşamak demektir. Çünkü Türkiye artık AB toprağına gelip müdahale edemez; hakkı kağıt üzerinde kalmıştır" diye konuştu.

"PLANI DESTEKLEYENLER İNSAN FAKTÖRÜNÜ UNUTUYOR"

Annan planını "yaşanabilir, en iyisi" olarak niteleyenlerin insan faktörünü unuttuklarını söyleyen Denktaş, "Bir halk 'Allah kerim' diyerek hareket etmez. Bugün egemen bir varlığım, bir devletim var. Annan planında egemenlik merkezi hükümete verilmiştir, sizde egemen-

lik yok. Verilen yetkiler de sizin yapmadığınız anayasaya tabidir" dedi.

Annan planıyla halkın ve Türkiye'nin ikiye bölündüğünü, yabancıların da bundan yararlandığını söyleyen Denktaş, "Büyük bir oyun oynanıyor. ABD bu bölgeye gelmek istiyor. AB jeopolitik açıdan Kıbrıs'a gelmek istiyor. Türkiye'nin burada yeri yok" diyorlar ve Annan planı da Türkiye'yi Kıbrıs'tan çıkarma planıdır" dedi.

"TÜRKİYE'NİN PROPAGANDASINDAN ETKİLENİYORLAR"

Halka, "iki günlük kazanç için geleceği mahkum etmeyin" diye çağrıda bulunan Denktaş, özelle şu ifadeleri kullandı:

"Söylediklerimiz ne kadar geçerli olacak bilmiyorum. Çünkü çok büyük bir propaganda var. Türkiye'den gelen propaganda çok etkilidir. Burada Türk kökenli vatandaşlar, 'biz, Türkiye'nin söylediklerine bakarız' demektedirler. Bu bence yanlış. Burada yaşayacak olan kendileridir ve

Rauf Denktaş

14 Nisan, Halkın Sesi (2. sayfa)

Denktaş: Lütfen "hayır" deyin

Türkiye'den dönen Cumhurbaşkanı Denktaş, "Sözlerime kulak verin, beni dinleyin ve lütfen 'hayır' deyin" diye konuştu

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde konuşma yapmak amacıyla Ankara'ya giden Cumhurbaşkanı Denktaş KKTC'ye döndü. Cumhurbaşkanı Denktaş'ı Geçitkale Hava Alanı'nda yüzlerce vatandaş ellerinde Türk ve KKTC bayraklarıyla sloganlar eşliğinde karşıladılar.

"Denktaş nerede biz oradayız", "Denktaş sana güveniyoruz", "Liderimiz Denktaş" şeklindeki sloganlar ve pankartlarla gösteri yapan kalabalık, referandumda "hayır" çağrısı da yaptı.

Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, VIP salonunda basına yaptığı açıklamada, "Hatırlanmış olarak döndüm" dedi ve Rum yönetimi eski Başkanı Klerides'in konuşmalarından alıntılar yaparak, Kıbrıs Türk'ünü referandumda hayır demeye çağırdı.

Denktaş, "Sözlerime kulak verin, beni dinleyin ve lütfen 'hayır' deyin" diye konuştu. Denktaş'ı hava alanında Meclis Başkanı Fatma Ekenoğlu, Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisi Hayati Güven, K. T. Barış Kuvvetleri Komutanı Korjenral İpek Koşaner, Güvenlik Kuvvetleri Komutanı Tuğgeneral Necmettin Baykul, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Serdar Denktaş karşıladı.

"LÜTFEN HAYIR DEYİN"
Rum yönetimi eski başkanı Glafkos Klerides ile DISİ

layanan Denktaş, devlete ve egemenliğe sahip çıkılmasıyla müzakerelerin devam edebileceğini ve çok daha iyi şartlarda anlaşma yapılabileceğini söyledi.

Cumhurbaşkanı Denktaş, referandumla yönelik halka yaptığı çağrıda, "Gözümüzü açalım, 24 Nisan'da sandığa devletimizi, egemenliğimizi, evimizi ve geleceğimizi atacağız. 'Bedeli nedir' diye sormadan yola çıkarsanız, bunun bedelini ağır ödersiniz" ifadelerini kullandı.

SEZER VE ÖZKÖK TEYİT ETTİ
Cumhurbaşkanı Denktaş, konuşmacı olarak katıldığı TBMM birleşimine Genel Kurmay temsilcilerinin katılmamasıyla ilgili basında spekülatif haberler yer aldığını da söyledi ve "TBMM'de birçok kez

kaydederek, bu fırsatı verdiğim için TBMM Başkanı Bülent Arınç'a teşekkürlerimi sundum.

Denktaş, TBMM'de vermeye çalıştığı mesajın, "Annan planına 'evet' demekle KKTC'nin egemenliğini, devlet oluşunu kaybedeceği, Rumların adanın tümüne yayılacağı ve askiye dönmüş olacakları, garanti sisteminin çok zayıflamış olacağı, dolayısıyla bunun Kıbrıs Türklerinin saadet, hürriyeti, refahıyla değil, dağılıması ve zaman içinde adayı terk etmesiyle sonuçlanacağı" yönünde olduğunu anlattı.

"Ben Rum tarafının 'evet' diyeceğine inanıyorum. Dolayısıyla Rum tarafı 'hayır' diyecek diye, Türk tarafı 'evet' deyin desin diye ABD okşasın, yüzümüze gülün

TBMM'de konuşmak için Türkiye'ye giden Denktaş, KKTC'ye dönüşünde kalabalık bir grup tarafından karşılandı

17 Nisan, Halkın Sesi (7. sayfa)

Cumhurbaşkanı Denktaş "13 Haziran'da seçimler olacak. Eğer evet çıkarsa bu seçimlere ben adaylığımı koymayacağım. Ben devleti sonuna kadar korumuş kişi olarak köşeme çekileceğim."

DP "evet" derse benim için yıkım olur

"Üyumsuzluğu referandumda sunuyorum. Referandumda eğer bu üyumsuzluk evet oylarıyla geçerse, kavga onda sonra başlayacak"

"Halkın hayır demesini istemem ise, bu önümüzde konulan paketin bizi hayıra götürmeyeceğini gördüğüm içindir"

Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Star Televizyonu'nda yayınlanan Halkın Sesi'nde hazırladığı "Özve Kabuğu" programına katıldı. Kendisinin, 24 Nisan'da yapılacak referandum konusunda hayır cephesinin istedi olmadığını belirten Denktaş, ancak devlet öncelikli kadredir, egemenliği inkar eden, yok farz eden bir anlaşmaya hayır demesini, kendisi için sadece bir reaksiyon değil aynı zamanda bir görev olduğunu söyledi. Denktaş, "Halkın hayır demesini istemem ise, bu önümüzde konulan paketin bizi hayıra götürmeyeceğini gördüğüm içindir" dedi. Her iki tarafla da Annan Planı'nda birçok kısmın değişmesi gerektiğini söylediğini ifade eden Denktaş, şöyle devam etti: "Üyumsuzluğu referandumda sunuyorum. Referandumda eğer bu üyumsuzluk evet oylarıyla geçerse, kavga biz üyumsuzluğumuzdan sonra başlayacaktır. Çok üyumsuz bir kavga girişecek. Allah korusun. Bir şey olacağını biliyoruz. 6 bin, 7 bin BM askeri geliyorlar. Niye giryorsunuz demek, teslimiyet olaylar çıkacağını biz de biliyoruz, onun için getiriyorsunuz. Böyle giryer mi, Çıyazır bir memleket sen olaydır bir hale gelir. Bunu açık açık söylüyorsunuz."

"SÖZLERİME KULAK VERİN"
Üyumsuzluğunun ise tarafların da evet demesi halinde özellikle bir kavga başlayacağını, diğer gelen Denktaş, ekonomiye darbe kaos ortaya çıkaracağını savundu. Bazı konuların konuşulmasına müsaade edilmemesi, müzakerelere yapılmadığını aktaran Denktaş,

"Zemin hazırlanmadı, gerekleri bakılmadı. Başbakanın, Amerikanın, İngilizin, Adının çıkarıp ortaya bir paket konuldu" dedi. Denktaş, "Evet deseydiniz, ya da sınırsız Nobel ödülüne inanıyor musunuz" sorusuna, "Halkın hayır demesini istemem ise, bu önümüzde konulan paketin bizi hayıra götürmeyeceğini gördüğüm içindir" dedi. Her iki tarafla da Annan Planı'nda birçok kısmın değişmesi gerektiğini söylediğini ifade eden Denktaş, şöyle devam etti: "Üyumsuzluğu referandumda sunuyorum. Referandumda eğer bu üyumsuzluk evet oylarıyla geçerse, kavga biz üyumsuzluğumuzdan sonra başlayacaktır. Çok üyumsuz bir kavga girişecek. Allah korusun. Bir şey olacağını biliyoruz. 6 bin, 7 bin BM askeri geliyorlar. Niye giryorsunuz demek, teslimiyet olaylar çıkacağını biz de biliyoruz, onun için getiriyorsunuz. Böyle giryer mi, Çıyazır bir memleket sen olaydır bir hale gelir. Bunu açık açık söylüyorsunuz."

"RUMLAR FAZLA BİR ŞEY KAYBETMEDİ"
Rumların müzakerelerde devlete bir hakkı kalmadığını, devletin tümüyle kaybolmuş olduğunu ve fazla bir şey kaybetmediğini belirten Denktaş, "Ama biz kamma bir devlete kavuşuyoruz. Egemen değiliz. Bizce verdiğimiz haklar da derogaızdır. Dama kalmadığını için zarar görmeye almışız. Çünkü bu devleti insanlarımızın dediği konuları." Kendi insanlarımızın ne dediğini düşünmek zorunda olduğunu, devleti konuşmakla mükellef bir makamı işgal ettiğini kaydeden Denktaş, sözlerini şöyle sürdürdü: "Türkiye'nin önünde engel değil istemiyiz. Ama Türkiye'nin tarafıdır bir devletin insanlarımızın Türkiye'nden bu konuların dışına çıkmasını bekliyoruz. Eşit Türkiye'nin normları, standartları, Kıbrıs'ın bakışı değişmişse, bu açıkta söylemek lazımdır. 1964 Annan Planı'nın uygulaması suretiyle korunabileceğimiz 20 inanıyoruz."

cek, 19 yıl sonra da bütün Rumlar hiç şüphesiz ada sahine yayılma hakkına sahip olacak."

Halkın arasında fikir ayrıklıkları bulunduğunu işaret eden Denktaş, "Bir fikir ayrılığı var. Bunu belli bir şekilde yürütmek, aman sakin hidayetle, gözetle döngülemeyelim. Çünkü çok ciddi bir işimiz var. Serdar'ın kendisinin karar vermesi lazım. Tehlikeyi daha somut görmelidir. Serdar da bir parti lideridir. Ümit ederim ki benimsenir. Düşük bir durum hali olmaz. Ama düşerse yine oğuzdur, medeni ilişkilerimiz devrediler. Temenninin Demokratik Partinin kuruluşu ile ilgili uygun hareket etmesi ve devlete taş çıkarmasıdır. Oğuz'un partisiyle derse benim için yıkım olur. Ama kimseyi de karışma alıp hiçbir din ve vatan duygusunu zayıflatılmıyordum."

Rauf Denktaş, "Bir hatamız da biz KKTC'yi kurduktan hemen sonra yapmamız gerekeni yapmadık. Gözümüzü her zaman kesmekle o. Ve Rumlarla, şimdi bizi aynı egemen halk ve devlet olarak kabul ediyor musunuz? Federasyona geçecek diye demekti."

DP'İN CÜRÜŞÜ
Oğuz Serdar Denktaş'ın lideri olduğu Demokratik Partinin görüşüne ilişkin bir soru üzerine de Denktaş, "Serdar'ın bana söylediği, ben partinin ne düşündüğünü öğrenmek istiyordum. Parti içi referandum yapıyorlar. Buna ihtiyaç duyulduğunu göre demek ki parti içinde 'evet' diyenler de var. Bunlar ne kadardır, bunu tespit etmek istiyordum. Serdar Denktaş'ın işiyle ilgili görüşmelerde kalitesinin büyük olduğunu belirten Cumhurbaşkanı Denktaş, şöyle devam etti: "Bunu dıştan görmeyenler, babasına karşı çıkıyor diye kendisini suçlayanlar var. Bunlar hem onu, hem beni üzüyor. Çünkü böyle bir durum yok."

görmem olarak geldi. Elinde küçük bir defter ve kalem vardı. Ben gözlemciyim, ben durarda sınığın derken, durarda akrep odu. Defter büyüdü anlaşılmış oldu. 9 bin sayfalık plan oldu. Kim verdi kendisine bu hakkı, kimse vermedi" şeklinde konuştu.

Kendisi için herhangi bir zorluk bulunmadığını kaydeden Denktaş, şöyle dedi: "13 Haziran'da seçimler olacak. Bu seçimlere, eğer

evet çıkarsa ben adaylığımı koymayacağım. Zaten koymama gerek yok, ben son senemini yapacağım. Ben devleti sonuna kadar korumuş kişi olarak köşeme çekeceğim."

"FİRKA AYRILIĞI SÖZÜTE DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİR"
Denktaş, şöyle devam etti: "Ama 14 Eylül'de, Yunan katliamına arma günü olarak annam için bir yasa geçirilir. Bunlar var karıştırmaz. Türk askerini çekiniz, yavaş bir anlaşma ile bizi 700-800 bin Rumla karşı karşıya bırakınız... İki kesimi bir anlaşma diyorlar. Bizim istediğimiz kesim bu değildir ki. Rum tarafı yüzde yüz Rumlandan oluşuyor, Türk tarafına da yüzde 33 Rum gir-

11 Nisan, Volkan (2. sayfa)

Aynı şekilde, referandumda ‘hayır’ı destekleyen **Volkan** gazetesindeki haber söyleminde haber metinlerine eşlik eden Talat fotoğraflarında da böylesi bir ötekileştirme stratejisi dikkat çekmektedir. Talat’ın ciddiyetsiz hatta komik görüntülerinin seçildiği bu fotoğraflarda (aynı fotoğraflar farklı haberlerde sürekli kullanılmakta) gazetenin kendisine karşı tavrı açıkça görülmektedir:

Teşlimiyetçilikte ve Anayasa’yı çiğnemekte çizmeyi aşan Mehmet Ali Talat, hiçbir hak ve yetkisi olmadığı halde Kıbrıs Türk halkını parçalayarak ve KKTC vatandaşları arasında ayrımcılık yaparak Birleşmiş Milletler’e 45 bin kişilik seçmece vatandaş listesi vermeye hazırlanıyor.

Anayasa yine çiğnendi

Hangi hakla?

▼ ÇTP Genel Başkanı Başbakan Mehmet Ali Talat dün yaptığı açıklamada, referandum öncesinde Birleşmiş Milletler’e verme sözü verdiğini açıkladığı TC kökenli vatandaşlarımızdan oluşan 45 bin kişilik listenin hazırlanmasına başladığını ve bu listenin önümüzdeki hafta BM’nin Kıbrıs’taki temsilcilerine verileceğini açıkladı.

▼ Haberin duyulması üzerine gazetemizi arayan yüzlerce vatandaş, bu gelişmeye büyük tepki göstererek, yapılmak istenenin bölücülük olduğunu ve Anayasa’nın 1.maddesi ile 67.maddesine ve milletvekili andına aykır olduğunu belirttiler.

▼ Bu arada Türkiye kökenli vatandaşların dernekleri aracılığıyla bugün yürütmeyi durdurmak için Ara Emri talebiyle mahkemeye başvuracakları ve önümüzdeki günlerde bu bölücülüğe karşı tepkilerini ortaya koymak için büyük protesto eylemleri düzenleyecekleri öğrenildi.

Anayasa’nın ilgili maddeleri ne diyor?

- Anayasa madde 2 (1): KKTC devleti ülkesi ve halkıyla bölünmez bir bütündür.
- Madde 9: Bu Anayasa’nın ..... 2. maddesinin (1.) fıkrası.... değiştirilemez, değiştirilmesi önerilemez.
- Madde 67 (4): Hiçbir KKTC yurttaşı, yurttaşlıktan çıkarılamaz.
- Madde 67 (5): Yurttaşlık....

ancak yasada belirtilen durumlarda kaybedilebilir.

● Milletvekilliği yemininden: Devletin varlığını ve bağımsızlığını, yurdun ve halkın bölünmez bütünlüğünü, halkın kayıtsız şartsız egemenliğini koruyacağıma..... ve anayasaya bağlılıktan ayrılmayacağıma, namusum ve şerefim üzerine and içerim.

3 Nisan, Volkan

KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat’tan her KKTC vatandaşının tüylerini diken diken eden şok edici açıklama:

25 Nisan’da KKTC ve KKTC Meclisi olmayacak

- KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat, önceki akşam Kıbrıs TV’de büyük bir mutluluk içinde ve gülerken yaptığı açıklamada 24 Nisan’da referandumdan evet çıkması halinde 25 Nisan’da artık KKTC’nin, KKTC Meclisi’nin ve KKTC Anayasası’nın olmayacağını söyledi.
- Bunları söylerken oldukça neşeli olduğu gözlenen Talat, Cumhurbaşkanı Denktaş’ın hayır kampanyası yapması halinde, eşbaşkan olamayacağını, eşbaşkanı da, ortak meclisi oluşturacak milletvekillerini de, yargıçları da yürütmenin başı olarak kendisinin belirleyip Birleşmiş Milletler’e bildireceğini; eşbaşkanın da yürütmenin başı olarak kendisi olacağını açıkladı.

4 Nisan, Volkan

CTP'nin yan kuruluşlarından ve CTP'li milletvekillerinin başkanlık ettiği sarı sendikalardan oluşan Bu Memleket Bizim Platformu'na Annan Planı ile ilgili bilgiler veren Başbakan Mehmet Ali Talat, inanılmaz bir yalanı ortaya sürerek KKTC'de 60 bin kaçak TC kökenli bulunduğunu iddia etti.

Mehmet Ali Talat 60 bin Türk'ü adadan atacak

Mehmet Ali Talat dün TAK ajansının bülteninde yer alan konuşmasında, bugüne kadar 53 bin kişiye vatandaşlık verildiğini, bunlardan 44 bininin kimlik kartı aldığını, 9 bininin ise kimlik kartı almadığını ve bunların KKTC'de yaşamadıklarını iddia ederken, Anayasa'yı çiğneyerek hazırladıkları 45 bin kişilik listeyi ise 10 Nisan'a kadar BM'ye verceklerini belirtti.

Talat bu açıklaması sırasında hiçbir yalandıncılığı bulunmayan ve gerçeklerle ilgili olmayan bir iddida daha bulunarak, ülkede 60 bin kaçak TC'li bulunduğunu da ileri sürdü.

Talat'ın bu iddiası ile Annan Planı'nın kabul edilmesinden sonra 45 bin kişilik listeye giremeyecekleri için "kaçak" diye tanımladığı 60 bin TC kökenli kardeşimizin hiçbir hak tanımadan adadan sürüleceği ortaya çıktı.

Konuyla ilgili olarak görüşlerini belirten siyasi gözlemciler, KKTC'de 60 bin kaçak işçi bulunduğunun kesinlikle gerçek olmadığını, Talat'ın yapmaya çalıştığı KKTC kimlik kartı çıkarmayan tüm TC kökenli kardeşlerimizi kaçak ilan ederek geri göndermek olduğunu, çünkü Annan Planı'nın 45 bin kişilik listeye giremeyecek olan kişilerin geri gönderilmesini öngördüğünü belirttiler.

Talat'ın bu açıklaması dün siyasi gündeme bomba gibi düşerken, Cumhurbaşkanı Denktaş'ın göçmen demeklerinin ve hükümet ortağı DP ile ana muhalefet UBP'nin nasıl bir tepki göstereceği merakla bekleniyor.

7 Nisan, Volkan

Başbakan Talat:

Rum Yönetimi yasallığını yitirdi

Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komisyonu (AFET), bugünkü oturumunda, Kıbrıs konusunu ve referandum sonuçlarını değerlendirdi.

AB Komisyonu üyesi Verheugen, yaptığı konuşmada, Kıbrıs sorununda yaşanan sıkıntıların sorumlusunun AB olmadığını görüşünü sık sık tekrarlayarak konunun geçmişteki aşamalarını anlatırken, Rumları eleştirdi.

Verheugen, Rum tarafının bugün ileri sürdüğü net olmadığını, planın incelenmesi için yeterli zaman bulunduğunu kaydetti. Kıbrıs'ın katılım anlaşmasının 10. protokolünde Annan planına destek koşulu getirildiğini, ancak Rumların buna saygı göstermediklerini belirten Verheugen, Güney'in bugün ileri sürdüğü korkuların yersiz olduğunu, bir AB üyesi ülkeye, bir AB adayı ülkeden tehdit geldiğini söylemenin ciddiye alınmayacak "saçma" bir iddia olduğunu ifade etti. AB Komisyonu üyesi, Ortodoks Kilisesi'nin olumsuz tavrını da çok yadırgadığını, adadaki Türkleri ikinci sınıf vatandaş görmenin yakışık olmadığını anlattı. Verheugen, soruları yanıtlarken, AB'nin Türk tarafı ile ilişkiye geçmesinin KKTC'yi diplomatik açıdan tanımak anlamına gelmeyeceğini, adanın yapısını ancak BM'nin değiştirebileceğini söyledi. Soruna çözüm için bugünkü aşamada ve öngörülebilir gelecekte yeni bir girişim düşünemediğini belirten Verheugen, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın buna sıcak bakmadığını, BM'nin ve Genel Sekreteri'nin itibarının söz konusu olduğunu belirtirken, Türk askerinin adadaki varlığından şikayetçi olan bir Yunan parlamentere sınırlanarak, Annan planının onaylanmamasının ardından Türk askerinin Kıbrıs'ta daha güçlü bir şekilde kalabileceğini ima etti.

TALAT'IN KONUŞMASI

AFET'te konuşan KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat da, BM ve AB tarafından da onaylanmış bir çözüm planını Rumların reddetmesini kinadı ve bu fırsatın kaçmasından doğan hayal kırıklığını dile getirdi.

Talat, Kıbrıs Türklerin uluslararası toplum ve AB ile işbirliğine hazır olduğunu, KKTC ile temas kurulması önünde artık hiçbir engel kalmadığını, Kıbrıs Rum yönetiminin artık yasal-

lığını tamamen yitirdiğini ve Türkleri temsil edemeyeceğini anlatarak, "şimdi AB'nin 'fırsatı yakalaması' gerektiğini, ambargoların kaldırılmasını istediklerini, ancak bunun bir çözüm olmadığını da hatırlattığını ifade etti.

Mehmet Ali Talat, kendisiyle görüşmek için Kuzey'e gelemediğini ileri süren bir Rum parlamentere, devlet yetkililerine saygı göstermek koşuluyla istediği zaman gelebileceğini söyledi ve "Adanın bölünmüşlüğü'nün sorumlusu artık biz değiliz" dedi.

Başbakan Talat, Rumların öne sürdükleri "güvenlik endişesi" gibi "bahanelerin" kabul edilemez olduğunu belirterek, "Rumlar çözümü Türklerin engelleyeceğini düşünüyorlardı. İlk defa çözüm gerçeği ve olasılığıyla karşı karşıya geldiler. Şimdi tavırlarına bütün dünya yaşıyor. Bizim tek istediğimiz ambargonun kalkması değildir. İnancı ve kararlı davranıktır. Rumların kararıyla Türkler cezalandırılmaz. Bu, Avrupa değerlerine uymaz. Bizim çözüm ve birleşme isteğimiz devam ediyor" diye konuştu.

AFET toplantısında konuşan Rum ve Yunan temsil-

ciler ise AB'den "anlaşılıp ve destek" talebinde bulunduğunu, Türk ordusunun adadaki varlığının, Türkiye'nin garantörlüğünün sürmesinin kabul edilemez olması nedeniyle referandumdan olumsuz sonuç çıktığını ileri sürdüler.

Toplantıda konuşan diğer parlamenteler, Kıbrıs Rumlarına, AB'ye katılım için güvence olduğunu anlattı. AB kökenli Alman sosyalist partilerden Oskar Cayhan, Almanya Başbakanı Gerhard Schröder'in son değerlendirmesiyle mutabık olduğunu, fırsatı kaçırmamasından üzüntü duyduğunu, Kıbrıs'ta yeni bir "Berlin Duvarı" olmaması isteniyorsa, AB'nin de sorumlulukları bulunduğunu söyledi.

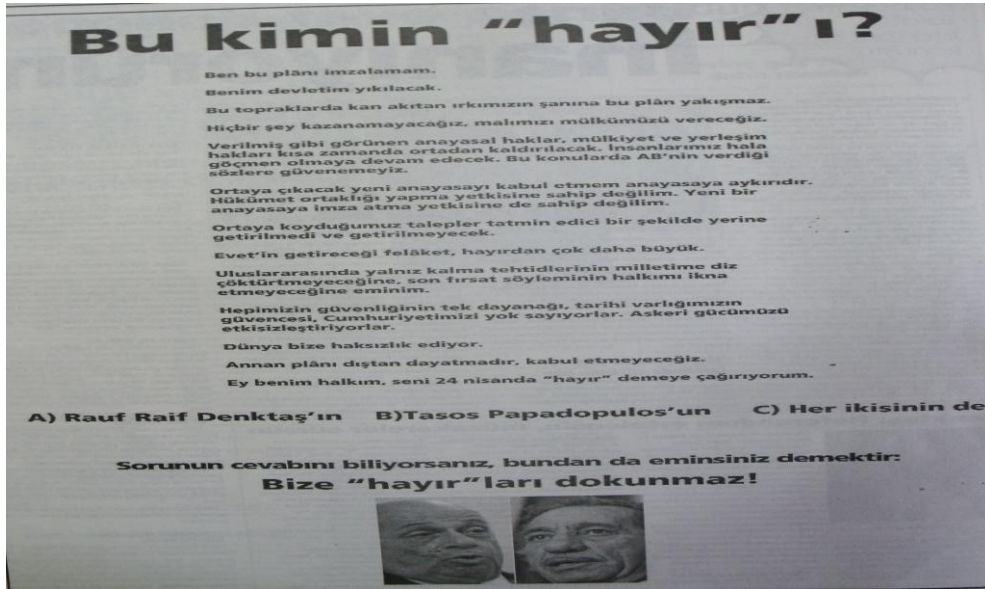
28 Nisan, Volkan

Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemi içinde, bir öteki figürü olarak Denktaş'ın, Annan Planı'na yaklaşımlarındaki ortaklık ve dolayısıyla 'Hayırcı' olmaları temelinde Güney Kıbrıs'ın siyasi lideri Papadopoulos'la birlikte anılması da bu söylemin çerçevelenmesinde bir araç olarak kullanılmaktadır.

8 Nisan, Afrika

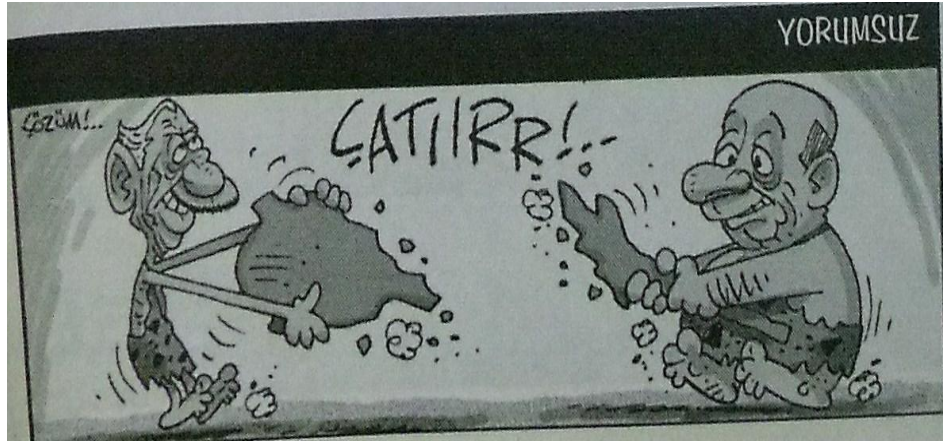
Yukarıda verilen örnekte, **Afrika** gazetesinin 1. sayfa manşet haberinde, 'Hayır'da birleşen Papadopoulos ve Denктаş birlikte temsil edilmektedir.

9 Nisan, Yeni Düzen

Yeni Düzen gazetesinin 9 Nisan tarihli sayısının 3. sayfasında tam sayfa olarak verilen yukarıdaki ilanda da Denктаş ve Papadopoulos arasındaki ortak

noktalar (hatta farklarının olmadığı) vurgulanmakta, sayfanın sonundaki 'Bize 'hayır'ları dokunmaz!' ifadesinden de anlaşılacağı üzere her ikisi 'onlar' kategorisi içinde ötekileştirilmektedir. Denктаş ve Papadopulos'un Kıbrıslılık kimlik tasavvurunun 'öteki'leri olarak temsiline aşağıdaki karikatürde de rastlanmaktadır. Yeni Düzen gazetesinin 11. sayfasında yayınlanan bu karikatürde Denктаş ve Papadopulos figürlerinin Kıbrıs'ı parçaladığı bir anlatı görülmektedir:

27 Nisan, Yeni Düzen

Kıbrıslı Türkler İstanbul'da haykırdı:

'Oxi-Hayır Denktashopulos'

■ Kıbrıslılar Bilim, Eğitim, Sağlık ve Dayanışma Derneği (KİBES) ile Kıbrıslı Gençlik Platformu'nun ortak eyleminde, Kıbrıslılar İstanbul'da haykırdı: "Kıbrıs'ta barış engellenmez"

İstanbul'daki Beşiktaş Barbaros Meydanı'nda bir araya gelen Kıbrıslılar, 24 Nisan günü Kıbrıs'ın her iki kesiminde de düzenlenecek olan referandumlarda 'EVET' demesi çağrısı yaptı. Kıbrıslılar Bilim, Eğitim, Sağlık ve Dayanışma Derneği (KİBES) ile Kıbrıslı Gençlik Platformu'nun ortak eyleminde, Kıbrıslılar İstanbul'da haykırdı: "Kıbrıs'ta barış engellenmez."

KİBES ve KGP öncülüğünde bir araya gelen İstanbul'da yaşayan ve öğrenim gören Kıbrıslılar hem Kıbrıs Türk toplumuna hem de Kıbrıs Rum toplumuna barış istemlerini duyurdular.

Etkinlikte, 'Referandumda Barış'a Evet', 'Kıbrıs'ta Barış Engellenemez', 'AKEL Say Yes!', 'Yes, Evet, Nai', '2 x YES', 'Barış Hemen Şimdi', 'Yaşasın Birleşik Kıbrıs', 'Oxi-Hayır Denktashopulos' yazılı pankartlar ve Birleşik Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yeni bayrağı taşındı. KİBES-KGP ortak açık-

lamasında şöyle dedi: "Kıbrıs'ta yaşayan bütün Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rumlara; Bizler, yurtdışında yaşayan Kıbrıslılar olarak yıllardır süren ve ülkemize büyük zarar veren göçün en önemli nedeni olarak Kıbrıs sorununun gözümüzü açtığını görmekteyiz. Bugün yurtdışında yaşayan Kıbrıslıların sayısı adada kalanların kat kat üstündedir. 24 Nisan günü 'Kıbrıs Barış Planı'nı oylamak için sandığa gidecek olan yurttaşlarımız sadece kendilerinin değil, ada dışında yaşayan yüzbin-

lerce Kıbrıslı'nın da geleceğini belirleyecektir. Kıbrıs'taki annelerimiz, babalarımız ve kardeşlerimize sesleniyoruz; 24 Nisan günü bizi hatırlayın. Hepimizin barış, huzur ve mutluluk içindeki geleceği ve çocuklarımızın kendi yurtdında yaşayabilmeleri için barışa evet deyin. Barış ve uzlaşma, ister Türk ister Rum olsun bütün Kıbrıs halkının yararına olduğu için... Avrupa Birliği üyeliği bütün Kıbrıslıların çıkarına olduğu için... Kıbrıs'ta yakalanan bu tarihi fırsat Türk-Yunan ilişkileri

ve bölge istikrarına çok önemli katkılar koyacağı için... Kıbrıslıların eşit ortaklar olarak kendi kendilerini yönetebilmeleri için... Kıbrıs'ın bölünmüşlüğü'nün kalıcı hale gelmemesi için... Kıbrıslı Türklerin izolasyondan kurtulup dünya ile bütünleşebilmesi için... Kıbrıs'ın bir barış, refah ve huzur adası olabilmesi için... 24 Nisan'daki Referandumda 'EVET' YAŞASIN BİRLEŞİK KIBRIS - YAŞASIN BARİŞ... YeniDÜZEN)

19 Nisan, Yeni Düzen

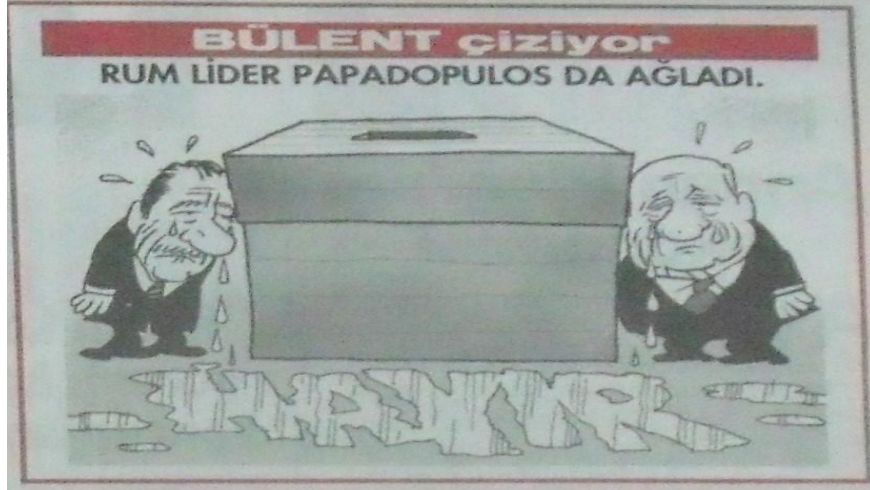
Yeni Düzen gazetesinde yayınlanan yukarıdaki haberin başlığında görüldüğü gibi, zaman zaman Denктаş ve Papadopulos'un isimlerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş 'Denktashopulos' şeklinde de temsil edilen bu eşleştirme⁹⁹, Kıbrıs milliyetçiliği söylemi içinden bir çerçeveleme aracı olarak dikkat çekmektedir. Fakat, Denктаş'ın Rum 'öteki' ile aynı kategoriye dahil edilmesini son tahlilde Türk milliyetçilik söylemi çerçevesine eklemekte ve bu söylemin meşrulaştırılmasını sağlamaktadır.

Denктаş ve Papadopulos arasında kurulan bu denkliğe Türkiye basınında Hürriyet gazetesinde de rastlanmaktadır. Buna dair örneklerden bazıları aşağıdaki gibidir:

8 Nisan, Hürriyet, 22. sayfa

⁹⁹ 'Denктаşopulos' kavramı 24 Nisan'da Afrika gazetesi yazarlarından Turgut Afşaroğlu'nun köşe yazısının başlığında da kullanılmıştır.

9 Nisan, Hürriyet, 21. sayfa

III.3.5. Türk Milliyetçilik Söyleminde Çerçeveleme Aracı Olarak ‘Korku’ ve ‘Tehdit’ Unsuru

Milliyetçilik söyleminin ‘tarih’ ya da ‘hatırlatma’ ile kolektif hafızayı besleyerek yeniden üretildiğinden bahsedilmişti. Buna bağlı olarak, birinci çoğul şahıs ideolojisi olarak kabul edilen milliyetçilikte, ‘biz’ kurgusu içinde milli birliğe bağlılığı kuvvetlendirmek ve birliği muhafaza etmek için ‘öteki’nin bu birliğe karşı tehdit unsuru olma durumu ve buna bağlı korku sürekli canlı tutulmaktadır. Hobsbawm’ın da ifadesiyle *‘yabancılar kamusal tehditler ve kirletici unsurlar olarak kendi şehirlerimiz içinde vardılar ve tanınabilirler, her tarafta sınırlarımız ve denetimimiz dışında, ama bizden nefret eden ve bize karşı komplo düzenleyenler olarak evrensel düzeyde vardılar’* (1993:205) ‘Öteki’nin bu şekilde korku unsuru olarak temsil edildiği ve düşmanlaştırıldığı ölçüde, milliyetçilik zenofobik bir karakter kazanmaktadır. Kuzey Kıbrıs’ta etnik yönü ağır basan Türk milliyetçiliği

söyleminin yeniden üretiminde de, referandum süreci boyunca Annan Planı'nın içerdiği toplumsal tehlikelere vurgu, haber ve köşe yazıları da dahil olmak üzere bu planı kesin bir dille desteklemeyen **Volkan** gazetesinde öne çıkmaktadır.

Bahsi geçen dönemde, Volkan gazetesi, gazete başlığının yanında Atatürk'ün *“Düşman sadece dışarıda değildir, içte de bu ulusun yaşamı ile oynamak isteyen düşmanlar var. Dış düşmana karşı aldığımız önlemleri, gösterdiğimiz birliği, iç düşmana karşı da daha sertlikle, daha uyanıklıkla göstermeliyiz.”* sözüyle birlikte yayınlanmaktadır. Bu bağlamda, Annan Planı'nın kabulünün devletin ve toplumun sonunu getireceği vurgusunun sıklıkla dillendirildiği gazetede, Evet'i destekleyen birey ve gruplar 'işbirlikçiler', 'mandacılar', 'teslimiyetçiler' şeklinde nitelendirilerek ötekileştirilmekte, buna karşılık 'Hayır'cı parti ve diğer gruplar 'ulusal güçler' olarak temsil edilmektedir. Türk milliyetçiliği söylemini benimseyen Volkan'da, toplum 'Kıbrıs Türkü', Annan Planı ise '2. Akritas Planı'¹⁰⁰, 'dolaylı Enosis', '9000 sayfalık meçhul', 'Rum-Yunan oyunu', 'esaret planı', 'dayatma plan' olarak temsil edilmektedir. Annan Planı'nın 'Kıbrıs Türkü'ne yönelik içerdiği tehlikelere karşı 'hayır' denmesi gerekliliği, geçmişe ait acı tecrübelerin hatırlatılmasıyla meşrulaştırılmaktadır.

Gazetenin tehdit ve korku unsuru içeren bazı haber başlıklarından aşağıdaki örneklerde de görülebileceği gibi, fiillerde çoğunlukla gelecek zaman kipi kullanılarak Annan Planı'nın kabulüyle ortaya çıkacak olan tehlikelere vurguda bulunmaktadır:

---

¹⁰⁰ Bahsi geçen Akritas Planı'nın, Kıbrıslı Rumlar tarafından hazırlanıp, 21 Nisan 1966 tarihli Patris Gazetesi'nde yayımlandığı şekliyle, adanın Yunanistan'a bağlanması amacı ile bunun için kurulacak gizli bir örgüt tarafından Kıbrıs'taki Türk halkının ani bir saldırıda tümüyle yok edilmesini öngören bir plan olduğu ifade edilmektedir (Akmaral,2004:157-193).

1 Nisan – *Rum evlerinde oturan vatandaşlarımız büyük tehdit altında.. Rum örgütleri, Rum evlerinde oturan vatandaşlarımızı ölümlerle tehdit ederken, ağır hakaretlerde bulunuyorlar:*

Hepinizi yaka paça dışarı atacağız

KAP Başkanı Kalelioğlu: Annan Planı Enosis'i gerçekleştirecek

2 Nisan - *UBP Başkanı Eroğlu: Plan önce Türkiye'yi, sonra Kıbrıs Türkü'nü adadan çıkarmak için hazırlandı*

İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Alemdaroğlu: Ödün vererek çözerseniz, sonra pişman olursunuz

3 Nisan - *Milliyet Gazetesi'nin Haberi... Bunları biz uydurmadık, Annan Planı'nı savunan Milliyet yazdı. 100 bin Rum Kuzeye dönecek*

4 Nisan – *KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat'tan her KKTC vatandaşının tüylerini diken diken eden şok edici açıklama: 25 Nisan'da KKTC ve KKTC Meclisi olmayacak*

5 Nisan – *Cumhurbaşkanı Denktaş: Annan Planı halkımızı perişan edecek*

6 Nisan – *MAP Genel Başkanı Görgün, Annan Planı'na 'evet' denilmesi halinde neler olacağını açıkladı... Kıbrıs Türk halkı yok olacak*

7 Nisan – *Mehmet Ali Talat 60 bin Türk'ü adadan atacak*

BBP Genel Başkanı Yazıcıoğlu: Kıbrıs, Girit'in akıbetine sürükleniyor

8 Nisan – *Cumhurbaşkanı Denktaş Kıbrıs Türk Halkını Uyardı: Annan Planı'nı kabul edersek vilayet oluruz*

Serdar Denktaş, Rum tarafının AB'ye girdikten sonra 12. protokolü imzalaması halinde ne olacağını açıkladı: Türklere sağlanan haklar ortadan kalkacak

Rumlardan barışa özel hazırlık! Önce özel harekatçılar gönderilecek

9 Nisan – *Annan Planı'nın 5. versiyonunda yer alan mal değer hesaplama yöntemi ile eşdeğer mal tutan vatandaşlarımızın ellerindeki malların %90'ı Rumlara iade edilecek...Current Value eşdeğerciyi bitirecek*

TEKSİF Genel Başkanı Polat: Kıbrıs'ı verirsiniz, Akdeniz'de yok olursunuz

10 Nisan – *YTP Genel Başkanı İsmail Cem: Kıbrıs kargaşaya sürüklenecek*

11 Nisan – *Politis Gazetesi, Rum kazanımlarını bir kez daha açıkladı...Türk askeri gidecek, bütün Rumlar geri dönecek*

14 Nisan – *MGK kararları çiğnendi.. 3 yılda 82 bin Türk göçmen olacak Ciddi Sorunlar Çıkacak*

Ankara Esnaf Odası: Kanla alınan kanla verilir, umarız kan akmaz

Ülkü Ocakları: Sessiz Kalmayacağız

16 Nisan – *Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi Genel Sekreteri Gürbüz: Annan Planı, Kıbrıs'ı Rum adası yapacak*

Türk Kooperatifçilik Kurumu Annan Planı kabul edilirse 13 yıl içinde Kıbrıs'ta Türklüğün tasfiyesi başlayacak

ODTÜ Öğretim Üyesi Doç. Dr. Tuncer: Yanlış atılacak bir adımla Kıbrıs kolaylıkla yitirilebilir

Cumhurbaşkanı Denktaş: Evet denilirse devletsiz kalacağız

17 Nisan – *Kıbrıs Türk Kültür Derneği İstanbul Şubesi başkanı Eray: KKTC'den vazgeçersek Rum'un azınlığı oluruz*

Metal-Sen Genel Başkanı Özbek: Referandumdan evet çıkarsa adada huzur ve güven kalmayacak

Cumhurbaşkanı Denktaş: Annan Planı, bizi yerimizden söküp kökleşmemiş bir halde bırakacaktır

Cumhurbaşkanı Denktaş: “Eğer plana evet dersiniz kaybedeceğimiz şeyler Kıbrıs'ın tümüdür, hürriyetinizdir, egemenliğinizdir, eşitliğinizdir”

18 Nisan – *DP Genel Başkanı Serdar Denktaş: Plana hayır diyen Denktaş haklıdır.. KKTC eyalet olacaktır*

19 Nisan – *MAP Genel Başkanı Ata Tepe: ‘Evet’ Elenizmin zaferi olacaktır*

20 Nisan - (Manşet) **Papazlar Enosis'i Şampanyayla Kutlayacak**

Cumhurbaşkanı Denктаş: Annan Planı Kıbrıs Türkü'nü darmadağın edecek

SP Başkan Yardımcısı Oya Akgönenç Kıbrıs Türk halkını referandumda hayır diyerek haklarını korumaya çağırdı: 'Evet' dersiniz idam fermanınızı vermiş olursunuz

DP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Serdar Denктаş: Ekonomi ve inşaat sektörü çökecek.. İşsizlik artacak..

21 Nisan – *Kıbrıs Türk Çiftçiler Birliği: Evet Çıkarsa adada buharlaşacağız*

Cumhurbaşkanı Denктаş: Evet diyenler 3 ay sonra bağırmağa başlayacak

CHP Genel Başkanı Baykal: Kıbrıs'ta dayatma çözüm felaket olacak

22 Nisan – **Billur: Kanla adık, kan akıtmadan vermeyiz**

ATO Yönetim Kurulu Başkanı Aygün: Kıbrıs'ta katliamlar başlayabilir

Volkan gazetesinde yer alan yukarıdaki başlıkların önemli bir çoğunluğunun Türkiye'de Annan Planı'nı desteklemeyen sivil ve siyasi toplum örgütlerinin lider ve temsilcilerine ait ifadelerden oluştuğu görülmektedir. Türk milliyetçilik söylemine sahip gazetenin bu şekilde Türkiye'den seslere yer vermesini, anavatan-yavruvatan metaforunun temsil ettiği bağıllık ve bağımlılık ilişkisi bağlamında değerlendirmek gerekmektedir.

Türk milliyetçiliği söyleminin yeniden üretiminde yine Volkan gazetesinde, kolektif hafızaya seslenen ve 'korku' üretimini sağlayan 'tehdit' içerikli başka

temsiller de dikkat çekmektedir. Gazetede yayınlanan ‘Kanlı Noel’ olaylarına ait katliam fotoğrafları ve Türk-Rum çatışmalarında ölen Türklerin resimleri, geçmişe ait acıları ve düşman olan ‘öteki’nin hatırlatılmasını sağlamaktadır.

15 Nisan 2004 PERŞEMBE

Bunlar insan değil...

BARİŞ ve DEMOKRASİ için mücadele eden Lefkoşa sokaklarında gösteri yapanlar, bu fotoğraflara iyice baksınlar. Elinizde Yunan bayrağı bulunan bu katiller, BOSNA’da çocuk için Müslümanları öldüren İspanya ve Rum katilleridir. Serdar Bakanlarda Barışta Balkanlarda tehdit olarak Sırpın yanında durmuş, dürbünü tüfeklerle gözlerden masum insanları çocuk, kadın demeden vahşiler gibi zevk için öldürmüşlerdir. Yunan-Rum basını bunları Elenizm’in kahraman olarak ilan etmiş, resimlerini yayınlamış işledikleri cinayetleri Elenizmin zaferi olarak ilan etmiştir. Dış güçler istiyor diye bu katillerle bir arada yaşamak istiyorsanız bu sizin tercihinizdir...

Serdar Denktaş, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi’nde konferans verecek
DP Genel Başkanı Başbakan Yardımcısı, Dışişleri Bakanı Serdar Denktaş, bugün Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi’nde (UKÜ) "Kıbrıs Konusunda Gelinen Son Aşama" konulu bir konferans verecek. UKÜ’den yapılan açıklamaya göre UKÜ konferans salonunda saat 16:00’da gerçekleştirilecek konferansta dinleyici sorularına da yer verilecek.

Şehit Aileleri Ankara’da temaslarını sürdürüyor
Şehit Aileleri ve Malul Gaziler Derneği, pazartesi günü gittiği Ankara’da temaslarını sürdürüyor. Demekten yapılan açıklamaya göre Ankara’da ilk olarak Anıtkabir’e giderek çelenik koyan Ertan Erişan başkanlığındaki heyet, daha sonra Saadet Partisi’ni ziyaret etti. Önceki gün de DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök, MHP genel Başkanı Devlet Bahçeli, 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile görüşen heyet, Annan Planı, şehit ve malul gazilerinin ev sorunları, şehit çocuklarının arsaları ve şehit kabirleri konusunda görüş alışverişinde bulundu. Dün de Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Orgeneral Şükrü Sarıışık ile görüşecek olan heyet, Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş’ın bugün TBMM’de yapacağı konuşmayı da dinleyecek.

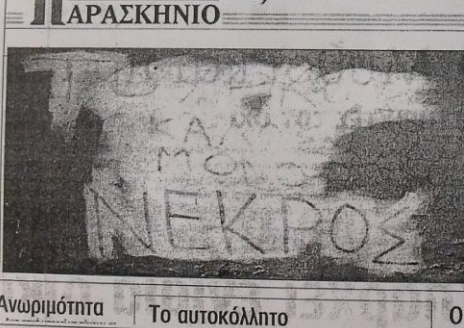

15 Nisan, Volkan

Volkan gazetesinin 9. sayfasında yayınlanan yukarıdaki haberin ‘*Bunlar insan değil...*’ başlığında yer alan ‘bunlar’ ve Rum askerleri ve ceset fotoğrafları yanındaki: ‘*Dış güçler istiyor diye bu katillerle bir arada yaşamak istiyorsanız bu sizin tercihinizdir...*’ ifadesindeki ‘bu katiller’ Rum askerlerini temsil etmektedir. Fakat bu ifadelerdeki çoğul anlamı, Rum askerleri nezdinde tüm Rum halkına yönelik bir genelleme ya da ‘katiller’ şeklinde bir stereotipleştirme olarak okumak da mümkündür.

Güney Kıbrıs'ta duvarlar "En iyi Türk ölü Türk'tür" sloganları ile doldu

Güney Kıbrıs'ta yayımlanan Politis gazetesinin 21 Nisan 2004 tarihli sayısında yer alan bir haberde, birçok lisenin duvarına "En iyi Türk ölü Türk'tür" sloganlarının yazıldığı belirtildi. Haberini bir fotoğrafla da destekleyen gazete, söz konusu sloganların daha sonra okul yöneticileri tarafından beyaz boya ile kapatılmaya çalışıldığını ancak yine de sloganların boyanın altından görüldüğünü belirtti.

21 Nisan 2004 tarihli Politis gazetesi haberi böyle duyurmuştu.

Rum gazeteleri daha önce de bu tür yazılara ilgili haberler ve fotoğraflar yayınlamıştı...

24 Nisan, Volkan

İşte katliamın BELGESİ

Dost maskesi takan Yunanistan, Türkler'e duyduğu kini ve yapacağı katliamı gazete sayfalarında utanmadan ve saklamadan dünyaya duyurdu.

Küstahlığın TERCÜMESİ

- Hedef (Stoxos) adlı gazete Yunan derin devleti tarafından yayımlanıyor.
- Bu gazetenin 1 Nisan 2004 tarihli sayısında manşette yapılanı yayında, "Kıbrıs Yunanlılarıdır!" başlığı atıldı. Gazetenin ön sayfasında bir Yunan askeri de bir ayağı Yunanistan'da bir ayağı Kıbrıs'ta gösteriliyor. Yandaki küpürde yer alan 3-4-5 numaralı yazıların çevirisi ise şöyle:
- 3-Kıbrıs Türk kesimine girmeden, 135 bin Türk'ü öldürdük. Yetmedi.
- 4-Vatanlarımızı kurtarmak için yola çıktık.
- 5-İstanbul, İzmir, GİRNE, Gazimağusa bizi (Yunanlılar'ı) bekliyor.
- 6-Avrupa için yeniden temizlik (katliam) yapmaya hazırız.

1 ΣΤΟΧΟΣ

η Ελλάδα σήμερα και αύριο

IN APXIEOYME... METPANE TOYE NEKPOYCE TOY 5.000 NEKPOI TOYPKOI ΔEN ΦΤΑΝΟΥΜΕ 3

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΣΗ ΤΩΝ ΣΚΛΑΒΩΝ ΠΑΤΡΙΔΩΝ 4

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ ΣΜΥΡΝΗ - ΚΕΡΥΝΕΙΑ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ 5

ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ 6

ΕΤΟΙΜΟΙ

ΝΑ ΚΑΘΑΡΙΣΟΥΜΕ ΕΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ENOSIS gerçeleştirdi sıra HAMHAYALDE

ENOSIS gerçeleştirdi sıra HAMHAYALDE

Dergi kapsamında "Eriştirmen" ismiyle olarak camilerin minareleri yıkılacak, yerme sırasında hiç olan çanak küteleri yüklenilecek. Kıbrıs'ta işlenen olan Palkarya girdi bu hamhayal peşinde.

Türkiye'de yayımlanan ORTADOĞU Gazetesi'nden alınmıştır.

24 Nisan, Volkan

Volkan gazetesinin (yukarıda) “*Güney Kıbrıs’ta duvarlar ‘En iyi Türk ölü Türk’tür’ sloganları ile doldu*” başlıklı (Güney Kıbrıs’ta yayınlanan Politis gazetesinin 21 Nisan tarihli sayısından alınan) sürmanşet haberinde ve aynı gazetenin 6. sayfasında tam sayfa yayınlanan “*İşte Katliamın Belgesi*” başlıklı (Yunan derin devleti tarafından yayınlandığı ifade edilen Stoxos (hedef) adlı gazeteden alınan) haberde temsil edilen ‘öteki’nin milliyetçiliği, gazetenin de içinden konuştuğu Türk milliyetçiliği söylemini meşrulaştırmaktadır. Daha önceki bölümde de değinildiği gibi, bizim milliyetçiliğimizin ‘vatanseverlik’ olarak ‘iyi’ kabul edilmesine karşın, onlarınkinin ‘kötü’ ve ‘saldırgan’ olarak nitelenip reddedilmesi (yukarıda örnekleri verilen haberlerde olduğu gibi) milliyetçiliğin verili ve doğal bir olgu olması temelinde normleştirilmesine hizmet etmektedir. İkinci haberdeki Stoxos gazetesinin tercümesi olarak verilen; “*Kıbrıs Türk kesimine girmeden, 135 bin Türk’ü öldürdük, yetmedi*” ve “*Avrupa için yeniden temizlik (katliam) yapmaya hazırız*” ifadelerinde, Kıbrıs Türk toplumuna yönelik geçmişte yapılan şiddet eylemlerinin yeniden yaşanabileceğine dair korku üretimi ve bu tür ifadelerin yer aldığı haberlerin bir tehdit unsuru olarak kullanımı Türk milliyetçiliği söyleminin yeniden üretimini sağlamaktadır.

24 Nisan, Volkan

24 Nisan, Volkan

Referandumun yapıldığı gün olan 24 Nisan'da, Volkan gazetesinde bu bağlamda dikkat çeken diğer içerik ise tam sayfa büyüklüğünde yayınlanan yukarıdaki fotoğraflardır. Kolektif hafızayı besleyen bu fotoğraflar geçmişte yaşanan acıları canlı tutma işlevi görürken gazetenin başından beri desteklediği Annan Planı'na 'hayır'ı da meşrulaştırmaktadır.¹⁰¹

Volkan gazetesinin 24 Nisan tarihli sayısında yalnız haber metinlerinde değil köşe yazarlarının yazıları bağlamında da geçmiş acıların hatırlatılması yoluyla korku üretiminin sağlandığı görülmektedir:

"...1963 Aralık ayında Rumların Ayvasıl'a ve Yılmazköy'e yaptıkları saldırıyı hatırlıyorum... Yağmur yağıyordu ve dondurucu bir soğuk vardı.. Büyükannemin kucağına sığınmış ağlıyordum..Büyükler 'susunuz, Rumlar duyacak' diyorlardı. Köyün erkekleri ise köyde kalmışlar, Rumların peşimize düşmelerini önlemeye çalışıyorlardı... Yılmazköy'den alevler yükseliyordu.. Rumlar evlerimizi yağmaladıktan sonra ateşe vermişlerdi.. Ama en acı haber ise birkaç gün sonra geldi.. Ayvasıl'da kalanlar, elleri ayakları bağlandıktan sonra diri diri katliam çukurlarına gömülmüşlerdi..." (24 Nisan, Aydın Akkurt)

"Çarşıda iş hayatına atıldığım ilk günleri hatırlıyorum. Her yerde ve her şeyde olduğu gibi çarşıda da Rumların büyük bir baskısı ve ağırlığı vardı... Rum tüccarlar elbirliği ile iş hayatına atılan Türkleri batırmak ve iş yerlerini iflasa sürüklemek için her yolu ve yöntemi deniyorlardı. Toptancı Rumlar, aynı malı Rum iş sahiplerine daha düşük, Türk iş sahiplerine ise daha yüksek fiyatlarla veriyorlardı.

---

¹⁰¹ 24 Nisan tarihinde, Volkan'ın aksine KıbrıslıTürk milliyetçiliği söylemine sahip Afrika gazetesinin "Tarihe esir olma TARİH YAZ" manşetini de kolektif hafızanın reddi bağlamında değerlendirmek gerekmektedir.

Bunun yanı sıra hiçbir Rum, Türk dükkanlarından alış veriş etmiyordu. EOKA terör örgütü ile Rum Ortodoks Kilisesi, Türklerle alış verişi yasaklamıştı...1963 Aralık ayında başlayan kanlı Noel saldırılarından sonra ise ekonomik hayatımız tamamen çökmüştü... Türk bölgelerine bir torba çimentonun bile girişi yasaklanmıştı. Çarşımızda ayakkabı bağı bile bulunmuyordu. İşte tüm bu baskılara rağmen, Kıbrıs Türkü bir adım gerilemedi..” (24 Nisan, Tanju Müezzinoğlu)

“Kendini Türk olarak hisseden herkes, ister tarih kitaplarından isterse kendi büyüklerinden geçmişini bilmek zorundadır. Geçmişini bilmeyen uluslar tarihin affetmediği ve acımadığı olaylar karşısında yok olmaya mahkumdur...” (24 Nisan, S.M. Ersoy)

Özellikle sonuncu örnekte açıkça görülebileceği gibi ‘geçmişini bilmeyen ulusların yok olmaya mahkum olacağı’ni ifade eden yazar geçmişin hatırlanması ya da unutulmaması gerektiğini, referandumda ‘evet’ demenin geçmişi unutmak ve dolayısıyla yok olmak anlamına geleceğini vurgulamaktadır. Yukarıdaki diğer iki örnekte de yazarlar kendi yaşanmışlıklarını aktararak yine bugüne dair korku üretimini sağlamaktadır.¹⁰²

---

¹⁰² Volkan gazetesinde olduğu gibi, Türkiye basınından **Hürriyet** gazetesinde de referanduma yakın tarihlerde yayınlanan ve kolektif hafızaya seslenen aşağıdaki örnekler dikkat çekmektedir:

1 Mayıs'ta Enosis'i şampanya ile kutlarız

Rum kesiminin en kıdemli piskoposu olan Baf Metropolit'i Hrisostomos, '1955-1959 EOKA mücadelesiyle mümkün olmayan Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleştirilmesi (ENOSİS) ülkülerini, 1 Mayıs'ta gerçekleştireceklerini' belirterek 'Enosis'i şampanyayla kutlayacağız' dedi. (20 Nisan)

Kıbrıs'ta 577 Asker Şehit Oldu

Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül, Kıbrıs'ta 42'si subay, toplam 577 Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) mensubunun şehit olduğunu bildirdi. (21 Nisan)

Yukarıdakilere ek olarak, Volkan gazetesinin ‘Güneyden Haberler’ başlıklı bölümünde, Rum tarafında yayınlanan gazetelerden seçilen kimi haberler yorumlanarak verilmekte, özellikle referandum öncesinde Rumların Annan Planı’ndan memnuniyetine dair haberler Türk toplumuna yönelik korku üretiminde rol oynamaktadır:

“4. Annan Planı karşısında Rumlar bayram ediyor..”

Rumlar istediklerini aldılar (2 Nisan)

“Rumlar sevinçten bayram ediyor..”

Bütün göçmenler evlerine dönecek

Kıbrıs’ta Türk askeri kalmayacak (3 Nisan)

“Helenizm bütün isteklerini elde etti..”

Yunanistan Annan Planı’na ‘evet’ için seferber oldu (6 Nisan)

“Rumlar, Annan Planı ile bütün isteklerini elde ettiler..”

Rumlar referandumda ‘evet’ diyecekler (7 Nisan)

“Göstermelik olarak referandumda ‘hayır’ diyeceklerini söyleyen Rumlar, içten içe bayram ediyorlar... Yunan Dışişleri Bakanlığı, Annan Planı’ndaki Rum kazanımlarını açıkladı...”

İşte Rumların kazandıkları (8 Nisan)

“Rum tarafında referandumda ‘evet’ çoğunlukta.. Rum Yönetimi eski başkanı Klerides:”

Referandumda evet diyorum

“EDİ Başkanı Yorgo Vasiliu:”

İstediklerimizi aldık... Referandumda evet... (9 Nisan)

“PASOK’un Annan Planı’yla ilgili olarak uzmanlara yaptırdığı çalışmanın sonuçları:”

Rumların temel talepleri karşılandı

“Rum siyasilerden Papadopoulos’a veryansın... DİSİ Başkanı Anastasiadis:”

Annan Planı Elenizmin zaferidir (10 Nisan)

“Güney Kıbrıs’ın 2. büyük partisi, muhalefetteki % 34’lük DİSİ’den referanduma evet...”

Rumlarda U dönüşü başladı (17 Nisan)

“Annan Planı ile tüm taleplerini elde eden Rumlar hala daha doymadılar...”

Daha da çok istiyorlar (18 Nisan)

Volkan gazetesi bağlamında 24 Nisan referandumuna kadar bu şekilde sürdürülen korku üretimi ve açık ya da dolaylı tehdit unsurlarının kullanımı

referandum sonrasındaki günlerde de devam etmektedir. Aşağıda görülen 26 Nisan tarihli gazetede “*Rumlar Karmi’yi Bastı!*” manşetiyle verilen haberde, 1974 öncesi Karmi köyünde yaşamış olan Rumların bu köye gelerek eskiden sahip oldukları malları geri istediklerini konu almaktadır. Haberin ‘*KKTC’de yaşayan yabancılar küstah ve saldırgan Rumlar tarafından tehdit ve taciz ediliyor*’ üst başlığı ve ‘*Annan Planı gerçekleşecek ve tüm göçmenler geri dönüp mallarını alacak*’ diye kanları kabaran Rumların tahrikleri her geçen gün artıyor’ şeklindeki giriş cümlesinde de görüldüğü gibi Rumların ‘saldırgan’, ‘tacizci’ ve ‘tehditkar’ nitelendirmelerle temsili tehlike kurgusuna dayalı korku üretimini sağlamaktadır.

kuşukları artırdı’ şeklindeki giriş cümlesinde de açıkça görüldüğü gibi, düşman olan Rumların Türklere karşı tehlike oluşturduğuna dair ifadeler korku üretimini sağlamaktadır.

Kıbrıs Türkü'nün Sesi
VOLKAN

Yıl: 3 Sayı: 855 27 Nisan 2004 SALI Fiyatı: 500.000 TL. (KDV Dahil) web: www.volkangazetesi.com

Rum Gizli Servisi KİP, KKTC'ye silah ve mermi sokuyor... Daha önce ele geçirilen G3'lerden sonra dün de, Metehan Sınır Kapısı'nda KKTC'ye sokulmak istenen 200 G3 mermisi ele geçirildi.

BU MERMİLER NE?

● Son zamanlarda KKTC'ye geçen Rumların arabalarında yapılan aramalarda artan sayıda silah, mermi ve patlayıcılar ele geçirilmesi, Rum Gizli Servisi KİP'in Kuzey Kıbrıs'ta bazı karanlık eylemler planladığına ilişkin kuşukları artırdı.

● Polis Genel Müdürlüğü tarafından dün yapılan açıklamada, önceki gün saat 18.00 sıralarında

Kermya'daki Metehan Sınır Kapısı'nda KKTC'ye geçen 2 şüpheli Rum'un arabasında, bir çanta içinde G3 türü silahlara ait 200 adet canlı mermi ele geçirildiği bildirildi.

● Stephanos Yannokou ve Hristakis Ioannou adlı Rumlar tutuklanırken, mermiler ve arabaya ise emare olarak el konuldu.

● Polis Genel Müdürlüğü'nün verdiği bilgiye göre SV 20 plakalı araçta KKTC'ye geçmeye çalışan 31 yaşındaki Stephanos Yannokou ve 33 yaşındaki Hristakis Ioannou'nun araçlarında durumlarından şüphelenen polisimiz tarafından yapılan aramada söz konusu mermiler aracın bagajında ele geçirildi.

● Anımsanacağı gibi bundan bir süre önce de

Beyarmudu Sınır Kapısı'nda yapılan aramada Kuzey Kıbrıs'a sokulmaya çalışılan 1 adet G3 silahı ele geçirilmiştir.

● Konuyla ilgili olarak görüşüne başvurduğumuz bir emniyet yetkilisi, son zamanlarda bu tür olayların arttığını belirterek, KKTC'ye sokulmak istenen silah ve mermilerle ne yapılacak istendiğinin araştırıldığını ve olası herhangi karanlık eylemlere karşı halkımızın duyarlı olması gerektiğini belirtti.

● Rum tarafının içine düştüğü sıkışık durumdan kurtulmak için KKTC'deki bölünmüşlüğü körükleyecek eylemlere girişebileceğini belirten yetkili birlik ve beraberliğimizin mutlaka sağlanması ve uyanık olumması gereken çok hassas bir dönemden geçtiğimizi vurguladı.

27 Nisan, Volkan

III.3.6. 'Evet'-'Hayır' Propaganda İlanlarında Türk ve Kıbrıslı Türk Milliyetçilik Söylemlerinin Çerçevesi

Annan Planı'nın kabulü veya reddine yönelik referandumun bir seçim süreci olması dolayısıyla 'Evet'i veya 'Hayır'ı destekleyen siyasi ve sivil toplum örgütleri basın organları aracılığıyla bu yönde propaganda faaliyetleri yürütmüşlerdir. Örnekleme dahil edilen gazetelerden Afika ve Yeni Düzen'de sadece 'Evet', Volkan'da ise 'Hayır'a yönelik propaganda ilanlarına yer verilirken, Halkın Sesi ve Kıbrıs gazetelerinde her ikisine de yer verildiği görülmektedir.

‘Hayır’ın desteklendiği propaganda ve miting ilanlarında açık bir şekilde Türk milliyetçiliği söylemi çerçevesi yeniden üretilmekte ve ‘birlik ve beraberliği koruma’, ‘bayrağa, devlete ve vatana sahip çıkma’ gibi milliyetçilik söylemlerinin ana çerçeveleme araçları dahilinde Rumların ötekileştirilmesi gözlemlenmektedir.

22 Nisan 2004, Perşembe Halkın Sesi 14

VAROLUŞ VE DAYANIŞMA MİTINGİNE ÇAĞRI

ONLARIN HEDEFİ BELLİ ENOSİS, YA SENİN !? EOKA'NIN SİLAHLA BAŞARAMADIGINA SEN REFERANDUMLA İZİN VERME.

VATANDAŞ, VATANINA SAHİP ÇIK, MUHTEŞEM BİR MİTINGLE VAR OLDUGUNU VE VAROLACAĞINI ARTIK GÖSTER. OYNANAN BU OYUNU ARTIK DURDUR !

22 NİSAN 2004 PERŞEMBE GÜNÜ SAAT 18.00'DE ŞEHİT HÜSEYİN RUSO ANITI (LEFKOŞA OTOBUS TERMINALI ÖNÜ) MEYDANINA ÇOLUK ÇOCUĞUMUZLA VE BAYRAKLARIMIZLA KOŞALIM, BULUŞALIM... UNUTMA BİR SES BİN SES HAYDI ! OTOBUS KALKIŞ SAATI VE YERİ

Gine : 17.00 İbadeyde Özü
Mağusa : 16.30 Zafar Anıtı ve Konuşma Meydanı
İskele : 17.00 İzzet Meydanı ve İskender İsmail Yurdı Özü
Güzelyurt : 17.00 Kaymakamlık ve MİKE Özü
Dipkarpuz : 16.00 Köy Meydanı

MİTING TERTİP KOMİTESİ

VAROLUŞ VE DAYANIŞMA MİTINGİNE ÇAĞRI

"SESSİZ ÇOĞUNLUK SON NOKTAYI KOYACAK"

"VATANDAŞ, VATANINA SAHİP ÇIK, MUHTEŞEM BİR MİTINGLE VAR OLDUGUNU VE VAROLACAĞINI ARTIK GÖSTER. OYNANAN BU OYUNU ARTIK DURDUR !

KIBRIS TÜRK HALKI ! DEVLETİN, EVİN-BARKIN, BAYRAĞIN VE TOPRAĞIN ELİNDEN ALINMADAN BELKİ SON MİTINGİNİ YAPACAKSIN. SAYIN CUMHURBAŞKANI BELKİ DE VEDA VE KADER KONUŞMASINI YAPACAK...

YOKOLUŞA HAYIR

HAYIR

TARİH: 22 NİSAN 2004 PERŞEMBE GÜNÜ SAAT 18.00'DE YER: ATATÜRK MEYDANI

BÜTÜN KAZA MERKEZLERİNDEN AYRICA PLANLANACAK BAZI KÖYLERDEN OTOBUS KALDIRILACAK VE HAREKET SAATLERİ DUYURULACAKTIR.

MİTING TERTİP KOMİTESİ

Ulusal Dayanışma Konseyi, ÜBP, KAP, MAP, BP, Diğer Partilerin Gönüllü Temsilcileri, Ulusal Sendikalar, Kıbrıs Türk Gazeteciler Derneği, Şehit Aileleri ve Malul Gazileri Derneği, THK Gazileri Derneği, TMT Derneği, Ulusal Halk Hareketi, Türk İşçileri Derneği, Türk Göçmenler Derneği, KKTC'li Göçmenler Derneği, Sabaylar Derneği, Emekli Astsubaylar Derneği, Çiftçiler Birliği, Türk Göçmenler Derneği, KKTC'li Göçmenler Derneği, Anadolu Kültür Derneği, Ülkü Ocakları, Anıtların Koruyucu Derneği, KKTC İnan Hakları Derneği, Anımsal ve Kültürel Derneği, Esmâî Derneği, Narenciye Üreticileri Birliği, Güzel sanatlar Çağdas Düşünce Derneği, KT Zafar Görünüş Günceli Derneği, Narenciye Üreticileri Derneği, Anneler Derneği, Yonca Yardım Sevenler Derneği, 2 Mayıs Gençlik Örgütü, Kadınlar Derneği, Tüketiciler Derneği, Hataylılar Kültür ve Dayanışma Derneği, Karadeniz Kültür Derneği, Bol Türk Birliği, Milli Eğitimci Kadınlar Kültür Derneği, KKTC'yi Tanıtma ve Yaşatma Derneği, Panses Üreticileri Derneği, Vatandaşlar İçin Kadın Platformu, DAÜ-Per Sen, GAÜ, Akdeniz Tv, Malya Grubu, Kanal T Molya Grubu, Avrasya Tv Molya Grubu ve diğer Sivil Toplum Örgütleri.

15 Nisan, Halkın Sesi; 22 Nisan, Kıbrıs 21 Nisan, Volkan, Kıbrıs

Birinci bölümde de bahsedildiği gibi, milliyetçilik söylemi ‘dini birlik’ söylemiyle beslendiğinde hegemonik iktidarı güçlenmektedir. Smith’in ifadesiyle, etnik ve dini kimlikler çoğu zaman çakışır ve birbirlerini güçlendirirler (1999:23). Bu noktada Hayırcılar tarafından dillendirilen ‘Hayır’ımız Hayırlı olsun’ ya da ‘Hayır’da Hayır vardır’ ifadelerindeki ‘hayır’ dini söylem içinden bir temsildir ve bu yolla milliyetçilik söylemi dini söylemle desteklenmektedir. Aşağıda 19 Nisan tarihli

Volkan gazetesinde Lefkoşa halkına hitaben yayınlanan haritalı ilanda yer alan ‘...her sabah çan sesleriyle uyanmak istemiyorsan ‘hayır de!’ ifadesinde de ‘çan sesleri’nin temsil ettiği Hıristiyanlık ötekileştirilerek milliyetçilik söylemi ‘dinsel ortaklık’ çerçevesinde yeniden üretilmektedir.

10 Nisan, Volkan

19 Nisan, Volkan

Kuzey Kıbrıs'taki referandumda ‘Hayır’ın desteklenmesine yönelik propaganda ilanlarında haritaların kullanılması, Anderson’un milliyetçiliğin amblemi olarak değerlendirdiği ve bütünleştirici sınıflandırma araçlarından biri kabul ettiği haritalara vurgusunu akla getirmektedir (2007:190-198). Millet tasavvurunun belli bir toprak parçası ile ilişkisi dahilinde anlam kazandığı ya da tamamlandığı milliyetçilik söylemi çerçevesinde, ‘Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır’ dizesinde ifade bulduğu gibi, can verilerek ya da kan dökülerek ‘vatan’ niteliğini

kazanan ‘toprağın bölünmez bütünlüğü’ ilkesi en temel çerçeveselendirme aracıdır. Dolayısıyla vatan toprağının ve bütünlüğünün sembolü olan haritalar da milliyetçilik söylemi çerçevesinin yeniden üretiminde sıklıkla kullanılmaktadır.

21 Nisan, Volkan

19 Nisan, Volkan

Annan Planı'nın kabul edilmesiyle birlikte, boşaltılacak yerleşim yerlerini, kaybedilecek toprakları ve ‘bütünlüğü’ bozacak unsurların gelişini gösteren bu haritalar, bilim ve temsili bir araya getirerek Türk milliyetçilik söylemi çerçevesinde, ‘planın kabulüne yönelik tehlikeler’ ‘gerçekliğini’ kurmaktadır. Harita temsilleriyle ‘bilimsel gerçekliğe’ dayandırılan bu kurgu, ‘gerçek’lik iddiasıyla Türk milliyetçilik söylemi ana çerçevesinin hegemonyasını örtbas ederken meşruiyetini de sağlamaktadır.

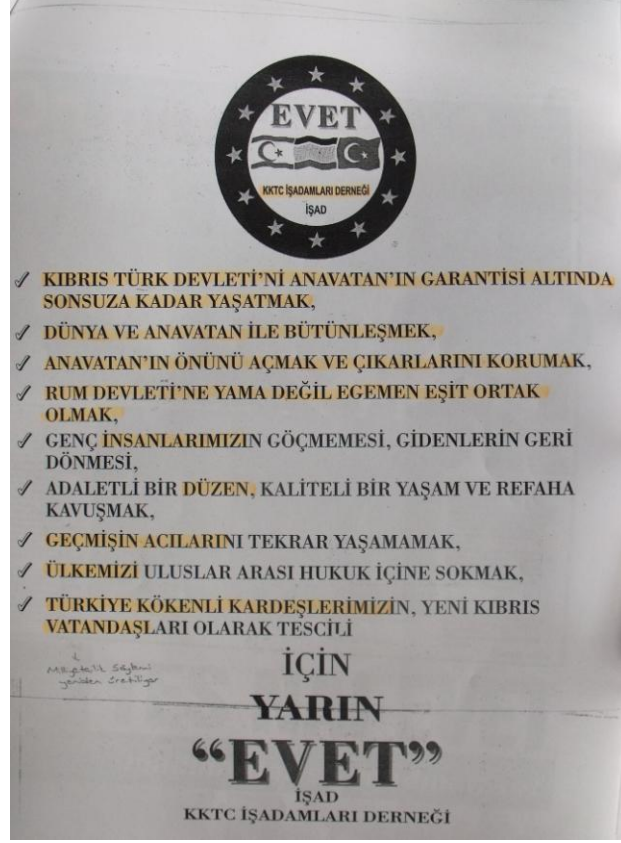
22 Nisan, Volkan

'Hoşçakal Yarın' başlığını taşıyan bu ilanda, 1963'te ve 1974'te yaşanan acıların tekrar yaşanabileceğinin altının çizilmesi ve bu acıları hatırlatan fotoğraflarla kolektif hafızaya seslenilmektedir. Annan Planı'na 'evet' dendiğinde 'uğruna binlerce şehit verilmiş' ve 'bedeli kanla ödenmiş' bayrağın ve vatanın kaybedileceği konusundaki korku üretimi ve tehdit çerçevesi ile milliyetçilik söylemi yeniden üretilmektedir.

Milliyetçilik söyleminin açık bir şekilde yeniden üretildiği Hayır ilanları yanında 'Evet' propagandası yapan ilanların da farklı anlamsal içeriklerle de olsa bu

Hayırcı propaganda ilanlarından bir diğerinde (solda), Kıbrıs Türk toplumuna 'evet' yönünde baskısı nedeniyle ötekileştirilen Türkiye'deki siyasi iktidar, 'hükümetlerin geçici olduğu' vurgusuyla, Anavatan-Yavruvatan metaforunda temsil bulan anavatana bağlılık, aşkın devlet bağlamında yeniden üretilmekte ve meşrulaştırılmaktadır ('Türk hükümetini değil Türk milletini dikkate alın. Hükümetler geçicidir. 70 milyon Türk arkanızdadır').

söyleme eklemlendiği görülmektedir. Özellikle KKTC İş Adamları Derneği tarafından yayınlatılan aşağıdaki ilanda bunu açıkça görmek mümkündür.¹⁰³

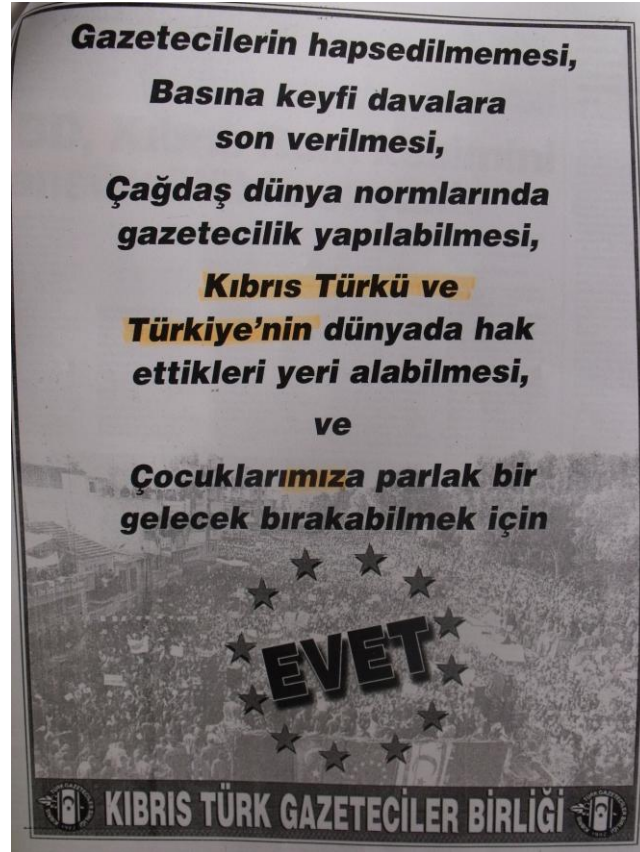

23 Nisan, Kıbrıs, Yeni Düzen

Bu ilanda öne çıkarılan ‘anavatanın çıkarlarını korumak’, öteki olan ‘Rum Devleti’ne yama olmamak’, ‘egemen devlet olmak’, ‘geçmişin acılarını tekrar yaşamamak’, ‘Türkiye kökenli kardeşlerimiz’ ifadesiyle temsil edilen soy birliği vurguları Türk milliyetçilik söylemi çerçevesi dahilindedir. Aynı durum Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği tarafından yayınlatılan aşağıdaki ilanda da görülmektedir. Bu

¹⁰³ Volkan gazetesinde olduğu gibi aşkın/soyut devlet bağlamında Anavatan’a bağlılık değil, Türkiye Devleti hükümetinin Avrupa Birliği’ne girmesi için ona yardımcı olmak anlamında bağlılığın vurgulanması farkıyla.

ilanda Kıbrıslı Türk/Kıbrıslıtürk yerine ‘Kıbrıs Türkü’ kavramsallaştırmasının tercih edilmesi ve ‘Kıbrıs Türkü ve Türkiye’nin dünyada hak ettikleri yeri alabilmesi’ ifadesiyle anavatan-yavruvatan eşliğinin temsil edilmesini de bu bağlamda değerlendirmek mümkündür.

23 Nisan, Yeni Düzen, Afrika

Kıbrıs Türk Ticaret Odası'nın Kıbrıs, Yeni Düzen, Afrika ve Halkın Sesi gazetelerinde defalarca yayınlanan ilanlarında (aşağıda) ise, Annan Planı'nın kabulüyle dünya çapında tanınmış bir devlet olmanın ve Avrupa Birliği'ne üyeliğin getireceği ekonomik faydalara vurgu temelinde oryantalist bir çerçeve inşa edilmektedir. Bu bağlamda ‘toplumsal çıkar’a yapılan gönderme ile milliyetçilik söylemi çerçevesi yeniden üretilmektedir. Bunun yanı sıra ilanlardaki Evet

kelimesinin altında yer alan ‘*altını halk çizdi*’ ve ‘Çiftçimiz, hayvancımız’ ifadelerinde görünmeyen ‘biz’ de diğerlerini dışarıda bırakan bir toplumsal birliğe ve transit ticaret merkezi ya da turizm cenneti olarak nitelenen ‘eşsiz doğa güzellikleri’yle ‘vatan toprakları’na gönderme yapılarak da bu milliyetçilik söyleminin çerçevesi yeniden üretilmektedir.

Kıbrıs Türk Ticaret Odası tarafından yayımlanan bir diğer propaganda ilanında (aşağıda) ‘Kıbrıslı Türk’ ve ‘Kıbrıslı Rum’lar arasında medeniyet ve refah seviyesi karşılaştırması yapılmakta, çözüm dolayısıyla elde edilecek AB üyeliğinin avantajları vurgulanarak daha önce bahsedilen milliyetçilik söyleminin oryantalist çerçevesi inşa edilmektedir. Kıbrıslı ‘Türk’ ve ‘Rum’ toplumları arasındaki farklılıkların sayısal verilerle desteklenerek öne çıkarıldığı ilanda, Kıbrıs Türk Ticaret Odası’nın diğer ilanlarında olduğu gibi toplumsal çıkarlar vurgulanmakta ve bu toplumsal çıkarların, medeniyet seviyesi zaten yüksek olan ‘onlar’(Rumlar)a yetişmesi gereken Kıbrıslı Türk toplumunun çıkarları olduğu anlaşılmaktadır. Metnin içerisinde geçen ‘*aramızdaki*, *geleceğimize*, *çocuklarımıza*, *ülkemizde*’ kelimelerinde

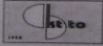
geçen gizli özne 'biz' birlik ve beraberliğe vurgu ile Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemi çerçevesinin yeniden üretimi sağlanmaktadır.

FARKI KAPATMAK İÇİN: "EVET"

- Bir Kıbrıslı Rum, Kıbrıslı Türk'den ortalama **6 yıl** daha fazla yaşıyor...
- Bir Kıbrıslı Rum, Kıbrıslı Türk'den yaklaşık **3 kat** daha fazla kazanıyor...
- Bir Kıbrıslı Rum'un sağlığına bir Kıbrıslı Türk'ünkünden yaklaşık **5 kat** daha fazla para harcıyor...
- Bir Kıbrıslı Rum'un eğitimine harcanan miktar Kıbrıslı Türk'ünküne harcanandan **15 kat** daha fazla...
- Yeni doğan 1000 çocuktan Kıbrıs'ın güneyinde 6'sı hayatını kaybederken kuzey 'de bu rakam **10**...

Eğer bu fırsat da kaçarsa,
Kıbrıslı Türkler de Avrupa Birliği'ne giremezse;
Aramızdaki fark açılmaya devam edecek. Bugünleri bile aratacak.
Geleceğimize sahip çıkalım...
Çocuklarımıza daha refah, daha güvenli, daha sağlıklı bir gelecek sunalım...
Annan planı temelinde çözüme ve AB üyeliğine EVET diyelim...
Ülkemizde barış ve mutlu yarınlar için sandığa gidelim ve ...

**Çözüme ve AB üyeliğine
EVET
diyelim**

 **KIBRIS TÜRK
TİCARET ODASI**

9 Nisan, Kıbrıs

'Evet'e yönelik propaganda ilanlarının bir diğerinde, *'Bir Evet'le dünyaya bağlanın'* sloganı çerçevesinde sıklıkla vurgulanan uluslararası alandan tecrit edilmişlikten kurtulmaya çağrı, milliyetçilik söyleminin popülist çerçevesini ortaya koymakta, Yeni Düzen gazetesinde yayınlanan aşağıdaki ilanda da görülebileceği gibi, 'her yaştan', 'her meslekten', 'her görüşten', 'her partiden', 'her bölgeden' insana seslenilmektedir.

22 Nisan, Yeni Düzen, Kıbrıs

Bu tür popülist çerçeveye TKP (Toplumcu Kurtuluş Partisi) tarafından yayımlanan propaganda ilanlarında da rastlamak mümkündür. ‘Sağcı veya solcu’ herkesin ‘evet’ demesi gerekliliğine vurgu yapan aşağıdaki ilanda, bu şekilde Türkiye’ye borcun ödeneceği, bunun kurtarılmanın bedeli olduğu ifade edilmektedir. Türkiye’nin AB üyeliği hedefine ulaşabilmesi için Annan Planı’na ‘evet’ denmesinin ‘Kıbrıs Türkleri’nin görevi olarak yorumlandığı bu ilanda da anavatan-yavruvatan metaforunun yeniden üretimi, dolayısıyla Türk milliyetçilik söylemi çerçevesine eklenme söz konusudur.

20 Nisan, Kıbrıs

III.3.7. Referandum Sonuçlarının Temsilinde ve Referandum Sonrasında Türk Milliyetçilik Söyleminin Çerçevesi

Referandum öncesinde, özellikle Annan Planı'na dair kazanımların öne çıkarılması suretiyle gündem oluşturan 'evetçi' gazetelerde, referanduma katılacak iki taraf bir spor müsabakasının birbirine rakip takımları gibi temsil edilerek bir çatışma söylemi kurgulanmıştı. Kendileri gibi 'evet' demelerini bekledikleri karşı tarafı (ya da rakibi) oyunu kurallarına uygun oynamaya davet eden bu söylemde, böyle olmadığı takdirde (yani plana 'hayır' dediklerinde) cezalandırılmalarının gerektiğine dair beklentiye eşlik eden tehditkar bir üsluba yer verilmekteydi. Referandumdan sonra plana % 75.83 oranında 'hayır' diyen rum tarafı, referandum öncesindeki bu söyleme bağlı olarak evetçi gazeteler (*Afrika, Yeni Düzen, Kıbrıs*) tarafından eleştirilmiştir. 'Evet'i destekleyen bu gazetelerde % 65 oranında 'Evet' oyu veren Kıbrıslı Türkler yüceltilirken, daha önce 'kardeşlerimiz' ya da 'komşularımız' şeklinde temsil edilen Rum toplumu olumsuz nitelendirmelerle ötekileştirilmiştir¹⁰⁴. Türk-Rum karşıtlığı çerçevesini yeniden üreten bu söylem Türk milliyetçilik söylemine eklenmeden başka bir şey değildir. Referandumda Annan Planı'na 'evet' oyu veren ve bu yüzden 'iyi' olan Kıbrıslı Türklerle ortaklığı kabul etmeyen Kıbrıslı Rumlar'ın 'kötü' oluşu, milliyetçilik söyleminde 'öteki'nin 'biz'i sevdiği ölçüde 'iyi' olabileceğine dair kuralı ortaya koymaktadır.

---

¹⁰⁴ Bu türdeki ötekileştirme, Rum tarafının en güçlü siyasi oluşumu ve sol partisi AKEL'in referandumda 'hayır'ı destekleyeceğini açıkladığı dönemde de görülmektedir.

Afrika gazetesinde yayınlanan bazı haber başlıkları ve köşe yazılarından bu konudaki örnekler şöyledir:

“Çözüm ve AB hedefi gerçekleşmedi... Türk tarafından ezici bir ‘evet’ çıkarken, Rum tarafından daha ezici bir ‘hayır’ çıktı...” (25 Nisan, 1. sayfada üst başlık)

“...Demekki Güney Rum kesiminin yapısında, ruhlarında barış yok...” (25 Nisan, 7. sayfada ‘Erdoğan: Kuzey’in Ödüllendirilmesi Lazım’ başlıklı haberde Erdoğan’dan aktarılan ifade)

“..Rum hayır dedi, biz evet dedik ama büyük ikramiye onlara çıktı yine....Türkiye’ye kıızıyorduk eskiden, şimdi ise Rum’a kızıp duruyoruz...Barış elimizi geri çevirdiğiniz için bin pişman edeceğiz sizi...Biz evet dedik ve sizden ne kadar daha barışçı olduğumuzu anlamayan kalmadı işte bu dünyada!...” (26 Nisan, Şener Levent)

“Şimdi biz kime kızalım? Başımızı hangi taşlara vuralım? Resmen kandırıldık. Üç kağıda getirildik Biz evet dedik. Rum tarafı yüzde 75’le hayır dedi. Ama ödülü onlar alacak...” (26 Nisan, Turgut Afşaroğlu)

“..Kıbrıs’ta barışı engelleyenler bellidir. Şimdi onların kapısına gidip ‘Kıbrıs’ta barış engellenemez’ diye haykırmalıdır..” (26 Nisan, Erdoğan Baybars)

“...Rumlar barışa ve çözüme hayır dediler...şimdi ne olacak? Rumlar Kıbrıs’ta barışı engellemenin bedelini nasıl ve ne şekilde ödeyecekler?...” (26 Nisan, Mehmet Levent)

“..Komşunun adam olacağı yok. Bir yandan referandumda çıkardıkları yüzde 75 ‘hayır’ı hem Kıbrıstürklerine hem de dünyaya anlatmakta zorlanırken, diğer yandan

da barikatlarda yapmadıkları rezillik kalmıyor...Dostluk değil düşmanlık sergiliyorlar..” (28 Nisan, Turgut Afşaroğlu)

“...Rumlar adanın bölünmüşlüğüne kanıksadılar! Dertleri değil!...Onların tek derdi kuzeydeki malları...” (28 Nisan, Mehmet Levent)

“...Bizi överler, Urum’a kızarlar ama, Urum’u ihya ederler, biz da ağzımızı poyraza açarık...” (29 Nisan, Arif Hasan Tahsin)

“...Helen merkezilikten bir türlü kurtulamayan ve Kıbrıslı Türkleri herhangi bir ortaklığa layık görmeyen Kıbrıslı Rumlar ise ‘hayır’larını çerçeveleyip duvarlarına assınlar; bizi aşağıladıklarının en güzel hatırasıdır...” (30 Nisan, Ümit İnatçı)

Afrika gazetesi yazarlarından Şener Levent’in 28 Nisan tarihli köşesinde bahsettiği, güneye geçmek isteyen bir Kıbrıslı Türkün Ledra Barikati’nda Rum polisi tarafından çırılçıplak soyundurularak uyuşturucu kontrolü yapılması ile ilgili olay da referandum ertesinde Türk milliyetçilik söylemi çerçevesinin yeniden üretimini sağlayan önemli gündemlerden biri olmuştur. Bu olaya dair Afrika gazetesindeki yorumlar, olayın faili Rum’a karşı ‘biz’in nasıl kurulduğunu¹⁰⁵ göstermektedir:

“...Bizim polis şimdiye dek Ledra barikatında hiçbir Ruma bu muameleyi yapmadı. Biz Rum kardeşlerimizin Kuzey’e pasaportsuz geçebilmeleri için burada bayrak açarken, onlar Kıbrıslı Türklere bu kapılarda neler yapıyorlar meğer! Çok sıkıntılı duygularla ayrıldım barikattan.. Dostluk.. Kardeşlik.. İç içe yaşama.. Birleşik Kıbrıs.. Havanda ne kadar su dövmüşüz ha!...” (28 Nisan, Şener Levent)

---

¹⁰⁵ Bu olayın toplumsal cinsiyet boyutuna dair bir analiz, ‘Referandum Sürecindeki Milliyetçilik Söylemlerinde Kadın Kimliğinin Çerçevesi’ başlığında yer almaktadır.

“...Geçiş noktalarında Rum polisleri Kıbrıslı Türklere, insanlık dışı, hayasız ve aşağılayıcı davranışlarda bulunuyorlar!... Amaçları kuzeyden güneye geçişleri böylesine pis yöntemlerle ortadan kaldırmaksa, merak etmesinler, kısa sürede bu amaçları büyük ölçüde gerçekleştirebilir!... Barikatlarda insanımıza reva gördükleri hayasız davranışlar, referandumda kötünün iyisini ellerinin tersiyle iterek çok ezici bir çoğunlukla hayır demelerinin tercümesidir!..” (30 Nisan, Mehmet Levent)

Yeni Düzen gazetesinde yayınlanan bazı haber başlıkları ve köşe yazılarından bu konudaki örnekler de şöyledir:

“..Kıbrıslı Türkler kazanmış, Kıbrıslı Rumlar ‘buruk’ ve ‘mahcup’ olarak Avrupa’ya adım atmış, vicdanlarda ve dünyanın gözleri önünde kaybetmişlerdir..” (25 Nisan, Cenk Mutluyakalı)

Yukarıdaki ifadede, ‘kazanma’ ve ‘kaybetme’ kavramlarıyla gönderme yapılan ve bir spor karşılaşmasının rakipleri olarak konumlandırılan Türk ve Rum tarafları, karşıtlık çerçevesinde kurgulanmakta ve bu temsil Türk milliyetçilik söylemine eklenmektedir.

“...Elbette bedelini ödemelidirler ve ödettirilecekler ama onlar Annan Planı’na hayır dedi diye, hiç kimse Kıbrıslı Türklerin evet dediğini görmezden gelip, Rum hayırının, Türk evetinin önüne geçirilmesine çalışamaz bu saatten sonra...” (26 Nisan, Nazım Beratlı)

TC Bakanlar Kurulu: Çözüm­süz­lüğün kaynağı Rum tarafıdır (27 Nisan, 7. sayfada haber başlığı)

TC Dışişleri Bakanı Gül: Statükocu Rumlar!.. (28 Nisan, 5. sayfada haber başlığı)

Yukarıdaki aktarma ifadelerde de referandumda ‘hayır’ diyen Rum tarafı genelleştirilerek temsil edilmekte ve tırnak işareti kullanılmadan aktarılan bu ifadeler halkın ortak sesine dönüştürülmektedir. Türk milliyetçilik söylemine eklenen bu ifadelerle bu söylem yeniden üretilmektedir. Aynı anlamlandırma stratejisini aşağıda Kıbrıs gazetesinden verilen örneklerde de gözlemlemek mümkündür.

Kıbrıs gazetesinde yayınlanan bazı haber başlıkları ve köşe yazılarından bu konudaki örnekler:

“Alman Partilerinden Rumlara Veryansın” (26 Nisan, 5. sayfada haber başlığı)

“Alman Basını: Rumlar Keçi Gibi İnatçı” (26 Nisan, 6. sayfada haber başlığı)

“Çiçek: Kıbrıs’ta Çözumsuzlüğün Açık Kaynağı Rum Tarafıdır” (27 Nisan, 7. sayfada haber başlığı)

“..Rumlar 1950’de gerçekleştirdikleri Enosis plebisitinde yüzde yüzlük çoğunlukla Türklerle hiçbir şeyi paylaşmama kararlılıklarını tarihe yazdırmışlardı..Ve 54 yıl sonra yapılan halk oylamasında paylaşımcı ruha korkunç derecede uzak olduklarını bir kez daha gösterdiler. Zaman değişir, onlar değişmez..” (27 Nisan, Ahmet Tolgay)

Türkiye Genç İşadamları Yüksek Konseyi (TÜGİK) başkanı Erhan Özmen: *Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs’ı Türklerle Paylaşmak İstemiyor* (29 Nisan, 11. sayfada haber başlığı)

“İşte tarihi referandumun sonuçları da gösterdi; Türkleri beğenmiyorlar! Kendilerine eşit görmüyorlar!.. Sergiledikleri çağdışı karakteri ‘güvenlik kaygısı’ gibi bir mazeretle kamuflle etmeye çalışıyorlar. Ama boşuna çaba. Yutturamazlar...”

(30 Nisan, Ahmet Tolgay)

Türkiye Adalet Bakanı Çiçek: *“Rumlar, çözümü engelleyen taraf olarak hafızalara kazınacak”* (30 Nisan, 9. sayfada haber başlığı)

Daha önce de ifade edildiği gibi, kimlikler verili ve sabit olmayıp kimliklenme süreci içinde ötekine göre konumlanırlar. Bu temelde, referandumdan çıkması muhtemel her iki taraftan ‘evet’ sonucunun, bu tarafları ortak vatan idealinde birleştireceği beklentisinin boşa çıkmasının, kendilerini ‘KıbrıslıTürk/Kıbrıslı Türk’ olarak konumlandıran kesimde yarattığı öfke, bu kimlik kurgusunun çerçevesinde ‘Türklüğü’ ‘Kıbrıslılıktan’ bir adım öne taşımıştır. Dolayısıyla, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, referandumda hayır diyen yaklaşık % 76’lık kesimle birlikte evet diyenler de dahil, bütün Rumlar genelleştirilerek aynı kategoride değerlendirilmekte ve bu şekilde ‘biz’e karşı ‘onlar’ kurgulanmaktadır.

Ayrıca yukarıda ‘evet’çi gazetelerden verilen örneklerin bir kısmının Türkiye’de konu ile ilgili görüş bildiren siyasetçiler ve kurum ve kuruluşların temsilcilerinden aktarılanlar olduğu göze çarpmaktadır¹⁰⁶. Türkiye’ye bağımlılığı reddeden ‘evet’çi grupların sözcüsü olan bu gazetelerde Türkiye’den görüşler aktarılması bu bağlamda bir ironi oluşturmaktadır.

---

¹⁰⁶ Aynı şekilde bu gazetelerde referandum öncesinde de yoğunlukla Türkiye sivil ve siyasi örgüt temsilcilerinin görüşlerine yer verildiği gözlemlenmiştir.

Referandum öncesinde ‘Evetçi’ basın tarafından kurgulanan Erdoğan/Denktaş karşıtlığının da referandum sonrasında çözülmeye başladığı gözlemlenmektedir.¹⁰⁷ **Afrika** gazetesi yazarlarından Mehmet Levent, referandum sürecindeki bu karşıtlık halini 29 Nisan tarihli köşe yazısında evli bir çiftin kısa süreli ayrılığı olarak betimlemektedir: “Önceki gün Denktaş, AKP’ye hayranlık ve övgüler dökerek, ilan-ı aşk tazelemiştir! Tıpkı nikah tazeler gibi! Erdoğan, anında yanıt verdi Rauf Bey’e. ‘Denktaş’a sevgim ve saygım aynen devam etmektedir!’ Böylece iş tatlıya bağlandı! Onlar, ‘birlik beraberlik ve dayanışma ruhu’ içinde bir yastığa baş koymaya devam kararı alırken, olan da ‘köprüleri attılar, artık bu iş bitti’ diye dedikodu yapanlara oldu! Tıpkı karı-koca kavgaları arasına girilmez, örneğinde olduğu gibi!... Onlar barışır siz arada kalırsınız!...” Referandumun sebep olduğu toplumsal kutuplaşmanın yerini birlik beraberliğe bırakması gerektiği vurgularıyla birlikte ele alındığında bu dönüşüm, anavatan-yavruvatan ikiliğinin tekrar oluşturulması bağlamında Kuzey Kıbrıs’ta Türk milliyetçiliği söyleminin yeniden üretimini sağlamaktadır.

---

¹⁰⁷ Türkiye basınında Hürriyet gazetesinde de referandum sonrasında Denktaş-Erdoğan karşıtlığının çözümlenmesi, Denktaş-Papadopoulos denkleminin ortadan kalkmasına paralel olarak, Papadopoulos ya da ‘Rum’un ötekiliği devam ettirilirken ‘yavru vatan’ KKTC ile birlik ve beraberliğin vurgulanması eşliğinde Denktaş Türk milliyetçiliği söylemi çerçevesinde eski konumuna kavuşturulmaktadır.

Ankara’dan KKTC’ye
Birliğinizi bozmayın (Hürriyet, 26 Nisan 2004)

MGK’dan görev hatırlatması

Denktaş’ı kırmayın – Toplantıda, Annan Planı artık geçersiz hale geldiği için güvenlik konusundaki endişeleri ortadan kalkan askeri kanat, üstü kapalı olarak KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş’ı hedef alan kırıcı eleştirilerden kaçınılması gerektiği mesajını verdi. (Hürriyet, 27 Nisan 2004)

Denktaş’a yumuşama sinyali

...Erdoğan, partisinin MYK toplantısından çıkışta Denktaş’a saygı ve sevgisinin aynen devam edeceğini belirterek, aralarında ‘kavga, gürültü’ olmadığını söyledi. Erdoğan, ‘KKTC ile birliği, beraberliği, dayanışmayı asla bir kenara atamayız. Yine KKTC ile el ele yürüyeceğiz’ diye konuştu. (Hürriyet, 27 Nisan 2004)

Referandum öncesinde ‘evet’i destekleyen gazetelerden **Kıbrıs, Yeni Düzen** ve **Afrika** ile ‘tarafsız’ olduğunu iddia eden **Halkın Sesi** gazetesinin 30 Nisan tarihli sayılarının birinci sayfalarına bakıldığında, Avrupa Birliği Adalet ve İçişleri Bakanları Konseyi’nde Kıbrıs’ın durumuyla ilgili olarak alınan kararlara dair haberler ve bu haberlere eşlik eden fotoğraflarda, Türkiye ve KKTC hükümet yetkililerinin bir arada görüntüleri kapsamında, Türkiye ve KKTC hükümetlerinin ‘biz’, kuzeyden evet çıkması halinde vadettiği sözleri yerine getirmeyen ‘Avrupa’nın ve AB’de Kıbrıs’la ilgili alınan kararları olumsuz yönde etkileyen ‘güney Kıbrıs yönetimi’nin ‘onlar’ kategorisinde temsili, anavatan-yavruvatan metaforu çerçevesinde Türk milliyetçiliği söylemine eklenmektedir.

III.3.8. Referandum Sürecindeki Milliyetçilik Söylemlerinde Kadın Kimliğinin Çerçevesi

Tüm milliyetçiliklerde olduğu gibi Kıbrıs Türk ve KıbrıslıTürk milliyetçiliklerinde de toplumsal cinsiyete dayalı bir milliyetçilik söyleminin inşası ve yeniden üretimi söz konusudur. Bugüne kadar mitolojik aşk tanrıçası Afrodit'in anavatanı olarak da kodlanan Kıbrıs adasında, milliyetçilik söyleminin kadın bedeni üzerinden inşası, bu söylemsel kurgu ile de desteklenmiştir. Aşığı bol aşk tanrıçasının erkek egemen söylem içinde 'kötü kadın' şeklindeki temsiline bağlı olarak Kıbrıs, hiçbir milletin üzerinde tek başına uzun süre hakimiyet kuramadığı bir geçmişe sahip olmasıyla da ilişkilendirilerek 'Akdenizin fahişesi' olarak imlenmiştir. Bu bağlamda, Kıbrıs Türk milliyetçiliği söylemini oluşturan tarih anlatıları arasında Kıbrıs'ın bir kadın bedeni olarak betimlendiği Hasan Ali Yücel'in Kıbrıs Mektupları eserindeki şu ifadeler dikkat çekmektedir: *'Kıbrıs Akdenizin medeni çevresinde her zaman sevilmiş fakat hiç sevmemiş, fettan bir deniz kızıdır. Hangi aşığı kuvvetli, cerbezeli, becerikli ise ona teslim olmuştur. Belalı çok, sevdalı yok bir yosma!.. Kollarının arasına alan aşıkları, sadist bir ruhla onun her yerini ısırmış, kanını içmiştir. Adalar denizine serpilmiş deniz kızlarının hepsinden daha etine dolgun, daha canlı, daha verimlidir...'* (1957:8).

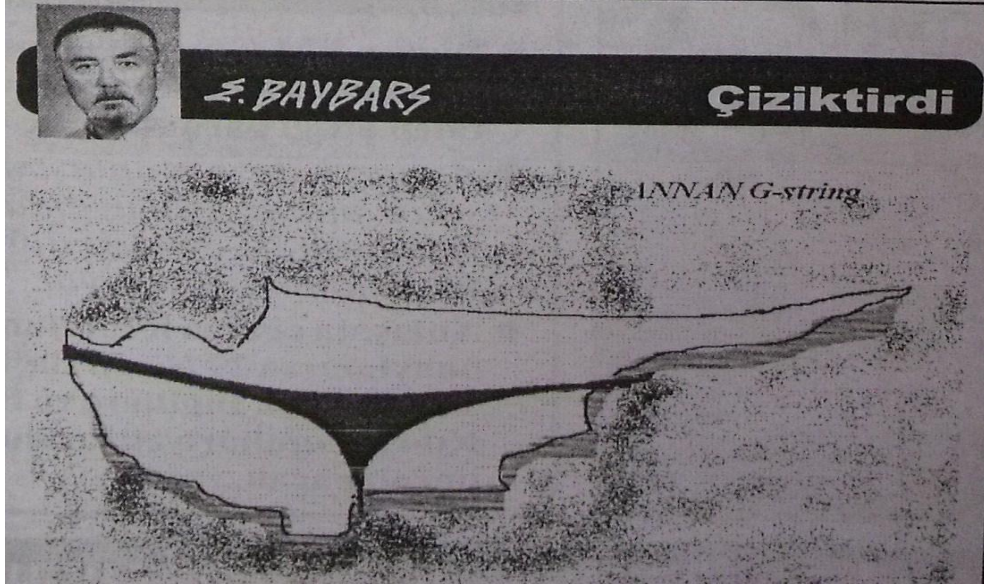
13 Nisan 2004 tarihli Cumhuriyet gazetesinde başlayan Güray Öz'e ait 'Bin Yıllık Yalnızlık' başlıklı yazı dizisinin ilk bölümünde geçen "...Tevfik Fikret 'in İstanbul için söyledikleri Kıbrıs Adası'na da uyar. "Bin kocadan arta kalmış..." Ama buraya kadar. O bin kocadan arta kalmış olsa da hâlâ yaşını göstermiyor, yakılmış

ormanlarına, yıkılmış şehirlerine, her geçenin vurduğu tekmeğe rağmen hâlâ güzel... Bir ada o. Ada olmanın sıkıntılarını ve ayrıcalıklarını yaşıyor. Güzel, tarifsiz derecede güzel... Ne de olsa Afrodite 'in ülkesi. Kıbrıs kadar çok el değiştirmiş, horlanmış ve güzel kalabilmiş bir ada, bir toprak parçası var mı bilmiyorum...” ifadeleriyle Türkiye basınında da örneklerine rastlanılan bu kurgu, KıbrıslıTürk milliyetçiliği söylemi içinden, aşağıdaki örneklerde de varlık göstermektedir:

“...Kıbrıs 'ın Rum 'u adam olsa, Kıbrıs 'ın Türk 'ü de ona uysa... İşler tatlılanmaz mı? Ama Akdeniz 'in fahişesinde böyle yürek ne gezer? Ne direnebiliyor, ne de keyfini çıkarabiliyor!” (Turgut Afşaroğlu, Afrika, 1 Nisan)

“...Bazıları o adacığa Akdeniz 'in orospusu bile demişler. Kimler gelmiş, kimler geçmiş, bazen hıristiyanlar, bazen müslümanlar hakim olmuş adaya... Derken bizimkiler gelmişler... Akdenizin orospusunu ortasından ikiye ayırırvermişler... Bir tarafına onları, diğer tarafına bizi koymuşlar, araya da 'biz istemezsek siz kavga etmeyeceksiniz' diyenlerin adamlarını...” (Serhat İncirli, Afrika, 9 Nisan)

Aşağıdaki karikatürün yer aldığı Afrika gazetesinde emperyalist güçlerin dayatması olarak nitelenen Annan Planı'na eleştiri ve bu bağlamdaki Kıbrıs milliyetçilik söylemi de, adanın kadın bedeni olarak temsili üzerinden kurulmaktadır:

20 Nisan- Afrika

Milliyetçilik söylemlerinin toplumsal cinsiyet boyutunda, erkek vatani ve milleti koruyan aktif özne iken, kadın bedeni aracılığıyla bu söylemin inşa edildiği pasif bir konumdadır. Milliyetçilik kurgularının esasını teşkil eden devlet, millet ve vatan toprağı üçlemesi kadın olarak veya kadınsı öğelerle temsil edilirken, bu unsurlara sahip olma erkini elinde bulunduran ve aynı zamanda onları koruyan erkek öznedir. Bu bağlamda aşağıdaki ilk örnekte devletin açıkça, ikinci örnekte ise milletin örtük anlamsal içerikte kadın olarak temsil edildiği görülmektedir:

*“...Gizli emeller ve arzular su yüzüne çıksın, düşteki kızın kimliği teşhir edilsin..!
Meğer herkesin kalbinde yatan kız KKTC imiş...”* (Niyazi Ökten, Afrika, 27 Nisan)

*“...’..kaytan bıyıklarımı sürsem nerelerine..’ diye devam eden bir şarkı.. Plan sonrası
Rumların ellerini ovuştura ovuştura içimize gelerek mırıldanacakları bir mısra da
olabilir kimbilir?...”* (Fatih Öztürk, Volkan, 23 Nisan)

Referandumda ‘hayır’ı savunanların, bunu bir ‘namus borcu’, planı kabul etmeyi ise ‘namus lekesi’ olarak değerlendirmeleri, ‘namus’ kavramının kadın cinselliğini imlemesi bağlamında, Türk milliyetçiliği söyleminin kadın bedeni üzerinden inşa edildiğini gösteren diğer örnekler arasındadır:

“Referandumda (eğer yapılırsa) kocaman bir hayır diyeceğim, çünkü vatanımı ve devletimi korumak isterim, en azından siyasal namusumu kurtarmak isterim...” (Fuat Veziroğlu, Halkın Sesi, 6 Nisan)

Milliyetçilik söyleminde ‘biz’e ait olanlar iyi ve yüceltici kadın imgeleriyle temsil edilirken ‘onlar’ yani sahip olunamayan ya da ‘biz’i sevmeyen, istemeyen ve ‘biz’den olmayanlar kötü kadın nitelendirmeleriyle temsil edilmektedir. Kıbrıslı Türk milliyetçiliği söyleminde bir ‘öteki’ figürü olan Denктаş’ın, 17 Nisan 2004 tarihli Milliyet gazetesinde Can Dünder tarafından, Türk filmlerinin kötü kadın karakterlerini oynayan Aliye Rona’ya benzetilmesi ve bu benzetmenin Kıbrıs gazetesi yazarlarından Başaran Düzgün ve Hasan Hastürer tarafından 18 Nisan ‘da kaleme alınarak desteklenmesi, bu tür temsilin bir örneği olarak ele alınabilir. Kuzey Kıbrıs’ta referandum sürecinde, planın kabulüyle gerçekleşecek olan Avrupa Birliği üyeliği dolayısıyla evetçi ve hayırcılar tarafından farklı anlamlandırma stratejileriyle temsil edilen Avrupa Birliği’nin özellikle hayırcılar tarafından ötekileştirilmesindeki cinsiyetçi çerçevelendirmede kadın olarak temsili bu bağlamda dikkat çekmektedir:

“Düşünün bir güzel kıza aşık oldunuz.. Bu kız o kadar güzel ki, kendinizi ona karşı frenlemeniz çok zor.... Zaman gelir görürsünüz ki, kapısında öldüğünüz o kız aslında tecrübeli bir fahişe çıkmıştır.... Şimdi AB denen nazlı gelin sözünü tutacak mı? Bekleme sürecine geçtik. Tekrar bu fahişeye yalvaracağız ‘hani söz vermiştin benim,

benim olacaktın diye'... Biz ne yapıyoruz; bu fahişeye uğruna devlet, millet, bağımsızlık, ülke, dil, din, milli manevi değerlerden vazgeçiyoruz..." (Selçuk Düzgün, Volkan, 26 Nisan)

"...Genç adam büyük bir aşkla kadına bağlıdır. Lakin bir türlü aşkına karşılık bulamaz... Kadın silahı çantasından çıkarır ve silahı genç adama uzatır... Silah patlamaz ve genç derin bir oh çeker... Adam heyecanla 'yaptım, gördün işte! Artık evlenmemize bir mani kalmadı, seni nasıl sevdiğimi ispatladım. Kadın sinir eden bir kahkaha atar 'hayır sadece ne kadar aptal olduğumu ispatladın, ben seni değil Yorgo'yu seviyorum onunla evleneceğim.... Bugün Kıbrıs'ı AB sevdasıyla vermeye çalışanlar, bu uğurda yok olmayı göze alanlar o saf genç aşığın saflığına, kadının deyimiyle aptallığına sahip değiller mi? Referandum bir rulet süreciydi. Silahı aldık, başımıza dayadık, tetiği çektik. Ancak silah patlamadı. Şanslıydık..." (Fikret Yüksel-Okur Mektubu köşesi, Volkan, 29 Nisan)

Aynı şekilde 'biz' kurgusu içinden 'onlar'ı ötekileştirirken de kadın cinselliği kullanılmakta;

"...Türk Ordusunu sembolize eden 'Ayşe'yi aşağılık bir fahişeye olarak nitelendiren şu satırlar bir Yunanlının kaleminden kağıda dökülmedi; '...ve bir temmuz sabahı tatile geldi Ayşe, aşk tanrıçası Ayşe kana buladı her tarafı, kızlık zarının yırtılmasından değil, kan, kin ve ateşle yaşamaya alışmış bir kötülük tanrıçası olmasından... bilmem kaç dolara pazara sürülen Ayşe şimdi buralarda patroniçe oldu, kerhane, kumarhane, esrar işinde.. ve biz Afroditten sonra Ayşe'yi de ağırladık, birisinde adımız orospuya çıktı, Ayşe'de durum belli..'..." (Erhan Arıklı, Volkan, 7 Nisan)

“..Kadın dudaklarının meze olduğu şehvet pazarında, eylem kokteyllerinde, barış şenliklerinde şerefini bir kadeh şampanyaya satarsan ‘modern’ olursun... Çılgın disko müziğinin tamtam çığlıklarında yanındaki aşiftenin kırmızı külodundan yanındaki baygın bakışlı soytarılara cömertçe hisler dağıtır, sonrada iffetini korumak için başını örten anamın başörtüsüne kız kardeşimin eteğinin uzunluğuna karıştırsan ‘devrimci’ olursun...” (Erhan Arıklı, Volkan, 12 Nisan)

ya da ‘biz’den olmayan kadın aşağılanmaktadır:

“...Hakkında açılan davalar geri çekildikten sonra Nilgün Orhun 20 Temmuz Fen Lisesi’ndeki görevine geri döndü. Görevi ise, çocuklarımıza Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi’ni öğretmek.. Yani anlayacağınız kurdu kuzuları beklemek için görevlendirdiler...” (Aydın Akkurt, Volkan, 13 Nisan)

“Sayın Erbil Akbil; Nilgün Orhon gibi şaibeli bir öğretmeni tekrar sınıflara gönderip, öğrencilerimizi zehirlemesine izin veriyorsunuz...” (Fiskoslu Mesajlar bölümü, Volkan, 15 Nisan)

“Sayın Sevgül Uludağ; Evliya Çelebi gibi dünyayı dolaştınız. Bu gezilerin amacı nedir ve finansörü kimlerdir bilemiyoruz ama herhalde bir karşılığı vardır. Yoksa bilmediğimiz bir yöntemle bu şekilde dıştan barışa katkı mı veriliyor?...” (Fiskoslu Mesajlar bölümü, Volkan, 15 Nisan)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, Türk milliyetçilik söylemi içinde barışçı oldukları için (özellikle Volkan gazetesinde) ötekileştirilen kadınlar, Kıbrıslı Türk milliyetçilik söyleminde yüceltilerek çerçeveselendirilmektedir. Aşağıda görülen Kıbrıs gazetesinde yayınlanan tam sayfa metinde, referandumda ‘evet’i

destekleyen barışçı kadınlar ‘biz’ kurgusuna dahil edilmekte ve bu kurguda kadın ‘sahip olunan nesne’ konumunda temsil edilmektedir. Metindeki ‘umudu ve aşkı doğuran, canından can yaratan’ ifadelerinde ve fotoğraflarda, kadınlar ‘annelik’ rollerine vurguyla (bu vurgunun propaganda ilanlarında da yer almasına aşağıda değinilecektir) öne çıkarılmaktadır:

28

Umudu ve aşkı doğuran, canından can yaratan, yarınları ışık ışık kanat açacak

KADINLARIMIZDIR

Sırları:

Canan SUMER

yurtdından göç edenlerin adına
ben bölünmüş bir ülkenin göç eden çocuğuyum
gözyaşı ile sessizce uğurlandım kimseler yaramadı yokluğumu
yardım gibi parçalandı anneliğimin yüreği
burarlarda sokaklar bize bir işe sesimize küstüz duyduğumuz kokular bizim değil
ham o sevgime çağrılar ıpsık Akdeniz tadında
her gün yalan bir umudun peşinden koşar bedelim
Oysa rüyalarında cemile çiçekli kerpiç bir ev ve fesukun kokulu ilk aşkım akar durur koymunda
korkularında kimsenin bilmediği şarkılarında yapayalnızam bir garip yusufçuk ağacı gibi faklıym buralardan
ben bölünmüş bir toprağın göç eden çocuğuyum
yardım gibi üzgündür annemin gözler, hançette tokar kapılara
bedenimde kanat çırpır kimsesizliğime imin sesizken bir şir kuşu

yurtdından söz eder bana çiy kokulu sabahları kekik kokulu dağları annemin açacak kocağı der
ben bir deli yalnız olurum gözlerimde kanat çırpır sessizliğime mat kocaman bir şir kuşu alır beni burarlardan vurur Akdeniz'e vurur adanın güneşine
yüreğimdeki orzan kuşla umular dızırım yurtdından göç edenlerin o güzel adına hadi bir yürek de siz koyun ajeşme burşın tüm göç edenlerin adına belki bir gün ben de dönerim yurduma
benim ülkemde anneler benim ülkemde anneler kara gözlü oğullarını tanrıları kutsattılar yıllarca zeytin dalları yakarak
onca yıl onca savaş yılı adaklar adandılar geri dönsün diye kokularına doymadıkları
benim ülkemde anneler son defa sevmeye fırsat bulamadılar babedeki incir ağacını ve daha toplayamadın resimindeki avlarını göğe durdular yokluğunda yan yana
öküz kıldılar dul kaldılar kimilerini verip toprağa kimilerini de ızığa çocukları kaldılar
benim ülkemde anneler

yüreğinden koparıp çözüklüğünü meydanlara sahnelere taşıdılar sevdiği çağrılar umudunu oynadılar saçlarında defne dallarıyla barış kadar kutsadılar
benim ülkemde anneler gök yere inip yer göğe ulaşsa da bağışlarmz asla
giden kara gözlü oğullarının adına bağışlamaz asla sözleri hep leğ kokan savaş çığırkanlarını
mitosların kutsal fiutlularına ruh vererler (şairler)
onlar dudaklarında ölümsüzlük şarkılarıyla güller avuç avuç yıldız gömüdü taşküreye
sözçükleri mavi bir kuşa döndüğü eltermizde
gün gelince kabuğundan sıyrılan tohum gibi aralamp gelişecekler uzatımlar dızelerini işleri bir güne
nimsilt ve keyifli bir ölümsüzlüğü sunarken bizlere ellerinde kuş sesleri...

o kadını
kimsenin bilmediği gizemli imaklarda yikardı bedenini büyük büyük ve de büyük annesinin almaya istediği o

gündüzi beri kadını artık bedenimde ona frıldayın bir aşk vardı
yaşam ağacına adı konulmasa da süzyillarca kadını
acıyı kanla yoğuran sevgisini saklayıp en dipsöz sularla boğandı kadını
yüreğindeki ızığa yasak konup en az konuşan en çok konuşulan ve sorgulanmış kadını
umudu ve aşkı doğuran canından can yaratandı amıydı
bir sabah açıp kapılarını yüreğini ve aklının yarınları ışık ışık kanat açandı o kadını

15 Nisan, Kıbrıs

Afrika gazetesi kadın yazarlarından Gülsade Soykök'ün, Kuzey Kıbrıs'taki gece kulüplerinde çalışan Bulgar, Romen ve Rus kadınların aile yapısını bozduğuna dair eril bir üslup kullandığı 'Güzel Truva Atları' başlıklı yazısında, 'Türkiyeli' kadına ek olarak diğer 'yabancı' kadınların da ötekileştirilmesi vasıtasıyla

Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemi çerçevesini yeniden üreten ve bu söyleme etnosentrik bir karakter kazandıran ifadeleri bu bağlamda dikkat çekmektedir:

“...Türkiyeli gelinlerden daha potansiyel bir tehlikeyle karşı karşıyalar. Ruslar, Bulgarlar ve Romenler, allahın özel bir estetik anlayışıyla yarattığı kullar. Rasputin’in, Kazıklı Voyvoda’nın ve habire isim değiştirme manyaklığında ısrar edip krize yol açan Bulgarların; Osmanlı’nın torunlarından¹⁰⁸ intikamlarını fena aldıklarınının gayrı resmi ispatı değil midir bu haller? Güzelyurt’ta yalnızca narenciye bahçeleri kurumadı. Aileleri de kuruttular... Gece kulüpleri, radyasyon yayan GSM direklerinden ve askeri üslerden daha fazla tehlike arz etmektedir. Dağ gibi Kıbrıslılar yeni trend gereği hep ithal gelin alıyorlar... Bembeyaz, kalamar gibi insanlar, toplum içine gönüllü sokulmuş güzel Truva atları değilse nedirler o zaman?... bir başkadır bizim memleket, hemşehrileri artık karma olan bir memleket...” (Afrika, 17 Nisan)

Milliyetçilik söylemlerinde ‘düşman’ın ya da ‘öteki’nin ‘biz’ içindeki kadına yönelik cinsel istismarının, kadın bedeniyle temsil edilen ‘millet namusu’nun lekelenmesi ya da topyekün millete yönelik bir saldırı olarak kabul edildiğinden bahsedilmişti. Aşağıda verilen örnekte de Annan Planı’nın kabulünden sonra kuzeye yerleşecek olan ‘Rum’ların sahip olunan mallara olduğu gibi ‘sahip olunan’ kadınlara da ortak olma yönünde bir tehlike karikatürize edilmektedir. Rum ötekine karşı düşmanlığı ajite ederek¹⁰⁹ Türk milliyetçilik söyleminin yeniden üretimini sağlayan bu anlatıdaki çerçeveleme stratejisinde kadın, hem ‘öteki’nin kurbanı olarak

¹⁰⁸ ‘Osmanlı’nın torunları’ temsili Türk milliyetçilik söylemi çerçevesine bir eklemleme olarak da okunabilir.

¹⁰⁹ Yuval-Davis, hegemonik topluluğun erkeklerinin ‘öteki’ erkeklere yükledikleri bu cinsel iktidar ve şehvetten kaynaklanan korkularının ‘öteki’ erkekleri linç etmek için kullanılan yaygın bir rasyonelleştirme aracı olduğundan söz etmektedir (2010:105).

resmedilmekte hem de sahip olunan diğerk mallardan farkı olmayan bir nesne olarak konumlandırılmaktadır:

Volkan, 20 Nisan (12. sayfa)

Yukarıdaki karikatürde gündelik hayatın rutinleri içerisinde ev içi görevlerini yerine getirirken gösterilen kadın, aşağıdaki karikatürde de bu rolüne vurgu ile temsil edilmektedir. Farklı ideolojik yönelimleri olan her iki gazete de, bu karikatürlerde, referandumda 'evet' ya da 'hayır'ın desteklendiği farklı söylemsel bağlamlardan kadını, özel alana hapseden ve gündelik rolleri içinde tanımlayan eril bir üslupta birleşmektedir.

Afrika, 28 Nisan (2. sayfa)

Referandumdan sonra, Afrika gazetesi yazarı Şener Levent'in 28 Nisan'da kaleme aldığı ve Volkan gazetesinin 29 Nisan'da "Çırlıçıplak Soydular ve..." şeklinde manşetten verdiği habere dair yorumlarda da milliyetçilik söyleminin çerçevelenişinde cinsel öğelerin birer çerçeveleme aracı olarak işlevselleştirildiği görülmektedir. Kuzeyden güneye geçen ve 'barışçı' olduğu ifade edilen bir Türk gencinin Rum kadın polisi tarafından soyundurulmuş uyuşturucu kontrolü yapılması konulu haberde, çözüm karşıtı hayırcı grup tarafından benimsenen Türk milliyetçilik söylemi çerçevesinin meşruiyetini ve karşı olunan evetçilerin cinsel öğeler üzerinden ötekileştirilmesini sağlayan bir çerçeve kurulmuştur. Olayın failinin Rum olması Türk milliyetçilik söylemini desteklemesine rağmen, aynı zamanda kadın olması milliyetçilik söylemlerinde 'aktif özne erkek' ve 'pasif konumuyla kadın'dan oluşan cinsiyetçi çerçevlendirmenin bu ana karakteristiğini bir bakıma ters yüz etmektedir.

“...Bizim delikanlıyı soyan Rum polisinin elinde jinekolog eldivenleri varmış... Jinekolog eldivenleri bilirsiniz iki halde kullanılır. Kadınlarda rahim erkeklerde prostat kontrollerinde... Bana göre Rum polisi bizim gençlere ‘bedava’ prostat kontrolü yapmaktadır. Bilindiği gibi prostat kontrolü beyaz eldivenle ‘parmaklamak’ suretiyle yapılmaktadır. Üzülerek öğrendim ki bu bedava ‘çekap’ sadece ‘evet’çilere yapılmakta imiş, bu ‘zevk’ sadece onlara ait. Üstelik bu ‘tıbbi müdahale’ gayetnen ağrısız, sancısız ve de –Necmettin Erbakan’ın deyimiyle- kansız bir şekilde icra edilmekte, ‘muamele’ bittikten sonra ise Rum kadın polisleri mağdurların yanağından ‘makas’ almaktadır. Bu arada, inanılır kaynaklardan alınan haberlere göre, prostat kontrolü yapan bazı Rum polislerinin parmakları ‘cetvel’ kadar uzun olmasına rağmen bundan endişe edilmesine mahal yoktur; çünkü beyaz eldivenler üzerine Karpaz yöresinde yeşil zeytinden üretilen ‘kara yağ’ sürülmektedir. Yani efendim, ne çıkarsa bahtına, o kadar ‘acı’ kadı kızında da bulunur. Bütün evetçilere alenen, ilanen ve meccanen duyurulur.” (Fuat Veziroğlu, Halkın Sesi, 30 Nisan)

“...Barış için bir saniye bile beklenemez gibi sözlerin nedenini de öğrendim. Aynı fikirdeyim, bir an önce barış sağlanmalıdır. Barış sağlanmalı ki bazı aslanlarımız Rum parmağı yemekten kurtulsunlar...” (Hasan Keskin, Volkan, 30 Nisan)

Referandum sürecinde gazetelerde Annan Planı’nın toplumsal cinsiyet boyutuna dair herhangi bir habere rastlanmamakla birlikte, özellikle ‘evet’e yönelik propaganda ilanlarında kadınlar, Annan Planı’nı desteklemelerinin beklenmesi anlamında görünür olmaktadır. Kültürel yeniden üretimi sağlama göreviyle yükümlü ‘anne’ rolü ile kadına milliyetçilik söylemleri içinde özel bir önem verildiğinden bahsedilmişti. Bu ilanlarda da kadınların ‘annelik’ rolleri ile

çerçevlendirilmesi sonucu referandumda verecekleri ‘evet’ oyu, çocuklarının geleceğini düşünmeleri bağlamında meşrulaştırılmaktadır. Aşağıda örnekleri verilen bu ilanlardan Kıbrıs Türk Ticaret Odası tarafından yayımlatılan ilkindeki “Unutma anne, gerçek vatansever kendi halkını seven, halkının geleceğini düşünendir. Unutma anne, geleceğimiz senin elindedir” ve CTP-BG’nin yayınlattığı ikinci ilanda geçen “Hayat standartıyla, eğitim düzeyiyle, pırıl pırıl bir nesil yetişsin” ifadeleri Kıbrıslı Türk milliyetçilik söyleminde kadın kimliğinin ‘annelik rolü’ ile çerçevlendirilişine örnek oluşturmaktadır.

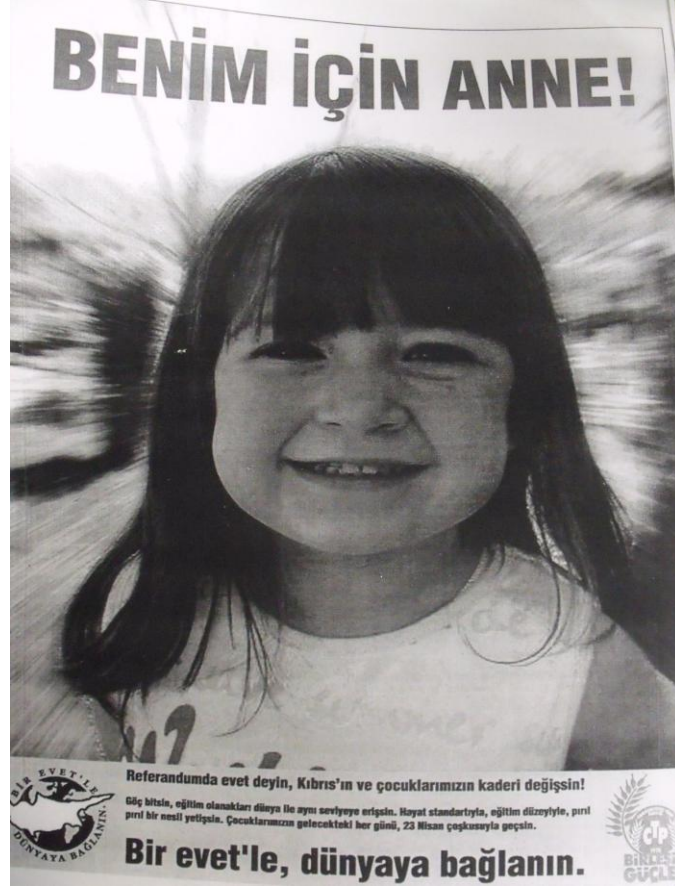
OYUNA GELME ANNE

<p>24 NİSAN’da tarihi bir karar seni bekliyor anne!</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Geleceğimi ülkem dışında aramak zorunda kalmamın hesabını sor anne. ● Sen meydanlarda haykırırken sana sinek diyen zihniyeti ortadan kaldır anne. ● Geleceğimize karar verme hakkın artık senin elinde, bunu bilerek EVET oyunu kullan anne.	<p>24 NİSAN’da oyunu vermeden önce iyi düşün anne.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Barış güçlerine atılan çamurlara itibar etme anne. ● Unutma anne, gerçek vatansever kendi halkını seven, halkının geleceğini düşünendir. ● Ben çözüm, demokrasi, Avrupa Birliği istiyorum, bunun önündeki engeli kaldır anne.
--	---

Oyuna Gelme Anne,
Çözumsuzlüğü savunanları, beni göç yollarına düşürenleri
Dinleme Anne,
Unutma Anne,
Geleceğimiz senin elindedir.
EVET... EVET... EVET... EVET... EVET...

 **KIBRIS TÜRK
TİCARET ODASI**

13 Nisan, Kıbrıs

23 Nisan, Yeni Düzen

Örnekleme dahil edilen gazetelerde metin düzeyinde toplumsal cinsiyet temsiline dair yukarıda anlatılanlara ek olarak, bu gazetelerde kadın yazarların erkek yazarlara oranla sayılarının hayli düşük olması (hatta hiç olmaması) olaylar ve olgulara dair kadın bakışının da azlığını göstermektedir. Örneğin bu çalışma kapsamında analiz edilen dönem boyunca (1-30 Nisan), Halkın Sesi gazetesinde sayılan 245 köşe yazısının hiçbirisi bir kadın yazar tarafından yazılmamışken, Kıbrıs gazetesindeki 113 köşe yazısının yalnız 2 tanesi (Dilek Çetereisi ve Zeren Dökmen), Yeni Düzen gazetesindeki 133 köşe yazısından 18 tanesi (Neriman Cahit, Sevgül Uludağ, Fayka Arseven, Oya Talat ve Fatma Azgın), Volkan gazetesindeki 379 köşe yazısından 13 tanesi (Meryem Kurşun, Ayla Yıldız, Dr. Gül Celkan) kadın yazarlara

aittir. Bünyesinde en çok kadın yazara yer veren ve kadın yazarlara ait en çok köşe yazısının bulunduğu gazete olarak Afrika gazetesinde ise bu sayı 380 köşe yazısı içinde 7 kadın yazara (Faize Özdemirciler, Damla Özhan, Leyla Kıralp, Selma Bolayır, Gülsade Soykök, Beran Dağtaş, Çağla Konuloğlu) ait toplam 46 köşe yazısıdır ki bu sayı diğer gazetelere göre % 12 ile en yüksek yüzde oranına tekabül etmektedir.

Gazetelerde yazan kadın yazarların yazılarının içeriğine bakıldığında ise, çoğunlukla içinde bulunulan dönem itibariyle Kıbrıs sorununun çözümü/çözumsuzlüğü ve dolayısıyla Annan Planı'na dair konuların ele alındığı görülmektedir. Fakat gazetelerin yayın politikaları ve söz konusu plana göre konumlanışlarına paralel olarak kadın yazarların yazılarını aynı gazetede yazan erkek yazarlarla ortak bakış açısından kaleme aldıkları, yani hayırcı gazetelerde Türk milliyetçiliği söylemini yeniden üreten çerçevelerin, evetçi gazetelerde ise çözüm ve barışın savunulduğu çerçevelerin hakimiyeti dikkat çekmektedir. Örneğin, **Volkan** gazetesinde yazan kadın yazarlar vatan, millet, bayrak kavramlarıyla dolu yazılarında Türklüğü öne çıkarmakta, kendilerini de bu söylem içinde öncelikle Türk olarak konumlandırmaktadırlar.

“...Atatürk Türk ulusunun bağımsızlık anlayışını böyle anlatırken bizim de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin birer ferdi olarak aynı duygu ve düşünce yumağında olmamız gerekir ve cefakar halkımızın çektiği eziyetlerin üzerine bir perde çekip bağımsızlığımızdan ödün verebilir miyiz? 'Bir millette şerefın, haysiyetin, namusun ve insanlığın var olması ve devam etmesi, mutlak o milletin hürriyet ve istiklaline

sahip olmasıyla mümkündür'. Hal böyleyken nasıl olur da sözde barış diye tüm değerlerimizden vazgeçelim...." (Doç. Dr. Gül Celkan, Volkan, 3 Nisan)

"...Başbakan Erdoğan'a şunu hatırlatmakta yarar vardır. TBMM'deki koltukların ve belediye başkanlıklarının çoğunluğunu kazanmak size Kıbrıs'ı Rum ve Yunan'a bırakmak hakkını vermez. Kıbrıs, Kıbrıs'lı Türklerin olduğu kadar Kıbrıs'ta kan ve can vermiş Türk halkınındır..." (Meryem Kurşun, Volkan, 3 Nisan)

"Asil kan taşıyan hiçbir Türk, KKTC'nin başına gelen bu felaketi ömür boyu hazmedemez... Kıbrıs Türk halkını evine bayrağını asamayacak kadar baskı altına sokmuşlardır. Ara sıra çıktığım kahvehanede yapılan tahrikleri hem görüyorum, hem işitiyorum. Bunların hesabı iş işten geçtikten sonra mı sorulacak? Türk kimliğine sahip çıkacak asil kanlı Türk, hiç mi kalmadı memlekette?..." (Ayla Yıldız, Volkan, 13 Nisan)

Kuzey Kıbrıs'ta en çok satan gazete olan **Kıbrıs** gazetesinde, çalışma kapsamında incelenen dönem içerisinde tespit edilen iki kadın yazara ait iki köşe yazısından Dilek Çetereisi'ne ait olan yazı 'Meclisten Notlar' başlığı altında Cumhuriyet Meclisinde grubu bulunan partilerin üyelerinin konuşmalarından aktarılanlara yer verirken, 18 Nisan tarihli Kıbrıs gazetesindeki yazısında Zeren Dökmen ise, statükoya karşıtlığını, siyasi iktidarın politikalarını ve dolayısıyla Annan Planı'nı desteklediğini açıkça ifade etmektedir:

"...Bugünlerde tarihi günlere gebeyiz. Sonu gelmek üzere olan bir sevdadayız. O da AB'ye girmek istencimizden başka ne olabilir ki?... Referandumda vereceğimiz 'evet' oylarımızla bir dönemin baş mimarları, öncüleri olarak yeni bir çığır açarcasına

tarihe geçeceğiz. Tarih de elbette bizlerden övgülerle bahsederken barış karşıtlarını da lanetleyecektir... Otuz yıldır halkın sırtından, devletin olanaklarından ebediyen, halen daha nice nice vurgun, soygun peşinde koşanlar bedava çorba içmek isteyenler artık hizaya gelmelidirler...” (Zeren Dökmen, Kıbrıs, 18 Nisan)

CTP'nin yayın organı **Yeni Düzen** gazetesi kadın yazarları da Annan Planı'na 'evet'i desteklemekle birlikte, Türkiye'yi ötekileştiren ve Kıbrıslılığı öne çıkaran Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemi çerçevesini yeniden üretmektedirler.

“...Bizler, Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'nin güzel bayrağı, marşı ve üç dilde yazılmış 'müjdeli' şiiriyle, ufaktan ufaktan sevinç göz yaşları dökmeye başladık. 24 Nisan akşamı iki toplumdaki gelecek mutluluk yaşlarında boğulmak istiyoruz. Üzüntü yaşları özel bir durumu yansıtır. Sevinç göz yaşları ise yüzbinlerce Kıbrıslı tarafından çoğala çoğala akıtılacak. Bu nedenle daha makbuldür..” (Fatma Azgın, Yeni Düzen, 9 Nisan)

“...İlk önce Türkiye'nin evetiyle bizim evetler arasında fark olduğunu bilmeliyiz. Bizler, AB yurttaşı olmak, adanın birleşmesini sağlamak ve 1974'ten sonra kuzeyde oluşan Türk asker/sivil bürokrasisi kaynaklı statükodan kurtulmak istiyoruz...” (Fatma Azgın, Yeni Düzen, 29 Nisan)

CTP-BG Başkanı ve Başbakan Mehmet Ali Talat'ın eşi ve Yurtsever Kadınlar Birliği Başkanı Oya Talat da statüko karşıtı ve barışçı yazılarıyla Yeni Düzen gazetesinin kadın yazarları arasında görülen bir diğer isimdir. Oya Talat 'Sınırları Aşan Kadınlar' adlı örgütün Kıbrıs'ta düzenlediği uluslararası konferansta yaptığı konuşmanın metnini ve barış mücadelesindeki deneyimlerini aktardığı

yazılarında, ‘Türk’ ve ‘Rum’ Kıbrıslı kadınların toplumlar arası barıştan yana çabalarının, içinde bulunulan kritik dönemde, Kıbrıs sorununda çözüme ulaşılabilmesine katkı sağladığına dair fikirlerini ifade etmektedir. Etnik ayrımı yadsımayan bir üst kimlik olarak Kıbrıslılığı, Kıbrıs halkları arasında barışa ve ortak çözüme katkı sağlayacak bir kimlik tasavvuru olarak kavramsallaştırmaktadır:

“...Biz Kıbrıslılar en zor ama aynı oranda geleceğe umut köprülerini kurduğumuz en umutlu ve heyecan verici günleri yaşıyoruz. Adamızı bir barış adasına çevirmek ve artık etnik kökene bağlı tüm çatışmaları tarihin karanlıklarına devretmek gibi bir görevi üstlendik...” (8 Nisan)

“...Kıbrıs adası, benim çok sevdiğim vatanım... o zamanlar Limasol’da meşhur olan Dr. Marios’ın kliniğinde dünyaya merhaba demişim. Benimle birlikte o gün bir de Rum çocuk doğmuş. O Rum çocuğu kutsamak için o gün kliniğe gelen papaz önce benim odama gelmiş. Bebekler doğduğu anda Türk mü Rum mu anlaşılmazlar ya! Papaz da anlamamış benim Türk kanı ile doğduğumu ve Müslüman olarak yetiştirileceğimi ve kutsamak istemiş. Tbi ki orada bulunanlar hemen müdahale edip onu diğer odaya, Rum kanı ile doğan ve Hıristiyan olarak yetiştirilecek olan bebeğin yanına götürmüşler... Evet, bebeklerin dili, dini, milliyetleri yoktur doğarken. Onlara tüm bu farklılıkları biz öğretiyoruz...” (9 Nisan)

“...Şimdi önümüzde referandum süreci var. Şimdi barışa EVET zamanı.. Amacımız, hem Türk hem de Rum toplumunda Evet oylarının ezici çoğunluğunu sağlamak ve artık kaderimizi kendi ellerimizle belirlemek...” (12 Nisan)

Oya Talat'ın referandumdan sonra kaleme aldığı aşağıdaki yazısında, 'ortak çıkarda birleşme umudunu yıkanlar' şeklinde nitelendirdiği Rumları ötekileştiren ve Türk milliyetçilik söylemi çerçevesine eklenen ifadeleri dikkat çekmektedir:

"...Ve tarih öğretmenimizin izahatı kulağımda çınladı yine..'Savaş alanında, yerde göllenmiş Türk askerlerinin kanı içerisinde, gökyüzünde denk düşmüş ay ile yıldızın yansıması. İşte Türk bayrağının doğuşu..' Bu hikaye ne kadar doğru bilemiyorum ama, gerçek olan bir şey var. Gökyüzünün laciverdine karışmış altın sarı-beyazında bir hilal ve yıldız beni her zaman çok duygulandırır..." (28 Nisan)

Yukarıda da bahsedildiği gibi, kadın yazarlara ait yazıların en yoğun olduğu gazete olan **Afrika** 'da kadın yazarlara ait 46 köşe yazısının 32 tanesi Faize Özdemirciler ve Damla Özhan tarafından kaleme alınmıştır. Afrika'da yazan kadın yazarlar da Yeni Düzen'de olduğu gibi barış yanlısı ve statüko karşıtı bir çerçeveselendirme ile Kıbrıs halklarının ortak vatan idealinde birleşmesi gereğini savunmaktadırlar. Fakat Yeni Düzen'deki kadın yazarlardan farklı olarak, bazıları Annan Planı'nı kötünün iyisi olarak desteklerken, bazıları emperyalist güçlerin dayatması olarak nitelendirdikleri bu planı reddetmekte, dolayısıyla hükümetin bu doğrultudaki politikalarını eleştirmektedirler. Ayrıca Afrika gazetesinde yazan erkek yazarlarda olduğu gibi Türkiyeli Türklere karşı daha yoğun bir ötekileştirme gözlemlenmekte, dolayısıyla Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemi çerçevesi yeniden üretilmektedir.

"...Biz yabancı ebelerin gaddar müdahaleleriyle doğurdukça ölü rastlamaya mahkumuz kendi doğurduğumuz çocuklara.. Çare hatırlamak diyorum, unutmak diyor Türkler de Rumlar da..." (Faize Özdemirciler, Afrika, 1 Nisan)

“...Onlar Türk ve de Rumdurlar.. Hiç farketmez. Tek ortak yanları megalomanileridir ve farklılıklarını bir üstünlük sayıp, diğerlerinin farklılıklarını bir öldürücü silah olarak kullanırlar...” (Selma Bolayır, Afrika, 2 Nisan)

“...Nüfusumuzu arttıran ve senelerce kirli saltanatları sulayanlar da bizim, sulandıkça kirlenen iktidarlar da.. Ne uğruna aktığı belli olmayan bu kan bizim, Türkü öldürüp suçu rumun üstüne atan Türkler, Rumu öldürüp suçu Türkün üstüne atan Rumlar bizim.. Hortlayarak son defa Denктаş'ı kurtarmaya çalışan Yorgacis de bizim, elbirliğiyle yarattığımız yeni Denктаşlar da...” (Faize Özdemirciler, Afrika, 8 Nisan)

“...Güneyde terkedilen bahçelerin yerine, kuzeyde ilaç niyetine sulamak istediğimiz bir dönümcük bahçeciği ellerimizden alıp dışardan gelenlere sundun hak niyetine ve şimdi o bahçeciğin yerinde yelller esiyor Kıbrıs, çoktan satıldı, çoktan bir eve dönüştü İstanbul'un mazbut semtlerinden birinde...” (Faize Özdemirciler, Afrika, 9 Nisan)

“...Türkiye ile aramızda hiçbir zaman eşit ve saygılı bir düzen kurulmadı. Egemenlik diye kendilerini parçalayanlar çok iyi biliyorlar ki, Kıbrıs Türkü aslında bu topraklarda hiç egemen olmadı. Egemenlik bizde değil, Türkiye'nin memurlarındaydı. Parayı kim verdiyse düdüğü o çaldı...” (Damla Özhan, Afrika, 13 Nisan)

“...Sen Kıbrıs'a barış için geldiydin. Savaş kurallarını çiğnedin. Ada Türklerinden fazla adaya Türkiye'den nüfus getirdin. Ve de, Kıbrıs'ta bir karış toprak vermek hainliktir edebiyatı ile, anamızdan emdiğimiz sütü, fitil fitil burnumuzdan getirdin.

Bir karış toprak vermek hainlikse, başkalarına ait olan bir karış toprağa el koymak nedir?...” (Leyla Kıralp, Afrika, 15 Nisan)

“...Türkiye'nin 30 yıldır Kuzey Kıbrıs'ta ayakta tuttuğu kirli bir iktidarın başına geçtikten sonra, Denktaş'ta boşalan yere oturan Sol'un hizmetini ve hezimetini bize anlatacak bir güvercin tufanı bekliyoruz ama nerde.. Bazı 'evet'ler hukuksuzluktan kurtulmak için, bazıları hukuksuzluğu onaylamak için, tertemiz 'hayır'larsa görünmüyor bile bu bulanık havada...” (Faize Özdemirciler, Afrika, 17 Nisan)

“...OXİ diyen rumların en önemli gerekçesi malların tamamını alamayacakları, askerinin ve Türkiye'den gelenlerin burada kalacakları idi. Şimdi oturup seyreylesinler bakalım, görecekleri manzara hoşlarına gidecek mi?... Onca çabamıza, onca uyarımıza rağmen çok ama çok yanlış bir karar verdiler ve bunun sorumluluğunu da üstlenmek durumundalar... Kısacası, komşu yıktı perdeyi eyledi viran.. Ne ateşkesi bitirebildik, ne yurdumuzu bütünleştirebildik, ne de hayalini kurduğumuz ortak vatani yaratabildik.. Biz bize güvenemedik, yabancıları atıp kendi barışımızı kendimiz yaratamadık...” (Damla Özhan, Afrika, 26 Nisan)

“...Bağımsız, birleşik ve barış içinde bir Kıbrıs, dış dayatmalarla değil, yalnızca Kıbrıslıların kendilerinin bulacağı bir çözümle kurulabilir. Ülkede işgal sona erdirilmeli, işgalle taşınan nüfus geri gönderilmeli, sadece Kıbrıs Cumhuriyeti 1960 anlaşmalarından kazanılan vatandaşlık haklarıyla oluşan Kıbrıslı halk, tamamen eşit hak ve koşullarda kendi devletlerini temsil etmek üzere çalışmalarına başlamalıdır...” (Armağan Desem, Afrika, 29 Nisan)

Yukarıdaki örneklerde de görülebileceği gibi, Afrika gazetesi kadın yazarları kimi zaman Türkiyeliyi kimi zamanda Rumu kendi kimlik tasavvurlarının ‘öteki’si olarak ön plana almakta ve bu şekilde ‘KıbrıslıTürk’ kimlik kurgusuna dayalı KıbrıslıTürk milliyetçilik söylemi çerçevesini yeniden üretmektedirler.

Sonuç olarak; Kuzey Kıbrıs yazılı basını keskin eril diliyle medyayı erkeklerin erkeklere seslendiği bir platform haline getirmektedir (Aliefendioğlu,2009:151). Erkeğin her zaman aktif özne olduğu haber söylemine paralel olarak milliyetçilik söylemlerinde de erkek ‘özne’ olarak, kadın ise çoğunlukla bedeni aracılığıyla bu söylemin nesnesi olarak temsil edilmektedir. Bu durum ise, medyada kadın temsillerini irdeleyen kadın çalışmaları bağlamında ortaya konan verileri desteklemektedir. Yani, Kuzey Kıbrıs basınında incelenen dönem itibariyle (çoğunlukla simgesel olarak yok sayılmasının yanında) bütün gazetelerde kadın, iyi kadın-kötü kadın karşıtlıklarına dayalı bir kurgu ile iyi kadının ‘biz’ içinde ve özellikle geleneksel rolleri arasında anneliğiyle ya da cinsel bir nesne veya kurban olarak, kötü kadın ise erkek ‘öteki’ler arasında cinsel kimliği dolayısıyla bir kat daha ötekileştirilerek temsil edilmektedir. Ayrıca sağ ya da sol cemahtan kadınlar da bu eril dile eklenmektedir.

Geçmişten bugüne Kıbrıs’ın sahip olunması gereken ve aynı zamanda korunmaya muhtaç bir kadın olarak resmedildiği Türk milliyetçiliği söylemindeki koruyan ve korunan ikiliği daha sonra Kıbrıs’ın çocuklaştırıldığı anavatan-yavruvatan metaforuyla temsil edilen söylemde de devam etmiş, fakat Türk milliyetçiliğinde Kıbrıs, korunan bir özne değil kendi iktidarının bir nesnesi olarak işlevselleştirilmiştir.

Kıbrıs Türk milliyetçiliği söyleminde, savaşarak kazanılmış bu topraklara sahipliğin delili olarak söz edilen 'şehitlik' ve 'dökülen kanlar' (Bryant bu konudaki çalışmasında, 'dökülen kanların' simgesel anlamda vatan toprağını döllemesiyle kurulan kan ve toprak evliliğinden doğan Kıbrıs Türk milletine vurgu yapmaktadır, 2007;253-288) kavramlarına dayalı çerçeve, 1974 müdahalesinin bu söylemdeki merkezi rolü ve Kuzey Kıbrıs'ta ordunun toplumsal iktidarı Kıbrıs Türk milliyetçiliği söyleminin militarist karakterini ortaya koymaktadır. Ada üzerinde toplumlararası çatışma dönemlerinde 'öteki' toplumun kadınlarına yönelik cinsel saldırılar da militarist milliyetçi söylemi yeniden üreten merkezi çerçeveler olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca bu bağlamda, Kıbrıs'ta 1950 yılında Türk kızlarının Rum gençleriyle evlenmelerini yasaklayan aile kanunundan bahseden Bryant, bunu Kıbrıslı Türklerin ırklarının saflığını bozacak asimilasyon korkularından kaynaklandığını ifade etmekte (2007:270), bu da milliyetçi söylemin toplumsal cinsiyet bağlamında kadın bedeni üzerinden kurulmasına tarihsel bir örnek teşkil etmektedir.¹¹⁰

Bu çalışma kapsamında Annan Planı'nın kuzey ve güney Kıbrıs'ta yaşayanların oylarına sunulduğu referandum sürecinde, kuzey Kıbrıs'ta evet'i savunanların 'evet cephesi' hayır'ı savunanların 'hayır cephesi' şeklinde anılması da milliyetçilik söyleminin militarist karakterini ortaya koymaktadır. Kıbrıs'ta bugün itibariyle her iki kesim arasında süregelen soğuk savaş ve çözümsüzlük durumuna bağlı olarak her iki tarafta milliyetçilik söylemi çerçevesinin hegemonyası ve bu söylemlerin militarist niteliği meşruiyetini korumaya devam etmektedir.

---

¹¹⁰ Afrika gazetesi yazarı Faize Özdemirciler'in tarih romanlarına dair tespiti de bu konuyu desteklemektedir: "...Sözümona hatıralarından tarih yapmaya kalkışanların romanlarına girerken... bir bakıyorum aşkın hatırı olsun diye yazılan bölümlerde bile, erkek Tür,k kız mutlaka Rum. Bir efelik seremonisi, bir ırk telaşı, kızlarımızı Ruma vermiyoruz romanlarımızda bile..." – 1 Nisan

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1990'lı yılların sonundan itibaren Kuzey Kıbrıs Türk toplumunda görünür olmaya başlayan, 'anavatan-yavruvatan' metaforuyla temsil edilen ve Türk milliyetçilik söylemine sahip statükoya karşı sol siyasetin başını çektiği toplumsal muhalefet, 2000'li yılların başında Birleşmiş Milletler tarafından Kıbrıs'taki her iki toplumun onayına sunulan Kapsamlı Çözüm Planı (BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın adıyla anılan Annan Planı)'nın müzakere edildiği süreçte yükselişe geçmiştir. Bu hareket, birçok sivil ve siyasi örgüt bazında da hararetle desteklenmiş ve bu durum toplumsal bir bilinç dönüşümü olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs'ta baskın çerçeveyi oluşturan Türk milliyetçilik söyleminde bir kırılma noktası olarak okunabilecek bu sürecin, herşeye rağmen bu söylemin hegemonyasını değiştirmedeğini kabul ederek, yeni bir milliyetçilik kurgusu olarak Kıbrıs ya da Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemini kuran çerçevelemenin Türk milliyetçilik söylemi çerçevesine eklenmesini, referandumda 'evet'i ya da 'hayır'ı destekleyen basın organlarında Annan Planı tartışmaları kapsamındaki kimlik temsilleri ve 'evet' ve 'hayır'ı anlamlandırma pratiklerinin çözümlenmesi vasıtasıyla ortaya koymayı amaçlamıştır.

Bu çalışma, milliyetçiliği yalnızca milli kriz ya da milli mücadele dönemlerinde ortaya çıkan, aşırı-sağcı siyasi projelerle ilişkili bir siyasi ideoloji olarak gören ve buna bağlı olarak milli kimliği verili ve sabit kabul eden yaklaşıma

karşı, milliyetçiliğin günlük yaşamın pratikleri içine yerleşmiş ve bu pratikler vasıtasıyla sürekli yeniden üretilen hegemonik bir söylem ve milli kimliğin de kimliklenme süreci içinde ‘öteki’ne göre değişip dönüşebilen bir kurgu olduğu önkabulüne dayanmaktadır. Aynı zamanda, eleştirel medya çalışmaları kapsamında, medyanın toplumsal pratikler içinde hem bu pratikleri belirleyen hem de bu pratikler vasıtasıyla belirlenen olduğu yaklaşımından hareket edilmektedir. Bu yaklaşımla bu çalışmada toplumsal alanda inşa edilmiş bir gerçeklik olarak kabul edilen milliyetçilik söyleminin Kuzey Kıbrıs’ta da baskın çerçeve olduğu öne sürülmüştür.

Son döneme kadar milliyetçilik literatürünü oluşturan çalışmalarda kuramcılar genel olarak milliyetçiliğin ve milletlerin ‘ne zaman’ ortaya çıktığına dair ortak bir sorunsal etrafında fikir üretmişlerdir. Milletlerin en eski etnik yapıların devamı olduğunu savunan ‘ilkçi’ yaklaşıma karşı, bunların modern çağa ait olgular olduğunu öne süren ‘modernist’ yaklaşım bu konudaki literatürü ikiye bölmüştür. Ayrıca, milletlerle modern öncesi etnik yapılar arasında güçlü bağlar olduğunu ifade eden ve milletleri oluşturan etnik kavram ve yapıların modernite ile alanının genişleyip derinleştiğini vurgulayan ‘etno-sembolcü’ görüş de bu alanda farklı ve üçüncü bir yaklaşım olarak yerini almıştır. Milliyetçiliğin modernitenin ürünü olduğunu savunan modernist yazarların, bu süreç sona erdiğinde milliyetçiliğin de etkisini kaybedeceğine dair iddiasının geçersiz kalmasına ek olarak; milliyetçilik üzerine literatürde de yaygın bir görüş birliği bulunan iyi ve kötü milliyetçilikler kategorileştirmesinin bu ikisi arasındaki ortaklığı gözlerden silmesi ve dolayısıyla ‘iyi ve gerekli vatanseverlik’ halinin doğallaşması; zamana, coğrafyaya ve koşullara göre değişiklik göstermesi nedeniyle genel geçer bir tanımla yapılamayan milliyetçilik olgusunun farklı ve tamamen zıt kabul edilebilecek ideolojilerle eklemlenebilen çok

boyutlu bir yapıya sahip olduğunun anlaşılması gibi nedenler bu konuda farklı bir perspektife ihtiyaç olduğunu göstermiştir.

Milliyetçiliği etnik çatışmalar ya da görünür olan kolektif eylemler kapsamında değerlendirmek yerine, kendini ‘doğal’ bir ‘gerçeklik’ olarak sürekli yeniden üreten, yalnızca siyasi değil aynı zamanda kültürel ve kişisel bir kimlik meselesi ve buna bağlı olarak bilinci şekillendiren bir söylemsel oluşum olarak kabul etmek gerekmektedir. Bu önkabule dayalı olarak, milliyetçilik söyleminin inşası ve yeniden üretimini gündelik hayatın rutinleri içinde aramak gerekmektedir. Nitekim, Billig’in ‘banal milliyetçilik’ olarak tarif ettiği bu olgunun ‘mecazi imgesi, bilinçli olarak, ateşli bir tutkuyla sallanan bir bayrak değil, kamu binasının önünde farkedilmeden dalgalanan bayraktır (2002:20,51-55)’. Dolayısıyla, gündelik hayat içerisinde kullandığımız para, içtiğimiz kahve ya da GSM operatörünün adıyla millet olma hali ya da hayali sürekli canlı tutulmakta ve yeniden üretilmektedir.

Milli kültürün ve milli kimliğin kurgulanışında ve dolayısıyla milliyetçilik söyleminin yeniden üretiminde, kamu eğitimine paralel olarak, gündelik hayat içinde yer alan medya pratiklerinin de önemli bir rolü vardır. Öncelikle, gazetelerin eşzamanlı tüketimini bir çeşit kitlesel ayin olarak niteleyen ve bunun sonucunda oluşan birlikteliği ‘okur-yoldaşlar’ olarak kavramsallaştıran Anderson, gazetelerin, kendi dil alanları içinde birbirinden habersiz milyonlarca insanın paylaştığı aynı ulusa mensup yurttaşlar olma farkındalığını sağladığı (1995:50,60) görüşündedir. Billig de Anderson’a paralel olarak, ister boyalı basına mensup olsunlar, ister saygın ve sağ görüşlü olsunlar ister sol, tüm gazetelerin okuyucularına bir milletin üyeleri olarak hitap ettiklerini vurgulamaktadır (2002:21). Yazılı ya da görsel tüm medya

çeşitlerinde, gündelik hayatın her alanına dair temsiller ve dilsel pratikler vasıtasıyla bir millete ait olma durumu doğallaştırılmaktadır. Bu bağlamda, bir karşıtlık kurgusu temelinde ‘biz’i tanımlayan ve ‘öteki’ni dışlayan milliyetçilik söylemi yeniden üretilmektedir.

Gazetelerin logolarında bayrak ve ülke haritasının ve reklam sloganlarında milli kavramların kullanılmasından, gazetelerin ilk sayfalarında ya da televizyon haberlerinin ilk sıralarında ve genelinde kendi milletlerine ait gündemlere yer verilmesine, ‘öteki’ milletlere dair haberlerin ‘dış haberler’ şeklinde kategorize edilmesine kadar tüm habercilik pratiklerinde olduğu gibi haber söyleminde de milli sembollere atıflar ve ‘biz’ ve ‘ötekiler’i ayrıştırmaya dayalı anlamlandırmalarla milliyetçilik söylemi kurgulanmaktadır.

Bilindiği gibi, milliyetçilik kurguları kolektif milli kimlikler üzerinde inşa edilmektedir. Kuzey Kıbrıs’ta, adanın Osmanlı’dan İngiltere’ye devri sonrasında ‘Osmanlılık’ kimliğine bağlılığını sürdüren Türk toplumunda ‘Türklük’, ada üzerinde sayıca kendilerinden daha fazla olan ve daha önce modernleşme sürecinden geçen Rum toplumunun milliyetçi hareketlerine bir tepki olarak inşa edilmiştir. İki toplum arasında yaşanan etnik çatışmalar da bu kimliksel duruşu motive etmiştir. Kıbrıs Türk toplumunda Türk milliyetçilik söyleminin yeniden üretiminde, toplum liderleri ve sömürge yönetiminin de çabalarıyla bu alana dahil edilen anavatan Türkiye’nin desteği önemli bir rol oynamıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk toplumunda ‘Kıbrıslılık’ vurgusunun öne çıkışı ise 1974 müdahalesinden sonra olmuştur. Kıbrıslıların siyasi, sosyal ve kültürel hayatlarında bir dönüm noktası olan 1974’ten sonra, ada topraklarının kuzey ve güney şeklinde

ikiye bölünmesi ve kuzeyde toplanan Türklerin kendilerinden farklı olduklarını gözlemledikleri Türkiye’den gelen Türklerle karşılaşması ile sonuçlanan süreçte ‘KıbrıslıTürk’ kavramıyla ifade edilen kimlik kurgusu inşa edilmeye başlanmıştır.

Kuzey Kıbrıs’ta Rumlardan kalan ganimetin eşitsiz dağıtımını üzerindeki tartışmalar, 1983’te kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin uluslar arası alanda tanınmaması ve uluslar arası ambargolardan kaynaklanan ekonomik darboğazın sebep olduğu sorunlar temelinde, toplumsal alanda kuzey ve güney arasındaki anlaşmazlıkların çözümü noktasında çözümden yana olanlar ve olmayanlar şeklinde bir ayrışmaya neden olmuştur. Toplumdaki kimlik kurguları ve buna bağlı olarak siyasi yönelimler de bu sorunun çözümüne dair fikir ayrılıkları temelinde şekillenmiştir. Çözümden yana olanlar, Denктаş’ın yürüttüğü politikalara karşı olan grupları temsil eden CTP (Cumhuriyetçi Türk Partisi) ve TKP (Toplumcu Kurtuluş Partisi) gibi sol siyasi oluşumlardır. Bu gruplar kolektif kimliklerini, statükoyu temsil eden Denктаş’ı desteklemeleri noktasında siyasi iradelerini gasp ettikleri ve kültürel yapıyı bozdukları gerekçeleriyle Türkiyeli Türkleri ötekileştirerek, Akdeniz kültürüne sahip, daha medeni ve daha batılı oldukları vurgusuyla oryantalist bir çerçevede kurgulamaktadırlar. Çözümden yana olmayanlar ise, statükonun sürekliliğini savunan, kendilerini kültür ve soybirliği temelinde Türk milletinin Kıbrıs coğrafyasındaki uzantısı olarak kabul eden Kuzey Kıbrıs’ta egemen çerçeve olan Türk milliyetçilik söylemine sahip sağ siyasi oluşumlardır.

Referandum sürecinde de toplum içindeki bu kutuplaşma Annan Planı temelinde Kıbrıs Sorunu’nun çözümüne ‘evet’ ve ‘hayır’ı destekleyenlerin ayrışması ile olmuştur. ‘Hayır’cı sivil ve siyasi oluşumlar, Türk milliyetçiliği söylemi içinden

Türklüğü diğer tüm kimlik kurgularının üstünde kabul edip, KKTC'nin yaşatılması ve defacto durumun sürdürülmesini savunmuşlardır. 'Evet'çiler ise, 'KıbrıslıTürk' kavramsallaştırması ile öne çıkarılan kimliksel duruş temelinde, statükonun yıkılması, Güney Kıbrıs Rum kesimi ile tek bir devlet çatısı altında birleşip bu yeni federal devletin iki eşit ortağından biri olmayı ve Avrupa Birliği'ne üye olacak bu devletin sağlayacağı tüm avantajlardan yararlanmak gereğini ileri sürmüşlerdir. Dolayısıyla, bu çalışmada da, referandum sürecinde en çok satan ve referandumda yayın politikaları doğrultusunda 'evet' ya da 'hayır'ı destekleyen beş gazetede (Yeni Düzen, Kıbrıs, Afrika, Halkın Sesi, Volkan), Annan Planı'na dair temsiller ve farklı kimlik kurguları üzerinden, hegemonik Türk milliyetçilik söylemini yeniden üreten çerçevelerin analizi gerçekleştirilmiştir.

İnşacı yaklaşım içinden çerçeveleme, gerçekliğin ve bu gerçekliğe dair algılamının toplumsal alanda yapılandırıldığı önkabulüne dayanmaktadır. Bu kavramı ilk kez kullanan Goffman da, 'çerçeveler' olarak etiketlenen 'yorumlama şeması'nın, bireylerin meydana gelen olayları ya da bilgileri yerleştirmek, algılamak, tanımlamak ve etiketlemek gibi durumları gerçekleştirmelerini mümkün kıldığını ifade etmektedir (1974:24). Dolayısıyla toplumsal alanda kültürel yapı ile bağlantılı olarak inşa edilen çerçeveler, baskın ideolojinin ya da egemen söylemin de taşıyıcısı olmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmada toplumsal gerçekliği inşa eden ve bu gerçeklik içinde anlamlandırılan medya metinlerinin, medya profesyonelleri tarafından, üretim sürecindeki birtakım kodlamalarla üzerinde uzlaşmış toplumsal çerçevelere uyumlaştırılarak kurgulandığı kabul edilmektedir.

Kuzey Kıbrıs'ta referandum sürecinin incelendiği bu çalışmada, toplumsal yapının bir parçası olarak medya alanında da Annan Planı'nın onaylanması veya bu plana karşı olunması bağlamındaki ayrışma dikkati çekmiştir. Kuzey Kıbrıs basınına yönelik bir araştırma içeren çalışmada, böylesi bir kutuplaşma olmasına rağmen, 'evetçi' ya da 'hayırcı' tüm gazetelerde, ada üzerinde yaşayan toplumların Türk ve Rum şeklinde kişileştirildiği, stereotipleştirildiği ve birbirine zıt kategoriler halinde temsil edildiği tespit edilmiştir. Türk milliyetçilik söyleminin söz konusu süreçte Kuzey Kıbrıs'ta meşruiyetini koruduğunu ortaya koyan bu tespit ise, milliyetçilik söyleminin karşıtlıklar temelinde çerçevelendirildiği önkabulünü desteklemiştir.

Statükoya muhalif kesim tarafından öne çıkarılan Kıbrıslılığın, referandum sürecinde örneklem olarak belirlenen gazetelerin köşe yazıları üzerine yapılan nicel içerik analizinde de evetçi gazeteler tarafından en çok kullanılan kimlik tasavvuru olduğu görülmüştür. Bu tasavvurun hayırcı gazetelerde (özellikle Volkan'da) Türk milliyetçiliği söylemi içinden açık bir şekilde ötekileştirildiği ortaya çıkmıştır. Hayırcı gazetelerin Kıbrıslılığı bu şekilde ötekileştirmesine paralel olarak, evetçi gazetelerdeki (özellikle Afrika'da) yoğun kullanım sıklığıyla Türkiyeli Türklerin, Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan yerli halkın daha batılı, daha Avrupalı ve daha Akdenizli kültürel yapısını bozması ve siyasi iradesini 'gasp etmesi' bağlamlarında, oryantalist bir çerçeve kurgusu içinde ötekileştirildiği görülmüştür.

Kıbrıs Türk milliyetçilik söylemi, anavatan-yavruvatan metaforunda temsil bulan bağıllık ve bağımlılık ilişkisine paralel olarak, yukarıda da ifade edildiği gibi, geçmişten bugüne Türkiye'deki Türk milliyetçilik söyleminden beslenmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk basınında haber kaynağı olarak da önemi bulunan Türkiye gazetelerinin

ve söz konusu süreçte bu gazetelerde yayınlanan köşe yazılarının önemli bir bölümünün günlük olarak Kuzey Kıbrıs gazetelerinde yayınlanması nedeniyle bu çalışma, Türkiye ulusal basınından Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinde yayınlanan haberlere yönelik bir analizle de desteklenmiştir. Türkiye’de farklı yönelimleri olan ya da olduğu kabul edilen bu iki ulusal basın organında da Annan Planı ve referanduma dair haber metinlerinin kurulduğu çerçeveler analiz edilerek, referandumda siyasal iktidar yanlısı ve ‘evet’i destekleyen Hürriyet gazetesinde de ‘hayır’ı destekleyen Denктаşçı Cumhuriyet gazetesinde de Türkiye’de (ve dolayısıyla Kuzey Kıbrıs’ta) egemen çerçeveyi oluşturan olan Türk milliyetçilik söyleminin yeniden üretildiğini ortaya koyan saptamalar yapılmıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk toplumu içinde tarihsel kökleri 1974 müdahalesine dayanan KıbrıslıTürk milliyetçilik söylemi, referandum sürecinde örnek seçilen gazeteler itibarıyla, Annan Planı’nın Türkiye’den adaya göç eden ‘Türkiyeli’ Türklerin, planın iki tarafta kabul edilmesiyle Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşı sayılmalarını öngörmesi kapsamındaki tartışmalar ve referandumdan önce Kıbrıs Türk tarafının Birleşmiş Milletler’e ‘TC kökenli’ vatandaş listesini sunması ile ilgili olarak bu listenin içeriğine dair haberler bağlamında çerçeveselendirilmiştir. Türkiyeli Türk-KıbrıslıTürk karşıtlığını kuran bu çerçeveselendirmede ise Türkiyeli Türk’ün ötekileştirildiği tespit edilmiştir. Kuzey Kıbrıs’ta statükoyla özdeşleştirilen Rauf Denктаş’ın da ‘evetçi’ gazetelerin dahil olduğu bu söylem içinde, Erdoğan ve Denктаş’ın açıklamalarının bir karşıtlık kurgusuyla çerçeveselendirildiği ve Kıbrıs Türk toplumunun lideri olmasına rağmen Annan Planı’nı onaylayan çoğunluğa ters düşmesi bağlamında bir ‘öteki’ figürü olarak temsil edildiği gözlenmiştir.

Örnek seçilen gazetelerde kurulan Erdoğan-Denktaş karşıtlığında, Türkiye’yi temsil eden Erdoğan’ın açıklamalarının olumlu Denktaş’ın açıklamalarının ise olumsuz nitelendirmelerle çerçevelendirilmesi, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyelik yolunda önünü açmak ve çözüm sürecinde ‘anavatan’ın desteğini kaybetmemek bağlamlarında, anavatana bağlılığı öne çıkaran Kıbrıs Türk milliyetçilik söylemi çerçevesine eklenmesi olduğu ortaya çıkmıştır. Kıbrıslı Türk milliyetçiliği söyleminde Denktaş’ın, Türk milliyetçiliği söyleminin ‘öteki’si olan Güney Kıbrıs Rum toplumu lideri Papadopoulos ile birlikte aynı kategoriye (hatta kimi yerlerde ‘Denktaşopulos’ şeklindeki kavramsallaştırma ile) dahil edilmesi de son tahlilde Türk milliyetçiliği söylemini oluşturan ana çerçevenin yeniden üretimi olarak ortaya konmuştur.

Bu tez çalışması kapsamında, referandum sürecinde, örneklem dahilindeki gazetelerde yayınlanan ‘Evet’in desteklenmesine yönelik propaganda ve miting ilanlarının analizinde,

- Bu ‘evet’le, Türkiye’nin önünü açmak,
- ‘Kıbrıs Türkü’nün haklarını savunmak,
- Kuzey Kıbrıs coğrafyasını, içinde Kıbrıslı Türklerin yaşadığı bir ‘vatan’ haline getirmek
- Annan Planı’nın kabulüyle kurulacak olan yeni devleti de yine Kıbrıslı Türkler için vatandaşı olmaktan mutluluk duyacakları bir refah devleti yapmak

şeklindeki vurguların yoğunluğu gözlemlenmiştir. Bu vurgularda, anavatan Türkiye’nin AB üyeliği yolunda önünü açmaya yönelik amaç Türk milliyetçilik

söylemine eklenirken, milli birliği oluşturan toplumun haklarını savunmak ve ‘vatan’ kabul edilen topraklar üzerinde bir refah devleti inşa etmek amaçları da, ‘toplumsal çıkar’ çerçevesine dayalı milliyetçilik söyleminin yeniden üretiminde önemli rol oynamıştır. Bununla beraber, referandum sonrasında, Rum tarafıyla Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti çatısı altında birleşmeyi savunan evetçi gazetelerde gözlemlenen, Kıbrıs Rum tarafının yüksek orandaki ‘hayır’ oyuna olumsuz tepkiler ve ortaya çıkan bu sonuçla referandum öncesi kurulan Denктаş-Erdoğan karşıtlılığının çözüldüğünü gösteren Türkiye ve Kuzey Kıbrıs arasındaki birlik ve bütünlüğe yönelik vurgular da Türk milliyetçilik söyleminin yeniden üretimini sağlamıştır.

Dolayısıyla, Kıbrıslılığı öne çıkaran ‘Kıbrıslıtürk’ kimliğinin, şartlar dahilinde kimi zaman Türkiyeli’yi kimi zaman Kıbrıslırum’u ‘öteki’ olarak konumlandıran bir kimlik tasavvuru olarak ortaya konulduğu görölmektedir. Bu konumlandırmada ise öteki olarak belirlenenin dışında kalan diğer öteki ‘biz’ kurgusuna dahil edilmekte, yani ‘Kıbrıslıtürk’ kimliğinin bileşenlerinden kimi zaman Rum ötekine karşı Türkiyeli ile birlikte ‘biz’(=Türk) olunurken, kimi zaman Türkiyeli ötekine karşı Rum ile birlikte bir ‘biz’(=Kıbrıslı) kurgusu inşa edilmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, evetçi ya da hayırcı grupların, hayırcılarda daha fazla evetçilerde daha az olmasına rağmen, ortak bir şekilde Türk ve Rum kimlik kategorilerini bir karşıtlık çerçevesinde kurmaktadır. Kıbrıslıtürk kimlik tasavvurunun değişken ötekilik konumları göz önüne alındığında ise, Kıbrıslılığın etnik ayrımı kapsayan bir kimliksel duruş ve bu kimlik üzerine kurulan milliyetçilik söyleminin de etnik karakterde bir milliyetçilik söylemi olduğu sonucuna varılmaktadır. Tüm bu saptamalar ışığında ise Kıbrıslıtürk kimlik tahayyülünün sabitlenmiş bir milli kimlik olmadığı tespiti doğrulanmaktadır.

Referandum sürecinde, ‘anavatan’ Türkiye’deki siyasi iktidarın, Annan Planı’nın desteklenmesi gerekliliğine dair açıklamalarına, ‘evet’i destekleyen gruplar tarafından sıklıkla kullanılan ‘Yes be annem!’ sloganıyla karşılık verilmektedir. Bu bağlamda, yukarıda da ifade edildiği gibi, Türkiye ve Kıbrıs Türk halkının ortak çıkarlarının vurgulanması, statükoya muhalif olan bu grubun karşı olduğu ve baskın çerçeveyi oluşturan statükocu Türk milliyetçilik söylemine eklenmesini sağlamıştır. Hatta bazen bu durum, 1974 müdahalesiyle can güvenliğine kavuşturulan Kıbrıslı Türklerin Annan Planı’na ‘evet’ diyerek, Avrupa Birliği üyelik sürecinde ‘kurtarıcısı’nın önünün açılmasını sağlamak anlamındaki ‘diyet borcunun ödenmesi’ olarak da ifade edilmiştir.

Referandumda ‘hayır’ı destekleyen gazetelerde ise, ‘işbirlikçiler’ ve ‘teslimiyetçiler’ olarak nitelenen iç düşmanlar ve geçmişten bugüne ‘öteki’liğinden bir şey kaybetmeyen ezeli ve ebedi dış düşmanlar olan Rum toplumuna karşı, hamasi Türk milliyetçiliği söyleminin yeniden üretimi söz konusudur. Etnosentrik bir karakter taşıyan bu söylemde soybirliği vurgusu üzerinden, Türkiye’de AKP hükümetinin bugüne kadar ‘millidava’ ekseninde süregelen politikalardan sapması ve Annan Planı’nı desteklemesinin eleştirilmesine rağmen, anavatana bağlılık ‘aşkın devlet’ bağlamında meşrulaştırılmaktadır. Kıbrıs adası üzerinde Türk varlığını ortadan kaldırmayı amaçladığı savunulan Annan Planı’nın bir ‘tehlike’ olarak temsil edilmesi ve bu bağlamda planın kabul edilmesi haline ortaya çıkacak olan sonuçlara dair ‘korku’ üretimini sağlayan tehdit çerçevesi ve geçmiş acıların yazılı ve görsel metinlerde hatırlatılması vasıtasıyla kolektif hafızanın beslenmesine yönelik çerçevlendirme stratejisi ile Türk milliyetçiliği söylemi ana çerçevesi yeniden üretilmektedir.

Kuzey Kıbrıs basınındaki milliyetçilik söylemlerinin çerçevesinde kadın kimliğinin inşasına dair bir analize de yer verilen bu çalışmada, Kıbrıs'ta Türk milliyetçiliği ya da Kıbrıslı Türk milliyetçiliği söylemlerinin, diğer milliyetçilik söylemlerinde olduğu gibi, kadın bedeni üzerinden inşa edildiğini ortaya koyan saptamalara varılmıştır. Milliyetçilik söylemlerinin ana bileşenlerini oluşturan devlet, millet ve vatan toprağının kadın olarak ya da kadınsı öğelerle temsili, Kıbrıs adasının aşk tanrıçası Afrodit'in vatanı olduğu kurgusuyla da desteklenmiştir. Maskülinist karakteriyle milliyetçilik söylemlerinde erkek etken önelere karşılık kadınlar korunmaya muhtaç resmedilmektedir. Diğer yandan, iyi kadın-kötü kadın karşıtlığı çerçevesindeki kurguya dayalı milliyetçilik söylemlerinde kötü kadınlar genellikle erkek 'ötekiler' arasında cinsel kimlikleri ile bir kat daha ötekileştirilirken, 'biz' kurgusuna dahil olan kadınlar ise geleneksel rolleri çerçevesinde yüceltilmekte ya da 'öteki'nin kurbanı olarak temsil edilmektedirler. Bu doğrultudaki görsel örneklerin de analiz edildiği çalışmada, özellikle referandum sürecindeki propaganda ilanlarında kadınların, kültürel yeniden üretimi sağlayanlar olarak annelik rollerine vurguyla temsil edildiği görülmüştür. Kadın(lar)ın, incelenen süreçte gazetelerde köşe yazarı olarak aktif görünürlüğünün de erkek yazarlara oranla çok düşük olduğu (özellikle hiçbir kadın yazara yer vermeyen Halkın Sesi gazetesinde kadının sembolik olarak yok sayıldığı) tespit edilmiş, kadın yazarların, yazdıkları gazetenin temsil ettiği söylemsel çerçeveye dahil oldukları ve karşıtlık kurgularına dayalı milliyetçilik söyleminin eril diline eklemledikleri görülmüştür.

Sonuç olarak, Kıbrıs'ta 24 Nisan 2004'te yapılan referandum sonuçları, % 75.83 oranında 'hayır' oyu çıkan güneyde Rum (ya da Helen) milliyetçiliğinin baskın çerçeve olarak hegemonyasını sürdürdüğü şeklinde yorumlanmıştır. Buna karşılık, %

64.91 oranında ‘evet’ oyu çıkan kuzeyde ise bu durum, toplumsal bir dönüşüm olarak değerlendirilmesine rağmen, çalışma kapsamında yapılan analizlerde, bu süreçte ortaya çıkan Kıbrıslı Türk milliyetçilik söylemini inşa eden çerçeveleme araçlarının, aslında kuzeyde de baskın çerçeve olarak yeniden üretilmeye devam eden Türk milliyetçilik söylemi çerçevesine eklenmesi oluşturduğunu ve Türk milliyetçilik söyleminin meşruiyetini korumaya devam ettiğini ortaya koymuştur. 2004 referandumuna giden süreçte, kendilerini ‘Kıbrıslı Türk’ olarak tanımlayan topluluğun özellikle ‘Türkiyeli Türk’e karşı inşa ettiği ve kimi zaman etnosentrik karakter taşıyan bir milliyetçilik söylemini de içine alan toplumsal muhalefetin, genel olarak ekonomik bunalımlar ve siyasi belirsizlik ortamından beslendiği sonucuna varılmıştır. Nitekim, referandum sonrasındaki süreçte coşkulu havanın ortadan kaybolmasıyla birlikte taşlar eski yerlerine oturmuştur. Kuzey Kıbrıs’taki reel politika alanında, önce 19 Nisan 2009 parlamento seçimlerinde Türk milliyetçilik söylemine sahip UBP’nin % 43.97’lik oy oranıyla 50 milletvekilinden oluşan meclise 26 milletvekili ile girmesi ve akabinde 18 Nisan 2010 cumhurbaşkanlığı seçiminde UBP lideri Derviş Eroğlu’nun % 50.38 oy oranıyla cumhurbaşkanı seçilmesi de bu tez çalışmasında ortaya konan Türk milliyetçilik söyleminin hegemonyasını sürdürdüğüne dair iddiayı destekleyen sonuçlar olmuştur.

EKLER

EK - 1 AFRİKA

GÜNLER	TÜRK	RUM	KIBRISLI	Köşe Yazısı Sayısı
1 Nisan	28	26	27	12
2 Nisan	19	29	21	14
3 Nisan	29	20	31	12
4 Nisan	22	31	15	14
5 Nisan	19	17	28	12
6 Nisan	13	15	28	13
7 Nisan	16	23	28	13
8 Nisan	30	11	21	12
9 Nisan	13	20	12	11
10 Nisan	13	13	21	14
11 Nisan	16	16	15	11
12 Nisan	6	24	26	12
13 Nisan	24	30	31	12
14 Nisan	10	22	15	12
15 Nisan	10	24	19	12
16 Nisan	29	45	40	12
17 Nisan	20	45	15	13
18 Nisan	37	43	45	16
19 Nisan	4	13	8	10
20 Nisan	18	29	20	14
21 Nisan	10	20	10	12
22 Nisan	17	19	35	12
23 Nisan	21	21	52	12
24 Nisan	19	24	31	16
25 Nisan	19	30	27	13
26 Nisan	24	30	16	14
27 Nisan	29	32	17	13
28 Nisan	17	27	25	12
29 Nisan	14	30	42	11
30 Nisan	19	34	39	14
TOPLAM	565	763	760	380

EK - 2 VOLKAN

GÜNLER	TÜRK	RUM	KIBRISLI	Köşe Yazısı Sayısı
1 Nisan	66	43	4	13
2 Nisan	89	68	6	15
3 Nisan	87	54	6	14
4 Nisan	78	26	5	12
5 Nisan	43	8	1	10
6 Nisan	70	48	20	13
7 Nisan	105	49	4	15
8 Nisan	85	11	1	13
9 Nisan	104	53	6	18
10 Nisan	46	36	1	13
11 Nisan	62	19	1	12
12 Nisan	49	39	1	12
13 Nisan	101	34	6	17
14 Nisan	53	35	9	15
15 Nisan	59	66	3	14
16 Nisan	60	54	4	12
17 Nisan	40	27	2	8
18 Nisan	27	16	----	8
19 Nisan	38	53	----	12
20 Nisan	47	17	----	9
21 Nisan	79	41	5	17
22 Nisan	40	30	3	13
23 Nisan	58	57	2	11
24 Nisan	50	20	----	8
25 Nisan	52	29	----	9
26 Nisan	44	82	4	14
27 Nisan	42	44	4	13
28 Nisan	61	38	----	14
29 Nisan	52	42	4	13
30 Nisan	27	48	2	12
TOPLAM	1.814	1.187	104	379

EK – 3 HALKIN SESİ

GÜNLER	TÜRK	RUM	KIBRISLI	Köşe Yazısı Sayısı
1 Nisan	42	61	----	8
2 Nisan	24	36	9	6
3 Nisan	39	48	----	7
4 Nisan	50	35	13	8
5 Nisan	66	52	4	9
6 Nisan	55	37	1	9
7 Nisan	39	23	1	7
8 Nisan	51	63	7	9
9 Nisan	29	23	4	7
10 Nisan	33	39	4	8
11 Nisan	15	23	23	8
12 Nisan	84	69	10	11
13 Nisan	46	35	4	8
14 Nisan	35	40	1	8
15 Nisan	15	32	5	8
16 Nisan	44	42	9	8
17 Nisan	49	32	1	8
18 Nisan	24	46	32	9
19 Nisan	41	66	1	9
20 Nisan	48	32	6	10
21 Nisan	19	21	4	8
22 Nisan	26	20	----	7
23 Nisan	53	57	11	9
24 Nisan	15	9	5	6
25 Nisan	30	31	----	6
26 Nisan	33	60	5	9
27 Nisan	20	47	8	9
28 Nisan	33	58	----	9
29 Nisan	28	25	2	8
30 Nisan	27	43	1	9
TOPLAM	1.113	1.205	171	245

EK – 4 YENİ DÜZEN

GÜNLER	TÜRK	RUM	KIBRISLI	Köşe Yazısı Sayısı
1 Nisan	12	5	6	3
2 Nisan	8	8	9	3
3 Nisan	6	8	8	6
4 Nisan	----	----	9	2
5 Nisan	2	1	13	2
6 Nisan	12	12	18	6
7 Nisan	7	4	8	5
8 Nisan	5	2	5	4
9 Nisan	11	12	4	8
10 Nisan	11	4	1	4
11 Nisan	17	19	9	5
12 Nisan	25	21	23	10
13 Nisan	29	9	20	7
14 Nisan	10	11	24	6
15 Nisan	3	2	5	4
16 Nisan	12	9	17	5
17 Nisan	6	8	19	7
18 Nisan	10	13	6	3
19 Nisan	9	8	7	4
20 Nisan	3	2	7	4
21 Nisan	7	15	6	5
22 Nisan	6	14	7	3
23 Nisan	----	----	1	1
24 Nisan	5	5	5	4
25 Nisan	----	----	5	1
26 Nisan	19	15	26	3
27 Nisan	10	7	19	5
28 Nisan	17	13	20	6
29 Nisan	2	2	10	3
30 Nisan	13	10	30	4
TOPLAM	277	239	347	133

EK – 5 KIBRIS

GÜNLER	TÜRK	RUM	KIBRISLI	Köşe Yazısı Sayısı
1 Nisan	31	17	1	3
2 Nisan	2	1	----	2
3 Nisan	38	10	4	6
4 Nisan	8	14	19	5
5 Nisan	11	9	5	3
6 Nisan	18	11	9	3
7 Nisan	14	7	1	4
8 Nisan	3	3	5	3
9 Nisan	12	17	5	3
10 Nisan	14	15	----	4
11 Nisan	9	16	13	4
12 Nisan	3	7	7	3
13 Nisan	10	19	16	3
14 Nisan	5	13	3	4
15 Nisan	11	2	1	3
16 Nisan	12	16	3	3
17 Nisan	12	12	2	3
18 Nisan	7	15	1	5
19 Nisan	6	9	2	3
20 Nisan	6	11	7	4
21 Nisan	6	20	10	7
22 Nisan	7	3	10	4
23 Nisan	36	13	4	7
24 Nisan	2	1	1	1
25 Nisan	24	8	----	4
26 Nisan	12	8	7	2
27 Nisan	11	13	2	3
28 Nisan	14	8	7	4
29 Nisan	15	5	7	5
30 Nisan	7	8	3	5
TOPLAM	366	491	155	113

EK – 6 Gazetelerde Kimlik Kategorilerinin Kullanım Sıklığı

	Köşe Yazısı Sayısı	TÜRK	RUM	KIBRISLI
VOLKAN	379	1.814	1.187	104
HALKIN SESİ	245	1.113	1.205	171
KIBRIS	113	366	491	155
YENİ DÜZEN	133	277	239	347
AFRİKA	380	565	763	760

EK – 7 ‘Türkiyeli’ Kimlik Kategorisinin Günlere Göre Gazetelerde Kullanım Sıklığı

GÜNLER	VOLKAN	AFRİKA	HALKIN SESİ	YENİ DÜZEN	KIBRIS
1 Nisan	3	----	----	1	----
2 Nisan	1	1	----	----	----
3 Nisan	1	7	----	----	----
4 Nisan	5	11	1	2	3
5 Nisan	----	4	1	----	----
6 Nisan	----	5	1	----	2
7 Nisan	2	10	2	----	3
8 Nisan	----	6	1	----	----
9 Nisan	2	2	----	----	----
10 Nisan	7	7	3	1	2
11 Nisan	----	2	----	1	----
12 Nisan	1	3	----	----	1
13 Nisan	4	4	5	----	----
14 Nisan	14	1	----	----	----
15 Nisan	2	1	----	----	----
16 Nisan	11	6	----	----	----
17 Nisan	----	7	1	3	----
18 Nisan	2	9	----	----	----
19 Nisan	11	1	----	2	----
20 Nisan	12	6	2	----	1
21 Nisan	----	2	2	1	----
22 Nisan	1	4	----	----	----
23 Nisan	2	1	2	----	----
24 Nisan	1	5	----	----	----
25 Nisan	2	7	----	----	----
26 Nisan	----	5	1	1	----
27 Nisan	1	6	1	----	----
28 Nisan	2	3	----	----	----
29 Nisan	1	6	----	1	----
30 Nisan	----	5	1	----	1
TOPLAM	88	137	24	13	13

KAYNAKÇA

- Adams, T.W. ve Cotrel, A.J. (1966).** *Kıbrıs'ta Komünizm*
- Akkurt, A. (1999).** *Türk Mukavemet Teşkilatı* , Bayrak Matbaacılık, İstanbul
- Akman, A. (2002).** “*Milliyetçilik Kuramında Etnik/Sivil Milliyetçilik Karşıtlığı*”,
Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4. Cilt içinde, s.81-90, İletişim
Yayınları, İstanbul
- Akmaral, K. (2004).** *Akritas Planı ve Kıbrıs* , Bilge Karınca Yayınları, İstanbul
- Aktürk, Ş. (2006).** “*Etnik Kategori ve Milliyetçilik: Tek-Etnili, Çok-Etnili ve Gayri-
Etnik Rejimler*” , Doğu-Batı, S.38, s. 23-53
- Alankuş-Kural, S. (1995).** “*Kıbrıs Sorunu ve Kıbrıslı Türk Kimliği*” , Birikim, S.77,
s.27-38
- (2008).** “*Dilin Erilliği ve Kıbrıslı Türk Basınının Söylemi Üzerine Notlar*”, Kıbrıs
Yazıları, S.10-11-12, s.46-62
- Aliefendioğlu, H., Kara, N. (2009).** (Der.) *Kuzey Kıbrıs'ta Medya ve Temsil*, Dipnot
Yayınları, Ankara
- Aliefendioğlu, H. (2009).** “*Kuzey Kıbrıs Türk Medyasında Kadınların Temsili:
Kadın Odaklı Habercilik İçin Öneriler*”, Kuzey Kıbrıs'ta Medya ve
Temsil (der.H.Aliefendioğlu,N.Kara) içinde, s.141-173, Dipnot
Yayınları, Ankara
- Altan, M. H. (2000).** *Kıbrıs'ta Rumlaştırma Hareketleri*, Milli Arşiv Yayınları,
Girne
- Altınay, A.G. (2000).** (der.) *Vatan Millet Kadınlar*, İletişim Yayınları, İstanbul

- An, Ahmet (1998).** *Kıbrıslılık Bilincinin Geliştirilmesi*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa
- (2002).** *Kıbrıs Nereye Gidiyor?* , Everest Yayınları, İstanbul
- (2007).** “*Kıbrıs Türk Basını (1950 Sonrası)*” Suya Düşen Sancak (Der. N.Öztoprak, B.A. Kaya) içinde, 47 Numara Yayıncılık, İstanbul, s.416-461
- Anagnostopoulou, S. (2003).** “*Kıbrıs: Yunanlılık ve Türklükten Ortak Kıbrıslılığa*”, S.168, s.61-65
- Anderson, B. (2007).** *Hayali Cemaatler, Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması* , (çev. İ. Savaşır) , Metis Yayınları, 4. Basım, İstanbul
- Anthias, F., Yuval-Davis, N. (1989).** *Woman-Nation-State* , Macmillan, Londra
- Aral, M. (1994).** *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği* , T. Demirel (Çev.), İletişim Yayınları, İstanbul
- Armstrong, J. (1982).** *Nations Before Nationalism* , University of North Carolina Press, Chapel Hill.
- Atabek, N.; Uztuğ, F. (1998).** “*Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma*”, Kurgu Dergisi, S.15, s.96-105
- Atabey, M., Kara, N. (2009).** “*Orda Bir Savaş Var Uzakta: Kuzey Kıbrıs Basınında 2003 Irak ve 2006 Lübnan Savaşlarının Temsili*”, Kuzey Kıbrıs’ta Medya ve Temsil (der. H.Aliefendioğlu,N.Kara) içinde, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Atakol, K. (2006).** *Kıbrıslı Türkler ve Rumlar*, Tolumsal Dönüşüm Yayınları
- Ateşin, H. M. (1999).** *Kıbrıslı Müslümanların ‘Türk’leşme ve ‘Laik’leşme Serüveni (1925-1975)* , Marifet Yayınları, İstanbul
- Aydın, S. (1993).** *Modernleşme ve Milliyetçilik*, Gündoğan Yayınları, Ankara

- (1998). *Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği*, Öteki Yayınevi, İstanbul
- Aydoğdu, A. (2005a).** *Kıbrıs Sorunu Çözüm Arayışları*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara
- (2005b). *Tarihsel Süreçte Kıbrıs Türk seçimleri ve Yönetimleri*
- Azgın, B. (2009).** “*Geçmişten Günümüze Kıbrıslı Türk Yazılı Basını*”, Kuzey Kıbrıs’ta Medya ve Temsil (Der.H.Aliefendioğlu,N.Kara) içinde, Dipnot Yayınları, Ankara
- Balibar, E. , Wallerstein, I. (1993).** *İrk, Ulus, Sınıf: Belirsiz Kimlikler*, (çev. N.Ökten), Metis Yayınları, İstanbul
- Baştürk-Akca, E. (2007).** (Der.) *Kimlik, Medya ve Temsil* , Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- (2007). “*Ege’de Sular Isındı...:Yazılı Basın Söyleminde Yunanistan’ın Ötekileştirilmesi ve Kardak Krizi*”, Kimlik Medya ve Temsil içinde, Nobel Yay., Ankara
- Bauman, Z. (1997).** *Küreselleşme, Toplumsal Sonuçları*, (çev. A. Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Baydur, M. (1994).** *Milliyetçilik* , Ağaç Yayıncılık, İstanbul
- Berath, N. (1991).** *Kıbrıs’ta Ulusal Sorun*
- (2006). “*Kıbrıs Solunun Geçmişine Kısa Bir Bakış ve Bugününe Bir Eleştiri*”, Kıbrıs Yazıları, S.1, s.55-60
- Berger, P.L. ve Luckman, T. (1966).** *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Anchor Books, New York
- Billig, M. (1995).** *Banal Milliyetçilik*, (çev. C. Şişkolar), Gelenek Yayıncılık, 1. Basım 2002, İstanbul

- Binark, M. (2004).** “Kosova’ya İnsani Yardım Operasyonu’nun (1999) Türk Gazetelerinde Sunumu ve Ulusal Söylenlerin Dolaşımı” , Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi (Der.Ç.Dursun) içinde, s.289-306, Elips Kitap, Ankara
- Bizden, A. (1997).** “Kıbrıs (lı/Türk) Milliyetçiliği” , Birikim, S.97, s.79-91
- Bora, T. (1993).** “Milliyetçilik: Mikro mu Makro mu?” , Birikim, S.45/46, s.17-23
- (1995a).** *Milliyetçiliğin Kara Baharı*, Birikim Yayınları, İstanbul
- (1995b).** “Milli Dava Kıbrıs: Bir Velayet Davası, Türk Milliyetçiliği ve Kıbrıs” , Birikim, S.77, s.18-26
- Bora,T., Canefe,N. (2002).** “Türkiye’de Popülist Milliyetçilik” , Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (4.Cilt) içinde, s.635-662, İletişim Yayınları, İstanbul
- Bostancı, M.N. (1996).** *Medya Ulus İlişkisi*, Yeni Türkiye (Medya Özel Sayısı), S.12, s.1539-1542
- Boztemur, R. (2006).** “Tarihsel Açıdan Millet ve Milliyetçilik: Ulus-Devletin Kapitalist Üretim Tarzıyla birlikte Gelişimi” , Doğu-Batı, S.38, s.161-179
- Bölükbaşı, S. (2001).** *Barışçı Çözumsuzlük*, İmge Kitabevi, Ankara
- Brass, P.R. (1979).** “Elite Groups, Symbol Manipulation and Ethnic Identity among the Muslims of South Asia” , Political Identity in South Asia (ed. D.Taylor, M.Yapp) içinde, p.35-68, Curzon Press, Londra
- Breuilly, J. (1993).** *Nationalism and the State* , Manchester University Press, Manchester, 2. Basım
- Bryant, R. (2002).** *Tebaadan Vatandaşa Kıbrıs’ta Modernite ve Milliyetçilik* , (çev. S. Özmenek), İletişim Yayınları, 1. Baskı 2007, İstanbul
- Calhoun, C. (1997).** *Milliyetçilik* , (çev. B. Sütçüoğlu), Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı 2007

- Canefe, N. (2003).** “Kıbrıs Türk Toplumunda Tarihsel Aidiyet ve Vatandaşlık Akti Arasındaki Geçişlilik”, *Toplum ve Bilim*, S.96, s.127-145
- (2006).** “Türklük Tarihi ve Kıbrıs: Kıbrıslı Türk Kimliğinin Hikayelenmesinde Bir Yolağzı”, *Hatırladıkları ve Unuttuklarıyla Türkiye'nin Toplumsal Hafızası* (der. Esra Özyürek) içinde, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul
- Cangöz, İ. (2008).** (Ed.) *Uygun Adım Medya, Bir Bilinç Körleşmesi*, Ayraç Kitabevi Yayınları, Ankara
- Carr, E. (1993).** *Milliyetçilik ve Sonrası* , O. Akınbay (Çev.), İletişim Yayınları, İstanbul
- Chatterjee, P. (1997).** *Milliyetçi Düşünce ve Sömürge Dünyası*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Chong, D.; Druckman, J.N. (2007).** “A Theory of Framing and Opinion Formation in Competitive Elite Environments”, *Journal of Communication*, Vol.57, pp. 99-118
- Christie, T.B. (2006).** “Framing Rationale For The Iraq War”, *The International Communication Gazette*, Vol.68 (5-6), pp. 519-532
- Cockburn, C. (2005).** *Hat, Kıbrıs'ta Kadınlar, Taksim ve Toplumsal Cinsiyet Düzeni*, (Çev. S. Somuncuoğlu), İletişim Yayınları, İstanbul
- Collin, F. (1997).** *Social Reality* , Routledge, UK.
- Connor, W. (1994).** *Ethnonationalism: The Quest for Understanding* , Princeton University Press, Princeton
- Copeaux, E. (2002).** “Türk Milliyetçiliği: Sözcükler, Tarih, İşaretler”, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce* (4. Cilt) içinde, s.44-52, İletişim Yayınları, İstanbul

- (2008). “Kuzey Kıbrıs’ta Tarih ve Kimlik”, Kıbrıslılık (der.M.Hasgüler) içinde, Agora Kitaplığı, İstanbul
- Copeaux, E., Copeaux, C.M. (2009).** *Taksim! Bölünmüş Kıbrıs 1964-2005* , (Çev. A. Berktaş), İletişim Yayınları, İstanbul
- Çebi, M.S. (2003).** *Medya Etki Araştırmaları*, Alternatif Yayınları, Ankara
- Çeçen, A. (2005).** *Kıbrıs Çıkmazı*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları
- Çevikel, N. (2007).** “Kıbrıs Türk Tarihi” ,Öztoprak, N., Kaya, B.A. (ed.) *Suya Düşen Sancak* içinde, 47 Numara Yayıncılık, İstanbul, s. 13-59
- D’Angelo, P. (2002).** “News Framing as a Multiparadigmatic Research Program: A Response to Entman”, *Journal of Communication*, Vol.52, pp.870-888
- Dearing, J.; Rogers, E.M. (1996).** *Agenda Setting* , Sage Publications, Thousand Oaks
- Demiryürek, M. (2002).** “108 Yıl Önce Kıbrıs Türk Basını, Kıbrıs Gazetesi (Temmuz 1894)” ,*Toplumsal Tarih*, S.103, s.45
- (2003). “Kıbrıs Türk Basını ve Osmanlı Hükümetleri (1878-1910)” , *Toplumsal Tarih*, S.111, s.36-39
- Denktaş, R. R. (1996).** *Rauf Denktaş’ın Hatıraları*, Boğaziçi Yayınları No:210, İstanbul
- (2005). *Kıbrıs Girit Olmasın*, Remzi Kitabevi, İstanbul,4. Basım
- (2007). *Son Çağrı* ,Remzi Kitabevi, İstanbul
- Derya, D. (2006).** “Cinlenmiş Özgürlüğümüz, Çatlaktaki Özgünlüğümüz! Bir Eşiklik Hali Olarak KıbrıslıTürk Kimliğini Okumak”, *Kıbrıs Yazıları*, S.2, s.36-46

Dieckhoff, A.; Jaffrelot, C. (2010). (Ed.) *Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek Kuramlar ve Uygulamalar*, (çev.D. Çetinkasap), İletişim Yayınları, İstanbul

Dursun, Ç. (2001). *Tv Haberlerinde İdeoloji*, İmge Kitabevi, Ankara

(2004). (Der.) *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*, Elips Kitap, Ankara

(2004a). “*Haberde ‘Gerçekliğin İnşa Edilmesi’ Ne Demektir?*”, *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi* (Der. Ç. Dursun) içinde, s.37-65, Elips Kitap, Ankara

(2007). “*Eleştirel Söylem Çözümlemesi*”, *Felsefe Ansiklopedisi* (Haz. Ahmet Cevizci) içinde, C.5, s.335-344, Nobel Yayınları

Düzgün, B. (2008). *Kıbrıs'ta Ümit ve Hüsrân*, Ayraç Kitabevi Yayınları, Ankara

Egeli, S. (1991). *1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Nasıl Yıkıldı*, Kastaş A.Ş. Yayınları, İstanbul

Enloe, C. (1989). *Bananas, Beaches, Bases: Making Feminist Sense of International Politics*, Pandora, Londra

(2000). “*Feminizm, Milliyetçilik ve Militarizm*”, *Vatan Millet Kadınlar* (Der.A.G.Altınay) içinde, s.189-212, İletişim Yayınları, İstanbul

Ensink, T.; Sauer, C. (2003). “*Social-functional and cognitive approaches to discourse interpretation: The role of frame and perspective*”, *Framing and Perspectivising in Discourse* (Ed. T.Ensink, C.Sauer) içinde, pp.1-23, John Benjamins Publishing Company, Philadelphia

Entman, R.M. (1991). “*Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents*”, *Journal of Communication*, Vol.41(4), pp.6-27

(1993). “*Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*”, *Journal of Communication*, Vol.43(4), pp.51-58

- (2004). *Projections of Power, Framing News, Public Opinion and U.S. Foreign Policy* , University of Chicago Press, Chicago
- (2007). “*Framing Bias: Media in the Distribution of Power*”, *Journal of Communication*, Vol.57, pp.163-173
- Erhürman, H. (2007).** “*Bellek Eklemlenmeleri: Annan Planı Sonrası Kıbrıslı Türklerin Kimlikleri ile İlgili Sabitleme Arayışları*” , *Kıbrıs Yazıları*, S.7-8-9, s.95-99
- Erhürman, T. (2004).** “*Kıbrıs Türk Halkı: Quo Vadis?*”, *Birikim*, S.188, s.85-103
- (2006). “*Kıbrıs Türk Solunda Kıbrıs Merkezli Kimlik Arayışları, Ötekiler ve İnsan Hakları*”, *Kıbrıs Yazıları*, S.3, s.93-106)
- Eriksen, T. H. (1993).** *Etnisite ve Milliyetçilik* , (çev. E. Uşaklı), Barış Matbaacılık, 1. Baskı 2004, İstanbul
- Ersoy, M. (2009).** “*Medyada Barışa Bir Şans Vermek: Kuzey Kıbrıs'ta Barış Gazeteciliği*”, *Kuzey Kıbrıs'ta Medya ve Temsil* (der.H.Aliefendioğlu, N.Kara) içinde, s.121-139, Dipnot Yayınları, Ankara
- Esenbel, M. (1993).** *Ayağa Kalkan Adam: Kıbrıs I*, Bilgi Yayınevi, Ankara
- Evre, B. (2003).** “*Türkiye basını ve Kıbrıs*”, *Tarih ve Toplum*, sayı 229, s.13-18
- (2004). “*Kıbrıs'ta Milliyetçilik Versus Kıbrıslılık*”, *Birikim*, S.181, s.27-34
- Fairclough, N. (1992)** *Discourse and Social Change*, Polity Press, Londra
- (1995a). *Media Discourse*, Arnold, Londra
- (1995b). *Critical Discourse Analysis* , Addison Wesley Longman, New York

(2003). “Söylemin Diyalektiği” , Söylem ve İdeoloji (der. B. Çoban, Z. Özarslan) içinde, s.173-184, Su Yayınları, İstanbul

Fairclough, N ve Wodak, R. (1997). “*Critical Discourse Analysis*”, T. A. Van Dijk (ed.) *Discourse Studies, A Multidisciplinary Introduction*, Vol.2 içinde, s.258-284

Fedai, H. (1986). *Kıbrıs'ta Masum Millet Olayı*, K.K.T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları

(2007). “*Kıbrıs Türk Basını (1950 Öncesi)*”, Suya Düşen Sancak (Der.N.Öztoprak, B.A.Kaya) içinde, 47 Numara Yayıncılık, İstanbul, s.376-415

Fejes, F. (1993). “*Eleştirel Kitle İletişim Araştırması ve Medya Etkileri*”, (çev. M. Küçük), İLEF Yıllık 92, Ankara, 237-254

Fenton, S. (2001). *Etnisite, Irkçılık, Sınıf ve Kültür* , (Çev.N. Şad), Phoenix Yayınevi, Ankara

Finlayson, A. (1998). “*Ideology, Discourse and Nationalism*”, *Journal of Political Ideologies*, Vol.3(1), p.99-118

Fowler, R. (1991). *Language in the News, Discourse and Ideology in the Press*, Routledge, Londra

Gellner, E. (1997). *Nationalism* , Weidenfeld and Nicolson, Londra

(2007). *Milliyetçiliğe Bakmak*, (çev. S. Coşar, S. Özertürk, N. Soyarık), İletişim Yayınları, 2. Basım 2007, İstanbul

(2008). *Uluslar ve Ulusculuk*, (çev. B. Ersanlı ve G. Özdoğan), Hil Yayın, 2. Baskı, İstanbul

- Gitlin, T. (1980).** *The Whole World is Watching* , University of California Press, California
- Goffman, E. (1974).** *Frame Analysis*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia
- (1981).** “*A Reply to Denzin and Keller*” , Contemporary Sociology, 10(1), pp.60-68.
- Golding,P. ,Murdock,G. (2002).** “*Kültür, İletişim ve Ekonomi*”, (çev.B.Kejanlıoğlu) Medya Kültür Siyaset (der.S.İrvan) içinde, Alp Yayınevi, 2.Basım, Ankara, s.59-98
- Gözügüzelli, E. (2008).** *Vurun 'Kahpe' Kıbrıs'a* , Togan Yayıncılık, İstanbul
- Guibernau, M. (1997).** *Milliyetçilikler, 20. Yüzyılda Ulusal Devlet ve Milliyetçilikler*, (çev.N.N.Domaniç), Sarmal Yayınevi, İstanbul
- Gülalp, H. (2004).** “*Sol, Avrupa Birliği'ne Nasıl Bakmalı?*”, Birikim, S.181, s.14-18
- Gürel, Ş. (1993).** *Tarihsel Süreç İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1921-1993)*, Ümit Yayınları, Ankara
- Hackett, R.A. (1998).** “*Bir Paradigmanın Önemini Yitirışı, Haber Medyası Çalışmalarında Yanlılık ve Nesnellik*”, (Çev. M.A. İnal), İlef Yıllık, 1997-1998, s.31-72
- Hakkı, M. M. (2006).** *Kıbrıs Çıkmazı* , Emre Yayınları, İstanbul
- Hall, S. Ve Du Gay, P. (1996).** (Ed.) *Questions of Cultural Identity*, Sage, London
- Hall, S. (1997).** “*İdeoloji ve İletişim Kuramı*”, S. İrvan (Der.) Medya, Kültür, Siyaset içinde, Ark Yayınları, Ankara
- (1998a).** “*Yerel ve Küresel:Küreselleşme ve Etniklik*”, A. King (Der.) Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi içinde, (Çev. G.Seçkin, Ü.Yolsal), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

(1998b). “*Eski ve Yeni Kimlikler, Eski ve Yeni Etniklikler*”, A. King (Der.) Kùltür, Kùreselleşme ve Dünya Sistemi içinde, (Çev. G.Seçkin, Ü.Yolsal), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

(1998c). “*Anlamlandırma, Temsil, İdeoloji: Althusser ve Post-Yapısalcı Tartışmalar*”, E. Mutlu (der.) Kitle İletişim Kuramları (Okuma Parçaları) içinde, A. Ü. İletişim Fakùltesi, s.165-181

(1998d). “*Kùltürel Kimlik ve Diaspora*”, J. Rutherford (Der.) Kimlik: Topluluk/Kùltür/Farklılık içinde, İ. Sağlamer (Çev.), Sarmal Yayınevi, İstanbul

(1999a). “*Kùltür, Medya, İdeolojik Etki*”, Medya İktidar İdeoloji (der. M. Kùçük) içinde, Ark Yayınları, 2. Baskı, s.199-245

(1999b). “*İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü*”, Medya İktidar İdeoloji (der. M. Kùçük) içinde, Ark Yayınları, 2. Baskı, Ankara, s.77-127

(2005). “*Kodlama, Kodaçımllama*”, (çev.Y.Yavuz), Medya ve İzleyici (der. Ş.Yavuz) içinde, s.85-98, Vadi Yayınları, Ankara.

Hall, S., Held, D., McGrew,T. (1992) (ed.) *Modernity and its Futures* , Polity Press in association with The Open University, Cambridge

Hançer, E. (2006). “*Kıbrıs Türk Basınında Sahiplik Yapısı ve Haber Üzerindeki Etkileri*” , Kùresel İletişim Dergisi, S.1

Hasgùler, M. (2007). *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, Alfa Yayınları, 5. Baskı

(2008). (der.) *Kıbrıslılık*, Agora Kitaplığı, İstanbul

Hechter, M. (1985). “*Internal Colonialism Revisited*” , *New Nationalism of the Developed West* (ed. E.A. Tiryakian, R. Rogowski) içinde, p.17-26, Allen&Unwin, Boston

- Hobsbawm, E.J. (1993).** *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik; 'Program, Mit ve Gerçeklik* , (çev. O. Akınhay), Ayrıntı Yayınları, 2. Basım, İstanbul
- İlter, T., Alankuş, S. (2009).** “(Üvey) Ana-Yavru Vatan Diyaloğunun Kuzey Kıbrıs'taki Değişen Temsilleri”, Kuzey Kıbrıs'ta Medya ve Temsil (der. H.Aliefendioğlu, N.Kara) içinde, Dipnot Yayınları, Ankara.
- İnal, M. A. (1993).** “*Haber Üretim Sürecine Farklı İki Yaklaşım*”, İlef Yıllık 1993, s.155-177, Ankara
- (1994).** “*Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış: Temel Sorunlar ve Örnek Çalışmalar*”, İlef Yıllık 94, s.135-163, Ankara
- (1996).** *Haberi Okumak*, Temuçin Yayınları, İstanbul
- (1999).** “*Medya, Dil ve İktidar Sorunu, İletişim Çalışmalarında Medya ve Siyaset İlişkisini Nasıl Tartışmalıyız?*”, G. Ü. İletişim, 99/3, s.13-36
- İnatçı, Ü. (1995).** *Kıbrıs Sorunu Üzerine: Aldatıcı Sorunlar İkilemi ya da Bir Çözumsuzlüğün Anatomisi*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa
- (2008).** “*Kendini Geri İsteme İradesi Olarak Kıbrıslı Türk Kimliği: Sadece Kıbrıslılık*”, Kıbrıslılık (der. M.Hasgüler) içinde, Agora Kitaplığı, İstanbul
- İnsel, A. (2003).** “*Kıbrıs'ta Kilitlenen Geleceğimiz*”, Birikim, S.168, s.66-69
- İrvan, S. (2001).** “*Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi*”, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, S.9, s.69-106
- (2006).** “*Türk Ajansı Kıbrıs: Bir Propaganda Örgütünün Evrimi*”, Kıbrıs Yazıları, S.3, s.53-60
- (2008).** “*Normatif Kuram Olarak Barış Gazeteciliği*” , Uygun Adım Medya (Ed. İ.Cangöz) içinde, s.265-279, Ayraç Kitabevi Yayınları, Ankara

- (2009). “Kıbrıslı Türk Gazetecilerin Mesleki ve Etik Değerleri”, Kuzey Kıbrıs’ta Medya ve Temsil (der. H.Aliefendioğlu, N.Kara) içinde, s.75-90, Dipnot Yayınları, Ankara
- İsmail, S. (1990).** *Self-Determinasyon ve Kıbrıs Türk Halkı*, Kastaş A.Ş. Yayınları, İstanbul
- (1992). *100 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Dilhan Offset, Lefkoşa
- (1998). *Kıbrıs Üzerine Bildiriler*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları, Lefkoşa
- Jayawardena, K. (1986).** *Feminism and Nationalism in the Third World* , Zed, Londra
- Johnston, H. (1994).** “*New Social Movements and Old Regional Nationalisms*”, *New Social Movements From Ideology to Identity*, (ed. E Larana vd.) içinde, Temple Un. Press, Philadelphia
- Kalaycı, H. (2007).** *Kanada-Quebec Sorunu. Çokkültürcülük, Kendi Kaderini Tayin, Milliyetçilik ve Federalizm*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara
- Kalaycı, İ. (2004).** (der.) *Kıbrıs ve Geleceği Ekonomi-Politik Bir Tartışma*, Nobel Yayıncılık, Ankara
- Kandiyoti, D. (1991).** (der.) *Women, Islam and the State*, Macmillan, Londra
- Kantarci, Ş. (2005)** (der.) *Kıbrıs Laboratuvarı*, Aktüel Yayınları, İstanbul
- Kaymak, F. (1968).** *Kıbrıs Türkleri Bu Duruma Nasıl Düştü?*, İstanbul
- Kaypakoğlu, S. (2000).** *Kimlik Sorunları ve İletişim* , Der Yayınları, İstanbul
- Kedourie, E. (1994).** *Nationalism* , Blackwell, Oxford, 4. Basım.
- Kejanlıoğlu, B. (1996).** “*İletişim Çalışmalarında Yöndeşme (Convergence) Tartışması*”, *Yeni Türkiye*, S.12, s.1519-1528

- Keyman,F., Mutman,M., Yeğenoğlu,M. (1999).** (Der.) *Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark*, İletişim Yayınları, 2.Baskı, İstanbul
- Kılıç, D. (2007).** “*Türk Basınında İran Nükleer Krizi’nin Sunumu: Haberlerin Çerçevenmesi*”, İletişim 06, Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, s.67-86
- (2008).** “*Medya Haber Öykülerini Nasıl Yapılandırmaktadır? Örnek Olay: Irak Savaşı Haberlerinin Çerçevenmesi*” , Uygun Adım Medya (Ed. İ.Cangöz) içinde, s.47-78, Ayraç Kitabevi Yayınları, Ankara
- Kılıçbay, M.A. (2003).** “*Kimlikler Okyanusu*”, Doğu Batı, S.23, s.155-159.
- Kızılyürek, N. (2002).** “*Rauf Denктаş ve Kıbrıs Türk Milliyetçiliği*”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4. Cilt içinde, s.335-344, İletişim Yayınları, İstanbul
- (2003).** “*Birinci Cumhuriyet’ten Yeni Kıbrıs’a*” , Kürkçügil,M. (Ed.) *Kıbrıs Dün ve Bugün* içinde ,İthaki Yayınları, İstanbul
- (2004a).** “*Kuzey Kıbrıslılar Annan Planı’na ‘Evet’, Kıbrıslı Türkler Denктаş’a ‘Hayır’ Dedi*”, Birikim, S.177, s.81-83
- (2004b).** “*Kıbrıs’ta Devlet, Karşılıklı Bağımlılık ve Meşruiyet Sorunu Üzerine*”, S.183, s.59-64
- (2005a).** *Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti*, İletişim Yayınları, İstanbul
- (2005b).** *Milliyetçilik Kışkacında Kıbrıs* , İletişim Yayınları 3. Baskı, İstanbul
- King, A. D. (1991).** (der.) *Kültür, Küreselleşme ve Dünya-Sistemi*, (çev. G. Seçkin, Ü. H. Yolsal), Bilim ve Sanat Yayınları, 1. Baskı 1998, Ankara
- Klapper, J. T. (1995).** “*The Effects of Mass Communication*”, Boyd Barret, O. Ve Newbold, C. (ed.), *Approaches to Media A Reader* içinde, Arnold, London, 135-143

- Koç, R. (2006).** *Kıbrıs Basınında Kıbrıs Olayları*, Doğu Kütüphanesi, İstanbul
- Koç, S. (2005).** *Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar*, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul
- Köken, R. (2007).** *64 Kuşağı Bir Kıbrıslı'nın Anıları*, Başak Matbaacılık, Ankara, 4. Baskı
- Köker, E. (2007).** “*Kadınların Medyadaki Hak İhlalleriyle Baş Etme Stratejileri*”, Kadın Odaklı Habercilik (Haz. S. Alankuş) içinde, s.117-148, Hak Haberciliği Dizisi:2, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul
- Köker, L. (2008).** *Önsöz*, Kıbrıslılık (Der. M. Hasgüler) içinde, s. xiii-xvi, Agora Kitaplığı, İstanbul
- Küçük, M. (1994).** *Medya İktidar İdeoloji*, Ark Yayınevi, Ankara
- Kürkçügil, M. (2003).** (Der.) *Kıbrıs Dün ve Bugün*, İthaki Yayınları, İstanbul
- Larana, E., Johnston, H., Gusfield, G. (1994).** (Ed.) *New Social Movements: From Ideology To Identity*, Temple University Press, Philadelphia
- Manisalı, E. (2004a).** *Avrupa Kışkacında Kıbrıs*, Derin Yayınları, İstanbul, 2. Basım
- (2004b).** *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Sessiz Darbe*, Derin Yayınları, İstanbul, 10. Basım
- McCarthy, J. D. (1994).** “*Activists, Authorities and Media Framing of Drunk Driving*”, *New Social Movements From Ideology to Identity*, (ed.) E Larana vd., Temple Un. Pres, Philadelphia
- McCombs, M. (2004).** *Setting The Agenda, The Mass Media and Public Opinion*, Polity Press, Cambridge
- McCombs, M. ; Ghanem, S. (2001).** “*The Convergence of Agenda Setting and Framing*”, *Framing Public Life* (ed.S.D. Reese, O.H. Gandy, A.E. Grant) içinde, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey

- McCombs, M. ;Proress, D.L. (1991).** *Agenda Setting, Readings on Media, Public Opinion and Policymaking* , Lawrence Erlbaum Associates Publishers, London
- McCombs, M.; Shaw, D.L.; Weaver, D.H. (1997).** *Communication and Democracy: Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda Setting Theory*, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey
- McLeod, J. M. Ve diğ erleri (2003).** “*Medya Etkilerinin Anlaşılması ve Yanlış Anlaşılması*”, (Der. M. S. Çebi), *Medya Etki Araştırmaları* içinde, Alternatif Yayınları, Ankara, 123-178
- McQuail, D. (1983)** “*Kitle İletişim Araçlarının Etkileri*”, Alemdar, K. Ve Kaya, R. (der.), *Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar* içinde, Savaş Yayınları, Ankara, 45-83
- McQuail, D. Ve Windahl, S. (1993)** *İletişim Modelleri*, (çev. M. Küçük Kurt), İmaj Yayınları, Ankara
- Mehmetçik, M.S. (2008).** “*1974 Sonrası Kıbrıslı Türklerin Kimlik Arayışı ve Siyasallaşma Süreci*”, Kıbrıslılık (der. M.Hasgüler) içinde, s.146-222, Agora Kitaplığı Yay., İstanbul
- Milas, H. (2010).** (Ed.) *Sözde Masum Milliyetçilik* , Kitap Yayınevi, İstanbul
- Morley, D. Ve Robins, K. (1995).** *Kimlik Mekanları* , (çev. E. Zeybekoğ lu), Ayrıntı Yayınları, 1. Basım 1997
- Murdock, G. (1999).** “*İletişim, Modernlik ve İnsan Bilimleri*”, (çev. M.Küçük), *Medya İktidar İdeoloji* içinde, Ark Yayınları, 2. Basım, Ankara
- Nagel, J. (2000).** “*Erkeklik ve Milliyetçilik: Ulusun İnşasında toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik*”, Vatan Millet Kadınlar (der. A.G. Altınay) içinde, s.58-94, İletişim Yayınları, İstanbul

- Najmabadi, A. (2000).** “*Sevgili ve Ana Olarak Erotik Vatan: Sevmek, Sahiplenmek, Korumak*” , Vatan Millet Kadınlar (der. A.G. Altınay) içinde, s.118-154, İletişim Yayınları, İstanbul
- Olgun, A. (1991).** *Kıbrıs Gerçeği 1931-1990*, Demircioğlu Matbaacılık, Ankara
- Oran, B. (1993).** “*Milliyetçilik Nedir , Ne Değildir?*” , Birikim, S.45/46, s.3-48
- (2004).** “*Kıbrıs'ta Ver-Kurtul Anlayışı ve Dış Politikada Bir Kırılma*” , İ. Kalaycı (Der.) *Kıbrıs ve Geleceği* içinde, Nobel Yayıncılık, Ankara
- Över, K. G. (2007).** *Tassos Papadopoulos, Kıbrıs'ta Rumlar Vadisi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul
- Özejder, İ. (1989).** *Türkiye Basınında Kıbrıs* , İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- (1996).** *Türkiye'nin Kıbrıs Sorununa Girişinde Basın ve Diğer Etkenlerin Rolü*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
- Özkırımlı, U. (2008).** *Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış*, Doğu Batı Yayınları, Ankara
- (2008b).** (Der.) *21. Yüzyılda Milliyetçilik* , (Çev.Y.Başkavak), Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Özsağlam, M.T. (2007).** “*Kuzey Kıbrıs'ta Annan Planı Döneminde Federasyon'un Anlamı Üzerine...*” , Kıbrıs Yazıları, S.7-8-9, s.26-32
- Öztoprak, N. ve Kaya, B. A. (2007).** (Der.) *Suya Düşen Sancak, Kıbrıs Türk Kültürü Üzerine İncelemeler* , 47 Numara Yayıncılık, İstanbul
- Öztürk, O. M. (2004).** *Kıbrıs Annan Belgeleri (I.,II.,III.) Üzerine Değerlendirmeler*, Odak Yayınevi, Ankara

- Özuslu, S. (1993).** *Kıbrıs Türk Yazılı ve Görsel Basını ve Kıbrıs Sorunu Konusundaki Yönelimler Üzerine Etkileri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- Pan, Z. ; Kosicki, G.M. (1993).** “*Framing Analysis: An Approach to News Discourse*”, *Political Communication*, Vol.10, pp.55-75
- Perse, E.M. (2001).** *Media Effects and Society* , Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, NJ:London
- Radcliffe, S. Ve Westwood, S. (1996).** *Remaking the Nation: Place, Identity and Politics in Latin America*, Routledge, London
- Ratip, M. (2008).** “*Kıbrıslılık ‘Beytambal Galsın’*”, *Kıbrıslılık* (der. M. Hasgüler) içinde, Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Reese, S.D. (2007).** “*The Framing Project: A Bridging Model for Media Research Revisited*”, *Journal of Communication*, Vol.57, pp.148-154
- Reese, S.D.; Gandy, O.H.; Grant, A.E. (2001).** (ed.) *Framing Public Life*, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey, USA
- Roger, A. (2008).** *Milliyetçilik Kuramları* , (Çev. A.U. Kılıç), Versus Kitap, İstanbul
- Rutherford, J. (1998).** “*Yuva Denilen Yer: Kimlik ve Farklılığın Kültürel Politikaları*”, J. Rutherford (Der.) *Kimlik:Topluluk/Kültür/Farklılık* içinde, İ. Sağlamer (çev.), Sarmal Yayınevi, İstanbul
- Saigol, R. (2000).** “*Militarizasyon, Ulus ve Toplumsal Cinsiyet*”, *Vatan Millet Kadınlar* (der.A.G.Altınay) içinde, s.213-245, İletişim Yayınları, İstanbul
- Scheufele, D.A. (1999).** “*Framing as a Theory of Media Effects*”, *Journal of Communication* (Winter-1999), pp.102-122

- (2000). “*Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication*”, *Mass Communication&Society*, 3(2&3), pp.297-316
- Scheufele, D.A.; Tewksbury, D. (2007).** “*Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models*”, *Journal of Communication*, Vol.57, pp.9-20
- Schlesinger, P. (1991).** *Medya, Devlet ve Ulus, Siyasal Şiddet ve Kollektif Kimlik*, (Çev. M. Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Searle, J.R. (2005).** *Toplumsal Gerçekliğin İnşası* , (Çev. M. Macit, F. Özpilavcı), Litera Yayıncılık, İstanbul
- Severin, W. J. Ve Tankard, J. W. (1994)** *İletişim Kuramları: Kökenleri Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları*, (çev. A. A. Bir ve S. Sever), Anadolu Üniversitesi Kibele Sanat Merkezi Yayını, Eskişehir
- Slack, J. D. Ve Allor, M. (1997).** “*Eleştirel İletişim Araştırmalarının Politik ve Epistemolojik Kökenleri*”, (çev. G. Seçkin), İLEF Yıllık 1994, Ankara, 263-274
- Smith, A. D. (1999).** *Milli Kimlik* , (çev. B. S. Şener), İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul
- (2002). *Ulusların Etnik Kökeni*, (çev. S. Bayramoğlu, H. Kendir), Dost Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Ankara
- Somuncuoğlu, S. (2002).** *Kıbrıs'ta Sirtaki* , Boyut Tan. Mat.
- (2003). *Sorularla Belgelerle Kıbrıs, Çözüm mü Çözülme mi?* ,Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası Yayını, Ankara
- Soysal, M. (1995).** *Aklını Kıbrıs'la Bozmak*, Bilgi Yayınevi, Ankara
- Şimşir, B. (2004).** *AB, AKP ve Kıbrıs*, Bilgi Yayınevi, 2. Basım

- Tannen, D. (2009).** “*Framing and Face: The Relevance of The Presentation of Self to Linguistic Discourse Analysis*”, *Social Psychology Quarterly*, Vol.72, No.4, pp.300-305
- Tokgöz, O. (1978).** “*Siyasal Toplumsallaşmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi*”, *A.Ü. BYYO Yıllık*, S.1978/3-4, s.79-92
- (2000).** *Temel Gazetecilik*, İmge Kitabevi, 4.Baskı, Ankara,
- (2008).** *Siyasal İletişimi Anlamak*, İmge Kitabevi, Ankara
- (2010).** *Seçimler, Siyasal Reklamlar ve Siyasal İletişim*, İmge Kitabevi, Ankara
- Toolan, M. (2002).** (Ed.) *Critical Discourse Analysis*, Routledge, London
- Tuchman, G. (1978).** *Making News: A Study in Construction of Reality*, The Free Press, New York.
- Ulusoy, K. (2008).** “*Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Kıbrıs Sorunu, 1999-2008*”, *Kıbrıslılık* (der. M. Hasgüler) içinde, s.83-107, Agora Kitaplığı Yay., İstanbul
- Uğur-Tanrıöver, H. (2007).** “*Medyada Kadınların Temsil Biçimleri ve Kadın Hakları İhlalleri*”, *Kadın Odaklı Habercilik* (Haz. S. Alankuş) içinde, s.149-1166, *Hak Haberciliği Dizisi:2*, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul
- Uzun, T. (2003).** “*Ulus, Milliyetçilik ve Kimlik Üzerine Bir Değerlendirme*”, *Doğu Batı Dergisi*, S.23, s.131-154
- Ülkü, G. (2004).** “*Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi*”, *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi* (der. Ç. Dursun) içinde, Elips Kitap, Ankara
- Ünlü, C. (1981).** *Kıbrıs'ta Basın Olayı*, Basın Yayın Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara

- Van Dijk, T. (1987).** *News as Discourse* ,Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey
- (1988).** *News Analysis, Case Studies of International and National News In The Press* , Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey
- (1991).** *Racism and the Press* , Routledge, London
- (1993).** “*Principles of Critical Discourse Analysis*”, *Discourse and Society*, 4(2), s.249-283
- (1994).** “*Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları*” , M. Küçük (Der. Ve Çev.) *Medya İktidar İdeoloji* içinde, Ark Yayınevi, Ankara
- (1995).** “*Discourse Analysis as Ideology Analysis*”, (ed. C. Schaffner, H. Kelly-Holmes) *Language and Peace* içinde, Dartmouth:Aldershot.
- (1997).** (Ed.) *Discourse As Social Interaction* , Sage Publications, London
- Van Gorp, B. (2007).** “*The Constructionist Approach to Framing: Bringing Culture Back In*”, *Journal of Communication*, Vol.57, pp.60-78
- Vural, Y. (2003).** “*Kıbrıs Sorunu ve Kıbrıs Türk Solu*”, *Birikim*, S. 167, s.39-43
- Walby, S. (1994).** “*Is Citizenship Gendered?*” , *Sociology*, Vol. 28(2), p.389-395
- (2000).** “*Kadın ve Ulus*”, *Vatan Millet Kadınlar* (der.A.G. Altınay) içinde, s.29-57, İletişim Yayınları, İstanbul
- Weaver, D.H. (2007).** “*Thoughts on Agenda Setting, Framing, and Priming*”, *Journal of Communication*, Vol.57, pp. 142-147
- Yaşın, M. (1994).** “*3 Kuşak, 3 Kimlik, 3 Vatan Arasında Bir Türk Azınlık Şiiri: Kıbrıslı Türk Şiiri*”, *Kıbrıslı Türk Şiiri Antolojisi (18.yy-20.yy)* içinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Yavuz, Ş. (2005).** (Der.) *Medya ve İzleyici*, Vadi Yayınları, Ankara

- Yeğenoğlu, M. (2005).** “*Avrupa Kimliği'nin İdeolojik Arka Planı*”, Doğu Batı, S.31, s.89-103)
- Yetkin, S. (2002).** “*Türkçe Kıbrıs basınında Milli İktisat-Milli Burjuvazi yaratma çabaları*”, Türkler, 14. Cilt, Yeni Türkiye Araştırma ve Yayın Merkezi, s.293-304
- Yıldırım, E. (2006).** “*Küreselleşen Dünyada Milliyetçilik*”, Doğu Batı, S.38, s.181-199
- Yumlu, K. (1994).** *Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları*, İzmir
- Yumul, A., Özkırmı, U. (1997).** “*Günlük Gazetelerde Milliyetçiliğin Farkedilmeyen Yüzü*”, Varlık, S.1076
- Yusuf, H.M. (2007).** *Kıbrıs'ı Verdiler*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, 3. Baskı
- Yuval-Davis, N. (2010).** *Cinsiyet ve Millet*, (Çev.A.Bektaş), İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul
- Yücel, H.A. (1957).** *Kıbrıs Mektupları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- Yücel, H. (2003).** “*Tarih, Kimlik ve Siyaset Üçgeninde Kıbrıslı Türkler*”, Birikim, S. 167, s.31-38
- (2004a).** “*Kıbrıs, Geçmişe Dönmek, Bugünde Kalmak, Geleceği Yaşamak*”, Birikim, S.180
- (2004b).** “*Kıbrıs Solunu (mu) Arıyor!..*”, Birikim, S.182, s.38-45
- (2005).** “*KKTC: 20 Şubat Seçimlerinin Ardından*”, Birikim, S.191
- (2006).** “*Modern Dönemden Modern Sonrası Döneme: Sol (İdeoloji), Kıbrıs ve Kıbrıs Yazıları*”, Kıbrıs Yazıları, S.1, s.5-17
- (2007).** “*Kıbrıs'ta Değişmeyen Ne?*”, Birikim, S.213

Zeybek, T. (2006). *“Milliyeti Her Türlü Kimliğin Üzerine Çıkarmanın Sonucu: Küreselleşen Dünyada Kimliksiz Kalma Başarısı”*, Kıbrıs Yazıları, S.2, s.47-55

ÖZET

Kuzey Kıbrıs'ta Annan Planı'na yönelik tartışmalar etrafında, temeli 1970'li yıllara dayanan farklı kimlik kurguları ile statükoya karşı toplumsal muhalefetin, milliyetçilik söyleminin hegemonyasını değiştirmedini ve anlamlandırma pratiklerinin bu söylemi yeniden ürettiğini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, Annan Planı'nın oylandığı referandum sürecinde Kuzey Kıbrıs'ta yayınlanan ve kendi yayın politikaları doğrultusunda bu planı destekleyen ve reddeden beş gazetede ki söylemsel stratejiler irdelenmiştir.

Referandum sürecinde, bu gazetelerde Annan Planı'nın nasıl temsil edildiği, bu plana 'evet' ve 'hayır'ın nasıl anlamlandırıldığı ve hangi argümanlara dayandırılarak meşrulaştırıldığı, hangi kimlik kurgularının öne çıkarılıp bu kurgularda kimlerin ötekileştirildiği analiz edilerek bunun Türk milliyetçiliği söylemine nasıl eklemlendiği ve bu söylemi nasıl yeniden ürettiği ortaya konmuştur.

Bu bağlamda 2000'li yılların başında Annan Planı tartışmaları ile gündeme gelen ve Kıbrıslılığı öne çıkaran kimliksel duruş temelinde şekillenen toplumsal muhalefetin, toplumsal bir bilinç dönüşümü olarak nitelendirilmesine karşın, bunun milliyetçilik söylemine bir eklemlenme olduğu bu çalışmanın en önemli sonuçlarındandır.

Referandumda, kuzey ve güney Kıbrıs'ı tek bir devlet çatısı altında birleştirip statükoyu sona erdirecek olan Annan Planı'na yüksek oranda 'evet' oyu veren Kuzey Kıbrıs Türk toplumunda, 'evet'in Türklüğü öne çıkaran statükoya karşı Kıbrıslılığa vurgu ile 'Kıbrıslıtürk' şeklinde kavramsallaştırılan bir kimlik kurgusuna dayandığı, bu kurgunun da zaman zaman kuzeyde yaşayan Türkiye'li Türkleri ötekileştirerek Kıbrıslıtürk milliyetçiliği söylemini yeniden üreten, zaman zaman da Kıbrıs'lı Rumları ötekileştirerek Türk milliyetçiliği söylemine eklemlenen bir söylemsel alan olduğu tespitiyle, güneyinde olduğu gibi kuzeyinde de Kıbrıs'ı 'sorun' haline getiren milliyetçilik söyleminin meşruiyetini ve buna bağlı hegemonyasını koruduğu görülmüştür.

ABSTRACT

In this study which aims to expose that different identity fictions and public opposition based on 1970s, around the discussions through Annan's Plan in Northern Cyprus, did not change the nationalism discourse's hegemony and interpretation practices recreated this discourse, discursive strategies in five journals which were published in Northern Cyprus during the referendum process for voting Annan's Plan and supporting and rejecting this plan through their own politics.

By analysing that in these journals, Annan's plan was represented in which way, how they interpreted 'yes' and 'no' votes for this plan and legalised by grounding on which arguments, who were otherized in these fictions by highlighting which identity fictions within the referendum process, it was exposed that this was articulated to Turkish nationalism discourse by how and how it recreated this discourse.

In this context, one of the most important results of this study is that this is an articulated one to nationalism discourse, despite the public opposition which formed on identification standing highlighting being Cypriot and coming up by discussions through Annan's Plan in early 2000s, was qualified as a conversion of public awareness.

In referendum, it was observed that 'yes' votes grounded on an identity fiction which was conceptualised as 'Cypriot Turkish' with stressing being a Cypriot against the status quo highlighting being Turkish, within Northern Cyprus Turkish public who gave 'yes' vote in high level to Annan's Plan which will end the status quo by associating northern and southern Cyprus under the roof of a single government, with the detection of being a discursive area that of this fiction sometimes recreating Cypriot Turkish nationalism discourse by otherising Turkish people from Turkey who are living in north, also sometimes being articulated to Turkish nationalism discourse by otherising Greeks from Cyprus, it keeps the legality of nationalism discourse which brings Cyprus as a 'problem' in both northern as being already in southern side and hegemony depending on that.